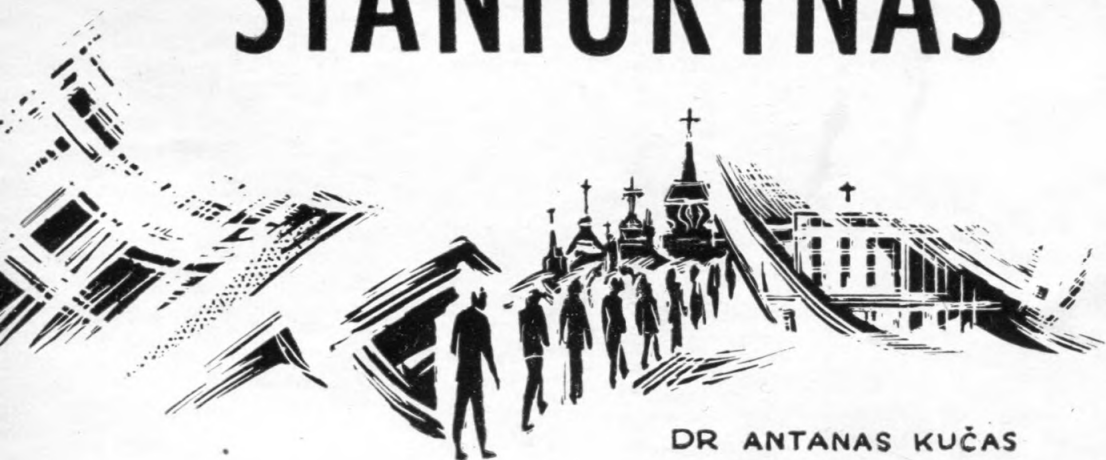

KUN. ANTANAS STANIUKYNAS

DR ANTANAS KUČAS

NEGĖSTANTIEJI ŽIBURIAI

(LUMIÈRES QUI DEMEUEENT)

Redaguoja Kun. Antanas Liuima, S. J.

2 tomas

ANTANAS KUČAS

KUNIGAS ANTANAS STANIUKYNAS

Kun. Dr. Antanas Staniukynas
1865. V.4 - 1918.XII. 15

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

A N T A N A S K U Č A S

KUNIGAS ANTANAS STANIUKYNAS

1 0 0 METŲ SUKAKČIAI NUO JO GIMIMO PAMINĖTI

1 9 6 5

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS LEIDINYS

Piazza della Pilotta, 4

Išleista su viršinininkų sutikimu

Spaustuvės išlaidos apmokėtos D. G. Prel. Liudo Mendelio lėšomis

Tiražas 5000 egzempliorių

Spausdino «Pliniana» spaustuvė Selci Umbro miestely (Perugia - Italy)

NEGĘSTANTIEJI ŽIBURIAI

Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija Lietuvoje buvo pradėjusi leisti šalia Suvažiavimo Darbų, kuriuos redagavo prof. dr. Juozas Eretas, dar kitą seriją, pavadintą Užgesusių Žiburių vardu, redaguojamą kan. dr. Juozo Tumo-Vaižganto. Tai buvo pirmasis Akademijos leidinys, pasirodęs po ilgo 8 metų pasiruošimo nuo Akademijos įkūrimo. Veikalui prakalbą parašė pats autorius prel. Jakštas-Dambrauskas, tuometinis Akademijos pirmininkas. Iš jo prakalbos išryškėja tiek pats leidinio tikslas, tiek jo pabūdis.

Leidinio tikslu autorius nurodo mūsų kultūros istorijos praturtinimą, ar tai nušvietimu ne vieno svarbaus mūsų netolimos praeities įvykio, ar tai aprašymu ne vienos įdomios aplinkybės bei smulkmenos. Veikalo gi pobūdis yra tikras popuri (potpourri). Prel. Jakštas-Dambrauskas, kaip mokslininkas, kaip visuomenininkas, kritikas, kultūrininkas, pagaliau pamokslininkas savo netrumpame gyvenime turėjo progos ar tai minėjimuose, ar tai sukaktuvėse, ar tai laidotuvėse nušviesti žymesnes asmenybes, suminėti jų nuveiktus darbus, įvertinti nuopelnus. Platus jo žvilgis apima rašytojus, mokslininkus, Bažnyčios bei visuomenės veikėjus, tiek lietuvius, tiek kitataučius. Tai paprasta, bet įdomi ir patraukli programa.

Akademijai tremtyje bestiprėjant, buvo pats laikas atgaivinti šią leidinių seriją. Tiesa, maži bandymai buvo padaryti nuo pat pradžios : nemaža buvo įdėta mirusiųjų Akademijos narių nekrologų į Romoje įvykusio suvažiavimo Darbų IV tomą. Tačiau to neužteko. Labai tat džiaugiuosi, kad Didžiai Gerbiamo Prelato Liudo Mendelio didelio Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijai palankumo ir jo mecenatiško duosnumo dėka pasisekė atgaivinti šią leidinių seriją. Tat ateityje nebebus ribojamasi vien tik Akademijos narių trumpais nekrologais, kurie galės būti spausdinami Akademijos Metraštyje, bet prel. Jakšto-Dambrausko pavyzdžiu, bus apimti

visi kultūrininkai, kokioje darbo srityje jie būtų besireiškę — mokslo, literatūros ar visuomeninio gyvenimo, — savaime aišku, pirmon eilėn lietuviai, tačiau neišskiriant nė kitataučių.

Ši atgaivintoji leidinių serija reikšmingai pradedama su prof. dr. Antano Kučo monografija apie didį kultūrininką kun. dr. Antaną Staniukyną, jo 100 metų nuo gimimo (1865 m. gegužės 4 d.) sukakties proga. Studija vaizduoja ne tiek patį kunigo gyvenimą, kiek jo kultūrinės pastangas ir drauge labai spalvingai mūsų išeivijos kultūrinį gyvenimą, tiek vargus ir kliūtis, tiek dvasios ryžtingumą.

Kadangi serijoje duodamos rinktinės asmenybės, jų kultūrinis, visad pasilieka įnašas, atrodė tikslinga tai išreikšti ir pačiame serijos pavadinime. Tad buvęs pavadinimas Užgesę Žiburiai pakeičiamas į Negestantieji Žiburiai.

Daug turime vertingų asmenybių, tiek pasauliečių, tiek dvasiškių, ir jau sudarytas leidimui planas. Tačiau dėl lėšų stokos Akademija bus priversta dar kurį laiką pasitenkinti daugiau proginiais autoriais ir proginiais geradariais. Tačiau reikia tikėtis, kad greit bus prieita prie griežto plano vykdymo ir išleistos pirmon eilėn įžymiųjų asmenybių monografijos.

Pasinaudodamas šia proga, reiškiu D. G. Prelatui Liudui Menedeliui nuoširdžių padėką ir gilią pagarbą visos L.K. M. Akademijos vardu, ir drauge viltį, kad jis taip pat ateityje rems Akademijos darbus, o jo kilniu pavyzdžiu paseks daugelis kitų.

Kun. A. Liuima, S. J.

L.K.M. Akademijos pirmininkas

Roma, 1965 m. birželio 13 d.

švenč. Trejybės šventėje.

PAGARBOS IR DĖKINGUMO PEREIGA

Šios knygos autorius visų mūsų vardu atlieka dalį šios mūsų pareigos, o likusią dalį teatliks visuomenė naudingai skaitydama šią knygą. Joje vaizduojamas kuklus didžio pasiaukojimo lietuvis kunigas, kurį šio šimtmečio pradžioje asmeniškai pažinojo kiekvienas Amerikos lietuvis.

Iš Lietuvos į Ameriką 1904 metais atvyko jaunas ir mokytas kunigas Antanas Staniukynas, teologijos daktaras. Nors ir tyliai, bet taip aiškiai jis mylėjo tada prislėgtą ir paniekintą savo Lietuvos tautą ir Lietuvą, kad už tai Lietuvoje jis buvo svetimų persekiojamas, siunčiamas toli nuo savų žmonių. Negalėdamas darbuotis Lietuvoje, kviečiamas čia besidarbuojančių uolių ir šviesių lietuvių kunigų, jis atkeliavo į Ameriką. Tada Amerika nebuvo tokia, kaip dabar. Ne taip tada atrodė ir Amerikos lietuviai. Šiandieniniai nesusipratimai Amerikos lietuvių tarpe yra tik gerų draugų juokai, palyginti su skirtumais ir tarpusavėmis lietuvių kovomis, ką rado kunigas Antanas Staniukynas.

Kunigas Antanas Staniukynas nebuvo triukšmingas veikėjas, nė žavintis kalbėtojas, bet jis giliai mylėjo Dievą, savo sielą, mokslą, savo tautą ir visokį žmogų. Dievo meilė ir juomi pasitikėjimas spindi iš visų jo paliktų užrašų, iš darbų.

Anksčiau už jį atvykusių į Ameriką lietuvių kunigų jis buvo pakviestas steigti vienuoliją, kuri duotų lietuvių parapijoms lietuvaičių mokytojų. Kunigas Antanas Staniukynas ne tik tai ištesėjo, o padarė daug daugiau. Gyvenęs tik 53 metus, Amerikoje — vos 14 metų, mirdamas paliko amžiumi labai naują, bet narių skaičiumi ir veikla jau labai tvirtą švento Kazimiero Seserų Kongregaciją. Jam labai daug skolingi yra Amerikoje Lietuvių Kunigų Vienybė, Chicagos Lietuvių Katalikų Labdarių Draugija,

Draugas, lietuviai Tėvai Marijonai ir daugelis kitų. Jo veiklos pasisekimas buvo jo nuoširdume, pasiaukojime, ištvermėje. Ne per išpūdingas prakalbas, o per asmeninius santykius jis laimėjo visų lietuvių kunigų pagarbą ir pasitikėjimą. Tuo pat keliu laimėjo visuomenę. Ir tada dienomis žmonės dirbo. Kur nuvykęs, jis eidavo vakarais išmaldauti, pirmoje eilėje jo numylėtai naujai vienuolijai ir kitiems geriems tikslams. Tyliai pasibeldęs į duris, jis visur kukliai ir mandagiai įeidavo ir lygiai mandagiai išeidavo, ar kur gavęs dolerį, ar kur tik penketuką, ar kur tik pajukos žodį.

Praėjus eilei metų po jo mirties, vienas asmuo pasiguodė nežinąs, ar savo aukomis geriems darbams jau išpirko savo pasieligimą, kuris likęs neužmirštamas, neduodąs jam ramybės. Vieną vakarą kunigas Staniukynas pasibeldė į jų šeimos buto duris. Buvęs įleistas, bet nebuvo svetingai priimtas. Gavo išdidžiai paduotą kvoterį ir nemandagų žodį. Kunigas nužemintai padėkojo už auką ir tyliai išėjo. Šis natūralus kunigo poelgis taip paveikė aną asmenį, kad jau daug kartų nusišluostęs ašaras, eidamas pro kunigo Antano Staniukyno statulą, jau daug savo sunkaus uždarbio išdalino geriems darbams, ir vis dar negali užmiršti, kaip jis neįvertino ir užgavo ano kilnaus kunigo pasiaukojimą.

Kai didelė siela iškeliauja amžinybėn, gyvieji pasijunta daug praradę. Sugrąžinti tuos asmenis į gyvųjų tarpą ne mūsų galioje. Galime tačiau savo tarpe juos palaikyti mūsų mintyse. Atmenami jie tarsi atgyja mūsų tarpe ir per mus tęsia toliau jų neužbaigtus darbus. Didelių sielų prisiminimas gyvuosius moko, uždega, drąsina. Tebūnie dažnai ir jautrai minimas ir kunigas Antanas Staniukynas, kad ir ateityje sėkmingai klestėtų jo pradėti darbai ir ta dvasia, kurioje jis tiems darbams pasišventė.

Vyskupas Vincentas Brizgys

Chicago, Ill., 1965 m., balandžio 20 d.

AUTORIAUS ŽODIS

Nenustebkite, malonūs skaitytojai, jei ir istorija turi savo istoriją. Ši monografija yra baigta 1960 m. Jos atsiradimas yra nuopelnas Gerb. Motinos M. Teofilės, buvusios Šv. Kazimiero Seserų Generalės Vyresniosios, kuri pakvietė mane rašyti šį veikalą ir maloniai leido naudotis visais su kun. A. Staniukyno veikla susijusiais dokumentais. Medžiagai telkti rūpestingai padėjo Sesuo M. Perpetua ir Sesuo M. Anastazija. Papildomai gyvu žodžiu savais atsiminimais prisidėjo Gerb. Motina M. Immaculata ir Sesuo Ann Maria.

Toliau monografijos leidimu rūpinosi dabartinė Generalė Vyresnioje Motina M. Adorata, Sesuo M. Elena ir Kunigų Vienybės Pirmininkas prel. Pranciškus M. Juras. Šios knygos išleidimą gerokai nudelsė lėšų stoka. Tik paskutiniu metu, artėjant kun. A. Staniukyno gimimo šimtmečio sukaktuvėms, Apvaizda parūpino didelius geradarius, kun. Dr. Juozą Vaišnorą, M.I.C., Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos Pirmininką kun. Dr. Prof. Antaną Liuimą, S. J., ir prel. Dr. Liudą J. Mendelį, kurių dėka pasirodo šis veikalas.

Nuoširdžiai dėkodamas už pagalbą visiems aukščiau suminėtiems asmenims, drauge reiškiu padėką ir mano rankraštį skaičiusioms Seselėms bei J. E. Vysk. Vincentui Brizgiui, kun. Juozui J. Čepukaičiui, kun. Jonui J. Jakaičiui, M.I.O., prel. Pranciškui M. Jurui, kun. Dr. Kazimierui A. Matulaičiui, M.I.C., kun. Norbertui Pakalniui ir kitiems.

Antanas Kučas

T U R I N Y S

Negėstančiųjų Žiburių redaktoriaus žodis.....	VII
Vyskupo Vincento Brizgio įvadas.....	IX
Autoriaus žodis.....	XI
Turinys	XIII
Summary.....	XV

I Dalis : Pasiruošimas

Lietuvio ateivio veidas	3
Savų mokyklų reikalai	13
Lietuvaičių vienuolijos užuomazga	25
Kun. Staniukyno kelias į mokslus	39

II Dalis : Karalaičio tarnyboje

Klajoklio dalia	65
Pirmosios kazimierietės mokosi	77
Savosios seserys — sava mokykla	95
Motiniškų namų beiėškant	105

III Dalis : Brandūs vaisiai

Visuomeninio darbo laukuose	119
Laukų lelija	131
Auklėtojas ir plunksnos darbininkas	155
Gyvenimo saulėleidis	171
 Bibliografija	 191
Vardynas	197

HE WHO LIT THE CANDLE

This book is a colorful story of the first generation of Lithuanian immigrants in the United States, their struggle for survival, their great endeavour to unite themselves into societies, to organize their parishes, and to build their churches. Moreover, they published Lithuanian papers and books which was for them a great privilege, having been prohibited to do so in their old country since 1864 by the Russian oppression. Above all, they needed schools to educate the growing new generation. This was the task taken over by Rev. Antanas Staniukynas, distinguished scholar, able leader in cultural and social activities, and highly respected by all who met him. It was he who lit the candle in the hearts of his countrymen, the Lithuanian immigrants in the United States.

Father Staniukynas was born on May 4, 1865, in Lithuania and ordained to the holy priesthood in 1889. After having spent nine years as an assistant pastor, he sought higher education. Going abroad he studied at Fribourg, Switzerland; Rome, Italy; and finally at the world famous Biblical Institute in Jerusalem where he obtained his D. D. degree. During his stay there he made four research expeditions through the Holy Land. Late in the summer of 1901 he returned to Lithuania.

Three years later, Father Staniukynas came to the United States to help his fellow Lithuanian immigrants in their spiritual needs. He was immediately appointed pastor to the Lithuanian parishes at Mt. Carmel and Shamokin, both in Pennsylvania. Here he felt an urgent need to educate Lithuanian children. For that purpose he established the Congregation of the Sisters of Saint Casimir which opened its first school at Mt. Carmel in the fall of 1907.

Soon thereafter, Father Staniukynas endeavored to build a mother house in Chicago for his growing Congregation. He gave up his pastorate and traveled throughout the Lithuanian communities collecting funds to support this young Congregation, soliciting fellow priests for help and organizing them into a league. Serving as a chaplain, he painstakingly trained sisters in religious life. At the present time, the Congregation has 475 professed sisters who teach in 44 elementary and five secondary schools in 22 dio-

ceses in 14 states and Argentina, South America. In addition, sisters run three hospitals, two of them in Chicago, and two most modern high schools for girls in Chicago and Newtown, Pennsylvania.

Father Staniukynas founded the Catholic paper «Draugas» (The Friend). Originally a weekly newspaper, since 1916 it has been published daily under the management of the Marian Fathers and enjoys a large circulation, especially in the Chicago area.

Self-denying, he always lived in poverty, neglecting his poor health to care for the poor and the orphan. Teaching, writing, and translating books on meditation and teaching methods, he contributed numerous articles to newspapers and magazines on liturgy, dogmas, sacraments, and special devotions. He prepared Lithuanian prayerbooks, textbooks, and an edition of the New Testament with his own comments. He lectured at conventions, preached sermons, and conducted missions. Exhausted, working endless hours until his last breath, he died in Chicago, Illinois, on December 15, 1918, at the age of 53.

PIRMOJI DALIS

P A S I R U O Š I M A S

Lietuvio ateivio veidas

Savų mokyklų reikalai

Lietuvaičių vienuolijos užuomazga

Kunigo Staniukyno kelias į mokslus

LIETUVIO ATEIVIO VEIDAS

*Padangę, ne dvasią, pakeičia tie, kurie į
užjūrius keliauja (Horatius, Ep. 1, 11, 27).*

Amerika yra ateivių kraštas. Daugumas jų atvyko iš Europos. Jie atsivežė savo krašto kalbą, papročius, religiją ir gal nesąmoningą jausmą, kad jie pakeičia tik padangę, ne savo dvasią, kaip yra taikliai prieš porą tūkstančių metų pasakęs garsusis romėnų poetas Horacijus, papeikdamas tuos, kurie, iškeliaavę į užjūrius, ima gėrėtis svetimų kraštų grožiu bei turtais, dažnai net nepažinę savosios šalies grožybių. Mūsų dienų žodžiais tariant, poetas prikišo saviesiems tėvynės meilės stoką.

Europos emigrantus, žinoma, čia atviliojo ne šio krašto grožis, nė jų ištaigingas smalsumas pasižvalgyti po platųjį pasaulį. Į šiuos užmarius, nepalyginamai platesnius negu daug kas vaizdavosi, juos atginė daugelis nepriteklių, kurių jie patyrė savo lopšio pastogėje ir gimtoje žemėje. Kiekvienas jų atitrūko nuo savo krašto su ašara ir nemaža jų čionai išliejo, kai jų koja palietė žemę, kur jo niekas nepasitiko kaip laukiamo svečio.

Nesvarbu, iš kurio jie buvo krašto, nė kada jie atkeliavo, — visus pirmuosius pasitiko toks pat likimas. Kietu darbu, prakaitu ir krauju jie kibo į naują žemę, daugeriopai skirtingą nuo užmariuos paliktosios. Juos lydėjo pasisėkimai ir nesėkmės, viltis pralobti ir baimė viską prarasti. Juos guodė tik vienas jausmas, — kad iš svetimųjų jie buvo čia ne vieni. Šalia savęs jie pamatė toki pat plušantį brolių iš visai ligi šiol jiems negirdėto krašto. Jų skaičius augo ir augo. Naujoje žemėje kūrėsi tautų mišinys, tarsi daugelio spalvotų akmenėlių mozaika.

Į tą mozaiką įsijungė ir gintaro krašto lietuviai. Mes tikrai nežinome kada, bet jau senokai — nevienas jų yra dalyvavęs šios šalies nepriklausomybės karuose, — tačiau didesni ateivių būriai tepradėjo atkeliauti nuo 1868 metų. Iki šimtmečio pabaigos jų privažiavo apie 100-150 tūkstančių, o per pirmuosius šio amžiaus 15 metų, ligi pirmojo pasaulinio karo, jų prisidėjo dar apie ketvirtadalis milijono. Tikrumoje, kaip mūsų imigracijos tyrinėjimai rodo ¹, tie skaičiai yra buvę kur kas aukštesni, nes oficiali statistika dažnokai painiojo tautybę su krašto administracija, kuri, kaip žinoma, buvo rusų valdžioje, ir dėl to nevienas ateivis lietuvis būdavo klaidingai įtraukiamas į slavų grupę.

Tie patys lietuvių ateivybės tyrinėjimai mums nupasakoja ir priežastis, kodėl lietuviai pradėjo keliauti Amerikon didesniais kiekiais. Tai visų pirma baudžiavos panaikinimas (1861), paskui nepasisekęs sukilimas prieš rusų okupaciją (1863), pagaliau badmečiai, ištikę dėl vienu perdaug lietingų, o kitų sausros metų (1867-1868). Kadangi tais laikais daugumas lietuvių gyveno kaimuose ir vertėsi tik iš žemės darbo, tai ir naujų ateivių visumą sudarė beveik tik ūkininkaičiai ir ūkiuose dirbę samdiniai — bernai. Visai mažai buvo amatininkų, o dar mažiau kokius nors mokslus išėjusių profesionalų. Dalis jaunų vyrų apleido savo kraštą, vengdami tarnauti rusų kariuomenėje, kiti, kad buvo kritę į akių rusų policijai dėl politinės ar kokios kitokios nepageidaujamos veiklos.

Kartą pradėjusi skliti ateivių banga, vėliau beveik savaime didėjo, nes vieni parsitraukė iš krašto savo žmonas, kiti seseris, merginas, brolius, ir savais laiškais ir dažnais pasigyrimais paviliojo gimines bei kaimynus. Tai buvo nesunku, nes rusų valdžia Lietuvoje slopino visokią lietuvišką judėjimą, uždraudė spausdinti lietuviškomis raidėmis knygas, uždarė Vilniaus universitetą, naikino vyskupo Valančiaus įsteigtas lietuvių mokyklas ir blaivybės draugijas, persekiojo katalikų tikėjimą ir vienuolynus, ir visai nesirūpino krašte kelti pramonę, prekybą, amatus, nė gerinti ūkį. Nematydami jokio pagerėjimo ekonominiame gyvenime,

¹ J r Jonas, *Lietuviai Amerikoje* ; A. Kė., *J.A.V. lietuviai*. Žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X (1957), 36-71 psl. — Išnašose nurodomas tik autorius ir veikalo pavadinimas. Smulkesni duomenys pažymėti bibliografijoje.

neregėdami jokios laisvės vilties, lietuviai ir pasinešė į didelį laisvės kraštą laimės paieškoti.

Panaikinusi paprines ir vienuolynų laikomas aukštesnias mokyklas, rusų valdžia ne daug įsteigė nė savųjų. Anot Maironio «Po Lietuvą — žiema. Nei žodžio, nei rašto neleidžia erelis, suspaudęs sparnais ». Retas lietuvis turėjo progos mokytis. Kas kiek pramoko skaityti, tai tik iš *vargo mokyklos* — prie verpiančios motinos ratelio. Todėl visai nenuostabu, kad apie pusę lietuvių ateivių nemokėjo nei skaityti, nei rašyti. Apie anglų kalbos mokėjimą negalėjo būti nė kalbos.

Kiekvienas, atvykęs Amerikon, turėjo pereiti imigracijos stotį, kur jis buvo apklausinėjamas. Greta imigracijos valdininkų, čia veikė organizuotų ir neorganizuotų apgavikų bei sukčių būriai, kurie dėdavosi geradariais, siūlė pigias nakvynes ir gerus darbus, kad tik daugiau išviliotų pinigų iš tų nelaimingų ateivių. Kompanijų agentai čia pat juos kalbino į darbus ir iš New Yorko gabeno juos įvairiomis kryptimis. Iš pat pradžios daug lietuvių pateko į Penssylvaniją prie geležinkelių tiesimo ir į anglies kasyklas. Sunkiai ir už mažą atlyginimą dirbdami, jie keletą metų stumdėsi iš vietos į vietą, kol pagaliau ėmė spiestis didesniais būriais į Shamokin, Shenandoah, Mt. Carmel, Mahanoy City, Girardville, Plymouth, Pittston, Wilkes-Barre, Scranton ir jų apylinkėse.

Nemokantiems angliškai susikalbėti visada tekdavo prasčiausi ir sunkiausi darbai, kurių nenorėjo kiti. Daugumui reikėjo leistis giliai po žeme, į anglių kasyklas, kur to meto sąlygose įvykdavo daug nelaimių: sužeisdavo, apsinuodindavo anglies dujomis, užgriūdavo. Kompanijos daug daugiau sielodavosi dėl užmušto mulo, negu darbininko. Sparčiai plečiantis anglies kasykloms, darbininkams būdavo sunku gauti gyvenamas patalpas. Kai kur jas statė kompanijos, kai kur grupės pačių darbininkų, kai kur viengungiai glaudėsi prie šeimų. Visur jiems teko gyventi po kelis viename kambaryje. Tokios bendrabutinės sąlygos būdavo sunkiai pakenčiamos, todėl, tik iš darbo grįžę, tuojau skubėdavo į smukles ne tik «gerklės išplauti», bet ir pasimatyti su tautiečiais, pasiklaustyti naujienų apie darbus ir žinių iš tėvynės, jei kas bus gavęs laišką. Tai pavadavo šių dienų televiziją ir radiją, bet drauge nevieną įpratino gerti ir pasigerti, ir pasipešti.

Ilgainiui lietuvių ateivių ratas didėjo. Išsiplėtė ne tik jų kolonijos Penssylvanijoje, bet ir susikūrė židiniai Naujojoje Anglijoje, plačiose New Yorko apylinkėse, Bostone, Philadelphijoje, Baltimorėje, o paskui Clevelande, Chicagoje, Detroite ir kitur. Lietuviai dirbo geležies ir plieno liejyklose, cukraus fabrikuose, skerdyklose, siuvyklose, batų dirbtuvėse ir audyklose. Į ūkius nedaug kas palinko, nes ten atlyginimas buvo menkas, o darbo valandos ilgos. Tačiau, kai kiek prasigyveno, atsirado tokių, kurie pirkosi ūkius. Gyvenusieji miestuose ir miesteliuose griebėsi ir prekybos ar kokio amato, kad tik galėtų išsisukti iš sunkaus ir pavojingo darbo.

Vienas iš lengvų ir pelningų užsiėmimų buvo užėiginių ir smuklių laikymas. Tas daug kam iš ateivių išviliojo pinigų, pakenkė jo sveikatai, ir nevieną įstūmė į vargą ir sužalojo dvasią. Nenuostabu, kad tokių biznių (vietų) laikytojai lietuviai susilaukė daug priekaištų iš sakyklų ir iš laikraščių. Kita vertus, žmonės vis vien būtų lanke smukles, tad kai kurie savosioms randa šiek tiek pateisinimo, nes jos davusios daug pagalbos organizaciniam gyvenimui, įrengusios didesnes patalpas, vadinamąsias svetaines, kur galėjo vykti susirinkimai, prakalbos, banketai ir mažesni vakarėliai.

Pažinę kiek išorines ateivio gyvenimo aplinkybes, pažvelkime jo širdin ir pamėginkime suprasti jo dvasinę būklę naujose sąlygose. Visai teisingu amerikiečių sociologų ir istorikų teigimu, pirmosios kartos ateivis jokių būdu negali virsti pilnu amerikonu². Amerikon atvykęs ateivis atsiveža savo senosios tėvynės subrandintą dvasią, į jo sielą ir kraują įaugusias tradicijas bei papročius. Visa, kas naujame krašte skirtinga, jo dvasioje sukelia daug stipresnę reakciją, negu tai būtų normaliose ir įprastinėse jo tėvynės sąlygose. Toji reakcija tuojau pat pasireiškia lyginant savojo ir naujojo krašto sąlygas, kuri dažnai išsilieja į nupeikiančią kritiką. Tai ateivio širdyje dar labiau grūdina paliktosios tėvynės meilę ir švelnesnėmis spalvomis nudailina jo vargingos vaikystės prisiminimus.

² Pavyzdžiui: Edward A. Steiner, *From Alien to Citizen* ; Hannibal G. Duncan, *Immigration and Assimilation* ; — *Backgrounds for Sociology* ; Henry P. Fairchild, *Immigrant Backgrounds*.

Naujame krašte dvasinė ir materialinė aplinka dažniausia griežtai skirtinga, čia kitokia gamta, kitoks oras, kiti papročiai, kita kalba, kitoki valgiai ir drabužiai, kitokios darbo ir poilsio sąlygos, kitokios susisieikimo priemonės, kitokia kultūrinė aplinka, kitokia valdžios sistema ir, kas svarbiausia, neribota laisvė. Visi tie skirtingumai nevieną išbloškė iš pusiausvyros, kai jis mėgino prisitaikyti. Pirmiausia jis pradėjo amerikoniškai rėdytis, paskui apsirato su valgiais, darbo ir poilsio sąlygomis, o vėliau pradėjo net marginti savo dvasios turtą — kalbą.

Pasak pirmojo Amerikos lietuvių istoriko, lietuvis tuojau pakeitė taip į *yes*, ne į *no*, sudiev į *gudbai*, o vėliau jau jis ėjo per *strytą* į *storą*, pirkosi *lotą*, statėsi *auzą*, įsitaisė *forničius* ir *karpetus*³...

Bet visa tai nei lietuvių, nei kitų nepadarė amerikonais. Iš ateivio padaryti amerikoną būtų nelengvas procesas. Pirma jį reikėtų nutautinti, o paskui vėl sutautinti, kitais žodžiais tariant, reikėtų iš ateivio išrauti giliai jame įsišaknijusias jo tautines idėjas, jausmus, tradicijas, ir visa tai pakeisti nauju dvasiniu turiniu — amerikonizmu. Tokios amerikinizacijos Amerika visai nė nesiėmė. Tai buvo palikta ateičiai — ramiai natūraliai asimiliacijai, nepaniekinant nė vienos tautos, nežiūrint, kad kai kur kasdieniniame gyvenime tos paniekos buvo jaučiama.

Valdžia mėgino ateiviams pagelbėti išmokti anglų kalbos vakariniuose kursuose, bet po dešimtį valandų sunkiai dirbusiems nedaug buvo noro juos lankyti. Nedaug ką padėjo net kai kurių darbdavių grasinimas neduoti darbo, jei tokių kursų nelankys. Daugeliui Amerika atrodė lyg pikta pomotė, geidžianti tik jų pigios darbo jėgos, už kurią net šykštėjo padoriai atlyginti. Bet vis tik, nežiūrint kiek tas ateivis skurdo ar sveikatos prarado, čia jis uždirbo daugiau, negu savo krašte. Nemaža ateivių buvo ketinę tik užsidirbti kelionei atgal ir traukti namo, bet kai sutauptas doleris glaudėsi vienas šalia kito, atsirado noras dar daugiau susidėti, kad namo grįžę galėtų įsigyti savo širdies gelmėse seniai trokštą nuosavybę. Laikas pririšo juos dar labiau. Žmonės vedė, tarėsi palauksią, kol paaugs šeima. Taip jie ir liko čia visam laikui. Į seną tėvynę grįžo tik dalis. Kiti vyko pasisvečiuoti.

³ J. r. Jonas, *Lietuviai Amerikoje*, 171-172 psl.

Darbo sąlygos pirmiesiems ateiviams buvo nepaprastai sunkios. Jiems teko prasčiausi ir pigiausi darbai. Kiekvienas anksčiau atvykęs, ypač angliškai susikalbąs, žiūrėjo į *grinorius* su panieka ir tarėsi turįs teisę jį stumdyti. Neretas darbe susižeisdavo, kitus kokia nelaimė užmušdavo, — niekas jais nesirūpindavo nė neatlygindavo. Tada įstatymai darbininko neglobojo. Ne ką teuždirbant, buvo gyvas reikalas apsidrausti, kad ligos metu ar nelaimei ištikus gautų kokią nors pašalpą. Tam reikalui ir buvo steigiamos vadinamosios pašalpinės draugijos, kurios už nedidelį mėnesinį mokestį sušelpdavo savo narius nelaimės atveju. Tokios draugijos paprastai steigdavosi tautiniu — broliškumo — pagrindu, savo įstatuose įsirašydamos švietimo, kultūrinius ir tautinius reikalus.

Lietuvoje carų okupacijos laikais neturėję progos dalyvauti jokiam organizaciniame darbe, lietuviai dairėsi pavyzdžių į kitus. Tą aplinkybę panaudojo lenkai, kviesdami dėtis prie jų ir siūlydami surašyti įstatus abiem kalbom. Taip atsirado mišrios draugijos. Jos atrodė daug parankesnės, nes esant mažesniai narių skaičiui susirinkdavo nedaug pinigų. Tas pat buvo ir steigiant išvien su lenkais kai kurias pirmąsias parapijas. Tačiau lietuviams teko labai skaudžiai nusivilti vienomis ir kitomis. Kai tik draugija ar parapija sustiprėdavo, tuojau lenkai keldavo triukšmą prieš lietuvių kalbą. Kilo ilgos kovos, kurios su nedidelėmis išimtimis baigėsi lenkų laimėjimais. Netekę kantrybės ar nepajėgdami atsispirti lenkų įžūlumui, lietuviai paliko visus ten įdėtus įnašus ir išėjo steigti savo atskirų draugijų ir parapijų. Tai buvo labai brangi pamoka tada dar labai neturtingiems lietuviams.

Gera buvo tiek, kad Amerikoje organizaciniam gyvenimui buvo pilna laisvė. Padaugėjęs ateivių, visur steigėsi taip pat ir grynų lietuvių draugijos, pasivadindamos šventųjų ar Lietuvos kunigaikščių vardais. Greta pašalpinių augo kultūrinės, mokslo, meno, muzikos, kariškos, moterų, blaivininkų ir t.t. Bemaž visų įstatuose būdavo aiškiai pažymimi « apšvietos ir tėvynės labo » reikalai. Daugelio lietuvių parapijų įsteigimas taip pat buvo kurios nors vietinės pašalpinės draugijos nuopelnas.

Dar gana ankstybose lietuvių ateivių dienose atsirado ir pirmasis lietuviškas laikraštis *Gazieta Lietuwiszka* (1879), kurį leido Mykolas Tvarauskas. Nors laikraštis buvo palankus lietuvių lenkų brolystei, bet jame jau randame ir aiškų pasisakymą už

skyrimąsi nuo lenkų ir savų lietuviškų draugijų steigimą. Tą mintį kėlė brolis Augustinas Zaica (Zeytz), kuris jau 1877 m. buvo įsteigęs gryną lietuvių šv. Jurgio draugiją Shenandoah, Pa. Vos šešioliką kartų pasirodęs, dėl per mažo skaitytojų skaičiaus laikraštis sustojo. Nuotaikos nė energijos nepraradęs, Tvarauskas 1884 m. ėmė leisti *Uniją*, kuri po kiek laiko sulaukė to paties likimo. Jam tą laikraštį redaguoti padėjo neseniai Amerikon atvykęs Jonas Šliūpas, kuris kitais metais pradėjo leisti savo *Lietuwiszkaų Balsą*. 1886 m. pradžioje Plymouthe pasirodė *Wienibe Lietuwninkų*, kurios amžius buvo už visų ilgiausias.

Paskutinių dviejų laikraščių pasirodymas į jauną lietuvišką ateiviją atnešė dar vieną nesantaikos obuolį, tur būt, patį didžiausią ir pavojingiausią. Iš pradžių pasižadėjęs atsidėti lietuvybės gaivinimui, *Lietuwiszkaus Balsas* labai nedraugiškai sutiko už jį puošnesnį ir didesnį laikraštį, kuris atėjo taip pat lietuvybei tarnauti. Tą nepalankumą lydėjo ne vien konkurencijos baimė netekti daugelio skaitytojų, kas ir įvyko, bet ir baimė prarasti dar neįsigytą lietuviuose vadystę. Tačiau už visa skaudžiausiam Šliūpai į širdį dūrė katalikiška *Wienibes Lietuwninkų* kryptis. Savo priešus norėdamas pažeminti, Šliūpas nesigailėjo vienybininkams įžeidžiančių žodžių, patriotizmą pripažindamas tik sau, anuos apšaukė naujalenkais ir žemiausios doros žmonėmis. Nema-loniai sutiktas, naujasis laikraštis sugebėjo atrasti žodį už žodį ir dar savo pridėti, kas sukėlė nemaža klegėjimo anų dienų lietuvių lankomose smuklėse⁴. Tai buvo pradžia ateizmo kovos prieš tikėjimą.

Lietuvių ateivių kolonijoms plečiantis ir augant, kilo sumanymas steigti visų pašalpiinių draugijų susivienijimą, kaip tai buvo padariusios kitos tautos, ypač lenkai, kurių *Związek* nesiliovė viliojęs lietuvius. Susivienijimo reikalas buvo svarstomas abiejuose laikraščiuose, kur netrūko piktų ginčų ir užgauliojimų vienu kitais. Dar nepaskelbus nei seimo laiko, nei vietos, atmosfera taip įkaito, kad buvo aišku, jog lietuviai į vieną susivienijimą netilps. Taip ir įvyko. Balsiečiai savo seimą sušaukė 1886 m. rugpiūčio

* Kun. A. Milukas, *Spaudos laisvės ir Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuvės*, 585 psl.

15 d. Shenandoah, Pa., o vienybiečiai lapkričio 22 d. Plymouth. Pirmieji savo organizaciją pavadino *Susivienijimas Visų Lietuvinkų Amerikoje*, o antrieji *Susivienijimas Visų Katalikiškų Draugysčių Amerike*.

Abu seimai turėjo apie po dešimtį atstovų nuo kelių pašalpiinių draugijų. Prasidėjo rungtynės, kuris iš jų galės patraukti daugiau narių. Po dviejų metų balsiečių susivienijimas mirė, o vienybiečių liko gyventi ir augti. Tas faktas Šliūpą dar labiau įtūžino prieš katalikus, ypač prieš jų vadus — kunigus, ir visą katalikų Bažnyčią. Dėl skaitytojų ir paramos stokos, 1889 m. pradžioje sustojo ejęs ir jo *Lietuwiszskasis Balsas*.

Katalikų susivienijimas pradžioje dar turėjo vargo, kol nusi-kratė lenkininkų įtakos. Kaip dera Susivienijimu besivadinančiai organizacijai, jis visados rūpinosi ir bendrais Amerikos lietuvių ir Lietuvos reikalais. Tuoju pat buvo įkurtas *Tautiškų Centų* fondas, kurį sudarė extra visų narių privalomas mokestis. Surink-tieji pinigai seimuose būdavo paskirstomi bendriems lietuvių kul-tūros, visuomenės ir tautos reikalams. Būdavo jautriai atsiliepiama su protestais prieš rusų valdžią dėl vykdomos Lietuvoje prie-spaudos (Kražių skerdynės, spaudos draudimas) ; protestuota prieš senatoriaus Lodge pasiūlymą neišleisti Amerikon beraš-čių ; paremtas lietuvių skyriaus organizavimas Paryžiaus pasau-linėje parodoje ir t.t.

Amerikos lietuvių gyveniman daug naujos dvasios įnešė kun. Aleksandras Burba. Rusų ir lenkų Lietuvoje persekiojamas, jis čia atvyko 1889 m. vasarą. Perėmęs savo žinion *Wienibę Lietuw-ninkų* ir išrinktas Susivienijimo pirmininku, kun. A. Burba visomis priemonėmis skatino lietuvius skirtis nuo lenkų ir tuo pačiu metu palaikė gerus santykius su Šliūpu, kuris tada Balti-morėje studijavo mediciną. Juodu sutarė veikti bendrai lietu-vybės reikaluose. Šliūpas pasižadėjo nekelti religinių ginčų, o kun. A. Burba suteikė jo studijoms piniginę paramą. Lenkiš-ką dvasią kun. Burba iš lietuviškų organizacijų išveisė, bet Šliūpai įdiegti tolerancijos jam nepavyko. Paliaubos nutrūko. Baigęs mokslus, Šliūpas darėsi dar smarkesnis kovotojas prieš tikėjimą, ir lietuvių tautos išganyką matė tik socializme.

Nors laisvamanių buvo smarkiai šaukiama prieš tikėjimą ir tikinčiuosius, nors katalikams visur buvo segamas tamsuolio ir atžagareivio vardas, o bedievis vadinamas pažangiu ir šviesuoliu,

vis tik lietuvių darbininko širdis pasiliko ištikima jo šventiems iš pamaldžios Lietuvos atsivežtiesiems jausmams. Skleidžiama neapykanta paveikė tik tokius, kurie panoro pigiu būdu tapti « pažangiais » ir kuriems dorovės principai buvo persunkus. Tikintis lietuvis ir naujoje šalyje norėjo garbinti Dievą lietuviškai. Tam reikalui jis nesigailėjo nei savo triūso, nei sunkiai uždirbto pinigų. Jis tveria parapiją ir stato bažnyčią.

Amerikos lietuvių parapijos kūrėsi tikrai nuostabių būdu. Jas daugumoje pradėjo ne misionieriai, nė ne kunigai, o patys žmonės. Jų pašalpinės draugijos aptardavo tokius reikalus, sukviesdavo visus vietinius ir apylinkių lietuvius, kurie, jei pritardavo, išrinkdavo komitetą ir apsidėdavo mokesčiais. Paskui pirkdavosi žemę bažnyčiai statyti ir ieškodavo lietuvių kunigo. Tai buvo didelės drąsos užsimojimai, nes daug kur buvo per mažas lietuvių skaičius parapijai išlaikyti. Tikėjimas, sakoma, kalnus verčia.

Iki XIX amžiaus galo lietuviai ateiviai jau buvo įsisteigę apie 40 parapijų, kurių daugumas turėjo pasistatę savas bažnyčias. Kai kuriose parapijose veikė mokyklos, kitos stengėsi vaikus mokyti lietuviškų dalykų šeštadieniais, sekmadieniais ir vasarinėse mokyklose. Suaugusiųjų švietimu taip pat buvo rūpinamasi. Skaitymo bei rašymo mokymosi vadovėliai buvo leidžiami po 10-15 tūkstančių egzempliorių. Laikraščių skaičius taip pat didėjo. Ligi 1899 m. buvo išleistos 193 knygos. Draugijos rengė vaidinimus, prakalbas, koncertus, rūpinosi kultūriniu kilimu ir lietuvių palaikymu.

Visi tie dalykai pareikalavo ne tik daug darbo, bet ir pinigų. Ypač daug jo reikėjo bažnyčioms statyti ir joms išlaikyti. Šalia bažnyčių stėjo klebonijos ir salės, o kai kur ir mokyklos. Visa atlikta savanoriškomis aukomis. Pinigų reikėjo laikraščiams ir knygoms įsigyti. Jo reikėjo ir saviesiems į tėvynę nusiųsti ir šokiui tokiui turteliui įsigyti.

Lietuvių ateivių kolonijoms vis didėjant ir atsirandant naujam prieaugliui, katalikų visuomenėje iškilo gyvas reikalas steigti prie parapijų daugiau savų mokyklų. Visi norėjo, kad tos mokyklos būtų lietuviškos. Bet drauge buvo ir būkštavimų, ar parapijos Pajėgs jas išlaikyti. Čia buvo ne tik patalpų, bet ir mokytojų reikalas. Tai buvo nelengvas uždavinys katalikų vadams.

SAVŲ MOKYKLŲ REIKALAI

Lietuvystė ir katalikystė, ypač rusiškoje Lietuvoje, labai arti tarp savęs surišti. Prašalinkime tik katalikybę, tai pražudysim lietuvystę (Dr. Vincas Kudirka, *Varpas*, 1889 m. 4 nr. 56 psl.).

Kada Amerikos lietuvių tarpe kilo pirmoji miutis steigti savas mokyklas, ar veikti lietuviybės labui, keliant tautinę sąmonę, šiandien pasakyti nelengva. Viena tėra aišku, kad visa tai kilo daug anksčiau, negu įprasta manyti ir skirstyti nuopelnus vienam ar kitam asmeniui. Tokio žmogaus, kuris «išrado » švietimą ar tautinę sąmonę, pasaulis nežino. Jo nepažįsta nė lietuvis ateivis. Bet visi pripažįstame, kad tas ateivis atsivežė lietuvišką širdį.

Tos širdies balsas prasiveržė ne vienomis lūpomis, tačiau istorijos tyrinėtojas tegali remtis tik tais balsais, kurie atžymėti jam prieinamuose dokumentuose. Tik praskleiskime vieną kitą. Štai pirmųjų už lietuviybę nukentėjusių ateivių eilėse randame kun. Juozo Juškevičiaus (1810-1879) vardą. Ištremtas į Sibirą po 1863 m. sukilimo, jis vargais negalais atsidūrė Brazilijoje ir 1869 m. atvažiavo į Chicagą. Vyskupo pavestas, tuojau suorganizavo šv. Stanislovo lietuvių lenkų parapiją, iš kurios lenkai 1871 m. jį išgujo už lietuviškus pamokslus. Už tą pat lenkai jam išdaužė langus Shamokine, Pa. jo paties įsteigtoje mišrioje parapijoje (1876). Tas pat jam nutiko metais vėliau Nanticoke, Pa. Išvargęs senelis pagaliau apsigyveno Chicagoje pas savo bičiulius. Mirusį jie palaidojo lenkų kapinėse, nes lietuviškų tada dar nebuvo. Kaip liudija Amerikos lenkų istorijos autorius, lenkai

tą jų geradario kūną privertė perkelti į šv. Bonifaco vokiečių katalikų kapines⁵.

Už lietuviybę nekartą (1877) buvo išdaužyti langai ir kun. Petruį Končiui (1840-1890) tame pat Shamokine. Už lietuviškus pamokslus lenkai išstūmė kun. Andrių Strupinską iš jo paties įsteigtos mišrios šv. Kazimiero parapijos (1877) Shenandoah, Pa. Lenkai neįleido į kleboniją naujai atkelto klebono kun. Aleksandro Burbos (Plymouth, Pa. 1889).

Iš pasauliečių pirmasis čia lietuviško darbo ėmėsi Mykolas Tvarauskas (1838-1908 ?). Kilęs iš Karklupių k., Vilkaviškio aps., buvęs mokytojas, Amerikon turėjo bėgti po 1863 m. sukilimo. Apsigyvenęs Shamokine jis tuojau rūpinosi leisti lietuvišką laikraštį. Nedaug teradęs pritarimo, įsitaisė spaustuvėlę ir pradėjo spausdinti savo paruoštą anglų lietuvių kalbos žodyną *Tlumočius*. Vos keletą lankų atmušus (1874), jo spaustuvė sudegė. Persikėlęs į New Yorką, dirbo vario ir skardos dirbinių fabrikėlyje, čia vėl įsitaisė šiokią tokią spaustuvėlę ir 1879 m. pradėjo leisti seniai svajotą laikraštį *Gazietą Lietuwiszką*.

Tai buvo nedidelis laikraštukas, kaip sakėsi, «raštas pašvęstas dėl lietuvininkų Amerikoje», kuriame jis nori parodyti, kad čia mes esame laisvi, galime leisti savo laikraštį, kuris «mus sulygintų su kitomis tautomis ». Santykiuose su lenkais jis kvietė prie broliškos vienybės. Kalba buvo primarginta lenkiškų priemaišų (kur jis vargšas tada galėjo pramokti kitokios ?). Nedaug temokėję skaityti, neorganizuoti lietuviai nesuprato laikraščio vertės. Iš kitos pusės, jiems nepatiko siūloma vienybė su lenkais, su kuriais jau ne vienoje vietoje ėjo ne tik ginčai, bet ir muštynės. Nepalaikomas, laikraštis po 16 numerio sustojo. Leidėjas (13 nr.) karčiai nusiskundė : «Norėjau prieš svieta parodyti, jog yra lietuviška tauta, bet lietuviai atšalę miega ».

Kad ir nusivylęs, jis lietuviško darbo nepameta. Verčia iš lenkų kalbos visokius lengvo turinio pasakojimus, leidžia juos knygomis ir pagauna skaitytojus. 1884 m. jis vėl imasi leisti laikraštį *Uniją*, o 1891 *New Yorko Gazietą Lietuwiszką*. Abudu po keliolikos numerių susilaukė to paties likimo, kaip jo pirmoji *Gazietą Lietuwiszka*. Mūsų lietuviškoje spaudoje ne vienur už

* Kun. A. Milukas, *Spaudos laisvės ...* 436 psl.

tokias dideles pastangas prabilti lietuviškai Tvarauskui «atsidėkojama», pavadinant jį lenku ar lenkomanu.

Gazietos Lietuwiszkos bendradarbių tarpe matome kun. Petrą Končią, chicagiškį Dr. M. P. Kasakauską ir pranciškoną brolių Augustiną Zeytz — Zaicą. Jų visų bendras noras buvo kelti lietuviškumą. Dr. Kasakauskas buvo pirmutinis skatintojas steigti lietuvių Susivienijimą. Jis prikalbėjo tam reikalui kun. Antaną Varnagirį ir pats su karštomis kalbomis dalyvavo Susivienijimo steigiamajame susirinkime (1886). Mažai Chicagoje tesant lietuvių, daugumas jo pacientų buvo lenkai. Jiems jis išleido lenkišką knygelę, pavadintą *Naminis gydytojas* (1887). Už tai Šliūpo *Lietu-tciszka*jame Balse jis susilaukė šundaktario ir išgamos vardo, o už jo bendradarbiavimą *Wienibėje Lietuwninkų* jam prisegė dar piemenio titulą⁶. Nesunku suprasti, kad tai buvo «atsilyginimas » už katalikiško Susivienijimo steigimą. Dr. Kasakauskas į tuos šmeižtus neatsakė, ir toliau lietuviškoje spaudoje jau nebepasirodė.

Vienas uoliausių *Gazietos Lietuwiszkos* bendradarbių buvo brolis Augustinas, pranciškonas. Savo vienuolyne Smalėnuose, netoli Punsko, jis buvo padaręs amžinuosius įžadus. Rusams vienuolyną uždarius (1867), jis atvyko Amerikon su vilčia čionai įsteigti to vienuolyno skyrių. Keletą metų bedirbdamas įvairiose dirbtuvėse, jis uoliai mokėsi anglų kalbos. Beieškodamas vienuolynui vietos, jisai atsidūrė Shenandoah, Pa., kur tada lietuviai kovojo su lenkais dėl savo kalbos teisių bažnyčioje. Brolis Augustinas tuojau įsijungė į visuomeninį veikimą ir 1877 m. įsteigė pačią pirmąją lietuvišką šv. Jurgio draugiją, kuriai jis pats parašė įstatus. Pasirodžius *Gazietai Lietuwiszakai* visi geriausieji straipsniai buvo jo parašyti.

Rašydamas «kelis žodžius apie tavorčistes» (draugijas), 10 nr. brolis Augustinas aiškino, kad kitos tautos turi savo pašalpines draugijas ir į jas rašosi, todėl ir lietuvius jis skatino steigti savas, kurios globotų mūsų brolius nelaimėje. «Svetimi, matydami, jog ir mes lietuviai turime tokias draugystes, nemąstaus, jog stovime žemiaus jų. Riškimės į krūvą ir duokime tuomi paro-

⁶ *Lietuwiszskasis Balsas*, 1887 m., 5-6 nr.

dą, jog mes išvartyti iš tėvynės esame ir būkime gyvi, parodykime kaip kokią gvardiją, gatavą stoti į kovą kožną [kiekvieną] valandą. Norint motina silpna, vienok vaikai jos balsą girdi nors už marių » ...

Didžiausias tačiau brolio Augustino troškimas buvo įsteigti savo vienuolyną ir aukštesniąją mokyklą. Ilgai ieškojęs paramos, pagaliau, jis ją rado Pulaskio miestelyje, Wisconsin. Gavęs iš geradarių lenkų ir lietuvių žemės, jis pradėjo vienuolyno steigimą. Tai truko keletą metų. Jam teko grįžti Europon į savo provincijos centrą Krokuvoje gauti visus reikalingus leidimus. Vėl atsiradęs Amerikoje, tuojau įsitraukė į tolimesnį spaudos darbą, ištisis trejus metus (1887-1889) uoliai rašydamas, daugiausia religinius straipsnius į *Wienibę Lietuwninku*. Nuo 1888 m. pradžios jis jau atidarė savo mokyklą. Su juo čia buvo atvykę trys broliai, kurių vienas buvo paskirtas mokytoju, o pats Augustinas sekmadieniais su žmonėmis atkalbėdavo rožančių ir pasakydavo pamokslus. Statė vienuolyną ir vis laukė, kol iš Europos atvažiuos jam pažadėti tėvai pranciškonai — kunigai.

Brolio Augustino įsteigtoje mokykloje mokėsi ir keliolika lietuvių jaunikaičių. Kai atvažiavo vienuoliai tėvai, jie čionai buvo viršininkai ir brolis Augustinas turėjo jiems paklusti. Jie nemėgo nei lietuvių, nei paties šio vienuolyno įsteigėjo. Tada brolis Augustinas pradėjo žygius Romoje, kad Pulaskio vienuolynas būtų išimtas iš Krokuvos provincijos ir priskirtas prie Amerikos vokiečių. Konfliktas baigėsi tuo, kad senelis Augustinas su dvylika lietuvių brolių persikėlė į vokiečių pranciškonų vienuolyną Michigano valstybėje (1898) ir ten netrukus mirė. Broliui Augustinui priklauso nuopelnas už pirmosios Amerikoje lietuviškos knygos išleidimą — tai jo iš lenkų kalbos versta *Septynių mokytojų istorija* (1880).

Lietuviškos vienybės ir mokyklos pasigedo ir vienas jaunųjų ateivių — Juozas Zlotožinskas, kuris čion atvyko 1875 m. vos devynerių metų ir visus mokslus gavo eiti vietinėse mokyklose. Klieriku būdamas, jis parašė *LietuwiszkaJam Balsui* laišką, kuriame nusiskundė, kad maža esą tokių, kurie rūpinasi lietuvių dvasios pakėlimu ir kad « apie mus svietas mažai žino ». Baigdamas skatina steigti mokyklas, statyti bažnyčias, kurti draugijas, leisti laikraščius. «Broliai lietuvninkai kelkite, kelkite, tegu kiti

žmonės mato, kad dar ne visi Lietuvos vaikai prapuolė ! »⁷. Tam laikraščiui nukrypus į antikatalikišką pusę, jaunas klierikas rašinėjo *Wienibėn Lietuwninkų*, o vėliau į kun. Burbos leidžiamą *Valtį*.

Savo sumanymo jis nepamiršo. Įšventintas į kunigus (1890) ir kitais metais paskirtas klebonu į šv. Kazimiero parapiją Pittstone, Pa., tuojau pat įsteigia lietuvišką mokyklą. Tai buvo pirmoji Amerikoje. Jis daug ten įdėjo savo širdies, kol ankstyba mirtis nuo plaučių uždegimo pakirto jo 32 metų gyvybę (1896). Toji mokykla veikė ligi 1909 m., kol sudegė drauge su bažnyčia. Mokytoju ten ilgoką laiką buvo vargonininkas.

Antroji žinoma reguliari mokykla buvo šv. Jurgio parapijoje Chicagoje. Ją įsteigė kun. Matas Kraučiušas 1894 m. Pradžioje mokė pasaulietis, o nuo 1897 m. pakviestos seserys nazaretės. Tai buvo lenkių vienuolynas, kuriame buvo ir lietuvačių. Netrukus (1898) lietuvišką mokyklą įsteigė kun. Jonas Sutkaitis šv. Kazimiero parapijoje Pittsburghe, Pa. Ir čia pradžioje mokytojavo pasauliečiai, o nuo 1906 m. seserys nazaretės.

Jau XX a. prasidėjus (1902), kun. Steponas J. Čepanonis įsteigė šv. Petro ir Povilo mokyklą Homestead, Pa., kur ilgą laiką dėstė pasauliečiai mokytojai ir jis pats. Tai bene viena iš lietuviškiausių mokyklų. 1904-1905 m. veikė šv. Jurgio parapijos Shenandoah, Pa., mokykla, kur mokė vargonininkas. 1904 m. buvo Chicagoje įsteigta Dievo Apvaizdos parapijos mokykla, kurioje nuo pat pradžios jau dėstė seserys nazaretės. Jos taip pat mokė ir 1905 m. įsteigtoje šv. Kryžiaus parapijos mokykloje Chicagoje. Šv. Mykolo parapiinė mokykla atsirado 1906 m. su pasauliečiais mokytojais. Tais pat metais atidaryta šv. Kazimiero mokykla Philadelphijoje su pasauliečiais mokytojais ir šv. Juozapo parapiinė mokykla Waterbury, Conn., kur dėstė prancūzų kilmės Šv. Dvasios seserys.

Daugelyje kitų parapijų veikė šeštadieninės, sekmadieninės ir vasarinės mokyklos, kur buvo mokoma lietuviškai skaityti, rašyti, katekizmo, istorijos ir kitų dalykų. Eilė parapijų jau buvo užsimojusios steigti pilnas mokyklas, bet vis delsė, nes mokytojų

⁷ *Lietuvoiszkasis Balsas*, 1885 m., 5 nr.

gavimas buvo pati didžiausioji problema. Airių, lenkų, vokiečių mokyklose visur dėstė seserys vienuolės. Ir lietuviams atrodė, kad savų mokyklų turėjimas ir tikra nauda mokymui, auklėjimui ir lietuvybei tegali būti tik tada, jeigu jose dėstytų lietuvaits vienuolės. Bet kur tokias vienuoles gauti? Lietuvoje visus vienuolynus jau seniai išnaikino rusų valdžia⁸. Jeigu vienam kitam buvo leista gyvuoti ligi išmirs visi nariai, tai buvo griežtai uždrausta priimti naujus kandidatus. Pagaliau, seserų mokytojų turėjimas buvo ir svarbi ekonominė problema. Parapijoms kuriantis su skolomis, maža buvo vilties sutelkti tiek pinigų, kad būtų galima apmokėti samdomus pasauliečius mokytojus.

Tuos visus dalykus svarstant, Ameriką pasiekė skaudi žinia apie Kražių skerdynes Lietuvoje (1893)⁹. Kražiai 17-18 a. buvo vienas iš didžiausių kultūrinių Lietuvos centrų — antras po Vilniaus. Ten porą šimtų metų veikė jėzuitų įkurtoji kolegija (1616-1817), vėliau sumažinta į gimnaziją ir 1842 m. perkelta į

⁸ 1832-1892 metų laikotarpyje Žemaičiuose buvo uždaryti 46 vienuolynai.

⁹ Pagrobę Lietuvą (1795), rusai tikėjosi ją greitai padaryti savo rusiška provincija. Tam reikėjo tik dviejų dalykų: išnaikinti katalikybę ir surusinti lietuvius. Vilniaus apygardos švietimo globėjas Kornilovas rašė rusų valdžiai, kad pirmiausiai ir skaudžiausiai reikia smogti katalikybei. Jo patarimo paklaudyta. Pirmiausiai buvo uždarinėjami vienuolynai ir jų mokyklos bei bažnyčios. Uždrausta statyti naujas bažnyčias ir taisyti senąsias. Kunigai be valdžios leidimo negalėjo išvažiuoti iš savo parapijos ribų net jei buvo reikalas pas ligonį, ar talkon į atlaidus. Uždarytos vysk. Valančiaus įsteigtos Blaiybės Brolijos ir 1864 m. buvo uždraustos spausdinti lietuviškos knygos lotyniškais raidėmis. Pati valdžia ėmėsi spausdinti lietuviškas maldaknyges ir elementorius rusiškais raidėmis ir jas platino, bet lietuviai griežtai atsisakė tas knygas net į rankas imti. Vyskupas Valančius lietuviškų knygų spausdinimą perkėlė į Prūsus, suorganizavo slaptas lietuviškas mokyklas, pats parašė daug lietuviškų religinio ir pasaulietiško turinio knygelių. Knygas iš Prūsų reikėjo parsigabenti ir platinti slapta. Už tą darbą ir vaikų mokymą lietuviškai buvo baudžiama. Lietuvis nepabūgo. Jis stėjo ginti vieną ir kitą. Tai buvo tautos išsilaikymo reikalas. Vysk. Valančiui mirus (1875), rusai tikėjosi, kad lietuvių atsparumas sumažės. Reikės tik jį pribaugti. Anksčiau palaužę žmonių pasipriešinimą Tytuvėnų bažnyčią uždarant (1864), paskui užpuolė Kėstaičius (1886), kur prie bažnyčios gyveno pasenę ir ligoti kunigai. Žmonės subėgo ginti, bet žandarai su kazokais juos apmušė ir išvaikė, sulaužė kryžius, sukapojo paveikslus ir vėliavas. Tokiu pasisekimu pasidrąsinę, jie 1893 m. pasikėsino į Kražius.

Kauną. Ardydami šį kultūrinį centrą, rusai norėjo pakirsti lietuvišką ir religinę dvasią. Po kiek laiko jiems atrodė to dar per mažą. 1891 m. gruodžio 12 d. rusų valdžia įsakė Kražiuose uždaryti benediktinių seserų vienuolyną, mūrinę bažnyčią ir kapines. Paliko tik seną apgriuvusią medinę bažnyčią, kurios tų pačių rusų draudimai neleido taisyti. Susijaudinę žmonės siuntinėjo prašymus Vilniaus generalgubernatoriui ir caro ministeriams. Nieko negelbėjo. 1893 m. gegužės 4 d. policija išlaužė vienuolyno duris ir seseris prievarta išvežė į Kauną. Po kelių savaičių atėjo rusų valdžios įsakymas nugriauti mūrinę bažnyčią ir vienuolyno pastatus.

Žmonės sujudo ir ėmėsi gelbėti bažnyčią, kurioje jie būriais budėdavo dieną ir naktį. Taip truko kelis mėnesius, kol lapkričio 22 d. rusai nutarė pavartoti jėgą. Kauno gubernatoriaus vadovaujami, žandarai įsiveržė į bažnyčią, mušė žmones ir varė juos lauk. Tačiau žmonės prieš juos atsilaukė visą naktį, ir tik kitą rytą, atvykus 300 kazokų, buvo žiauriai iš bažnyčios išmušti. Buvo daug sunkiai sužeistų, iš kurių 9 mirė tuojau. Žiaurus kazokų siautėjimas prieš nekaltus žmones tęsėsi ištisą dieną.

Kitais metais Vilniuje įvyko 70 suimtųjų Kražių bažnyčios gynėjų teismas. Jie buvo kaltinami padarę iš anksto suplanuotą maištą. Šeši žymiausieji Rusijos advokatai stojo suimtuosius ginti nemokamai. Bylos metu iš liudininkų paaiškėjo, kad dėl Kražių skerdynių buvo kalta pati rusų administracija. Advokatų gynimas buvo tiek sėkmingas, kad teismas rado tik keturis žmones baustinus, bet prašė caro, kad ir jiems dovanotų. Gelbėdamas valdžios autoritetą, caras nesutiko. Bausmę dovanavo tik jo įpėdinis.

Kražių įvykiai buvo padrąsinantis laimėjimas ilgoje lietuvių tautos kovoje dėl savo tautybės ir tikėjimo išlaikymo.

Garsas apie Kražių tragediją nuskambėjo per visą kultūringą pasaulį. Jis sujudino Amerikos lietuvius. Buvo laikomos gedulingos pamaldos už mirusius kankinius, rengiamos prakalbos ir demonstracijos, visur buvo skelbiami protestai prieš žvėrišką rusų elgesį. Amerikoje apie tai plačiai rašė lietuviška ir angliška spauda. Didžioji žemaičių kraujo auka Kražiuose nenuėjo veltui: rusai nenugriovė bažnyčios, sustabdė tolimesnį kitų uždarinėjimą, o lietuviuose pakilo dar didesnė savo krašto ir tikėjimo meilė.

Ruso kardas atšipo į lietuvišką dvasią.

Kai laisvoje Amerikos šalyje atsiradęs lietuvis ateivis steigė savo draugijas, organizavo parapijas, statė bažnyčias ir steigė mokyklas, jis tai darė ne dėl to, kad šio krašto katalikų bažnyčios ar mokyklos būtų jam buvusios negeros. Jis tik norėjo apsaugoti ir išlaikyti savo lietuvišką dvasią ir ją įdiegti savo vaikams. Bet štai ir Amerikos lietuvių užklumpa skaudi gyvenimo ironija. Kai tėvynėje broliai liejo kraują už savo tautą ir tikėjimą, lietuvių išeivių tarpe atsirado žmogus, kuris ėmėsi uoliai talkinti rusų caro žandams. Per savo laikraščius ir prakalbas jis šaukė, kad lietuviai neitų į bažnyčias, neduotų pinigų jų statymui, nesteigtų lietuviškų mokyklų ...

Kai pastebėjo, kad nedaug kas paklausė jo balso, jo širdyje įsigalėjo pyktis. Savo nepasisekimo kaltininkais jis laikė kunigus. Į juos tad jis nukreipė biauriausius žodžius reiškiamus koliojimus ir užgauliojimus. Dar labiau prieš juos tūždamas, o neturėdamas caro kalėjimų nė Sibiro, jis kurstė kapoti galvas «hydroms»

— taip jis vadino dvasiškiją. Pranašaudamas socializmą įvyksiant už dešimties metų, jis vaizdavo gražią lietuvių tautos ateitį, kai bažnyčios bus paverstos arklidėmis ar šokių salėmis, o kunigai ir vienuolės bus pakarti varpinyčiose¹⁰.

¹⁰ Tai buvo dr. Jonas Šliūpas. Jo Amerikos lietuvių vieningumą skaldančios rietenos rado atgarsio ir Lietuvoje, kur žmonės jautė tik vieną priešą — rusus. Norėdamas visus lietuvius suburti į bendrą kūrybinį darbą, dr. Vincas Pietaris, daugelio knygelių ir garsios istorinės apysakos *Algimantas* autorius, parašė Šliūpai ilgą laišką, kurį šis su savo atsakymu išspausdino 1893 m. *Apszvietoje*, 827-841 psl. Tie laiškai ištisai perspausdinti kun. A. Miluko knygoje *Amerikos Lietuviai XIX šimtmeityje*, 316-331 psl.

Pasirašęs Senu Lietuviu, Pietaris prašė Šliūpą liautis sėjus tarp lietuvių nesantaiką ir pulti kunigiją, kuri sudaro pagrindinę pajėgą kovoje su mūsų tautos naikintojais. Asmeniškų įsitikinimų jis galės laikytis kokių tik nori, tačiau pirmoje eilėje jis turįs būti lietuviu. Aiškindamas savo įsitikinimus, Pietaris sakosi nepriklausąs prie tikinčių, tačiau jis neneigias dvasinės būtybės. «Aš nesakau, jog yra Dievas, tiksliai tvirtinu, jog mes nežinome ir neturime gana svarbių darodumų, jog nėra Dievo. Ypač protas mūsų greičiau gali rasti patvirtinimus esybės Dievo».

Savo atsakyme Šliūpas išlieja visą savo tulžį prieš kunigus, juos vadinamas tėvynės neprieteliais, žmogėdžiais, palaidūnais, dvasiškais rateliais, krokodilais, vagimis ir kitais nevertais pakartoti žodžiais. Gale laiško jis šaukia : « Kapokime aną hydrą, kuri ėda mūsų geriausią tautos dalį — bėdmoniokus ir inteligenciją ; — ardykime anuos vortinklius, supintus aplink mūsų ' ubagus dvasioje ' per išblyškusius Romos inkvizitorius ... » Plačiau apie tai

Kai kas tą žmogų vadina lietuviybės žadintoju. Tačiau Amerikos lietuvių istorija tegali ji pavadinti tik bedievybės platin-

galima rasti : Antanas Kučas, *Lietuvių Romos Katalikų Susivienijimas Amerikoje*, 25-30 ir 41-66 psl.

Savo nusistatymą prieš dvasiškį ją Šliūpas rado reikalo išdėstyti ir atskiroje knygoje : *Tikyba ar mokslas ? Tyrinėjimai tikėjimiszki, moksliszki ir draugijiszki polytikiszki*» (išleista Bitėnuose 1895). Užuoť gvildenęs antraštėje pažymėtą temą, jis imasi vaizduoti dvasiškos ir vienuolių gyvenimą, apsiribodamas tik žemiau juosmens esančia žmogiška dalimi. Jo paduodami «istoriniai faktai» daugumoje prieštarauja ne tik tiesai, bet ir elementariausiems gamtos dėsniams, kuriuos jis, kaip gydytojas, galėjo žinoti. Knygoje daug šlykščių žodžių. Jau bebaigiant spausdinti, autorius, matyt, sužinojo apie sumanymą steigti lietuvių vienuolyną. Ekstra pridėtame puslapyje (132) jis išreiškia tokį susirūpinimą : « ... daro kuningai sutarimą, kad reikia uždėti mergų klostorių (dėl vygados kunigėlių) ... Jei taip darosi valno valstijo tai ką turime dūmoti apie iszlygas to pobūdžio Lietuvo ». Visas tas Šliūpo veiklas yra akivaizdus įrodymas, kiek neapykanta yra akla tiesai.

Tokio pat nusistatymo jis laikėsi ir toliau. Kiek vėliau išleistoje knyga-laikėje Dievas, dangus ir pragaras jis taip byloja : « Reikia tikėtis, kad žmonės nesiduos ilgai pramydžiotiesi iš savės, išjuokti ir mulkinti save, ale kokią gražią dieną jie sukiš kryžius ir šventuosius į pečių, pavers monstrancijas ir taures [kielikus] į naudingus sudynus, panaudos bažnyčias dėl koncertų, teatrų ar susirinkimų, arba, jei jos dėl to netiktų, pavers jas į klėtis ir arklides, pakorins kunigus ir zokonikes varpnyčioje ir negalės tikiai vieno daikto suprasti : kaip tai parėjo, kad nepadarė tai seniau jau ! » (18 psl.).

Nepasikeitė Šliūpas nė senatvėje. 1929 m. Šiauliuose, Lietuvoje, jis atspausdino II leidimą jo Amerikoje 1907 m. išleistos knygelės *Tikri ir netikri Šventieji*. Valstybės gynėjas joje rado nusikaltimų prieš veikiančius Lietuvoje įstatymus ir iškėlė Šliūpai bylą Šiaulių Apygardos Teisme. 1930 m. spalio 6 d. Teismas nusprendė jį nubausti už niekinimą šventųjų ir gilų įžeidimą katalikų tikėjimo ir sunaikinti kaltės įrodymo daiktus — minėtą knygelę. Joje yra toki pasakymai : «Lietuvoje bažnyčia visais laikais yra buvusi ir tebėra kenksminga Lietuvos egzistencijai... ji tad Lietuvoje ne pagarbos ir godonės užsipelnusi yra, ji yra mums svetimas gaivalas ... usnys, svėrės, kūlės, rūdys mūsų laukuose ...» Šiaulių Apygardos teismo sprendime baismė taip formuluota : « Atsižvelgiant į tai, jog teisiamasis Jonas Šliūpas yra medicinos daktaras, bet ne istorikas ir teologijos mokslų žinovas ir todėl, rašydamas apie dalykus, nieko bendro neturinčius su jo specialybe, galėjo ir nesąmoningai paklysti, Apygardos Teismas rado galimybės, pripažinus jį pasigailėjimo vertu, suteikti jam palengvinimą einant *Baudž. Stat.* 53 str., ir nubaudė jį vienu mėnesiu arešto. Turint galvoj, kad Jonas Šliūpas jau pagyvenęs žmogus (apie 70 metų) ... Teismas nuo paskirtos jam baudmės atleido, paskyrus bandomojo laiko vienerius metus ». Šliūpas apeliavo į Lietu-

toju. Jo tikėjimas ar netikėjimas buvo jo asmeniškias dalykas. Niekas šiandien to nė neminėtų, jei mes neturėtume skaudžių jo veiklos pasekmių : dalis jo suklaidintų Amerikos lietuvių dar ir dabar džiaugiasi rusų bolševikų okupacija Lietuvoje vien dėl to, kad ji bedieviška. Jiems neskauda širdies ir nerūpi, kad dešimtys tūkstančių jų kraujo brolių ir sesių marinami Sibiro tremtyje.

Kražių įvykiai ir tebesiaučianti rusų priespauda Lietuvoje buvo ne tik akstinas protestuoti, bet ir veikti. Amerikos lietuvių kunigai jautė, kad čia esanti tautos dalis su laiku išnyks, jei nebus kas lietuviybę palaiko priaugančioje kartoje. Iš ilgų ir tuščių ginčų su bedievybėn pasinešusiais buvo aišku, kad tautiniame darbe iš jų jokios pagalbos nebuvo galima tikėtis. Ir šiaip ir taip galvojant, tebuvo viena išeitis : s t e i g t i savo parapijose l i e t u v i š k a s m o k y k l a s . Tą reikalą dar skatino ir grynai religinis motyvas — apsaugoti ir sustiprinti dorovinius jaunimo pagrindus.

1895 m. pradžioje į atlaidus pas kun. Aleksandrą Burbą Plymouth, Pa., suvažiavo didesnis būrys kunigų. Jų pasikalbėjimai tuojau nukrypo į mokyklų reikalus. Besvarstydami mokyklų ir mokytojų išlaikymą, jie priėjo prie išvados, kad parapijos pajėgtų išlaikyti mokyklas, jeigu jose turėtų mokytojomis seseris vienuoles. Po ilgesnių svarstymų visi ten dalyvavusieji kunigai — Aleksandras Burba, Petras Abromaitis, Jonas Kuras, Juozas Mašiotas, Mykolas Pėža, Mykolas Šedvydis, Juozas Zlotožinskas, Juozas Žebrys ir Jonas Žilinskas-Žilius — nutarė neatidėliojant steigti lietuvaikių seserų vienuolyną. Kun. Abromaitis čia pat pasižadėjo tai naujai seserų kongregacijai padovanoti savo ūkį netoli Baltimorės, Md. Netrukus tą nutarimą kun. Burba paskelbė savo laikraštyje *Valtyje* ¹¹ ir kreipėsi į Lietuvos mergaites, nes Amerikoje jų dar nedaug būta, kviesdamas jas stoti kandidatėmis.

vos Respublikos Tribunolą, kuris 1931 m. spalio 24 d. patvirtino Šiaulių Apygardos Teismo sprendimą. Plačiau apie tai galima rasti knygoje *Aušriminkas Jonas Šliūpas*.

¹¹ *Valtis*, 1894 m. liepos 18 d.

Tai buvo gražūs norai, bet nebuvo kas imtųsi atsakingos vienuolyno steigimo naštos. Per laikraštį, ir dar užjūriuose, ir esant spaudos draudimui, ne ką galima pasiekti. Net jeigu ir būtų atsiradusi kokia kandidatė, jos kelionė turėjo būti gerai paruošta ir jai buvo reikalingas mokslas. Nutarimas nebuvo įgyvendintas, bet katalikų vadai jo neužmiršo.

LIETUVAIČIŲ VIENUOLIJOS UŽUOMAZGA

*Kame du ar trys susirinkę mano vardu, ten
aš esu jų tarpe* (Mato 18, 20).

Laikas slinko. Ateivių daugėjo. Didėjo ir jų šeimų prieauglis. Santykiai tarp katalikų ir bedievių aštrėjo. Nuolatiniai ginčai niekam nedavė jokios naudos, o ypač lietuvybei. Ją reikėjo gelbėti pirmiau visko. Dėl to kasmet aktualėjo mokyklų reikalas ir savų mokytojų paruošimas.

Nelaimei, vienas po kito mirė du stiprūs lietuvybės šulai ir mokyklų rėmėjai — kun. J. Zlotožinskas (1896) ir kun. A. Burba (1898). Abu dar jauni ir veiklūs. Tai buvo didelis smūgis katalikų visuomenei.

Ir, tur būt, tik Apvaizdos lėmimu, vienais (1896) metais Amerikoje buvo iššventinti du jauni kunigai: Antanas Kaupas ir Antanas Milukas. Ir vienas ir kitas buvo mokęsis kunigų seminarijose Lietuvoje ir abu buvo iš jų pašalinti už lietuvišką veiklą ir raštus. Kaupas iš Žemaičių, Milukas iš Seinų seminarijos. Lietuvoje kelias į kunigus jiems buvo užkirstas. Negaišdami laiko, jie atvažiavo Amerikon ir čia baigė kunigo mokslus. Jų idealizmas ir energija buvo kaip tik labai reikalingi čia prieš lietuviuose skleidžiamą maskolišką dvasią.

Kun. A. Kaupas (1870-1913) buvo kilęs nuo Ramygalos. Jo tėvas Anupras buvo knygnešys, sumanus ūkininkas. Iš tos pačios šeimos kilo pirmoji sesuo kazimierietė ir žymus finansininkas visuomenininkas Julius. Tai buvo susipratus lietuviška ir giliai religinga šeima, turinti aiškių organizacinių ir ekonominių sugebėjimų. Pirmoji kun. Antano vieta buvo Wilkes-Barre, Pa., iš kurios po metų buvo nukeltas klebonu į Scrantoną, Pa. čia

jis pastatė mūrinę bažnyčią. Po 10 metų jį perkėlė į Pittstoną, Pa., kur netrukus (1909) sudegė bažnyčia ir jam teko statyti naują mūrinę. Bet daugiausia širdies jisai įdėjo į savo tiesioginį kunigo darbą ir spaudą, kurioje jis iškilo kaip žymus publicistas visuomenininkas ir socialinių problemų sprendėjas. Jo raštų stilius ramus ir tikslus, savus svarstymus paremias logiškais išvadžiojimais ir autoritetais. Toji šviesi asmenybė buvo viena iš didžiųjų ramsčių steigiant pirmąją lietuvaicių seserų vienuoliją Amerikoje ir katalikų laikraštį *Draugą*.

Kun. A. Milukas (1871-1943) gimė Šeštokuose, Rudaminos parapijoje, — Suvalkijos dzūkas. Dar Marijampolės gimnazijoje būdamas, dalyvavo lietuviškoje veikloje. Jis, galima sakyti, buvo gimęs redaktoriumi ir gausybės laikraščių bei knygų leidėju. Vos atkeliavęs Amerikon, jau redaguoja *Wienibę Lietuwninkų*, įsteigia vysk. Valančiaus draugiją, kuri rūpinosi švietimu ir tuojau išleido knygelę *Lengvas būdas pačiam per save pramokti rašyti*. Kunigu įšventintas, vikaravo šv. Jurgio parapijoje Shenandoah, Pa. Čia jis įsigijo spaustuvę ir redagavo bei leido įvairiais vardais laikraščius. 1901 m. išvyko Šveicarijon studijų pagilinti. Ten Fribourgo universitete jau mokėsi ištisas lietuvių kunigų būrys: Antanas Civinskas, Motiejus Gustaitis, Antanas Jusaitis, Jurgis Matulaitis-Matulevičius, Jurgis Narijauskas, Jonas Naujokas, Jonas Totoraitis ir kiti.

Šveicarijoje kun. A. Milukas susipažino su šv. Pauliaus draugija — *L'Oeuvre de Saint Paul*, — kuri rūpinosi katalikiškos spaudos darbais ir jos platinimu ¹². Jos veikimas kun. Milukui ypatingai patiko. «Nepamiršiu niekad, — rašo jis, — to smagaus įspūdžio, kurį ant manęs padarė aplankymas šv. Povilo draugystės spaustuvės. Spaustuvėje man visada smagiausia ; taip apsipratau su spaustuve, jog man jau smagiau pasėdėti užterštoje popieromis, neišvalytoje lietuviškoje spaustuvėje, nei puošniame salione...

¹² Per 30 metų šv. Pauliaus draugija Šveicarijoje išaugo ligi 100 narių, turėjo dvi spaustuves Fribourge ir vieną Prancūzijoje. Išlaikė du didelius knygnus — parduotuves, leido du laikraščius prancūziškai ir vieną vokiškai. Savo pasišventimu paulietės sumažino spausdinimo išlaidas ir padėjo plisti katalikiškai spaudai. Visa tai kun. Milukui padarė gilų įspūdį, ir jis tikėjo, kad panaši draugija būtų naudinga ir lietuviams.

Bet koks smagumas įeiti į didžiausioje tvarkoje, švariausiai užlaikomą spaustuvę ! ».

Tas apsilankymas pažadino jame naują sumanymą, apie kurį jis tuojau tarėsi su Fribourge esančiais lietuviais kunigais. Radęs jų pritarimo, kun. Milukas parašė atsišaukimą į lietuvaiteis merginas ir lietuvius veikėjus, pavadindamas jį *Naujas užmanymas* ¹³. Čia jis išdėsto, kad mums labai reikia mokytų lietuvaikių, kurios su mūsų mokslą išėjusiais vyrais galėtų sudaryti lietuviškas inteligentiškas šeimas, drauge su vyrais stotų tautiškoje veikloje ir, kas svarbiausia, galėtų mokytį vaikučius ir padėtų Amerikoje sulaikyti priaugančią kartą nuo nutautėjimo. Bet pirmiausiai jis norėtų pradėti nuo pauliečių draugijos, kurios narės dirbtų spaustuvėje ir platintų spaudą ¹⁴. Jis net atsiklausė pauliečių vadybės, bene jos sutiktų paruošti keletą lietuvaikių. Jos mielai sutiko.

Tam sumanymui karštai pritarė Fribourge studijavusieji kunigai, bet amerikiečiai žiūrėjo kiek kritiškiau : jiems pirmoje eilėje rūpėjo turėti mokytojas. Galvodamas, kaip surasti savo paulietėms užuomazgą, kun. Milukas savo *Naują sumanymą* nusiuntė Kazimierai Kaupaitei. Jis mat buvo girdėjęs, kad Kazimiera galvojanti apie vienuolyną. Ją, kaip rimtą merginą, jis pažinojo Amerikoje, kai ji buvo atvažiavusi pas savo brolių kunigą už šeimninę. Pabuvusi Scrantone ketverius metus (1897-1901), ji nepriprato prie Amerikos gyvenimo ir, tėviškės ilgesio traukiama, grįžo Lietuvon. Ten ji norėjusi slaugyti savo sergantį tėvą, bet jau rado jį mirusį. Tėviškėje ji tikėjosi atsigaivinti, įsijungti į kasdieninius darbus, bet ji tuojau pajuto, kad į ją čia žiūrima

¹³ *Žvaigždė*, 1902 m. 30-33 nr. ; *Tėvynės Sargas*, 4-5 nr.

¹⁴ Visos narės turėtų išmokyti raidžių rinkimo ir kitų spaustuvės darbų. Jos turėtų gyventi drauge, prisilaikyti vienuoliškos gyvenimo tvarkos. Už savo darbą jokio atlyginimo neimtų, tik gautų pragyvenimą ir reikalingus drabužius. Stojančioms draugijon kandidatėms skiriamas 3 mėnesių išmėginimo laikas. Jeigu pasirodytų, kad kandidatei patinka spaustuvės darbas, ir ji sugabės išmokyti raidžių rinkimo, ji būtų priimama į tikras nares. Tada ji būtų mokinama spaudos amato ir turėtų pasižadėti draugijoje išbūti trejus metus. Po trijų metų ji galėtų išstoti arba daryti pažadą dar vieniems metams ir, jeigu ji norėtų toliau, pažadą galėtų atnaujinti kas metai. Jeigu narė nuspręstų iš draugijos išstoti ir būtų neturtinga, draugija, pagal savo išgalę, suteiktų jai pašalpą gyvenimo pradžiai.

lyg į viešnią, ne pilnateisį šeimos narį. Ir jos dienų jaunimas spėjo per tuos ketverius metus pasikeisti : vieni vedė, kitos ištekėjo. Tokia savijauta subrandino joje nusistatymą stoti į vienuolyną. Tik vis nebuvo aišku, kaip ir kur. Lietuvoje vienuolynų nebuvo, tad jos mintis kryo į Amerikos nazarietes. Bet nazarietės lenkės, o jos visa širdis traukė dirbti tik su lietuviais ir lietuvybei. Tokiu metu ją pasiekė kun. Miluko laiškas, patariąs važiuoti į Šveicariją mokytis.

Kazimierai tai buvo džiaugsminga žinia. Jos mintys dabar kryo ne į Ameriką, bet į Šveicariją. Kun. Milukas netrukus pranešė, kad jis jai suradęs gerą mokyklą pas šv. Kryžiaus seseris Ingenbolily. Ji pradėjo ruoštis kelionei. Be jos dar atsirado kita kandidatė, kun. Mykolo Šedvydžio sesuo Magdalena iš Mosėdžio parapijos. 1902 m. spalio 27 d. juodvi atvyko į Ingenbohlį, kur mokėsi pasaulinių mokslų ir drauge ruošėsi vienuoliniam gyvenimui.

Netrukus mokyklon atvažiavo ir daugiau lietuvių. Ne visos jos mokėsi tų pačių dalykų. Pirmųjų dviejų kandidačių broliai kunigai pasirūpino, kad jos pasimokytų lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos. Dėl to iš Fribourgo per atostogas atvažiavo kun. Jonas Totoraitis jų mokyti. Lietuvių kalbos mokėsi visos, bet daugiausia dėmesio į tai kreipė Kazimiera, nes jau ji buvo aiškiai nusistačiusi tapti vienuole ir kurti lietuvišką vienuolyną. Jos pasiryžimui pritarė ir jos brolis kun. Antanas.

Metus pasimokiusi seserų vedamoje mokykloje, Kazimiera prašėsi, kad ją priimtų į noviciatą. Šv. Kryžiaus seserų vadovybė pripažino jos tinkamumą, bet negalėjo priimti į naujokes tokių kandidačių, kurios nežadėjo pasilikti tame pačiame vienuolyne. Reikėjo gauti Romos leidimą. Jos mielai sutiko paprašyti, ir leidimas netrukus buvo gautas. Kazimierai prasivėrė durys į vienuolinį gyvenimą, nors ir nebuvo aišku, ar bus, ir kur bus įsteigtas tas lietuviškas vienuolynas.

Iš viso to matome, kad akstinas Kazimierai į Šveicariją buvo kun. Miluko naujas sumanymas. Ir atrodė, kad ji buvo bepradedanti apsiprasti su mintimi, kad busimasis lietuvių vienuolynas kursis Šveicarijoje. Taip suprato ir daugelis amerikiečių kunigų. Tas, žinoma, jiems nepatiko, nes visų pirmiausia jiems seserys buvo reikalingos savo parapiinėse mokyklose. Antras

dalykas, kuris atrodė nepriimtinas, tai kun. Miluko atsišaukime kreipimasis į lietuvaite davatkėles, taigi vyresnio amžiaus pamaldžias merginas, kurios, pasak jo, galėtų pasišvęsti naudingam spaudos apaštalavimo darbui. Iš tikrųjų kun. Milukas nesiūlė steigti gryną vienuolyną, tik beveik vienuoliškais pagrindais spaustuvės darbininkių draugiją. Jam, kaip spaudos žmogui, tokia draugija atrodė labai svarbi, kitiems gi ji nedaug ką tereiškė.

Tas nuomonių skirtumas labai ryškiai atsispindi asmeniškuose kun. Kaupo, kun. Totoraičio ir Kazimieros laiškuose, rašytuose 1903 m. Kun. Kaupas apmokėjo Kazimieros ir vėliau Šveicarijon atvykusios jo kitos sesers, Kotrynos, mokslą. Kun. Šedvydis mokėjo už savo seserį. Pradžioje šiek tiek pinigų Kazimierai buvo siuntęs ir kun. Milukas. Kun. Totoraitis važinėdavo į Ingenbohli pamokyti mergaites lietuvių kalbos, išklausti jų išpažinčių ir gavėnioje vesti rekolekcijų. Iš savo pastebėjimų ir pasikalbėjimų su šv. Kryžiaus seserų vadovybe, jis galėjo gauti vaizdą apie mergaičių pažangą ir jų mokslo eigą. Kun. Kaupui rašytuose laiškuose dėl jo ir kun. Šedvydžio seserų mokslo, jis patarė nenustatinti, kokių dalykų jos turi mokytis. Geriau esą palikti jų pačių nuožiūrai pasirinkti jų pomėgiams ir gabumui tinkamus dalykus, — iš to būsią daugiau naudos.

Tų trijų asmenų laiškuose kristalizavosi busimojo vienuolyno užuomazga. Lyg ir pavaizduodamas kai kurių kunigų nuomones Amerikoje, kun. Kaupas laiške kun. Totoraičiui prasarė, kad iš kun. Miluko sumanymo « gali išeiti *fiasco* » (visiškas nepasisekimas). Kun. Totoraitis apgailestavo numatomą nepasisekimą, bet dar tikėjo, kad yra vilčių. « Įvykimas ar neįvykimas, rašo jis kun. Kaupui, nuo vieno kun. Miluko nepriguli. Pagal mano supratimą, tikėjimiškai draugijai įsikurti negana yra aprūpinti jos medegiškoji pusė (nors tai reikalinga), svarbiausias daiktas — tai pagalba iš aukšto, be kurios nieko negali išeiti, o kuri duoti ir atimti ne kun. Miluko valioje yra ». Žinia apie *fiasco* labai sujaukino Kazimierą. Tai suprantama, nes ligi šiol ji buvo vienintelė naujokyne ir visa tai ją tiesioginiai lietė. Ji tuojau parašė broliui karštą laišką dėl « kludymų įsteigti lietuvišką kongregaciją ».

Iš kun. Kaupo ilgų atsakymo laiškų seseriai ir kun. Totoraičiui pradeda aiškėti, kokio vienuolyno pageidauja jis ir daugumas Amerikos lietuvių kunigų. Esą žodis *fiasco* buvęs pavartotas perskubiai. «Žinojome tuomet tikrai, kad steigimas Šveicarijoje

kongregacijos, paskirtos Amerikai, yra daiktu neatsakančiu, dabar matome, kad nusiuntimas būsimų zokoninkų [vienuolių] į Ingenbohli, vietoje į koki Amerikos klioštorių [vienuolyną], buvo klaida. Šnekame tiktai apie kandidatės į zokoną, ne apie mokintines apskritai. Dabar mūsų nuomone jas reikia kuogreičiausia partraukti iš Šveicarijos į Ameriką, kad vietoje vokiškos kalbos mokytųsi angliškos, mokytųsi amerikoniškų metodų mokymo ir vedimo klioštoriaus reikalų. Žinome taip pat, kad jos be padėjimo visų Amerikos kunigų nieko negal padaryti ir neįstengs, todėl reikale kongregacijos užsimanėme sušaukti visuotiną lietuviškų kunigų suvažiavimą ir atradome pritarimą ».

Toliau jis aiškina, kad tarp kun. Miluko ir kitų Amerikos lietuvių kunigų skirtingos nuomonės yra kilusios tik dėl būsimos vienuolyno vietos ir jo pagrindinių uždavinių, ne dėl paties vienuolyno raikalingumo. Tekę girdėti, kad kun. Milukas vis vien rengiasi steigti vienuolyną Šveicarijoje. Gal jis ir turi kokių pritarėjų — nežinia. Jei jis «norės eiti vienas savo keliu, tegul sau eina, tegu steigia kongregaciją Šveicarijoje. Žinoma, nei aš Kazės, nei kun. Šedvydis Magdalenos nepriversime į Ameriką, nei skirtis nuo kun. Miluko kongregacijos, bet turėsime visgi tiesą jas šaukti į Ameriką, o jei nepaklausys, tai turėsime tiesą išreikšti savo nekantantumą (nepasitenkinimą). Bet tuos dalykus nuspręs kunigų suvažiavimas, ne mes ».

Laiško pabaigoje jis rašo, kad tuo nenorima užgauti Europoje esančių kunigų, tik reikalas sprendžiamas iš praktiškos pusės. «Kongregacija steigsis labai Amerikos lietuvių, Amerikoje ir amerikiečių pinigais». Antra vertus, kandidatės, norinčios tapti mokytojomis Amerikoje, turi derintis prie čionykščių mokytojų reikalavimų. Vienuolyno tolimesnis augimas taip pat priklausys daugumoje nuo čia gimusių lietuvaikių kandidačių. Reikia neužmiršti ir pinigų sutelkimo vienuolyno namams. Kol visa atsistos ant tvirtų pagrindų, lietuvaitys vienuolės galėtų mokytis ir gyventi angliškuose vienuolynuose. Dėl visų čia minėtų priežasčių « Tamsta gali matyti, kad praktiškiems siekiams Šveicarija yra neparanki ».

Rašydamas seseriai, jis dar labiau pabrėžia Ameriką. «Kol lietuviškas klioštorius skrajojo ore ir buvo statomas žodžiais, man ir kitiems buvo vis tiek, kur kandidatės į jį buvo mokinamos : Šveicarijoje ar Amerikoje. Bet dabar ... prisieina [tenka] visą rei-

kalą paimti iš praktiškos pusės». čia kyla «keturi svarbūs klausimai: 1. Kur lietuviškas klioštorius bus ? 2. Kieno naudai bus įsteigtas ? 3. Iš kur ims kandidatės ! 4. Iš kur sems pinigų savo užlaikymui ? Ant tų klausimų vienas tegali būti atsakymas : Amerikoje, dėl amerikiečių, iš amerikiečių, nuo amerikiečių».

Aiškindamas savo seseriai tuos dalykus smulkiau, jis rašo : «Klioštoriaus nepastatys vienas kun. Milukas, nei vienas kun. Kaupas, nei vienas kun. Šedvydis, nei visi trys krūvoje. Jį gali pastatyti tiktai visa katalikiška visuomenė, o ji tą padarys tiktai tuomet, jeigu tame reikale bus užinteresuoti visi lietuviški kunigai ». Tam reikalui ir yra šaukiamas visuotinis lietuvių kunigų suvažiavimas Pittsburghe, Pa., 1903 m. lapkričio 24 d. « Reikia neužmiršti, — rašo jis toliau, — kad klioštorius bus Amerikoje ir dėl amerikiečių. Taigi, zokoninkės turės būti iš didesnės dalies gimusios ar užaugusios Amerikoje lietuvaitės. Tokias gali surasti kunigai savo parapijose ir už jas mokėti savais pinigais arba išrasti kitokius būdus jų užlaikymo ». Neabejotina, kad būsimo vienuolyno kandidatės turėtų mokytis Amerikos mokyklose, kol pasiruoš į mokytojas.

Šie laiškai duoda suprasti, kiek anais laikais buvo rūpintis ir sielotasi dėl vienuolyno steigimo. Kazimiera kiek aprimo ir atsi-prašė brolio už pasikarščiavimą, nors jos ateitis liko dar neaiški. Kun. Totoraitis taip pat išreiškė pasitenkinimą, kad tuos reikalus rengiasi svarstyti bendras Amerikos lietuvių kunigų suvažiavimas. Kazimieros, atžvilgiu, kuri dar ligi šiol buvo vienintelė kandidatė į vienuoles, jis manęs, kad būtų netikslu kelti iš dabartinio noviciato kur nors į Ameriką, nes anglų kalbos ji ir čia mokosi, o Ingenbohlyje asketiškas tikėjimo gyvenimas, vienuolynų pagrindas, stovi aukštai. Taip pat ir praktiškoji pasaulinių mokslų pusė lietuvių reikalams geriau tinkanti, negu kur kitur jam pažįstamuose vienuolynuose. Iš šio pareiškimo jis prašo nedaryti išvadų, kad jis būtų priešingas lietuvaichių perkėlimui į Ameriką. « Man rūpi, kad gero siekio ir gero užmanymo neišgaudytų šiurpūs vėjai... Geisdamas Tamstoms kuo didžiausio pasisekimo tėvyniškuose darbuose, ir, kad dirbant reikalui tikėjimo ir bažnyčios, taipgi ir *amor patriae sandus* (šventoji tėvynės meilė) neduotų rankų nuleisti, liekuosi su didžia guodone, kun. J- Norus » (Totoraitis).

Kun. Kaupui ir kun. Šedvydžiui paskelbus spaudoje apie Pittsburghe šaukiamą Amerikos lietuvių kunigų visuotinį suvažiavimą, daugelis kunigų tam pritarė. Dar keletą savaitių prieš suvažiavimą, būrys kunigų susirinko Pittstone pas kun. Šedvydį plačiau to reikalo aptarti. Jie išreiškė pageidavimą, kad į suvažiavimą būtinai atvyktų pirmas lietuviškos seserų kongregacijos sumanytojas kun. Abromaitis, šveicariškos pauliečių draugijos siūlytojas kun. Milukas ir kun. Kraučiuonas, kaip turįs su seserimis mokytojomis patyrimą savo mokykloje Chicagoje.

Į suvažiavimą Pittsburghe 1903 m. lapkričio 24 d. atvyko 14 kunigų. Nuodugniai apsvarstę lietuvaikių seserų kongregacijos reikalingumą, jie nutarė Amerikoje atnaujinti kitados sėkmingai Lietuvoje veikusią lietuvišką vienuoliją vardu *Mariae Vitae* (Marijos Gyvenimo) Seserys, kurios populiariai buvo vadinamos marijavitėmis. Suvažiavimo šeimininkas, kun. Jonas Sutkaitis, Pittsburgho lietuvių parapijos klebonas, pažadėjo seserims duoti savo namus, kol jos apsispręs, kur apsigyventi ir pasistatys savus. Kiti pasižadėjo padaryti bažnyčiose rinkliavas ir jų pradžiai sumesti kokią tūkstantinę aukų.

Vienuolyno atnaujinimo reikalais rūpintis buvo išrinktas komitetas : Kun. Kraučiuonas — pirmininkas, kun. Čepanonis — sekretorius, kun. Sutkaitis — išdininkas ir kun. Milukas — korespondentas. Pirmininku renkant kun. Kraučiuoną, buvo siekiama ne tik turėti komitete žmogų su patyrimu mokyklos ir seserų reikaluose, bet ir ištyrinėti galimybes seseris įkurdinti Chicagoje, kur sparčiai augo lietuviška ateivių kolonija. Suvažiavime dar buvo svarstoma apie subūrimą į vieną visų lietuvaikių seserų, esančių kitataučių vienuolynuose, ypač pas nazarietes. Tokių būtų apie 30 seserų ir tai sudarytų gerą pradžių lietuviškai kongregacijai. Bet paaiškėjo, kad gali kilti daug kliūčių ir iš praktinės pusės ir iš bažnytinės teisės nuostatų.

Parvažiavęs namo, kun. Kraučiuonas tuojau nuvyko pas Chicagos arkivyskupą James E. Quigley pasikalbėti jam pavestais reikalais. Arkivyskupas išklausinėjo apie visus paruošiamuosius žygius ir, matyti, tuo projektu nesusidomėjo. Tiesą sakant, nieko dar nebuvo nė padaryta : nebuvo nei seserų, nei namų, nei pinigų. Jis diplomatiškai patarė, kad tuo reikalu rūpintųsi tie kunigai ir vyskupai, kurių vietose yra daugiau lietuvių. Tas nepasisekimas labai paveikė kun. Kraučiuoną ir jis tuoj pasitraukė iš komiteto.

Likusieji nariai taip pat ne ką galėjo nuveikti ir, atsisakę iš pareigų, visus dokumentus nusiuntė kun. Kaupui.

Ir kitais metais į keturdešimtės atlaidus pas kun. Bernardą Žindžių, Elizabethe, N. J., susirinkę kunigai nerado kitokios išeities, kaip tik prašyti kun. Kaupą ir kun. Miluką toliau rūpintis vienuolijos reikalais. Laiške savo seseriai (1904.IX.7) kun. Kaupas nusiskundžia, kad visa našta liko jam vienam. Kun. Milukas net neatsakęs į užklausimą, ką toliau manęs daryti, ir esąs iki ausų užimtas savo *Žvaigždės* redagavimu. Kitiems tie reikalai visai nerūpi. Ir kun. Šedvydis, sužinojęs, kad jo sesuo neketina būti vienuole, liovėsi domėjęsis kongregacija.

Jis dabar galvojęs, kad lengviausia lietuvaikių seserų klausimas išsispręstų, jei kandidatės stotų į kurį anglišką vienuolyną, o paskui iš jo imti mokytojas, pavyzdžiui, dvi angles ir vieną lietuvaitę, kuri mokytų lietuviškai skaityti, rašyti, katekizmo ir po truputį Lietuvos istorijos ir geografijos. O visa kita vis vien reikia dėstyti angliškai. Galvojant gi apie lietuvišką vienuolyną, reikėtų surasti čia seseris, kurios apsiimtų mūsiškes paruošti. Be Romos leidimo tai galėtų padaryti tiktai benediktinės. Su jomis netekę kalbėtis. Esanti dar kita išeitis, — tai lenkės bernardinės seserys netoli Readingo, Pa. Jos pagelbėtų, jeigu galėtų. «Mano nuomonė yra šitokia : vienam kunigui reikia pasišvęsti ir nueiti pas jas už kapelioną. Paskui partraukti jus iš Šveicarijos. Kai... pakankamai pasiruošite vesti savo atskirą klioštorių, tad galėsite su kapelionu atsiskirti nuo bernardinų ir pradėti vadintis marijavitėmis ar kitokiu vardu. Bet tam pirm visko reikia turėti pavilijimą iš Rymo ». Kol visa paaiškės, jis seseriai pataria pabūti Ingenbohlyje dar metus.

Kapeliono ieškojimo reikalas Kazimierai, atrodo, patiko. Iš kun. Vincento Dvaranausko laiško (1904.XII.21) matyti, kad ji bus jo prašiusi pasiteirauti tarp kunigų Lietuvoje. Kun. Dvaranauskas tais reikalais domėjosi, nes ir jo sesuo Judita mokėsi Ingenbohlyje ir galvojo apie vienuolyną. Jis rašo kun. Kaupui: « Norėjau aš tarp savo pažįstamų kunigų atrast kokį kapelioną, bet veltui... nė vienas dar nesutiko ... Ant galo mums nebuvus Amerikoje ir sunku ką išmislyti, nes nežinome visų aplinkybių ir reikalavimų ... Ak, gaila būt, kad taip visas mūsų rūpinimasis nueitų ant vėjo, gaila būtų ir tų mergaičių, kurios jau ant to yra atsidėjusios. Susimildami da pasikalbėkit su saviškiais, gal

ką išmislysit. Bandykit užkabīt kun. Staniukyną. Yra tai žmogus gana išsilavinęs, matęs svieto, stropus kunigas, gal jis kuom nors prisidėtų prie to naudingo triūso. Jeigu jau ką esat padarę, tai susimildami ir mė praneškit ».

Kun. Antanas Staniukynas buvo neseniai atvažiavęs Amerikon ir paskirtas (1904.VII.31) Mt. Carmelio lietuvių šv Kryžiaus parapijos klebonu ir šv Mykolo misijos globėju Shamokine. Kun. Kaupas buvo prašęs kun. Miluką, kad jis pakalbintų jį vienuolyno reikalu. Pats gi buvo apsiėmęs pakalbėti su kun. Petru Saurusaičiu Waterbury, Connecticut, lietuvių parapijos klebonu. Nors pats buvo vienuolis redemptoristas, kun. Saurusaitis atsisakė. Jis tik patarė kandidates atiduoti pas gailestingumo seseris Waterbury. Tai šiuo metu sutiko ir su kun. Kaupo nusistatymu, ypač, kad iš kun. Miluko nebuvo jokios žinios. Dėl to jis (1905. 11.10) parašė seseriai Kazimierai laišką, klausdamas, ar ji ir kitos lietuvaitės sutiktų važiuoti į anglišką vienuolyną. «Dabar viskas priguli nuo jūsų. Jeigu norėtumėte važiuoti į anglišką klioštorių, tai būtų pabaiga viso reikalo. Gal su laiku atsiskirtute nuo anglių ir sutvertute atskirą savo šaką».

Keliolikai dienų praslinkus, Kazimiera gavo kun. Miluko (11.28) laišką, kuriame jis rašo, kad kun. Staniukynas sutikęs vesti jų reikalus ir gavęs savo vyskupo leidimą. «Nebijok ! tai tikrai Jums Apvaizdos atsiųstas į Ameriką kunigas. Negeria nieko, pasninkauja, o maldingumo neapsakyto! Prie tam patriotas. Taipgi daug žinąs apie zokoninkes. Ir po šiai dienai koresponduoja jis su Jeruzolimos savo pažįstamomis sesutėmis. Tu pati nusidvyysi jį pamačius. Gyrei [kun.] Naujoką, ale Staniukynas, tai šimtą Naujokų sudėjus nebūtų gana»...

Kad ir netoli vienas nuo kito gyveno, bet gi dviem savaitėm vėliau (kovo 13), rašydamas laišką savo seseriai, kun. Kaupas sakosi apie vienuolyno reikalus nieko nauja dar neturįs. Parašysiąs po Velykų, kai susitiksiąs su kun. Miluku. Taigi, dar jis nežinojo, ką buvo kun. Milukas girdėjęs iš kun. Staniukyno, nė ką jis parašė Kazimierai. Iš šalies žiūrint, atrodo, kad tarp tų dviejų kunigų ėjusios kažkokios «lenktynės ». Bet gal taip ir nebuvo. Kun. Milukas ir kun. Staniukynas buvo seni draugai ir eilę metų susirašinėjo. Jis kun. Staniukyną ir Amerikon parsikvietė ir be abejo daug kalbėjosi vienuolyno reikalais. Jeigu jis kun. Kaupui

nieko nesakė, tai greičiausiai buvo kun. Staniukyno noras. O pastarasis, kaip labai rūpestingas ir sąžiningas pareigose, negalėjo pasakyti nei taip, nei ne, kol susižinojo ir išsiaiškino su savo vyskupu.

Galutinis jo atsakymas paaiškėjo iš kun. Kaupo 1905 m. balandžio 27 d. laiško seseriai Kazimierai: «Miela Sesute ! Buvau vakar Šenadoryje ir mačiausi su kun. A. Staniukynu. Jis apsiima padaryti pradžią lietuvičių kongregacijai. Jo vyskupas dar seniau prižadėjo išsirūpinti leidimą įsteigti atskirą lietuvišką kongregaciją, bet ant nelaimės dabar yra išvažiavęs į Rymą ir negrįš be dviejų mėnesių. Taigi, reikalas truputį užsivilks. Jeigu viskas eis taip, kaip norime, tad jau rugpiūčio mėnesyje galėsi plaukti į Ameriką ir skursti Mt. Carmelyje. Tuo tarpu kun. Staniukynas ketina važinėti po lietuviškas parapijas ir rinkti lėšas jūsų reikalui. Bet pirm visko norėtume tikrai žinoti, kiek jūsų atvažiuos. Reikia mažiausia trijų : jeigu tiek nebus, turėsite dar Ingenbohlyje laukti, kol komplektas pasipildys ».

Atsiradus tikram ir atsidėjusiam vadovui, vienuolyno reikalai jau ėmė spręstis ne metais, bet mėnesiais ir savaitėmis. Rašydamas į Šveicariją Kazimierai (birželio 20), jis pasisako, kad jos brolis ir kun. Milukas «palenkė mane rūpintis apie įtaisymą Jums vietos savo parapijoje. Su dideliu džiaugsmu sutikau ant to ... Malonu man tiek priminti, jog rūpestis apie Jūsų reikalus eina ir pinigai renkas. Meldžiu prašyti Viešpaties, idant Jis palaimintų mūsų darbus. Kiekviena pradžia būna sunki, ir kiekvienas didelis darbas ir didelių aukų reikalauja. Ir šis darbas be to visko negalės apseiti». Toliau laiške jis prašo informacijų apie vienuolyno regulas, kuriame Kazimiera gyvena, kiek laiko ji yra naujokyne, apie leidimą daryti įžadus kitame vienuolyne ir t.t.

Po dešimties dienų jis rašo kun. Kaupui, kad birželio 26 d. seserų reikalu jis buvęs pas savo vyskupą, kuris jau buvo grįžęs. Vyskupas pažadėjo tuojau parašyti šv. Kryžiaus seserų viršininkei, klausdamas, ar ji sutiks tas naujokes išleisti į Ameriką. Gavęs palankų atsakymą, jis parašysiąs Romon į *Propaganda Fidei* dėl galutinio leidimo. Jis tiki, jog *Propaganda* kliūčių nedarys ir viskas bus atlikta per kokią 40 dienų. Jis nori, kad su laiku Mt. Carmelyje būtų pastatyta atsakanti mokykla ir vienuolynas. Tuo tarpu joms reikėtų nuomotis namus. Vasarą atvažiavęs į

Mt. Carmelio lietuvių parapiją teikti sutvirtinimo sakramentą, vyskupas John W. Shanahan aiškino žmonėms, kad jis jau rūpinasi įsteigti šioje vietoje lietuvių vienuolyną.

Paruošiamieji darbai ėjo sparčiai. Iš kun. Staniukyno laiško Kazimierai (rugsėjo 4) matyti, jog Šveicarijos seserys mielai davė sutikimą kandidates išleisti Amerikon, bet jos pageidavo, kad lietuviškos seserys priimtų jų regulą ir čia įsteigtų jų vienuolyno šaką. Ta mintis nesutiko su kun. Staniukyno planais. Jis toliau rašo : « Mums bet malonėtųsi įkurti Zokoną lietuviško vardo, arba tiesiog atgaivinti Lietuvoje užgimusį ir kitados žydintį Marijavitkų Zokoną ... Užduotis abiejų (marijavičių ir šv. Kryžiaus) ta pati: mokinti tikėjimo jaunuomenę ir prižiūrėti ligonius. Jūs apturėjote leidimą iš Rymo apsipažinti su dvasiniu gyvenimu, reikale ne tik pradėti jau žinomą jums zokoną, bet ir atskirą, naują. ... Jo Mylista Shanahanas, Harrisburgo vyskupas, kuris nori jus į savo vyskupystę priimti, pareikalavo, idant jūs, į Ameriką atkeliavę, pagyventut da vienus metus angliško zokoninčių klioštoriuje, kur jūs turėtut progą ne tik susipažinti su dvasišku gyvenimu ir jame sustiprėti, ale taipgi, kas labai reikalinga, pramokti angliškos kalbos ir gyvenimo zokoninčių Amerikoje. Jo M. Vyskupas apsiėmė mokėti už išlaikymą jūs visų trijų per laiką vieno metų ».

Beieškant vienuolyno, kur jos galėtų pasiruošti, buvo sustota prie gailestingumo seserų Waterbury, Conn. Seserys jau buvo sutikę priimti, tik reikėjo Hartfordo vyskupo leidimo. Kadangi tas vyskupas buvo išvažiavęs ilgesniam laikui, tad kun. Staniukynas prašė savo vyskupą kreiptis į Nekalčiausios Marijos Širdies Tarnaičių seseris Scrantone, Pa. Vysk. Shanahan tuojau (rugsėjo 26) parašė laišką motinai M. Cirilei :

« Aš rengiuos įsteigti lietuvių seserų vienuolyną Mt. Carmely, savo vyskupijoje. Šiuo metu aš turiu tris mergaites iš Lietuvos viename Šveicarijos vienuolyne [noviciate], besiruošiančias tam darbui. Pirmą negu jos pradės darbą, aš norėčiau joms suteikti galimybę pasiruošti šios šalies noviciate. Ar Jūs sutiktumėte jas priimti į savo noviciatą ir, jeigu taip, kiek reikėtų mokėti už mokslą ir išlaikymą nuo 1905 m. lapkričio 1 d. ligi 1906 rugsėjo 1 d. ? ».

Seserų atsakymas buvo palankus. Už kiekvienos kandidatės išlaikymą mėnesiui reikės mokėti po 15 dolerių. Vyskupas Sha-

nahan tuojau seserims pranešė, kad visas sąskaitas už metus jis pats sumokėsias. Dabar belieka tik partraukti iš Šveicarijos kandidatės. Kun. Staniukynas jau anksčiau buvo liepęs joms susitvarkyti kelionės reikalus, o spalio 4 d. jau išsiuntė 450 dolerių kelionei, tikėdamasis, kad jos suspės į spalio 21 d. iš Le Havre uosto išplaukiantį laivą. Baigdamas (spalio 5) laišką Kazimierai, jis rašo : «Kadangi Jums stačiai reikės keliauti į Scrantus, pranešiu Godotinam kun. Kaupui, idant Jus sutikęs ten tiesiog ir nuvežtų. Laimingo kelio ! Beje, atsisveikinkit gražiai likusias lietuvaites ir paskui vienos apie kitas neužmirškite».

Kaip besiruošiant kelionei dažnai ko nors pritrūksta, taip nutiko ir šį kartą. Viena iš trijų tikrų kandidačių paskutiniu momentu susvyravo savo pašaukime ir atsisakė važiuoti Amerikon. Beliko tik dvi: Kazimiera Kaupaitė ir Judita Dvaranauskaitė. Nemalonią padėtį išgelbėjo visai netikėtas įvykis. Iš Lietuvos buvo gautas Pilviškių klebono kun. dr. Valentino Antanavičiaus laiškas, rašytas rugsėjo 12 d., kuriame jis klausia, ar negalėtų priimti į vienuolyną Šveicarijoje ar Amerikoje jo jauną 16 metų parapietę Antaniną Unguraitytę, kuri labai norėtų tapti vienuole. Ji gimusi Amerikoje, Shenandoah, Pa., ir ten mokykloje pramokusi angliškai. Kun. Staniukynas patarė tuojau išsiųsti ją į Ingenbohly. Ir ji spėjo atvažiuoti kaip tik laiku, kai Kazimiera su Judita buvo pasirengusios kelionėn.

Gražiai atsisveikinusios su šv. Kryžiaus seserimis ir lietuvaitėmis Ingenbohlyje, kandidatės dar aplankė stebuklingą švenč. Mergelės Marijos vietą Einsiedelne ir iškeliavo į Ameriką. Lapkričio 2 dieną jos jau įžengė į Nekalčiausios Marijos Širdies vienuolyną Scrantone galutinai pasiruošti naujam gyvenimui. Jų globėjas kun. Staniukynas negalėjo jų pasitikti, nes turėjo su misijomis vykti į Montrealį, Kanadoje. Jis jas pasveikino laiške, žadėdamas aplankyti prie pirmos progos. Drąsindamas sunkiame darbe, jis parašė: «Aukšą bando ugnis, o priešinybės patinkančius Dievui žmones ».

KUN. STANIUKYNO KELIAS Į MOKSLUS

*Auksą bando ugnis, o priešinybės — Dievui
patinkančius žmones (Iš kun. Staniukyno
laiško).*

Trumpai peržvelgę Amerikos lietuvių gyvenimą ir jų rūpesčius savų mokyklų ir seserų reikalais, dabar susipažinkime su kun. Staniukynu, kuris įsijungė į Amerikos lietuvių gyvenimą tik šio šimtmečio pradžioje (1904) ir kuriam Apvaizda leido būti pirmojo lietuvių vienuolyno įkūrėju Amerikoje.

Jam lemta buvo gimti tais pačiais metais, kai okupantai rusai Lietuvoje oficialiai įvedė t a m s y b ę — lietuvių spaudos draudimą (1865). Jis gi visu savo gyvenimu ir neaprėpiamu mokslo troškimu tapo š v i e s y b ės nešėju. Tą jis pasiekė ne politinės kovos laukuose, nė skambiais didžio vado šūkais. Jis tebuvo tarsį tas mažų mažiausias garstyčių grūdas, pasėtas gilios Dievo ir Tėvynės meilės dirvoje, išaugęs į didelį medį, kurio šakose ilsėjosi dangaus paukščiai¹⁵.

Gimė jisai Suvalkijoje, dzūkų krašte, kur žmonės nebuvo turtais pertekę, bet mylėjo savo žemelę. Ir mokėjo išdainuoti savas svajas, lygiai kaip ir sielvartus. Jo tėviškė buvo gražus vidutinio stambumo ūkis. Taupi ir rūpestinga tėvo ranka mokėjo ne tik žemę purenti, bet ir sudiegti gražų sodą. Neaprėpiamam darbui atlikti, jis turėjo iš ko ir samdinius išlaikyti. Tai buvo vienas iš turtingesnių ūkininkų savo Saltininkų kaime ir pla-

¹⁵ Palygink *Luko* 13, 19.

tesnėje Krosnos parapijos apylinkėje. Čia gimė ir užaugo visi šeši Jono Staniukyno ir Elzbietos Jogytės vaikai, kurių pats jauniausias, Antanas, gimė 1865 metais gegužės m. 4 dieną.

Staniukynų šeimoje buvo trys broliai ir trys seserys. Pats vyriausias buvo Ignas. Jonas mirė 20 metų sulaukęs. Iš seserų dvi buvo ištekėjusios: Marijona Juškauskienė ir Morta Viskaškie-nė, o trečioji, Kotryna, mirė netekėjusi 24 metų. Iš visų tik vienas Antanas buvo leidžiamas į mokslus.

Dievą mylintieji tėvai perteikė tas pačias dorybes ir savo vaikams. Daugiausiai jų tur būt prisirinko iš mamytės, kuri, ją pažinojusių liudijimu, buvusi gyvas nusižeminimo ir kantrybės pavyzdys. Kilusi iš netolimo Pėdiškių kaimo, tos pačios Krosnos parapijos, ji ir ištekėjusi jautėsi lyg namie, savoje aplinkumoje, pažinusi visus kaimynus ir jų gyvenimo įpročius. Ji mokėjo daug dainų ir pasakų, kurias perdavė ir savo vaikams drauge su giliu maldingumu. Paskutiniai aštuoneri jos gyvenimo metai jai buvo ypatingai sunkūs. Dalinai paraližuota, ji kantriai atlikinėjo visus ūkio darbus, kol liga ją paguldė į patalą. Ir iš čia ji dar pasi-šaukdavo savo vaikaičius, ir juos mokydavo lietuviškų liaudies dainelių ir poterių. Mirė sulaukusi 80 metų (1906).

Darbštusis tėvas baigė savo gyvenimą dvidešimt dviem metais anksčiau. Jis, berods, patruko bekilnodamas persunkius daiktus ir neilgai pasirgęs mirė (1884), sūnui Antanui vos prieš kelias savaites išvykus į dvasinę Seinų seminariją. Ūkis teko Ignui, kuris nuo pat mažų dienų buvo pratinamas dirbti drauge su tėvu. Jis tvarkė viską ne mažesniu uolumu už tėvą.

Mokslas gimnazijoje ir seminarijoje

Apie Antanuko vaikystę nedaug težinoma ¹⁶. Jis buvo tylus, laikydavęsis nuošaliai nuo draugų, pamaldus. Jo pradžios mokyk-

¹⁶ Žinių rinkimui apie kun. Staniukyną daug pasitarnavo sesuo M. Liucija, kuri 1933 m. savo magistro laipsnio diplominiam darbui pasirinko Seserų Kazimieriečių steigėjo biografiją. Ji kreipėsi į daugelį Amerikos lietuvių kunigų, kurie gerai jį pažinojo. Prašė talkos ir Lietuvoje esančių Seserų Kazimieriečių Pažaislyje, kurios aplankė kun. Staniukyno tėviškę, gimines, Krosnos kleboną, ir surinko keletą fotografijų, paveikslėlių, laiškų ir kitų smulkesnių dalykų.

los draugas, kuri. P. Slavėnas, vėliau Krosnos klebonas, pasakojo, jog apie Antaną buvę sakoma, kad niekas jo nematęs juokiantis. Jis mėgęs rinkti lietuviškas dainas, net pats jų rašęs, nes ir visa Staniukynų šeima buvo gana muzikali — mėgo dainas ir giesmes.

Palinkimą į mokslus Antanas turėjo iš pat mažens. Jis ir ganydavęs su knyga rankose. Todėl nenuostabu, kad jis nesi-domėjo draugystėmis. Pirmasis jo mokslų šaltinis buvo motina su gražiomis pasakomis, dainelėmis ir dažnai jos pačios sudėstytomis maldelėmis, kuriose nekartą buvo prašoma Dievulio malonės, kad Antanukas būtų kunigu. Mokslus eiti anais laikais buvo nelengva, Ne vien dėl to, kad retai kur buvo mokyklos, bet ir grynai dėl materialinių sąlygų. Ūkiuose tada beveik visus darbus atlikdavo žmonių rankomis, todėl darbų nestokojo per apskritus metus. Į juos būdavo įtraukiamas kiekvienas šeimos narys, kai tik jis pajėgdavo dirbti. Mokytis progos pasitaikydavo tik jauniausiems šeimos nariams.

Apie Antano mokslų pradžią tikslesnių žinių suteikia kan. Vincas Aleksandravičius (1865-1952), kilęs iš to paties Pėdiškių kaimo kaip ir Antano mamytė ir jos giminė. Jis pasakoja :

«Nuo 1872 ligi 1876 metų mes su Staniukynu ėjome pradžios mokslą Krosnos mokykloje, kurioje buvo mokytoju Tomas Žičkus (1844-1927), susipratęs lietuvis. Religiją jis dėstė pats lietuviškai, kartkartėmis kviesdavosi kunigą vikarą Staugaitį, susipratusį lietuvi. Į egzaminus atvydavo ir klebonas Valavičius, kuris ligi tokio laipsnio buvo susipratęs lietuvis, kad naujai besikuriančius kaimus kaimynystėje pavadino Žinyčia ir Ramove, kuriuos rusai iškreipė į Žinicavą ir Romanavą.

Mokytojas Žičkus savo mokinius mokė ne vien lietuviškų liaudies dainų, bet ir savo sukurtų eilėraščių, kuriems pritaikydavo gaidas dainuoti. Pats smuikuodavo, o mokinius skatindavo dainuoti.

Tokioje atmosferoje būdami, ruošiamės stoti į gimnaziją. Žičkus pats baigęs gimnaziją, priruošė mus į antrą gimnazijos klasę. Baigę penkias klases Suvalkų gimnazijoje, įstojome į Seinų seminariją¹⁷.

¹⁷ Kun. Staniukyno giminės sako, kad jis seminarijon stojęs iš septynių klasių. Sprendžiant iš to, kad jis tada buvo 19 metų amžiaus (1884), galima

Suvalkuose buvo dėstoma lietuvių kalba. Ją dėstė mokytojas lietuvis Požerskis-Požėraitis. Visi, kurie norėjo gauti lietuvišką stipendiją eiti mokslus universitete, turėjo lankyti lietuvių kalbos pamokas ir gauti šio dalyko pažymį brandos atestate. Todėl be lietuvių lankydavo lietuvių kalbos pamokas ir lenkai. Šios pamokos buvo virš etatinės ir buvo dėstomos po visų pamokų. Mokytojas gaudavo už jas atlyginimą atskirai.

Lenkai gimnazistai kai kada domėdovosi lietuvių dainomis. O kadangi Suvalkų gimnazijoje lietuvių nestigo, tai dažnai pasitaikydavo proga pasiklausyti lietuviškų dainelių. Lenkai apie lietuvius gimnazistus buvo tos nuomonės, kad kiekvienas lietuvis, kuris lankė gimnaziją, ruošiasi eiti į kunigus. Todėl jie stengėsi lietuviams įteigti lenkiškojo patriotizmo ir neapykantą rusams. Būdavo net tokių dramatiškų scenų, kaip rusiškų knygų deginimas ant laužo ¹⁸».

Iš šio nupasakojimo matome, kad Antanas iš pat jaunų dienų buvo gavęs pajusti tautinę sąmonę. Mokytojo Žičkaus skatinamas, jis ėmėsi rinkti lietuviškas dainas ir pasakas, ir tai darė vėliau gimnazijoje. Lietuvių kalba jam jau aiškiai pasirodė ne tik kalba, kuria susikalba jų šeima ir aplinkiniai žmonės, bet kuria kalba v i s a lietuvių tauta, turinti bendrą praeitį ir turiningą istoriją.

Kunigo pašaukimą Antanas jautė nuo pat vaikystės laikų ir jame nesusvyravo nė gimnazijos mokslus eidamas. 1884 metų rudenį jis iškeliavo į Seinus. Vos mokslui prasidėjus, jis gavo žinią apie savo tėvo mirtį. Tai jam buvo skaudus smūgis, nes jis jį mylėjo ne tik kaip tėvą, bet ir kaip didelio darbštumo pavyzdį. Vykdamas į laidotuves, jis nebuvo tikras, ar begriž į Seinus. Jis nežinojo, ar jo brolis Ignas galės ir norės vykdyti tėvo pažadą leisti Antaną į kunigus. Paveldėjęs ūkį kaip vyriausias sūnus, Ignas sekė tėvo pėdomis ir mielai parėmė jauniausi savo brolių.

Antanas visada buvo Ignui arti prie širdies. Neturėjęs progos

sutikti, kad jis buvo baigęs septynias klases. Tik nepavyko išaiškinti, ar jis gimnaziją lankė Suvalkuose, kaip sako giminės, ar Marijampolėje, kaip liudija kun. Juozas Šeštokas (1867-1958) ir prel. Kazimieras Urbonavičius (1874-1952). Giminių teigimas atrodo patikimesnis.

¹⁸ *Tiesos Kelias*, 1939 m. 9 nr. 647 psl.

mokytis, Ignas džiaugėsi, kad jo brolis gali siektis į žinių lobyną, kuris ir jį viliojo. Besimokydamas, Antanas visados dalinosi įgytomis žiniomis su savaisiais ir savo brolių išmokino skaityti ir rašyti. Ignas daug skaitė ir gerokai prasilavino. Kaimynai dažnai pas jį susirinkdavo pasiklausyti naudingų pasiskaitymų. Ignas skaitydavęs labai aiškiai, tarytum koks pamokslininkas.

Seinų vyskupija tautiniu atžvilgiu buvo dvilypė : jai priklausė lietuviškoji Suvalkija ir dalis lenkiškų mozūrų Lomžos gubernijoje. Seminarija turėjo paruošti kunigus vienai ir kitai daliai. Kadangi ji daugiausia kandidatų gaudavo iš turtingesnių lietuviškų Suvalkijos parapijų, ne iš suvargusių Mozūrų, tai seminarijos auklėtinių tarpe vyravo lietuviškas elementas. Todėl Seinų vyskupijos dvasininkija buvo bemaž visa lietuviška, turėjusi tarnauti ir lenkiškoms parapijoms. Profesūroje taip pat vyravo lietuviai, tačiau seminarijoje nuo seno dėstomoji kalba buvo lotynų ir lenkų. Kasdieninėje kalboje taip pat buvo vartojama lenkų, nors oficialiai nebuvo draudžiama kalbėtis lietuviškai.

Seinų vyskupijos vadovai, nors ir ne visi buvo lietuviai, gerbė lietuvių tautą ir jos kalbą. Išimčių tesudarė tik vienas smarkus lenkininkas vysk. Paulius Straszynskis, įsakinėjęs net raštu, pavyzdžiui, 1837 m. Zapyškio dekanatui, grynai lietuviškose parapijose pridedamąsias pamaldas atlikinėti lenkiškai. Visai kitoks buvo vysk. Konstantinas Irenėjus Lubenskis, valdęs vyskupiją 1863-1869 m. ir žuvęs rusų ištėrmime. Jis liepė lietuvius vaikus ir suaugusius katekizuoti lietuviškai. Nors pats ir nespėjo išmokti tos kalbos, betgi vizituodamas lietuvių parapijas, žmones pasveikindavo krikščionišku sveikinimu lietuviškai. Kai kur iškilmių metu pats užtraukdavo lietuviškai giesmę *Garbė ir šlovė*. Jis netgi atlietuvindavo kunigų sulenkintas pavardes : Kurovskiui liepė vadintis Kuru, Skinkevičiui — Skinkiu¹⁹.

Vysk. Lubenskio laikais didžios įtakos klierikams turėjo lenkų literatūros profesorius kun. Stanislovas Jamialkowski. Persiėmęs romantizmo idėjomis, jis simpatizavo lietuviams ir reiškė užuojau-

¹⁹ Kun. Adomas Grinevičius-Jungtas (1845-1933). Žr. Kun. Milukas, *Spaudos laisvės*, 210 psl. ir Juozapas Stakauskas, *Lietuviškoji smone Seinų seminarijoje*, *Er. Tiesos Kelias*, 1939 m. 9 nr.

tą dėl spaudos draudimo. Savo knygyne jis turėjo keletą lietuviškų knygų, kurias mielai duodavo klierikams pasiskaityti. Ir jis pats buvo kiek pramokęs lietuviškai, kad galėtų klausyti išpažinčių. Grįždamas po kiekvienų atostogų iš Varšuvos, jis parsiveždavo naujų knygų, kurių, tarpe buvo Adomo Mickevičiaus, Igno Chodzkos, Juozo Kraševskio, Liudviko Kondratavičiaus-Syrokomlės ir kitų veikalai, pilni lietuviškos romantikos, kurie virpino tautiškas stygas jaunose lietuvių klierikų širdyse.

Vysk. Petras Paulius Wierzbowski, valdęs 1872-1893 m., buvo lietuviams taip pat palankus, stengėsi būti objektyvus ir teisingas abiem tautom, bet savo kūrijoje pareigūnais laikė tik lietuvius kunigus, nes jais labiau pasitikėjęs negu lenkais. Naujai išventinamiems kunigams jis primindavo, kad kiekvienas jų mylėtų savo tautą ir jos kalbą²⁰.

Lietuvių tautinės minties kilimą ypatingai palaikė seminarijoje klierikai Petras Kriaučiūnas ir Antanas Radušis (tarp 1870-1875 metų). Nors seminarijoje viešpatavo senoji tradicija su lenkišku atspalviu, nors klierikai tarpusavy kalbėjosi lenkiškai, lietuviai visada jautėsi lietuviais. Vėliau tas jausmas dar labiau sustiprėjo. Nuo 1882 ligi 1887 m. bemaž kiekvienas stojantis į seminariją iš Marijampolės gimnazijos jautėsi jau susipratusiu lietuviu. Tai įvyko lietuvių mokytojų, ypatingai Petro Kriaučiūno, Petro Armino, Juozo Jasulaičio, Vinco Staniškio ir kitų dėka.

Visas ligtolinis lietuviškos sąmonės pasireiškimas rėmėsi tik pavieniais asmenimis. Tarpais jis buvo jaučiamas stipriau, tarpais silpniau. Tikrai organizuotam lietuviškam judėjimui seminarijoje pradžią davė Antanas Staniukynas, mokėsis nuo 1884 ligi 1889 m. Jo darbštumas ir visada tyli bei maloni nuotaika patraukiančiai veikė kitus klierikus. Seminarijoje jis išstudijavo visas lietuviškas knygas, kurias tik galėjo gauti. Nuodugniai perskaitė Daukšos lietuvišką Postilę, Valančiaus ir Daukanto raštus, prenumeravo *Aušrą* ir gaudavo visokių kitų lietuviškų knygelių. Pagaliau jis sudarė lietuviškų knygų bibliotekėlę, iš kurios dalino knygas skaityti kitiems klierikams. Iš to ir prasidėjo organizuo-

²⁰ Juozapas Stakauskas, *Tiesos Kelias*, 1939 m. 9 nr. 641-642 psl.

tas lietuviškas sąjūdis, kuris netrukus išaugo į slaptai suburtą draugiją (1888).

Svarbiausieji tos draugijos uždaviniai buvo palaikyti žmonėse lietuviškąją dvasią, — išėjus iš seminarijos platinti lietuvišką spaudą, ir lavintis lietuvių kalboje, stengtis tiek ištobulinti lietuvišką stilių, kad galėtų sakyti pamokslus gryna kalba, be barbarizmų. Todėl nutarė tarp savęs kalbėtis vien lietuviškai.

Kiekvienas narys turėjo mokėti tris rublius metinio nario mokesčio. Už surinktus pinigus buvo remiami lietuviškieji laikraščiai ir perkamos knygos. Kiekvienas narys buvo įpareigotas per metus parašyti vieną lietuvišką referatą. Kas to nepadarė, mokėjo tris rublius pabaudos.

Pirmuoju draugijos pirmininku buvo išrinktas Tomas Žilinskas, o iždininku ir knygininku Andrius Dubinskas. Tikrasis viso sąjūdžio vadas, Antanas Staniukynas, pasiliko nuošaliau. Jis jau buvo bebaigęs seminariją ir norėjo palikti patyrusius veikėjus. Susirinkimus paprastai darydavo rekreacijos metu kur nors nuošalesniame miegamajame, ar išėjus pasivaikščioti į mišką. Referatai būdavo lietuviškomis temomis. Diskusijų metu daug dėmesio būdavo kreipiama į kalbos stilių ir taisyklingumą. Būdavo kas nors paskaitoma iš lietuviškų raštų, deklamuojami lietuviški eilėraščiai.

Seminarijos rektorium nuo 1883 m. buvo prel. Paulius Krajewskis (1824-1901). Tai buvo ramus ir nuosaikus žmogus, bet jo laikais seminarijos gyvenimu jau vis daugiau ir daugiau ėmė domėtis rusų valdžia, kuri darė spaudimą įvesti katalikų seminarijose rusų kalbą. Dėl to su slaptos draugijos veikimu reikėjo būti atsargiems, kad nenukentėtų pati seminarija. Taip pat reikėjo slapstyti ir su lietuviška bibliotekėle, kurią vysk. Pranciškus Petras Būčys (1872-1951) taip aprašo :

« Lėšas jai sudėjo beturčiai klierikai, taupydami tuos skatikus, kuriuos būdavo gavę iš savo giminių per atostogas. Bibliotekėlė buvo laikoma tarp dėžių, kuriose klierikai atsiveždavo iš tėviškių savo menkąją mantą, sandėlyje. Klierikai tą sandėlį vadindavo *žiurkine*. Mat, klierikų pusryčiai būdavo labai menki: kruopos su labai atskiestu pienu. Tuos pusryčius pagerindavo atsivežtieji iš tėviškės kvietinės duonos sausainiai. Kiekvienas klierikas tuos savo sausainius laikydavo savo skrynutėje, kasdien pasiimdamas atitinkamą kiekį. Sandėlyje ant grindų būdavo gana daug trupi-

nių. Žiurkės sunaudodavo juos. Taigi slaptoji lietuviškoji klierikų bibliotekėlė buvo tarp skrynučių su sausainiais, tarp skarmalų, trupinių ir žiurkių ; bet iš tų aplinkybių išmanančioji širdis gali suprasti, kaip brangios buvo tos knygos jauniems žmonėms, išsigijusiems jas ir saugojusiems slaptoje vietoje, kad niekam nepareitų į galvą, jog tenai gali būti knygų, žadinančių tautinį Lietuvos susipratimą ir rengusių sąlygas jos nepriklausomybei. Bibliotekos vedėjui ir skaitytojams rūpėjo esminė dalyko svarba, bet jie nepaisė, kad tą svarbą galima matyti iš išvaizdos. Šituos du bruožu lengva pastebėti visame kun. Staniukyno gyvenime. Jis svarbiąsias dvasios brangenybes slėpdavo menkuose išorės reikmenyse »²¹.

Klierikai taip pat pasirūpindavo, kad seminarijos bendroje bibliotekoje būtų kiek galima daugiau knygų apie Lietuvą svetimomis kalbomis. Jų daug parūpino prof. Jamialkowskis. Savo sumanumu prie to prisidėjo klierikai Vincas Kudirka ir Justinas Pranaitis. Mat Seinuose buvęs nuo seno paprotys, kad atsilankęs pas vyskupą koks nors svarbesnis klebonas paskui užsukdavo pasižmonėti ir į seminariją. Pasikalbėjęs su klierikais, svečias palikdavo jiems didesnę ar mažesnę auką. Iš tų aukų fondo kartas nuo karto jie suruošdavo pobuvį visai seminarijai, kuriame dalyvaudavo ir profesoriai. Kudirka su Pranaičiu pakalbino klierikus, kad jie paduotų visų vardu seminarijos vadovybei prašymą, kuriame jie išreikštų pageidavimą kiek sumažinti išlaidas pobūviams, o už sutaupytus pinigus tebūnie jiems leista padidinti seminarijos knygyną. Vyriausybė pažiūrėjo palankiai ir knygynas praturtėjo lituanistine mokslo ir grožine literatūra.

Sėkmingai subūręs klierikus tautinei veiklai, kuri augo ir plėtėsi ligi po spaudos atgavimo, Staniukynas nesitenkino vien seminarijos sienomis. Jis stengėsi praplėsti lietuvišką spaudą savo ir Vilniaus vyskupijose. Tam darbui rado uolių talkininkų savo laiko ir vėlesnių klierikų tarpe. Kilus sumanymui leisti *Varpą* ir *Ūkininką*, ėjo ilgas ir platus susirašinėjimas su Varšuvos ir Maskvos studentais, kurie į Seinų seminariją žiūrėjo kaip į

²¹ Vysk. P. P. Būčo atsiminimai, rankraštyje, rašyti 1948 m. Su mažais pakeitimais jie atspausdinti tų pat metų Šv. Kazimiero Akademijos Aiduose, 1948 m. gruodžio mėn., 2-9 psl.

stipriausi lietuvybės ramstį. Antanas Staniukynas turėjo surinkęs didelį pundą to susirašinėjimo laiškų ; aišku, nemaža buvo ir pats jų prirašęs. Jausdamas, kad pas save laikyti tą korespondenciją nebuvo saugu, jis visą perdavė globoti Suvalkų Kalvarijos vikarui kun. Adomui Grinevičiui (1845-1933). Pastarasis varė gan sparčiai spaudos platinimo darbą. Kartą, nujausdamas, kad pas jį gali būti krata, jis slapstė ką kur išmanydamas. «Aš tuos [Staniukyno] laiškus kur į žydų sąkrovėlių plyšius sukimšau, kad perėjus pavojui pasiimti. Pavojus perėjo, nieko blogo nebuvo, bet jau korespondencijos, nors stropiai ieškojau, neradau. Dabar būtų labai labai įdomu ir nevieną anųjų metų dalykėlių nušviestų²²».

Apie asmenišką Antano gyvenimą seminarijoje ir atostogų metu namuose nedaug kas težinoma. Mokslas jam sekėsi, dirbo labai daug, dėl lietuviškos veiklos rektoriaus akyse jis buvo « separatistas », — vadinasi išsiskyrė iš bendros prolenkiškos dvasios. Iš pat mažens būdamas silpnos sveikatos, jau seminarijoje bus gavęs pradžią džiovos. Iš jo užsilikusio laiško juodraščio dėdei ir broliui, rašyto Seinuose 1886 m. gruodžio 5 d., sužinome, kad jį buvo ištikusi skaudi kojos liga. Kiek apsigydęs, atvažiavo mokslo metų pradžiai į seminariją, bet koją apžiūrėjęs daktaras liepė važiuoti atgal namo bent dviem savaitėm. Grįžus namo, kojos žaizda užsidegė ir teko gulti lovon, kaip ligos pradžioje. Po karščio pradėjo eiti smulkūs, žirnio didumo, kauliukai, o prieš Visus Šventus šeštadienį (spalio 30) ištraukė vieną didumo kaip galas nykščio. Seminarijon išvažiavo tik kitą savaitę.

Laiške dėkojama už pagalbą, kuri jam labai pravertusi, nes turįs apsiskaičiuoti su kiekvienu skatiku. Prašo nepagalvoti, kad jam brolis neduodąs. Jis visada duoda, kada tik reikia, skolina ir duoda, bet negalima reikalauti, kad namai dėl to vargtų. Labai širdingai dėkodamas už aplankymą ir pagalbą ligoje, jis sako, kad liga neišėjusi į blogą, nes patyrė, jog turįs tarp savo giminių tikrų bičiulių, kuriais gali pasitikėti varge ir nelaimėje. Pašant šį laišką, žaizda jau buvo užgijusi, bet *čebatu* nesiauna ir vaikščioja tik su *kaliošu*, kad vėl neatsinaujintų.

Artimų asmeniškų draugų seminarijoje atrodo nėra turėjęs

²² Kun. Grinevičius, *Mano nuotyčiai draudžiamąją literatūrą platinant*. Žr. Kun. Milukas, *Spaudos laisvės ... sukaktuvės*, 226-228 psl.

— buvo perdaug savyje užsidaręs ir atsidėjęs mokslui. Bet jo tikrais draugais buvo visi veiklesnieji lietuviai klierikai, kurie jį labai gerbė ir aukštai vertino. Jų ryšiai nenutrūko su seminarijos mokslo pabaiga. Jo laikais seminarijoje buvo apie 70 klierikų, kurių daugumą sudarė lietuviai. Kunigu Antanas buvo išventintas Seinų katedroje 1889 m. birželio 15 d. šeštadienį. Šventino vysk. Wierzbowskis. Lietuviai klierikai jam padovanojo mišiolą ir po dedikacija pasirašė lietuviškai. Tai buvo gražus vienybės ženklas ir tarsi pasižadėjimas veikti lietuvybei ir Lietuvai.

Pirmąsias šv. Mišias aukojo savo gimtosios parapijos Krosnos bažnyčioje. Daugelį metų jo akys ir širdis buvo nukrypę į altorių iš tolo, su sielvartais, padėkomis, prašymais ir giliu susikaupimu. O dabar jis prisiartino prie jo su pašvęstomis rankomis aukoti nekruviną Viešpaties auką. *Introibo ad altare Bei* — prabilo iš susijaudinimo virpančios lūpos. — Aš prisiartinsiu prie Dievo altoriaus. — Teisk mane, Dieve, ir gink mano bylą nuo nešventos giminės ; gelbėk mane nuo neteisaus ir klastingo žmogaus.

— Siųsk savo šviesą ir savo tiesą; jos mane ves ir nuves į tavo šventąjį kalną ir į tavo padangtes ...

Bažnyčioje nuo karščio linko žvakės ir su tvankumu maišėsi gausybės gėlių ir žalių vainikų kvapas. Žmonių spūstis buvo didžiausia. Visi jį pažinojo ir juo džiaugėsi. Jis toks aukštas ir lieknas, visas spindėjo dvasiniu susikaupimu. Jis buvo tos dienos kunigu ir kunigaikščiu. Visi veržėsi gauti jo palaiminimą. Jis tarė šventus žodžius ir dėjo rankas kiekvienam ant galvos. Palaiminęs savo mamytę, jis pašventintais delnais palietė jos skruostus ir tuojau pajuto šiltas jos ašaras ... Jos lūkesčiai išsipildė: ji tapo kunigo motina.

VIEŠPATIES VYNUOGYNAN ĮŽENGUS

Dar prieš šventimus iš kažkur buvo paplitę gandai, kad Staniukyną neskirs į lietuvišką parapiją. Ilgai laukti neteko. Gandai pasirodė tikri. Jis gavo vykti vikaru į Slucz, tikrą užkampį Mozūruose, Lomžos gubernijoje²³. Tai buvo pati prasčiausioji ir

²³ Daugelio anų laikų žmonių manymu, jis buvo paskirtas į Mozūrus todėl, kad jis seminarijoje organizavo lietuvišką sąjūdį. Plg. Kun. V. Bar-tuška, *Naujoji Romuva*, 1932 m. 43 nr., 928 psl.

neturtingiausioj i parapija visoje Seinų vyskupijoje. Klebonu ten buvo kun. Nagorka, aštuoniasdešimties metų, senas ir suvaikėjęs. Gyvenamas namas buvo po vienu stogu su tvartais. Jo seminarijos draugas, kun. Jonas Kuras (1864-1937), kartą aplankė tą skurdų kampelį. Jam labai pasibaisėjo sena klebono šeimininkė: visa purvina, kurčia, girta ir vis prašinėjo pinigų « ant dešrų »...

Nelengva buvo jaunam kunigui susigyventi su jį supančia aplinka. Jo širdis buvo persiėmusi pašaukimo idealais, protas subrandintas tikėjimo tiesų pažinime, o čia štai, pirmame praktiškame kunigystės žingsnyje jis realiai pamatė, kuo yra pavirtęs kunigas savo amžiaus gale. Juo daugiau jis mąstė apie šią tikrą tragediją, juo karščiau jis maldavo Viešpatį, kad atitolintų nuo jo tą karčią taurę, kad jo amžiaus saulėleidyje neištiktų panašus likimas. Labiausiai už viską jis prašė suteikti stiprybės ir ištvermės, kad pajėgtų nors kiek praskaidrinti tą dvokiančią atmosferą.

Jo širdį spaudė ir kitas sopulys. Kūnu ir krauju priklausąs kitai tautai, jis jautėsi čia mažiau naudingas, negu savo krašte, kur darbo taip pat yra daug, o darbininkų mažai. Pats ilgai ruošėsis ir kitus skatinęs būti susipratusiu lietuviu kunigu, jis dabar visai neturėjo progos praverti burną gimtuoju žodžiu. Jo protas jam kalbėjo, kad kunigas yra kaip kareivis. Ir vienas ir kitas turi eiti, kur jam liepia, ir daryti, ką jam įsako. Bet tas pat protas jam sakė, kad kunigas ir kareivis yra žmogus, ir tas, kuris liepia, taip pat yra žmogus ...

Tarsi piktą pagundą stūmė jis į šalį šias mintis. Jis nenorėjo jų persvarstyti ligi galo, kur gali iškilti stoka paklusnumo ir nusižeminimo, ar gal net pati puošniausioji visų ydų karalienė — puikybė. Taip, puikybė, iš kurios gimė visos atskalos, ir dėl kurių prasivėrė pragaras ... Tebūnie teisus tas, kuris liepė. Ir nekartą vakarui apgaubus žemę, po ilgų dienos darbų jis užguldavo knygas studijoms. Paskui darydavo sąžinės sąskaitą — mintimi perbėgdavo visa, ką jis buvo padaręs Dievo garbei ir žmonių sielų naudai, ir ko dar trūko. Prieš jo akis stodavo suvargę žmoneliai ir visi jų rūpesčiai, daugiau skirti žemei nei dangui. Jis matė ir nedrąsius, bet pasitikėjimu spindinčius vaikučių veidus. Nejučiomis jo mintis nuklysdavo į tokių pat vaikelių tarpą jo gimtosios Krosnos padangėse, ir jo širdis salo tėviškės ilgesiu.

Pusbadžiu gyvendamas, trejus metus negaudamas jokios algos, jaunasis kunigas su visu dvasios uolumu ėmėsi apaštalavimo darbo tarp suvargusių ir tamsių mozūrų. Toks uolus ir šventas kunigas jiems atrodė iš dangaus nužengęs. Jis juos mokė, su jais kalbėjosi, guodė jų varguose ir stengėsi pažinti kiekvieną parapietį. Atliekamu laiku gilinosi į teologijos mokslus ir asketiką. Pastaroji jam buvo labai reikalinga, kad galėtų pakęsti aplinkui siaučiančią netvarką ir nešvarą.

Kai kunigas dekanas Wyzykowski aplankė su oficialiu vizitu tą vargingą parapiją, jis nustebo radęs tokį inteligentingą vikarą. Kalbėjosi su juo įvairiais klausimais. Kai kalba nukrypo į pastoracinius reikalus, dekanas visur gavo tikslus atsakymus ir informacijas, kurias reikalui esant kun. Staniukynas paskaitydavo tiesiog iš savo užrašų. Dekanui tai atrodė daugiau, negu buvo galima tikėtis net iš idealiausio jauno kunigo. Tai buvo bene trečiais kun. Antano vikaravimo metais. Netrukus jis buvo perkeltas į geresnę parapiją — Szczepankowo, taip pat Mozūruose.

Gan šykščias žinias apie kun. Staniukyno gyvenimą Mozūruose šiek tiek papildė vysk. P. Būčo prisiminimai. Jis rašo : «Apie pirmuosius kun. Antano darbus parapijoje šį-tą esu girdėjęs iš dviejų jau mirusių jo draugų; vyskupo Justino Staugaičio ir kun. Jono Kriščiukaičio. Pirmasis, manding, vienais metais vėliau kun. Antano tapo kunigu (1890), antrasis — dviem (1891). Kad ir labiausiai Lietuvą mylėdamas, kun. Staniukynas pateko vikarauti į lenkiškąją Seinų vyskupijos dalį, kuri dabar yra Lomžos vyskupijoje. Ten pat netolimoje parapijoje vikaravo Kriščiukaitis. Juodu dažnai susiedavo ir pasikalbėdavo ne apie niekniekius, o apie svarbiausius kunigo uždavinius, apie didį dvasinį Lietuvos vargą. Abudu liūdėdavo, kad savo laiką ir jėgas turi vartoti tarnaudami kitataučiams, kuomet savoji šalis taip labai reikalinga darbininkų. Tuose pasikalbėjimuose abudu vienaip matė, kad seminarijos mokslo mažoka, ir kad reikia savo skaitymu papildyti mokslo trūkumus. Juodu negaišindavo pinigų kortomis žaisti, nei pramogų kelionėms, nei jaunųjų savo seserų papuošalams, bet abudu pirkdavosi knygų ir atsidėję sunaudodavo jas.

Laiškais ir pasitaikiusiomis progomis juodu susižinodavo su kun. Justinu Staugaičiu. Tas gavo pareigų Lietuvoje : Alytuje ir Balbieriškyje. Perkėlimo į Lietuvą laukdavo ir Staniukynas su

Kriščiukaičiu, bet nesusilaukė. Kun. Kriščiukaitis tenkinosi savamokslio priemonėmis proto lobiams padauginti, o kun. Staniukynas, susitaukęs šiek tiek skatiko, išsirūpino leidimą gydytis užsieniuose, pasiliosavo iš vikaro pareigų ir išvažiavo mokytis į užsienius ²⁴. Tai įvyko tik po devynerių kunigavimo metų (1898).

Devyni metai buvo pakankamai laiko « apsamonoti» tamsiame užkampyje. Tai visai normalus dalykas, kai žmogus neturi sau lygių draugijos ir nemato aukštesnių, į kuriuos galėtų stiebtis. Tokioje aplinkybėse išlaikyti dvasios pusiausvyrą nelengva. Reikia stiprių valios pastangų. Kad jų kun. Staniukynui netrūko, matyti iš jo užsilikusių užrašų rekolekcijų metu pas kapucinus Lomžoje 1896 m. rugpiūčio 22-29 dienomis. Labai smulkiu raštu trijuose puslapiuose jis aprašo rekolekcijų dienotvarkę, jų turinį, priekaištus sau ir pasižadėjimus. Jokių žemiškų gėrybių jis nepasigenda. Dvasiniuose dalykuose sau kietas ir negailestingas. Padarytuose pasižadėjimuose pirmiausia užrašyta : « Didžiausia yda — puikybė (yra da tinginys, ėdrumas ir atšalimas pildyme dvasišku pareigų savo). Dėl išnaikinimo puikybės, o sudrūtinimo pamato nusižeminimo, žadu iki kitų rekolekcijų per visus metus sergėtis puikybės ir viso to, kas iš jos gema, darant rokundą ypatingą sąžinės iš tokių nuopolių dusyk ant dienos ir paženklinant jų skaitlių ant sieninio kalendoriaus dėl sulyginimo ir persitikrinimo apie žygį [pažangą] tame darbe ». Toliau pasižada stropiau pildyti savo luomo pareigas ir viską daryti dėl Dievo meilės. Kaip priemonę geriau siekti užsibrėžtų tikslų, pabrauktose eilutėse rašo : «Kad kūnas nuo išpildymo tų prižadėjimų neatitrauktų, tai nevalgysiu nieko laike nepaskirtam, o ir laike paskirtam apie nusimarinimą atmįsiu ».

Artimo labui žiūrėsiąs, kad vaikučiai gražiai mokėtų poteries ir katekizmą, dalinsiąs jiems dovanai knygių ir prie kiekvienos progos patikrinsiąs, gerus pagirdamas, apsileidžiančius paragindamas. Jaunimą raginsiąs gerbti tėvus, užlaikyti blaivybę, vengti

²⁴ Vysk. Būčys, žr. 21 pastabą. Kun. Jonas Kriščiukaitis (1866-1946) vėliau įstojo į marijonus, buvo Vilniaus vysk. Jurgio Matulaičio sekretorium ir surinko didžiulę Marijonų biblioteką Marijampolėje. Plačiau žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII (1958), 153-154 psl.

netinkamų draugysčių ir rinktis atkalbėti rožančių, ar paskaityti dvasiškų knygelių ir laikraščių. Jis neužmiršta atskirai atkreipti dėmesio į tarnus, elgetas ir luošus kūnu. Žada bažnyčioje prižiūrėti giedojimą, vesti knygas apie *status animarum* (sielovadą) ir užrašus apie reikalingesnius dalykus. Kasdien melstis į švenč. Mariją, atlikti jos garbei kokį gerą darbą ir ypatingai melstis už kenčiančias sielas.

UŽSIENIUOSE

Nepaprastas darbštumas ir palinkimas į mokslus nuolatos dilgino jo širdį ir protą siektis aukščiau. Vienintelis kelias į aukštesnius mokslus tebuvo užsienis, nes anksčiau į Dvasinę Peterburgo Akademiją nepatekus, dabar buvo pervėlu. Kas gi jį trauks iš to užkampio, jei tyčia tenai nugrūdo? Mintys sukosi apie Romą ir Šventąją Žemę. Kartais jam tai atrodydavo realu, o kartais tai lyg vaiko noras pasiekti žvaigždes. Reikėjo įveikti tris kliūtis: susirasti lėšų, gauti savo dvasinės vyriausybės atleidimą nuo parapijos darbo, ir išgauti rusų valdžios leidimą vykti į užsienius. Nė viena jų nebuvo lengva.

Per didelį vargą susitaupęs kiek savo pinigų, užsitikrinęs paramą iš savo giminaičio kun. Vinco Aleksandravičiaus ir artimo draugo kun. Tomo Žilinsko, jis ryžosi leistis į užsienius. Abiejų vyriausybių leidimas buvo gautas išvažiuoti gydytis. Tai buvo vienintelė tais laikais priežastis, dėl kurios rusų valdžia sutikdavo išleisti kunigą į užsienius. Kai jis užsimanydavo ten stoti į kokią nors mokyklą, turėdavo prisidengti svetimu vardu.

1898 m. pavasarį kun. Staniukynas iškeliavo į Šveicariją ir įsirašė filosofijos studentu į Fribourgo universitetą kaip Augustinas Gerulis. Aštuonis mėnesius išbuvęs jo taip išsiilgtojo mokslo atmosferoje tarp aukštų dailių kalnų, jis sumanė keliauti į Romą studijuoti teologijos ir Šv. Rašto pačiame krikščionybės centre. Šveicarijoje jį gaubė tylą ir susikaupimas tarp dangų ramstančių kalnų, Romoje jo akis tviskino amžinojo miesto margumas, išdidūs rūmai ir puošnios bažnyčios. Jo kukliai ir nužemintai dvasiai čia atrodė per daug prabangos. Ir visai nenuostabu, kad Krosnos laukų sūnus neilgai pajėgdavo susikaupti maldoje prie šv. Petro karsto, kur vis būdavo pilna lankančių klegesio. Jis labiau mėg-

davo tylas ir tamsias katakombas, kur tiek šventųjų palaikų ir kur skambėdavo kitados paties šv. Petro žodžiai.

Nekartą užklysdavo į mažą *San Pietro in Vincoli* bažnytelę pasižiūrėti didžiulės Mozės statulos, meistriškai iš marmuro iškalto. Tai garsaus Michelangelo kūrinys, bylojantis į stebėtojo širdį taip iškalbingai, jog rodos, kad Mozė tuojau pakils ir prakalbės. Jo balso belaukdamas, lankytojas nejučiomis persikelia į Mozės žemę, kur vyko didžiausioji viso pasaulio misterija — žmonijos atpirkimas. Tai kurstė kun. Antano seną svajonę — pavaikščioti po tas pačias vietas, kurias lietė Išganytojo ir jo dieviškos Motinos pėdos.

Laiko jis veltui negaišo : studijavo kiek išgalėdamas. Gilindamasis į teologijos ir Šv. Rašto mokslus, jis sužinojo daugiau smulkmenų apie Biblijos Institutą Jeruzalėje, kurį neseniai (1890) buvo įsteigęs prancūzas domininkonas Marie-Joseph Lagrange (1855-1938). Tai buvo didelio masto mokslininkas, įvedęs kritinį istorinį metodą į katalikų Šv. Rašto studijas. Iš jo leidžiamo žurnalo *Bevue Biblique* kun. Antanas paskaitė daug rimtų straipsnių, kurie galutinai subrandino jo pasiryžimą keliauti Palestinon.

Iš jo susirašinėjimo su kun. Miluku matyti, kad pastarasis jį kvietė atvykti į Ameriką bent atostogoms, pavaduoti kurį nors kleboną. Jam atsakydamas (1899.III.6), kun. Antanas rašo, jog turįs pagundų priimti tą siūlymą, bet dar norįs studijuoti. Be to, pinigų ir sveikatos reikalai esą nepergeriausi. Užsitikrinęs iš kelių draugų kasmetinę pašalpą kol bus užsienyje, jis mano, jog to pinigų nederėtų mėti didesnėms kelionėms.

Toliau savo laiške jis rašo : « Bet ar Jūs patys kartais negalėtute pirmiaus aplankyti Bymą ir prie tos progos pasimatyti su manim ? Turiu ant mislių deputaciją nuo katalikų Lietuvių pas Šv. Tėvą su atidavimu Jam prigulinčios paguodonės ir suteikimu surinkto nuo Lietuvių Šv. Petro skatiko. Man ding, jog Lietuviai, kaipo atskira tauta, da niekad neprisiartino prie Šv. Tėvo, išreikšdami savo meilę ir prisirišimą prie Aukščiausio Pie-mens [Ganytojo], išrodydami Jam savo tautos tikėjimišką ir dorišką padėjimą ir meldami nuo Jo Lietuvai palaiminimo ». Apie tai vertėtų pagalvoti. Šiuo metu tai galėtų padaryti tik Amerikos lietuviai, nes iš Didžiosios Lietuvos jokia delegacija beįmanoma, o Mažajoje Lietuvoje katalikų skaičius nedidelis.

Tas dalykas, žinoma, pareikalautų gerokai pinigų, bet jis apsimo-kėtų religiniu ir tautiniu atžvilgiu, kai viešojo pasaulio nuomonė būtų pakreipta į mažą, kenčiančią ir skriaudžiamą Lietuvą. « Gražią kada pavasario ar rudens dieną ar nepamatys Rymas Lietuvių būrio, tautiškai apsirėdžiusio, su vėliavomis savo draugys-čių ? Dieve tai duok ! » ...

Kitame laiške iš Romos (1899.V.30) jis rašo apie gautą pra-nešimą iš Šveicarijos. Fribourgo lietuviai studentai ten įsteigė *Būtos* draugiją, kuri vėliau pasivadino *Lituania*. Draugijos tikslas yra telkti lietuvius studentus tautiniam darbui, remti raštais lietuviškus laikraščius ir, reikalui esant, šelpiti savo narius. Tai jam atrodė sektinas pavyzdys ir Amerikoje. Esą jau laikas ruošti lietuvių inteligentią organizuotai. Ar šis kun. Staniukyno laiškas turėjo tiesioginės įtakos *Motinėlės* draugijos atsiradimui Ameri-koje, mes tikrai nežinome, bet tokia draugija lietuvių kunigų pastangomis čia pradėjo organizuotis 1900 m. ir kitais metais ji jau buvo valdžios legalizuota.

Tų pačių metų vasarą, kaip matyti iš jo laiško kun. Milukui (liepos 22), galutinai apsisprendė vykti į Jeruzalę. Prieš apleis-damas Italiją, sumanė dar aplankyti garsią švenč. Marijos šven-tovę Lorete. Ten bazilikoje yra saugojamas Šventasis Namelis, kuriame esą gyvenusi Šventoji Šeima. Pagal seną tradiciją, tas namelis buvęs perkeltas Italijon, kai Nazaretas Kryžiaus karų eigoje pateko į muzulmonų valdžią. Angelai tą namelį iš Nazareto pernešę į Tersato miestelį Ilirijoje (1191), o po trejų metų jie perkėlė jį į kitą Adrijos jūros krantą, netoli Ankonos, kur išaugo Loreto miestelis apie 3 mylios nuo pajūrio. Toji Marijos šventovė yra labai lankoma. Kaip maldininkai ją yra aplankę net 47 po-piežiai. Moksliniai tyrinėjimai yra nustatę, kad namelio statybinė medžiaga yra Nazareto kilmės, bet Bažnyčia nėra išsitarusi dėl jo autentiškumo.

Su maldininko nusižeminimu aplankęs šią vietą, kun. Sta-niukynas rugsėjo 5 d. įsirašė į visuotinę šv. Loreto Namelių drau-giją, įjungdamas intencijon ne tik save, bet savo gimines ir Lie-tuvą. Tos pačios kelionės proga aplankė Paduvą, Veneciją, Bo-loniją, ir Asyžių, tuo pagerbdamas du didžiuosius pranciškonų šventuosius — šv. Antaną ir šv. Pranciškų. Paduvos šv. Antano bazilikoje jo dėmesį patraukė vadinamoji lenkų koplyčia, kuri

atrodžiusi daugiau lietuviška negu lenkiška. Nuo altoriaus dešinėje pusėje yra šv. Kazimiero ir šv. Vaitiekaus paveikslai; šoninės sienos viršuje yra angelų nešamas Aušros Vartų paveikslas, o iš šalių «žymės [herbai] Lietuvos ir Žemaičių: Meškius ir Raitelis».

Grįžęs Romon, jis ėmė tvarkytis tolimai kelionei į Palestiną. Dar aplankė svarbesnes vietas, išymesnes bažnyčias ir, tarsi atsisveikinimui, jis bendroje audiencijoje norėjo dar kartą pamatyti popiežių Leoną XIII. Gavęs jo palaiminimą, kun. Antanas užsuko bazilikon ir, jau nesidairydamas kaip pirmiau, suklupo gilioje maldoje prie Apaštalų kunigaikščio karsto. Jis negirdėjo nuolat aplinkui kaukšinių žingsnių, nė nuostabaus susižavėjimo šūksnių, kurie suaidėdavo beveik kiekviename grožiu spinduliuojančiame bazilikos kampelyje.

Rugsėjo 24 d. traukinys palengva išniro iš Amžinojo miesto ir netrukus ėmė vingiuoti stačių kalnų pašlaitėmis. Roma tolo. Per dešimtį mėnesių ji sukrovė kun. Antanui didelį dvasinį turtą. Visa tai jo širdžiai buvo miela ir sava. Kas jo laukė rytuose, egzotiškuose kraštuose? Giliose mintyse paskendęs ir žvelgdamas į vis besikeičiančius vaizdus, jis nė nepajuto, kai visu grožiu atsiskleidė Neapolio įlanka. Apie ją nevienas poetas yra pasakęs: pažvelk į Neapolį ir mirk, nes nieko gražesnio jau neregėsi.

Praslinko Neapolis ir Salerno. Traukinys pasuko į rytus, skersai Apeninų pusiasalį, į Brindisi uostą, čia jau baigėsi italų žemė ir jis sėdo į Austrijos Lloyd'o laivą *Thalia*, kuris jį turėjo nugabenti į Mažosios Azijos miestą Smirną. Užmokėjęs už kelionę 58 frankus ir įsėdęs į laivą, jis jautėsi ramus, nors mintys skriejo pirmyn į tolimus nežinomus kraštus, o akių negalėjo atitraukti nuo tamsiai mėlynų Adrijos vandenų. Tai buvo jo pirma kelionė laivu. Uostas tolo, mažėjo. Apeninų kalnų kauburiai palengva skendo į jūrą ir susiliejo su horizontu.

Praėjo spalvingi saulėleidžiai ir saulėtekiai, praslinko pirmoji Graikijos sala Korfu, laivas vingiavo tarp daugelio salų ir žemyno krantų, pro Odisejo įtakos salelę, pro Patras uostą, išilgai Korinto įlankos ir kanalo, kol pasiekė Pirėjos uostą. Tai Graikijos širdis, artimai sujungta su jos galva — Atėnais. Jau iš tolo švitėjo Akropolio kalva su gausiais didingų šventyklų griuvėsiais. Kun. Antano mintyse gyvai stjo tos mažos tautos garsi praeitis, neišdildomai nubrėžusi pagrindus visai vakarų pasaulio kultūrai.

Ir jo mažutė tėvynė, mąstė jisai, galės kilti aukštai, kai atgaus laisvę. Jis taip giliai paskendo savo mintyse, kad jam rodės, jog uoste laivą pasitiks plačiais apsiaustais apsisklaistę filosofai ir dainiai. Laivui šliejantis prie kranto, jį iš tų minčių pažadino margaspalvių vertėivų šauksmai, siūlydami savo prekes...

Aprietęs pietinį Atėnų pusiasalio krantą, laivas pasuko į šiaurės rytus, siekdamasis pro daugelį salų į Smirnos (dabar Izmir) uostą Mažojoje Azijoje. Tai vienas iš reikšmingų istorijoje žemės kampelių, kur praėjo daug užkariautojų, palikusių savo žygdarbių pėdsakus, čia jau baigėsi *Thalia* laivo kelias ir teko persėsti į *Amphitrite*, kuris plaukė į Jafą (bilietas kainavo 25,50 fr.). Patraukęs į pietus, šis laivas siekėsi Rhodos salą, paskui pasuko į rytus, sustodamas daugelyje uostų, kaip Mersyn, Alexandrette, Latakia, Tripoli, Beirut, Haifa ir Jafa. Išlipęs iš laivo, spalio 12 d., baigė penkiolikos dienų kelionę jūromis ir tuojau nuvyko į Jeruzalę pas tėvus domininkonus.

Savo 1899 m. spalio 15 d. laiške iš Jeruzalės kun. Milukui jis trumpai aprašė kelionę ir įsikūrimą šventame mieste. Spalio 10 d. sakosi paskutinį kartą skutęsis barzdą, esą reikia taikytis prie vietos papročių. Spalio 15 d. užmokėjęs domininkonams 150 frankų už pensjonatą vienam mėnesiui, ir dar likę 100 rublių ir 70 frankų. Su tais pinigais jis čia pradėjo teologijos ir Šv. Rašto studijas ir 23 mėnesių gyvenimą Jeruzalėje. Kaip jau buvo minėta, jis gaudavo paramos iš dviejų kunigų ir dar mišių stipendijų iš Amerikos, kurias parūpindavo kun. Milukas.

Beveik dveji metai Jeruzalėje buvo kieto darbo metai. Uoliai studijavo, atlikinėjo pastoracijos darbus, dalyvavo keturiose bibliotekose ekskursijose, sekė gaunamą lietuvišką spaudą, pats rašinėjo lietuviškiems laikraščiams iš katalikų gyvenimo užsieniuose ir kitais klausimais, susitikdavo su čia gyvenančiais lietuviais ir jiems kuo galėdamas padėdavo, ypač prieš lenkų daromas skriaudas. Prie viso to dar reikia pridėti kalbų mokymąsi. Šalia gimtosios kalbos gimnazijoje ir seminarijoje jis pramoko lenkų, lotynų, ir prancūzų, Romoje — italų, o Palestinoje reikėjo išmokti hebrajų, aramėjų, asirų, graikų ir anglų kalbas. Pastaroji jam atrodė bus naudinga tolimesnėms studijoms, nes joje yra daug spausdinama bibliškų dalykų.

Kiekvieną kalbą studijuodamas, jis neužmiršta savo užrašų

knygelėje pažymėti panašius į lietuvių kalbos žodžius. Savo gi lietuvių kalbos jis neapleidžia nė šiame margumyne. Tai liudija kruopščiai surašyti posakiai iš Valančiaus *Pasakojimų Antano Trentininko*, atspausdintų kun. Miluko leidžiamoje *Žvaigždėje*, čia mirgėte mirga per keturis puslapius smulkiai ir aiškiai rašalu surašyti kalbiniai deimančiukai, kurie pagavo kun. Antano dėmesį (priešpaskutinis jų yra toks : « Seną žvirblį ant pelų nesugausi »...).

Gausios jo kelionės skersai ir išilgai Šv. Žemę taip pat rūpestingai sužymėtos užrašuose. Ruošdamasis į pirmąją 23 dienų kelionę 1900 m. po Velykų, jis prirašė smulkių pasižymėjimų iš biblijinių studijų (viso 44 psl.). Pačios ekskursijos aprašymas apima 34 psl., kuriuose keletas jo paties ranka pieštų senovinių griuvėsių ir augmenijos pavyzdžių. Antroji kelionė (1901.II.4-9) užrašuose turi 24 psl., bet atskira knygele atspausdinta²⁵, ji apima 94 psl. Trečioji kelionė truko ištisą mėnesį (1901.IV.23-V.23). Jos užrašų yra 108 psl. Ketvirtoji, pati paskutinė prieš grįžtant į Lietuvą (1901.VII.20-28), aprašymuose užima 31 psl. Tai paskubomis atlikta, pasikliaujant pakelių viešbučiais nakvynėms, nesigabenant savo specialių palapinių, kaip pirmiau. Užtat daugiausiai nukentėta nuo karščių ir viešbučių blusų ...

Užrašuose suminimos ne tik lankomos vietos, bet ir jų geografinė bei topografinė padėtis, augmenija, žmonės, jų darbai ir papročiai. Istorinės vietos lyginamos su šventraščio aprašymais, moksliniais tyrinėjimais ir pridedama sava nuomonė. Nepraleidžiamos nė smulkmenos apie sustojimo vietas nakvynėms, orą, gerą ar blogą poilsį, ir kokius nors nuotykius su ekspedicijos nariais, palydovais ar vietiniais gyventojais, dažniausiai arabais. Užrašai atrodo buvę vedami tą pačią dieną sustojus poilsui ar nakvynei. Tokiam darbui reikėjo daug kantrybės bei patvarumo.

Viename laiške (1900.XI.15) kun. Milukui nusipasakoja apie savo studijas ir sakosi, jog po metų buvimo Jeruzalėje jau galėtų ir baigti, betgi ateinantį pavasarį dar norėtų dalyvauti svarbiose ekskursijose, o paskui dar užsukti į Egiptą ir Europą, nes pasas galiojās dvejus metus. Egipte norėtų sustoti parai savaičių, kita tiek Romoje, mėnesį ar du Anglijoje — gal Oxforde ar Cambridge

— ir du ar tris mėnesius Leipzige ar Berlyne pasiklausyti garsių Šv. Rašto žinovų. Brolis norįs, kad grįžčiau tuojau, bet man geriau susitelkti studijoms dabar, ir « geriaus daugiaus nei mažiaus savo dalyką žinoti ».

Visa tai, žinoma, tebuvo tik norai, kurie galėtų įvykti turint pakankamai pinigų. Kun. Milukas stengėsi padėti ir ėmėsi spausdinti jo kelionių po Palestiną aprašymą, bet tai buvo tik lašas, nes anų laikų spauda didesnio pinigų sukelti nepajėgdavo, dažniausiai pati grimzdavo į skolas. Kun. Staniukynas savo 1901 m. gegužės 25 d. laiške rašo :

«Pinigiškai bet padėjimas skurdus ir išveizi taip : laike mokslo reik mokėti 5 fr. kasdien, atliekant ekskursijas, da prie šių pridėti 10 fr. kasdien ; žinia, jog ir metų taip neištesėjau, turėjo kreditą suteikti, ir pasikakinti tik mišių intencijomis. Tokiu būdu iki šiol užaugo skola iki 1000 fr. Išbuvus vakacijas ir da atlikus vieną ekskursiją kaip norėčiau, padidinčiau skolą iki 1500 fr. Šituos pinigus suteikia man maloniai išmokėti sugrįžus. Tik skola visgi nemaloni, da labjaus pas svetimtaučius užimta. Maloniaus ją būtų atlyginti. Tik pinigų reikėtų ir taip ant savo reikalų ir ant išpildymo projektų tolimesnių, būtent atlikimo kelionės Europon. Mano Europėjiškų šelpėjų krepšiai raukos ir yra. Kun. Tam. Žil[inskas] serga ir netur už ką gydytis, kun. Alek[sandravičius] pražudęs ten kokiam atsitikime porą šimtų, vėl į čigono padėjimą grįžo ir da netur girdi nei vieno arklio. Stoka pinigų supainiotų biskį, žinia, mano voratinklius, man gi norėtusi juos užlaikyti ir tokiu būdu : randant šiokią tokią vertę mano rašte, ir jeigu matytumėt naudą tolimesnio varymo mano darbo, ar neapsiimtų kokia « Draugystė » pas jus, ar « Redakcija » paskolinti man poros šimtų dolerių su išmokėjimu ant išlygų iš jos pusės pastatytų. Aš gi iš savo pusės, sveikas prie padėjimo Dievo, rūpestingiaus užduotę savo išpildyčiau ir tokiu būdu sušelpėja liktų be skriaudos ir aš iki gyvas dėkingu».

Tuo metu jo studijos jau ėjo prie galo.

Norėdamas gauti smulkesnių žinių apie jo studijas, autorius parašė per šv. Kazimiero seserų generalę motiną M. Teofilę į Jeruzalę, ir iš ten 1958 m. balandžio 12 d. buvo gautas atsakymas, pasirašytas tėvo M.-E. Boismard, O. P. Patikrinęs archyvuose, T. Boismard suteikė šias žinias :

Kai kun. Staniukynas įstojo, mokykla vadinosi *École Pratique d'Études Bibliques*, o dabar ji vadinasi *Studium Sancti Stephani Hierosolymitani*. Visą laiką tėvų domininkonų vadovaujama.

1899-1900 mokslo metams jis įsirašė kaip kun. Augustinas Gerulis (diecezija nepažymėta) ir ėmė šiuos dalykus : dogmatinę ir moralinę teologiją, Šv. Raštą, žydų tautos istoriją, geografiją, archeologiją ir hebrajų bei graikų kalbas. Semestrinius egzaminus išlaikė vasario 17 ir liepos 7 d.

1900-1901 m. užsirašė kaip kun. Antanas Staniukynas iš Seinų diecezijos, Varšuvos provincijos. Studijavo teologiją, Šv. Raštą, geografiją ir topografiją, aramėjų, arabų ir asirų kalbas. Pažymėta dokumentuose, kad jis gyveno domininkonų vienuolyne.

1901 m. birželio 30 d. išlaikė doktorato egzaminus ir liepos 14 d. jam buvo suteiktas teologijos daktaro laipsnis.

Laiško pabaigoje priduriama, kad jį dar gerai prisimena tėvas Vincent Hugues, buvęs jo geografijos, topografijos ir hebrajų kalbos profesorius, dabar turįs 85 metus. Jo atminty kun. Staniukynas palikęs puikiausį vaizdą kaip vyras pavyzdingo maldinumo, švelnumo ir ypač nepaprasto darbštumo. Jis ir toliau paliko labai artimas mūsų mokyklai ir dažnai siuntinėjo mišių intencijas mus finansiškai paremti²⁶.

Mokslą baigdamas ir sėkmingai daktaro laipsniu jį apvainikavęs, kun. Staniukynas dar planavo pasilikti užsieniuose ilgiau. Per atostogas jis tikėjosi dar turėsiąs laiko pasigilinti rytų kalbose ir egzegezėje, o paskui, kaip jis išsireiškia savo užrašuose, vykti « kur Europon prie aukštesnių mokslainių persiimti mokslo kvapu ypač bibliškoje šakoje ». Tam tikslui jis pradėjo rūpintis gauti pasą, bet jo negavo. « Mano ant pašparto pasidavimas, — rašo

²⁶ Ištrauka iš domininkonų 1958.IV.12 d. laiško iš Jeruzalės :

« Die 30 junii an. 1901, R. Dominus Antonius Staniukinas, ex Diocesi Seyni, in provincia Varsoviae, examen Doctoratus iuxta conditiones praescriptas subiit, approbatus fuit, et postea, die 14 julii, iuramentum de tenenda S. Thomae doctrina, cum professione fidei, emisit ».

«Le T.R. Père Hugues Vincent... me dit quel excellent souvenir il a gardé de lui ! Piété exemplaire, amabilité, et surtout travail acharné. Il était resté très attaché à l'École Biblique et envoyait fréquemment des intentions de Messes pour l'aider financièrement ».

jis toliau, — regimai nepatiko taip T. Dominikonams, kaip ir svietišškai valdžiai, matė jie mano šiam žygyje apsireiškimą, nepageidautą savo siekiams ir pasiryžo juos pakreipti pagal savo misiją».

Paso reikalą kun. Staniukynas pergyveno labai jautriai. Tai matyti iš jo užrašų keliaujant į tėvynę. « Sunkią, ir nemalonią karionę turėjau atlikti su savimi, ištyręs jog veik turėsiu pamesti savo užrubežinį gyvenimą ir grįžti namon ». Nors ir buvo noras pasimatyti su savais, « Bet iš kitos pusės suspaudimas dvasiškas tėvynės mane verste vertė da pagyventi, da apsišviesti, da susidrūtinti ir įsigalėti karėje prieš nelabystės tamsybes ir silpnybes mūsų dvasiškas. Bet apielinkės [aplinkybės] verčia grįžti... Mano užmanymas parašant ką uždirbti kiek ... dėl išpildymo tolimesnių projektų, galą gavo ... Su širdžia suspausta reik atsiduoti nelaimingam likimui ir eiti namon. Ten tokiu būdu su bėda susitikti ir kariauti daugiau su ja, nei su priešais mūsų labo ».

Regint tokį jo sielvartą, kyla klausimas, kokios galėjo būti kliūtys jam gauti pasą. Rusų nusistatymas aiškus: sumažinti kiek galima išleidimą savo piliečių į užsienius, o ypač suvaržyti tenai kunigų studijas. Domininkonai buvo kalbinę kun. Staniukyną stoti į jų vienuolyną, bet šis vis atsisakinėjo, aiškina masis, kad jis norįs dirbti tarp savo tautiečių. Tokiu atveju domininkonai galėjo galvoti praktiškai: toliau bevažinėdamas ir studijuodamas pasidarys daugiau skolų ir jiems skolą tegalės atlyginti gerokai vėliau. O gal dar ir kokia abejonė įsiskverbė. Tai galėjo būti pagrindas duoti rusų konsulatui kokias sugestijas, jeigu buvo klausiama jų nuomonės.

Namo šiuo laiku jis dar nenorėjo keliauti, nes numatė, kad ir ten sutiksiąs savo darbui kliūčių. Tas jam nebuvo jokia paslaptis, nes studijų metu susirašinėjo su savo draugais kunigais ir iš ten galėjo jausti, koki ten pučia vėjai.

Kai jis ėmė ruoštis Lietuvon, vietiniai lietuviai, sužinoję apie jo išvykimą, skubinosi su juo atsisveikinti, atlikti išpažintį ir nešė visokius Šv. Žemės paminklėlius parvežti jų artimiesiems. Kun. Staniukynas išdalino jiems visus savo daiktus, pasilikdamas tik būtiniausius ir knygas, ir rugpjūčio 12 d. rytą atsisveikino su tėvais domininkonais. Tai buvo ir jo atsisveikinimas su Jeruzale. Už trejeto valandų traukinys jau sustojo Jafos uoste.

Jafoje buvo pasirenę išplaukti du laivai: rusų laivas į Odesą ir Austrijos—į Triestą. Reikėjo apsispręsti, kurį pasirinkti. Kadangi rusų laivą ėmė jo bendrakeleivis tėvas Calmes, kuris vyko į Beirutą, tai ir kun. Staniukynas nutarė keliauti drauge, be to, tarėsi būsią pigiau. Iki Odesos antra klase bilietas su maistu kainavo 260 frankų, o be maisto 170. Pirkosi be maisto, bet jau į antrą dieną teko su ūkvedžiu tartis dėl maisto, primokant 3 fr. į dieną. Beirute atsisveikino su T. Calmes ir nedidelis laivas *Nachimov* pamažu krypavo į šiaurę. Praėjo daug dienų, kol jis aprietė M. Azijos pusiasalį ir prašliaužė pro Konstantinopolį, Europos slenkstį į Aziją. Didžiulė imperatoriaus Justinijono VI amžiuje pastatytoji Dievo Išminties garbei — *Hagia Sophia* — bažnyčia dar ir dabar savo dydžiu ir architektūriniu grožiu stelbia kitus pastatus. Saulės šviesoje spindi visame mieste daugybė laibų smailių bokštelių; tai naujojo, mahometonų, tikėjimo ženklai su pusmėnuliu viršuje, kurie čia ėmė dygti po 1453 m., kai išdidžios Bizantijos imperijos sostinė pateko į nukariautojų turkų rankas.

Dešimtą kelionės dieną laivas įplaukė į Odesos uostą. Jau Rusijos žemė, kurios erelis laiko pagrobęs ir Lietuvą. Karšta rugpiūčio 22 diena. Baigėsi užsienių kelionės, baigėsi dveji sunkūs studijų metai Jeruzalėje. Sumanė nuskusti porą metų skustuvo neliestą barzdą. Kai kirpėjas apie ją triūsėsi, kun. Antanas jautė tarsi trūksta visi jo ryšiai su Šv. Žeme. Jis buvo apkeliavęs visas istorines ir šventas vietas, bet tą kraštą paliko be didesnio susijaudinimo, o štai va dabar prieš jo akis gyvai stoja tie keliai ir takeliai, kuriuos prieš devyniolika šimtų metų lietė Išganytojo ir jo Motinos kojos ir kuriais jis turėjo laimės išvaikščioti dar taip neseniai. Graudumas apėmė jo širdį ir per skruostus nesulaikomai riedėjo ašaros. Barzdaskutys pamanė, kad *batiuskai* — taip rusai vadina savo kunigus — pagailo barzdos ...

Tą pačią dieną nusipirko geležinkelio bilietą į Baltstogę, užmokėjo 8 rublius 60 kapeikų, o už bagažą 7 r. 46 k., ir patraukė per derlingus Ukrainos laukus į šiaurę. Dar pora dienų, ir jis jau buvo išsiilgusių namiškių tarpe, gimtoje pastogėje, džiaugsmo ašaromis vilgė savo motinėlės bučiuojamas rankas.

ANTROJI DALIS

KARALAIČIO TARNYBOJE

Klajoklio dalia

Pirmosios kazimierietės mokosi

Savosios seserys — sava mokykla

Motiniškų namų beieškant

KLAJOKLIO DALIA

Auksas dar vis bandomas ugnyje.

Keletą dienų paviešėjęs ir pailsėjęs tėviškėje, kun. Staniukynas nuvažiavo į Seinus prisistatyti vyskupui ir jo kanceliarijos pareigūnams. Pasipasakojo apie išeitus mokslus ir įgytus patyrimus užsieniuose, ir pasiprašė atgal priimamas į tiesioginį kunigo darbą.

Ištisas mėnuo praslinko, kol gavo pirmą paskyrimą — vėl į lenkišką vyskupijos dalį, vikaru į Piontnicą. Po dviejų mėnesių jį perkėlė į Simną. Iš ten po aštuonių mėnesių į Krosną. Vos penkis mėnesius išbuvęs savo gimtojoje parapijoje, gavo įsakymą keltis į Seirijus. Po penkių mėnesių vėl atgal į Krosną. Iš Krosnos po keturių mėnesių gavo keliauti į Beržininkus, o iš čia po trijų mėnesių į Jeleniavą. Trumpai tariant, per porą metų jis perėjo šešias parapijas ir atsidadė septintoje.

Visa tai nutiko žmogui, kurio 1899-1904 metų užrašų knygelėje skaitome šiuos *Patėmijimus iš gyvenimo* :

1. Visur ir su visais neužmiršti savo vietos.
2. Santaikyje su kitais tą skyrių daboti [užlaikyti].
3. Guodoti kitus ir jų link savo pareigas sąžiniškai atlikti.
4. Neužsiiminėti dalykais, neprigulinčiais prie savo pareigų.
5. Prieš kitus niekad ant nieko nesiskųsti.
6. Reik mažai šnekėti ir mažai valgyti, idant būtų sveika.
7. Nevalgyti niekad kiek noris.
8. Rūpintis gyventi be užmetimo.

Visai natūralu, kad kiekvienam iš mūsų kyla klausimas, kodėl toks mokyta, uolus, darbštus ir nepaprastai kantrus kunigas buvo mėtomas iš kampo į kampą, neatsižvelgiant net į žiemos

šalčius, pavasario klampynus, vasaros karščius bei rudens darganas. Kodėl su juo buvo elgiamasi kaip su koku menkaverčiu nesugyvenamu asmeniu? Kuo ir kam jis nusikalto?

Veltui ieškotume atsakymo paties kun. Staniukyno užrašuose. Jis visada rūpestingai laikėsi savo dėsnių — niekad nesiskųsti. Todėl tenka pasikliauti kitais šaltiniais. Daugumas yra linkę tikėti, kad jis buvęs persekiojamas už patriotizmą kaip nepataisomas «litvomanas». Jam esą buvęs nepalankus ir prel. Juozas Antanavičius (1853-1916), aplenkėjęs lietuvius, kilęs iš Griškabūdžio parapijos, tapęs Seinų vyskupijos administratorium po vysk. Antano Baranausko (1831-1902) mirties²⁷.

Tas tiesa, kad prel. Antanavičius nesuprato lietuviško sąjūdžio ir jo nemėgo, bet tais laikais ne jis vienas buvo toks. Panašių pasitaikė ir tarp senesnių klebonų, ir tarp kapitulos narių. Jiems galėjo būti ne prie širdies ne tik kun. Antano lietuvybė, bet ir jo įtaka žmonėms, kurią jis lengvai įsigydavo tiesioginiu kontaktu su jais tiek apaštalavimo tiek organizaciniame darbe. Jo kilni asmenybė, mokytumas ir paprastumas greitai patraukdavo prie savęs žmones, o tas klebonams galėjo atrodyti jų savigarbos pažeidimu: kaip vikaras gali būti žmonių akyse aukštesnis už kleboną. Ši aplinkybė galėjo pagreitinti jo perkėlimą iš vienos vietos kiton. Visai yra patikima, kad šis atvejis buvo pritaikytas Krosnoje, kur tada klebonu buvo labai poniškas ir sulenkėjęs kun. Motiejus Badziukynas.

Iš pirmojo laiško kun. Milukui, rašyto tuojau po apsilankymo pas vysk. Baranauską, matyti, kad vyskupas jį buvo numatęs skirti į Simną, o paskui parsitraukti arčiau — seminarijon. Atrodo, kad šio pažado buvo laikomasi. Po trumpo buvimo Piontnicoje jis buvo paskirtas į Simną. Bet tolimesnius žygius nutraukė vysk. Baranausko mirtis (1902 lapkričio 26). Vyskupijos administratorium tada buvo išrinktas prel. Antanavičius ir jam priklausė visi tolimesni patvarkymai.

Lietuvon grįžęs, kun. Staniukynas palaikė gyvą susirašinėjamą su tėvais domininkonais Jeruzalėje, ypač su Raphaël Savignac ir Vincent Hugues. Iš tokio susirašinėjimo yra išlikęs vieno laiško

²⁷ Plačiau žr. Kun. Bartuška, *Naujoji Romuva*, 1932 m. 43 nr.

Kun. Dr. Antanas Staniukynas
1903 m. Lietuvoje

nuorašas, kuris suteikia įdomių žinių apie jo veiklą Lietuvoje ir jo ateities planus. Laiškas rašytas Beržininkuose 1903 m. rugpiučio 24 d. prancūziškai. Kuriam iš tėvų jis buvo adresuotas, nepažymėta. Jis rašo :

«Šiandien suėjo lygiai dveji metai nuo mano grįžimo iš Jeruzalės. Visą laiką, išskyrus vieną mėnesį, aš buvau labai užimtas parapiniais darbais. Vos užteko laiko peržvelgti kai kuriuos užsieninius žurnalus, keletą knygų, liečiančių biblinius klausimus, paskaityti po keletą skyrelių iš Šv. Bašto graikiškai ir hebraiškai, tai ir viskas. Laisvąjį mėnesį dar studijavau anglų kalbą, bet turėjau nutraukti ir nebuvo lig šiol progos tęsti.

Jo Malonybė vyskupas, kai buvo mane priėmęs, pažadėjo man duoti vietą seminarijoje, bet jau beveik metai, kai jis miręs. Prelatas, kuris dabar valdo dieceziją, man suteikė taip pat šiek tiek pažadų (*vague promesse*), kurie šiais metais dar tikrai neišsipildys. Dabartinė padėtis yra sunkoka, gan skirtinga nuo tos, kurią man vaizduoja mano tautiečiai Jungtinėse Valstybėse. Štai kodėl aš dabar esu persiėmęs jų pasiūlymais. Amerikoje aš nebūčiau laisvas nuo parapijos darbo, bet turėčiau daugiau laiko, savųjų pagalbos ir daugiau uždarbio. Per penketą metų aš galėčiau sutaupyti mažiausiai penkis tūkstančius rublių. Tai ir visa.

Man penkių tūkstančių galite neduoti, bet sudarykite tinkamas sąlygas ir aš atvyksiu dirbti pas Jus Jeruzalėje. Išvažiuoti gi svetur, užsidirbti pinigų ir įgyti kiek laisvės, o paskui grįžti ir vėl pradėti noviciato bandymus, nėra labai viliojantis dalykas. Tai mane sulaiko nuo Jūsų pasiūlymo. Aš širdingai dėkoju Jums, Tėveli, už Jūsų išmintingus ir diskretiškus patarimus, kurie mane giliai sujaudino ».

Iš laiško matyti, kad kun. Staniukyną viliojo du projektai: vykti Amerikon ir dirbti tarp savųjų, ar keliauti Jeruzalėn ir, atrodo, tapti dominikonų vienuoliu. Nei vieno, nei kito griebtis nesiskubino. Tur būt jį labiausiai viliojo prel. Antanavičiaus pažadai. Nors jis jų nepasako, bet greičiausiai tai buvo seminarija, kuri jam be jokios abejonės buvo arčiausiai širdies : savo krašte ir jaunos kunigijos auklėjimas. Dėl tokios perspektyvos buvo verta kiek pakentėti ir palaukti. Kita vertus, ir Beržininkuose tuo metu jam buvo prasivėrę platesni veikimo plotai.

Vos spėjęs apsipažinti su parapija, jis rado, kad joje buvo du

trečdaliai lietuvių ir tik vienas trečdalis lenkų, ar sulenkėjusių, bet visos pridedamos pamaldos, giesmės ir pamokslai buvo vien lenkiškai. Tai atrodė didelė skriauda didžiūmai parapiečių. Jis įtikino kleboną kun. Tomą Kedį, kad reikėtų įvesti ir lietuviškus pamokslus. Taip buvo ir padaryta : vieną sekmadienį prieš sumą lenkiškas pamokslas, kitą lietuviškas. Tas labai pradžiugino didžiūmą parapiečių, bet nepatiko lenkams. Panašiai pradėjo tvarkyti ir giedojimus. Lenkams tai atrodė grįžimas pagonybėn. Negi Viešpats Dievas galės suprasti lietuviškai... Dvarininkų delegacijos viena po kitos važinėjo į Seinus, skundė kun. Staniukyną, o slaptai kurstė lenkuojančius į pasipriešinimą.

To pasėkoje kun. Staniukynas buvo iškeltas į Jeleniavą. Beržininkuose teišbuvo tris mėnesius. Kun. dr. Vincas Bartuška liudija, kad prel. Antanavičius pasišaukęs pas save kun. Staniukyną ir jam pasakęs : «Nuo šio laiko tau Lietuvoje vietos nėra »²⁸. Kiek šis pasakymas yra autentiškas, nežinia, bet Jeleniavas buvo Lietuvoje, kaimyninė parapija lietuviškam Punksui. Be to, Beržininkuose nebuvo uždrausti nei lietuviškieji pamokslai, nei giedojimai. Iš to galima darytis išvadą, kad lenkai dvarininkai Seinuose visą skundų svorį buvo nukreipę prieš kun. Staniukyno asmenį, tikėdamiesi, kad po jo iškėlimo bus lengva apraminti ir pačius lietuvius.

Iškėlimas į Jeleniavą padėjo kun. Staniukynui galutinai apsispręsti už Ameriką. Jis ėmė tvarkyti visus pasiruošimus, bet neatrodo, kad būtų labai skubėjęs, nes Amerikon išvažiavo Jeleniave išbuvęs beveik ištisus devynis mėnesius. Tuo tarpu Beržininkuose įtampa tarp lenkų ir lietuvių didėjo. Pavykus nusikratyti kun. Staniukyno, lenkai dvarininkai ėmėsi žygių išguiti iš bažnyčios lietuvių kalbą. Teisėtais keliais nepavykus, griebėsi smurto. Apie tai kun. Staniukynas sužinojo iš laiškų, jam rašytų jau Amerikon.

Kun. Matas Simonaitis jam rašo iš Punsko (1904 m. spalio 15 d.), kad Beržininkuose vis neramu. Rimties išlaikymu susirūpino net pats Varšuvos general-gubernatorius. Jis įsakė vieną sekmadienį giedoti lenkiškai, o kitą lietuviškai. Kai lenkai giedoja, lietuviai tylėjo. O kai kitą sekmadienį giedoja lietuviai, tai lenkai

²⁸ *Naujoji Romuva*, 1932 m., 43 nr., 928 psl.

sukėlė triukšmą ir įvyko muštynės. Vietos vikarui kun. Feliksui Kudirkai lenkai išdaužė langus. Vyskupijos administratorius prel. Antanavičius metė ant žmonių ekskomuniką (*excommunicatio maiorem*), bet žmonės nelabai klauso, tad rengiasi net mesti interdikta²⁹. Esą viskas būtų gerai, jei lenkus nekurstytų kas iš šalies — «pakampių geradėjai». Kiek vėliau (1904 m. gruodžio 10 d.) kun. V. Dargis rašo, kad lenkai sukėlė muštynes, kuriose buvo kraujo praliejimas. Parapijai uždėtas interdiktas, kuris tęsis tol, kol parapija nusižemins ir pradės klausyti valdžios paliepimų. Klebonas kun. Tomas Kedys iškeltas į Krasnopolį, o jo vieton paskirtas kun. Valaitis, kuris dar vis sėdi Seinuose.

Kokios bebūtų buvusios jo dažno kilnojimo priežastys, jos vis vien suteikė kun. Staniukynui daug skausmo ir nepelnyto pažeminimo. Ir didžiausioji kantrybė jau galėjo pasiekti dugną. Taip ir įvyko. Jei pirmiau jį buvo sulaikiusios viltys darbuotis savųjų tarpe, ir vilionės į užjūrius tebuvo tik svarstymų objektas, tai dabar, išvytam iš Beržininkų, reikėjo jau pasidaryti galutinį sprendimą. Tai jis pats pavaizduoja savo užrašuose, įvardintuose *Prisitaismas kelionėn į Ameriką* :

«Bekalbinant amerikiečiams pas juos atkeliauti, jau nuo rudens pereitų metų nekurį laiką trukau, svarstydamas dalyką. Atsitikimas bet įvykęs Beržininko parapijoje svyravimą pakreipė į amerikiečių pusę ir jau pareikalavau nuo jų prisiuntimo reikalingų pinigų, dėl aprūpinimo savo reikalų ir ant kelionės. Tas bet veik įvyko, ir iškeltas iš Beržininko, Jeleniave pergyvenau net devynis arti mėnesius. Draugas mano, kun. V. Dr. [Dargis], buvo taip malonus, jog prisiuntė net 487 rublius ir 83 kapeikas. Pinigus gavęs, jau turėjau kuo greičiausiai Amerikon traukti. Žinia apie atsiuntimą deleidimo jau atėjo 7 gegužės, reikėjo tik kuo greičiausiai atlikti pradėtą vaikų mokymą ir ruošti kelionėn. Dieną

²⁹ Ekskomunika yra bažnytinė bausmė, kuria kas išskiriamas iš tikinčiųjų bendruomenės, atimant jam teisę naudotis kai kuriomis ar visomis dvasinėmis gėrybėmis, kaip antai priimti sakramentus, gauti atleidų ir naudotis bažnytinių maldų vaisiais. Interdiktas yra Katalikų Bažnyčios bausmė, draudžianti kai kurių bažnytinių apeigų ar patarnavimų atlikimą. Jis gali būti taikomas atskiram asmeniui ar vietai. Kai jis taikomas vietai, pavyzdžiui, parapijai, tada ten sustabdomas visas liturginis bei sakramentinis tikinčiųjų gyvenimas.

19 birželio šimtas vaikų priėmė pirmą Komuniją, 21 d. paėmiau pašpartą. Ketverge 23 d. išvažiavau aplankyti saviškius ir atsisveikinti su Močiute [motina]. Buvau Simne. Nusistebėjo, pasipiktino mano pasiryžimu. Mano dirksniai jau nuo geroko laiko pratinosi prie šio nelengvo žygio. Pernakvojau Meteliuose, pasilsėjau pas draugą kun. Joną Kriščiukaitį ir atgal per Simną, dienoje Šv. Jono [24 birželio] aplankiau savo tėviškę ir joje savo Močiutę. Šis siekis buvo mano atvykimo, idant su ja atsisveikinti, jos palaiminimą ant kelio apturėti. Badau ją žymiai apsilpnėjusią, štai jau 80 metų, treji metai lovos neapleidžia. Dievas žino, ar dar pasimatysim, beveik nuo jos ir nesitraukiau, gainiodamas muses, tupiančias ant akių ir veido. Ant ryt priklaupęs priėmiau palaiminimą ir ašarodamas, rankas išbučiavęs, iškeliavau.

Krosnoje atlaikęs mišias, Suvalkuose atsiėmęs iš siuvėjo naujus kelionei drabužius, grįžo į Jeleniavą ir tvarkė visus savo daiktus. Viskas buvo paruošta iškeliuoti birželio 28 d., bet klebonas paprašė dar pasilikti Petrinėms. «Toks iškeliavimas, rašo jis toliau, daro įspūdį ant žmonių. Tuo labiau, jog žmoneliai pamylėjo, ir su ašaromis Sumą laikydamas, pradžioje vos galėjau iš gaudumo giedoti... Po pietų išvažiuojant, minia verkiančių vos iš namų išleido. Gaila žmonių, gal nebus kam dabar jų visų troškimų užganėdinti. Ir klebonas senas susigraudino»...

Pilypave praleidęs porą dienų, 1904 m. liepos 1 d. pervaziavo Vokietijos sieną Kavoliuose (Kowahlen) ir kitą dieną jau pasiekė Berlyną, čia ir nutrūko tolimesnis kelionės aprašymas. Iš Pilypavo birželio 30 d. parašė namiškiams džiūkiška tarme laišką, kuriame dar kartą visus atsiveikina ir paduoda kun. A. Miluko adresą Amerikoje, jei kartais ilgiau neparašytų. Neužmiršta duoti dar paskutinius nurodymus, kaip reikėtų užlaikyti paliktus daiktus : «Žiūrėkit, kad nesupūdzytut ir nesudarkytut. Gražioj dzienoj saulėtoj reikia rūbus ir skalbinius pravedzic. Būbus prižiūrėc, kad pelės ir kandai nesugadzytų, o knygas padėc sausoj vietoj ir tepgi žiūrėc, kad nedasigautų pelės»...

Laivui pajudėjus iš Hamburgo uosto ir vėliau tolstant nuo Europos krantų, kun. Staniukynas pergyveno tuos pačius jausmus kaip ir kiekvienas emigrantas. Pirmiausiai ima darytis gaila palikti savo kraštą, širdį aplieja maištaujantis noras viską metus grįžti atgal. Akimis godžiai seka nutolančius krantus, su paskutine

Anglijos salele atsisveikina Europą. Paskui gaudumą ima pakeisti rūpestis ir baimė, kurie auga drauge su neapbrėpiamais vandenynų plotais. Kaip kunigas jis nesirūpino, ką veiks Amerikoje. Jam tik rūpėjo, kur jis gyvens ir kiek sėkminga bus jo apaštalavimo veikla naujose, jam dar nepažįstamose aplinkybėse. Katalikų Bažnyčia yra universali ir jos apaštalavimo būdai bei priemonės beveik visur panašūs. Dėl to jo širdį ir protą labiau kamavo kita mintis : kaip ir kiek jis galės būti naudingas savo tautiečiams išeiviams, nes tik dėl jų jis keliauja, dėl jų jis keičia padangę, bet ne savo lietuvišką dvasią.

Po kelių žavingų saulėtekų ir saulėleidžių, jau ėmė rodytis naujojo pasaulio žemė. Laivas praplaukė svetingai ateivius sveikinančią Laisvės Statulą ir netrukus įslinko į New Yorko uostą, tą didžiulį žmonių skruzdėlyną (liepos 18). Savo bičiulių pasitiktas, jis nebijojo paklusti. Paviešėjo New Yorke, truputį paviršutiniškai apsipažino su naujos šalies gyvenimu ir iškeliavo į Sheandoah, Pa., pas kun. Miluką, kuris jo jau seniai laukė.

Ilsėtis jam ilgai neteko. Liepos 31 d. Harrisburgo vyskupas jį paskyrė Mt. Carmel, Pa., lietuvių parapijos klebonu ir priedui dar pavedė globoti be kunigo esančią Shamokino lietuvių parapiją. Abi parapijos nedidelės, skoloje paskendusios, šliūpinės nesan-taikos apkrėstos, girtybėje primirkusios. Be to, jis čia rado dar tą pačią žaizdą, kuri draskė jo širdį tėvynėje — lietuvių lenkų vaidus.

Mount Carmel yra viena iš senesnių lietuvių kolonijų, čia, kaip ir daugel kitur, iš pradžių lietuviai dėjos su lenkais į bendras draugijas bei parapijas. Patyrę vis daugiau ir daugiau skriaudų, lietuviai suorganizavo savo šv. Petro ir Pauliaus draugiją, kuri ilgainiui nusprendė steigti lietuvių parapiją. Surinkę pinigų, užpirkę žemę, gavę vyskupo leidimą, 1892 m. jie pradėjo statyti bažnyčią Poplar ir Šeštosios gatvės kampe. Dar neturėdami savo kunigo, jie iš anksto nutarė, kad pirmosios mišios turės būti atnašaujamos Kalėdų dieną. Taip ir įvyko, nes bažnyčią bestatant atsirado ir kunigas, pirmasis klebonas kun. Mykolas Pėža.

Nelengva jam buvo baigti bažnyčios statybą dėl pinigų stokos, bet dar sunkiau sekėsi sutelkti vienybėn lietuvius, kurių dalis pasidavė bedieviškai šliūpinei įtakai. Grubūs ir įžūlūs tikėjimo ir kunigijos šmeižtai maišė protus tamsuoliams žmoneliams, ir

jie nusigręžė prieš tą pačią bažnyčią, kurią jie pradėjo statyti ir dėjo savo aukas. Antras prieš lietuvišką parapiją maištaujantis elementas buvo lenkai ir sulenkję lietuviai, kurių ne vienas jau buvo vedę lenkų žmoną ir priklausė pirmiau buvusiai bendrai lietuvių lenkų šv. Juozapo parapijai.

Lietuviai savo parapijos bažnyčią pavadino šv. Kryžiaus vardu. Kryžius yra kentėjimo ženklas. Tas vardas šiai parapijai atrodo bus tekęs ne atsitiktinai. Vos dvejus metus čionai pabuvęs, kun. Pėža išsikėlė į Scrantoną. Jo vietą užėmė naujai įsišventęs kun. Jonas Žilinskas-Žilius. Jo vadovaujamos parapijos padėtis pagerėjo, bedieviškoji veikla apsilpo. Jo rūpesčiu pastatytuose parapijos namuose vasaros metu ir šeštadieniais veikė lietuviška mokykla. Čia klebonaudamas, kun. Žilinskas išitraukė į visuomenišką veiklą, buvo išrinktas Susivienijimo Lietuvių Amerikoje prezidentu, įsteigė ir redagavo susivienijimo organą *Tėvynę*, rašė knygas, kurių pati žymiausioji buvo *Lietuviai Amerikoj* ³⁰. Mirus kun. Burbai, jis persikėlė (1898) į didesnę lietuvių parapiją Plymouth, Pa. Jo vietą užėmė kun. J. Martišius, kuris po pusantrų metų persikėlė kitur.

Nesant lietuvio kunigo, parapija buvo pavesta valdyti slovėnų klebonui kun. V. Zarek, kuriam yra dar talkinę keletas kitų svetimtaučių kunigų. Tai gerokai susilpnino parapiją, kurios per trejus metus nepajėgė aptvarkyti nė vienas po kito buvę lietuviai klebonai — kun. J. Dielininkaitis ir kun. V. Staknevičius. Pastarajam teko aprūpinti ir Shamokino lietuvių dvasinius reikalus, nes ten nebuvo lietuvio kunigo. Dėl savitarpių lietuvių vaidų kun. Staknevičius išsikėlė kitur (1903 rugpiūčio mėn.). Vyskupas neturėjo nė vieno lietuvio kunigo dviem parapijom. Laikinai klebonu paskyrė airį kun. W. F. Boyle, o po trijų mėnesių jį pakeitė kitas airis kun. J. Clarke, kol laimingu būdu čionai atsirado kun. A. Staniukynas.

Jam iš pat pirmos klebonavimo dienos teko tęsti klajoklio gyvenimą : važinėti iš Mt. Carmel į Shamokin ir atgal. Abi para-

³⁰ Kun. J. B. Končius, *Šv. Kazimiero Seserų kongregacija*, 15-22 psl. ; A. Kučas, *Šv. Petro lietuvių parapijos istorija*, 35-45 psl. A. Kučas, *Lietuvių B. K. Susivienijimas*, 78-90 psl.

pijos buvo gerokai pakrikusios tiek ekonomiškai, tiek morališkai. Didžiam blaivininkui labai suskaudo širdį matant tiek daug smuklių, kuriose žmonės ne tik prarasdavo daug pinigų, bet ir susižalodavo dažnose muštyne. Jo užrašų knygelė, kurios viršelyje užrašyta *Nelaimingi atsitikimai Mt. Carmelyje*, duoda daug tokių pavyzdžių. Į tą patį knygėlę surašytos ir visų lietuvių smuklių laikytojų pavardės, kurių 1907 m. tik viename Mt. Carmely buvo 28.

Nesisekė jam čionai ir antroji jo pamėgta apaštalavimo priemonė, — lietuviškos spaudos platinimas, nes nedaug kas mokėjo skaityti. Tai jam aiškiai rodė žmonių švietimo ir lietuviškos mokyklos reikalą. Dalis lietuvių ir maišytų šeimų vaikučių eidavo į lenkų parapijos mokyklą, kiti visai nesimokė. Reikėjo gelbėti ir vienus ir kitus. Kitaip grėsė nutautėjimas jau pirmoje ateivių kartoje.

Per dvyliką parapijos gyvenimo metų klebonas neturėjo pastovios gyvenimo vietos. Reikėjo nuomotis kambarius privačiuose namuose. Tai sudarė ne tik daug nepatogumų atliekant bažnyčios patarnavimus, vaikščiojant po kelis blokus į bažnyčią ir atgal, bet nebuvo tinkamų sąlygų kunigui dvasiškai susikaupti ir išlaikyti deramą orumą. Tai ypatingai jautė kun. Staniukynas, didelis asketas ir savo dvasiniam gyvenimui pats skyręs gan kietas sąlygas. Sumanė tuojau statyti kleboniją ir tam rado žmonių pritarimą. Jie noriai apsidėjo mokesčiais, bet ne visi patys sumokėdavo. Reikėjo eiti po namus ir prašinėti, išgirsti priekaištų ir susidurti su kitokiais nemalonumais. Tai buvo vėl klajoklio dalia. Baigus kleboniją, teko kalėdoti pinigų cementiniams šaligatviams prieš bažnyčią ir kleboniją.

Nuolatos lankydamas savo parapiečius, jis gavo progos juos arčiau pažinti. Jis juos lankė ne tik savo parapijos reikalams pinigų prašinėdamas, bet ir kiekvienu kitu atveju, kada kurį parapietį ištikdavo kokia nelaimė, ar kildavo vaidai, šeimyninė nesantaika, ar kur būdavo per daug išgeriama arba apsileidžiama dvasinėse pareigose. Daugumas jų buvo geros valios žmonės, gyvendavo skurdokai ir buvo gan tamsūs. Mokslas jiems atrodė visai nereikalingas, dėl to ir į jo sumanymą steigti mokyklą ir lietuvių seserų vienuolyną jie žiūrėjo šaltai.

Daugumas dirbo anglų kasyklose ir pačius sunkiuosius darbus. Pinigas jiems pareidavo sunkiai ir su juo nelengvai skirdavosi.

Sekmadieniais bažnytinėse kolektose klebonas rasdavo po kelis šimtus penų (centų) ir tik kokį trečdalį dešimtukų. Su tokiom pajamom ne ką benuveiksi. Vaizdui susidaryti, paimkime jo užrašuose pažymėtą piniginę apyskaitą. Nuo 1904 m. rugpiūčio 19 d. ligi metų galo gauta 951,31 dol., išleista 904,44 dol. Tame skaičiuje yra ir surinktieji pinigai klebonijos statybai. Išlaidas sudaro statyba, bažnyčios tarnų atlyginimas ir klebono maistas. 1905 metais gauta 2702,83 dol., išleista 1767,60 dol.

Savo asmenišką išlaidą jis taip pat kartą nuo karto žymėdavo. Pati didžiausia ir svarbiausia išlaidų pozicija buvo tramvajams — strytkariams, elgetoms, geležinkelių bilietams, tarnams ir valgiui kelionėse; kartais sau leisdavo nusipirkti cigarą, sodės, vaikams padalinti saldinių (bet dažniau jiems duodavo paveikslukus) ir *headache powder* — nuo galvos skaudėjimo miltelių. Svaigių gėrimų jis nevartojo.

Tokia gausybė smuklių jam vis keldavo smalsumą, kiek žmonės ten gali sunešti pinigų, arba tiesiog tariant — pragerti. Tam tikslui jis sutarė su vienu vidutinišku smuklininku patikrinti jo metinę apyvartą. Ji užrašyta knygelėje 1909 metais. Namų nuoma metams 420 dolerių, leidimas — 237, šviesa ir vanduo — 42, taksos — 5, smulkios išlaidos — 24, lawyeris — 15, pragyvenimas su šeima — 720. Viso 1463 doleriai. Gėrimams sava kaina supirkti 1767 doleriai. Taigi tik grynai savo išsilaikymui smuklė per metus turi gauti 3230 dolerių. Parduodant gėrimus pelno turėta 1662 doleriai. Išeina, kad viena smuklė per metus turi pajamų 4.892 doleriu. Visi 33 Mt. Carmelio salionai turėtų per metus gauti 161.436 dolerius. Tai perdidelė duoklė savęs žalojimui ir šeimos skriaudai, — galvojo jisai.

Vos tik pradėjus apsiprasti su naujo krašto sąlygomis ir skubiai betvarkant apleistų parapijų reikalus, kun. Milukas jį ėmė kalbinti apie jau seniai Amerikos lietuvių kunigų svarstomą dalyką — lietuvių vienuolyno steigimą. Daug aiškinti nereikėjo. Kun. Staniukynas ir pats matė, kiek iš to būtų naudos tikėjimo ir lietuviybės stiprinimui. Kai pagaliau kun. Milukas ir kun. Kaupas į jį kreipėsi oficialiai lietuvių vardu, prašydami imtis vienuolyno organizavimo ir lėšų parūpinimo, jis neieškojo argumentų iš to darbo išsisukti, nors buvo dar naujakuris, paskendęs parapijos

darbuose ir skolose, ir pats vargingas kaip bažnyčios pelė. Jis tik svarstė, ar pajėgtų ir kaip tai galėtų padaryti.

Jis aiškiai žinojo, kad žavėtis gražiu sumanymu ir jį vykdyti yra du skirtingi dalykai. Jam nebuvo paslaptis, kad žemėje kiekvienam sumanymui realizuoti reikalingas materialinis pagrindas. Iš savo trumpo patyrimo jis žinojo, kad jokia parapija viena nepajėgs išlaikyti kad ir mažą vienuolyną. Reikės tad telkti lėšas iš visos lietuviškos išeivijos tarpo. Tas, kuris jas telks, turės kaip elgeta keliauti nuo durų ligi durų, ne vienur bus nesuprastas, išjuoktas ir paniekintas.

Dar taip neseniai gavęs vyskupo paskyrimą valdyti net dvi parapijas, jis negalėjo be jo sutikimo jas apleisti. Pagaliau ir vienuolynas savo pradžią turi turėti kurioje nors parapijoje ir turi gauti ne tik vyskupo, bet ir popiežiaus leidimą. Eidamas kalbėtis su vyskupu, jis turėjo nesvyruodamas įtikinti ne tik naujo vienuolyno reikalingumą, bet ir užtikrinti jam materialinį pagrindą. Visa tai reikėjo rūpestingai apsvarstyti, apskaičiuoti ir ryžtis. Kun. Staniukynas nestokojo dvasinės stiprybės, mokslo ir idealizmo, bet jo materialiniai pagrindai buvo gan trapūs. Vis tik jis ryžos ir nukeliavo pas savo vyskupą.

Harrisburgo vyskupu tada buvo John W. Shanahan (1846-1916). Prieš iššventinant į vyskupus (1889), jis keletą metų yra buvęs Philadelphijos vyskupijos mokyklų superintendentu. Mokyklų reikalus ir jų reikšmę jis suprato daugiau negu kuris kitas ganytojas ir todėl kun. Staniukyną priėmė ir išklausė palankiai. Dideliam kun. Staniukyno džiaugsmui ir net iš dalies nustebimui, vyskupas pats pasisiūlė tvarkyti formaliuosius reikalus su Šv. Sostu ir pažadėjo pagalbą steigti jo vyskupijoje naujai vienuolijai. Nesunku patikėti, kad šiame dviejų kilnių vyrų susitikime veikė ne tiek praktiški apskaičiavimai, kiek dangiškoji valia.

1905 metų Didžioji savaitė ir Velykos buvo galutinų apmąstymų ir sprendimo laikas. Kun. Staniukynas nutarė atsidėti vienuolyno steigimo reikalams. Jis žinojo, kad jo laukia sunkus darbas, savęs išsižadėjimas, nepritekliai ir tolimesnis klajoklio gyvenimas. Bet ar viso to napergyvano Išganytojas, kuriam jis pašauktas tarnauti? Lapės turi urvus, paukščiai lizdus, o Žmogaus Sūnus neturi kur galvos priglausti...

Tų pačių metų Vėlinių dieną, kaip jau aukščiau esame matę,

trys jaunos lietuvaitės jo rūpesčiu įžengė į Nekalčiausios Marijos Širdies vienuolyną pasiruošti naujoms pareigoms, skirtoms Viešpačiui ir lietuvių Tautai.

1905-1906 metų kun. Staniukyno užrašų knygutėje pačioje pradžioje angliškai užrašyta : « Visi pinigai, kuriuos aš turiu Mt. Carmel ir Shenandoah, Pa., bankuose, priklauso Lietuvaitėms Šv. Kazimiero seserims ». Kiek toliau, skyrelyje *my will* (palikimas) parašyta : « Visa, ką aš turiu, ar galiu turėti, bus Lietuvaičių Šv. Kazimiero seserų nuosavybė ». Pasirašė Rev. A. Staniukynas.

PIRMOSIOS KAZIMIERIETĖS MOKOSI

Visa galiu su Tuo, leuris mane stiprina
(Iš vienuolių įžadinių apeigų).

Mokykla, kurios duris pirmą kartą pravėrė trys nedrąsios tik ką iš Europos atvykusios lietuvaitytės, vadinosi Mount Saint Mary's Seminary. Tai buvo Nekalčiausios Marijos Širdies Tarnaičių seserų aukštesnioji mokykla. Šiandien ji yra žinoma Marywood College vardu. Pati gražiausioji ir puošniausioji Scrantone, su didžiuliu medžiais apaugusiu plotu ir daugeliu moderniškų pastatų.

Tada ten stovėjo tik vienas imponantiškas namas, pastatytas 1902 m., kur tilpo seserų naujokynas, mokykla, vienuolynas ir buvo motiniški namai Scrantono vyskupijoje. Jas, laiptais bekopiančias artyn frontinių durų, šypsodamosi pasitiko motina M. Cirilė. Pasveikinusį kaip tikras savo dukras, ji kvietė viešnius jaustis kaip namie. Iš jos žodžių ir judesių dvelkė tiek daug nuoširdumo, kad kitaip ir būti negalėjo. Kazimiera atsakinėjo į visus klausimus angliškai, o Judita su Antanina tik kartojo *yes, yes ...*

Trys pirmos lietuvaitytės. Naujokės svetimame krašte ir svetimame vienuolyne. Su užsimojimu tapti vienuolėmis ir įkurti savą lietuvišką vienuolyną. Tai panašu į sapną ir neįvykdomą svajonę. Iš jų trijų tik viena Kazimiera yra buvusi naujokyne. Širdies gelmėse kiekviena slėpė baimę. Gali juk nepasisiekti. Kitos gali jas pajuokti. Bet bėgo dienos ir savaitės ir nieko panašaus nebuvo. Kartais net jos pačios stebėdavosi, kodėl niekas nesistebi jų misija.

Stebėtis tikrai nebuvo kam, nes apie jų tikslą žinojo tik vienuolyno vyriausybė, kurios globoje jau dvejus metus lavinosi su

tokiais pat užsimojimais trys slovėnų mergaitės. Slovėnai tą mintį buvo pasisavinę iš lietuvių, tačiau savo vienuolyną įkūrė kiek vėliau, nes jų kandidatės pradėjo mokytis nuo pirmųjų *high school* metų, o lietuvaitės atėjo tiesiog į noviciatą. Kad vienos ir kitos tautos mergaitės pradėjo ruoštis naujai misijai tame pačiame vienuolyne, tai buvo tik atsitiktinis dalykas. Bet nedaug kas galėtų ginčyti, kad jas čia atsiuntė pati Apvaizda, kuri kitados buvo įkvėpusi pašaukimą taip pat trims mergaitėms steigti šį vienuolyną, kuriame jos dabar mokosi. Tai labai aiškus Apvaizdos nurodymas, kad ir naujos atžalos turi augti iš trijų daigų ir patirti tokį patį skurdą ir naujakurystės vargus.

Nekalčiausios Marijos Širdies Tarnaičių vienuolynas savo pradžią gavo 1845 m. mažame, ir tada nereikšmingame, Monroe miestelyje, Michigan valstijoje, kur anais laikais ypatingos globos buvo reikalingi ateiviai prancūzai. Jiems aprūpinti buvo atsiųstas jaunas vienuolis tėvas Louis Florent Gillet, vos prieš porą metų atvykęs iš Belgijos į Baltimore, Md., pas tėvus redemptoristus. Jaunas misijonierius tuojau suprato, kad jo darbe geriausia talka bus mokykla. Dėl to jis rūpinosi įsteigti seserų vienuolyną, kurio pagrindiniu uždaviniu būtų mokymas. Gerų žmonių padedamas, jis surado tris tinkamas mergaites ir įsteigė vienuolyną. Jų gyvenimo pradžia buvo skurdas, o pirmoji jų mokykla — menkas medinis namelis.

Jų skaičius ir pajėgos augo su metais. Jų mokyklų tinklas apėmė Detroito vyskupiją ir netrukus persimetė į Philadelphijos arkivyskupiją. Kadangi pastaroji vyskupija apėmė didelius plotus ir apie XIX a. vidurį privažiavo daug naujų ateivių, tai 1868 m. ji buvo suskaldyta į mažesnes dalis, sudarant tris naujas diecezijas : Wilmingtono, Harrisburgo ir Scrantono. Tapęs Scrantono vyskupu, William O'Hara, uolus seserų rėmėjas, tuojau jas parsikvietė į Scrantoną ir 1871 m. čia buvo atidaryta šv. Cecilijos mokykla priešais dabartinius vyskupo rūmus, Wyoming Ave. Kadangi naujos vyskupijos plotuose jau veikė kelios seserų misijos, tai vysk. O'Hara išsirūpino Scrantone įsteigti motiniškus namus, greta dviejų kitų, veikusių Detroito ir Philadelphijos arkivyskupijose. Mokykla turėjo gerą pasisekimą ir greit išaugo į aukštesniąją (*high school*). Nesant pakankamai patalpų, noviciatas buvo iškeltas į Carbondale, Pa. Aukštesniajai mokyklai vis augant, reikėjo daugiau vietos ir naujų patalpų. Todėl 1902 m. buvo pastatyti

nauji motiniški namai ant Mount Saint Mary's didžiulio ploto, kur buvo atkeltas noviciatas ir mokykla, — *seminary*, į kurią atvyko trys mūsų kandidatės. 1915 m. čia buvo atidaryta *Marywood College*³¹.

Vos tik pradėjus mūsų kandidatėms noviciatą, kun. Staniukynas griebėsi Mt. Carmely ruošti lietuvišką mokyklą. 1905 m. lapkričio 28 d. laiške kun. Kaupui jis rašo, kad vis neturėjęs laiko atvykti į Scrantoną pasimatyti su būsimomis seserimis, todėl siunčias paštu jų parašytą marijavičių regulą. Įtaisyti mokyklai jis perdirbinėjas parapijos namus : jau sustiprinti pamatai, visas namas iš viršaus apdengtas popieriu ir apmuštas lentomis, padaryti nauji laiptai ir aptvarkyti langai bei durys. Kainavo virš 200 dolerių. Su laiku reikės įtaisyti antrą aukštą su keturiais kambariais. Jei ateinančią vasarą to padaryti nepavyktų, tai bent reikia įgyti suolus ir kitus mokymui reikalingus dalykus.

Dėl seserų dabar esąs toks planas : pirmiausia pats rūpinsis surinkti atsakančią sumą, kad galėtų gražiai įrengti mokyklą. Žinoma, stengsis kiek galima daugiau surinkti, kad užtektų šiek tiek baldams išnuomotuose seserims namuose. Sprendžiant iš « nemalonių aplinkybių, iš mūsų dvasiškuos neprijautimo, sunku tikėtis iš liuosos mūsų visuomenės pagalbos. Kaip pasielgia dvasiškija, taip galima tikėtis pasielgtų ir parapinės draugystės ir katalikiška mūsų visuomenė, jeigu ir rubriką atidarytume mūsų laikraščiuose dėl viešų aukų rinkimo. Taip, jog darbas turės augti pamažu, prie pasišventimo gal keletos tik ypatų ».

Šiame laiške, kaip matome, atsispindi jo patyrimas renkant aukas per pirmąjį pusmetį. Tai tik darbo pradžia. Tų sunkumų kalnai augo ir didėjo su mėnesiais ir metais, bet jie nepalaužė kun. Staniukyno pasiryžimo. Jo nesustabdė nė pats pirmasis stambus smūgis. Kun. Kaupas jam rašė, kad gruodžio mėn. pradžioje pas jį bus keturdešimtės atlaidai ir kvietė jį būtinai atvykti. Esą žada suvažiuoti apie dešimt kunigų svečių ir esąs kilęs sumanymas, kad kiekvienas kunigas paaukotų seserų reikalams po 1000 dolerių. Kun. Kaupo viltys neišsipildė. Nepavyko nė kitas

31

Sister Maria Alma, *Sisters, Servants of the Immaculate Heart of Mary*.
— *The Sisters of the I. H. M.*

svarstytas sumanymas — surasti geradarį, kuris paskolintų žymesnę pinigų sumą žemei nupirkti ir vienuolynui pastatyti.

Greta piniginių rūpesčių kilo dar naujas, lietuvičių vienuolynui nepalankus vėjas. Šį kartą iš vysk. Shanahan pusės. Jis rašo kun. Kaupui laišką (1906 m. vasario 11 d.), kuriame stengiasi išdėstyti visus galimus sunkumus, steigiant atskirą vienuolyną, ir pataria lietuvaityms seserims glaustis prie kurio nors esančio stipresnio vienuolyno, iš kurio jos galėtų daryti misijas ir šviesti lietuvius. Tai jis rašo kun. Kaupui, kaip vienos kandidatės (Kazimieros) broliui.

«Manau, kad Jūs turėtumėte perkalbėti tas jaunas merginas dėl naujos kongregacijos steigimo. Šveicarijoje jos gavo labai menką paruošimą. Jos nebuvo noviciate ir nesiruošė į mokytojas. Jei jos mėgintų įsteigti atskirą kongregaciją, joms gali nepasisiekti. Jei tas bandymas nepasisiektų, po dviejų trijų metų vienuolija subyrėtų, tai tos vargšės merginos išsisklaidytų Dievas žino kur. Toki dalykai dažnai atsitinka šios šalies vakaruose ir šiaurės vakaruose, kur nuolat steigiasi nauji vienuolynai. Klajojančios (*tramp*) seserys dabar jau bemaž prilygsta klajojančių kunigų skaičiui! Niekas to geriau nežino kaip aš čionai Harrisburge, tame didžiuliame Rytų geležinkelių centre.

Be to, tam sumanymui vykdyti reikėtų daug pinigų, daug daugiau negu Jūs manote. Tuojau turi būti parūpintas motiniškas namas ir už jį sumokėta, kad tos svetimtautės neturėtų jokių finansinių keblumų. Gal lietuviai jas parems, o gal ir ne. Jei ne, tai finansinė grėsmė spigintų seselių akis nuo pat jų gyvenimo pradžios.

Į visa tai atsižvelgiant, manau, kad tos jaunos merginos turėtų prisidėti prie jau seniai gyvuojančio vienuolyno. Jų materialinė padėtis būtų saugi, jos turėtų moralinę ir dvasinę paramą iš didesnės bendruomenės. Prašau panaudoti geriausias priemones tinkamai išaiškinti šį reikalą toms mergaitėms».

Panašų laišką gavo ir kun. Staniukynas, kuris tuojau parašė vyskupui, paaiškinimus apie kandidačių mokslą Šveicarijoje ir apie savo sumanymus sutelkti lėšas. Kiek vėliau (kovo 8 d.) tuo pačiu reikalu jis rašo kun. Kaupui :

« Nemisliju čion kokią intrigą esant. Aiškus dalykas, jeigu mes leidom savo kandidates paimti vyskupui ant savo atsakymo, ir tuo parodėm iš savo pusės medžiaginę silpnybę, tai todėl vyskupas gali

abejoti, ar mes galėsime pakelti daugiau, jei mažiau negalėjome ! Vyskupas, ranką prie mūsų darbo pridėjęs, nori būtinai jo aiškiai ateitį matyti».

Toliau pasvarstęs vyskupo pasiūlymus, jis pilnai pritaria, kad mes turime atsisakyti ankstybesnės mūsų minties, kad seserys galėtų eiti per žmones sau aukų rinkti. Mes patys turime joms duoti tinkamą paramą ir sudaryti reikiamą fondą. « Aš žadu nuo šios dienos dėti jų reikalui ir išmokėti tūkstantį dolerių. Tegul susirinks dar keletas panašių aukotojų ir mes galėsime vyskupui parodyti fondą ! Kitaip, vyskupas, nenorėdamas, kad mes patys sau gėdą darytume, jis mums padarys gėdą ».

Patyręs iš kun. Staniukyno apie lietuvių kunigų tvirtą nusistatymą steigti atskirą kongregaciją ir iš Motinos Cirilės gražų atsiliepimą apie kandidačių mokslą ir dvasinio gyvenimo uolumą, vysk. Slianahan pakeitė savo nuomonę ir pradėjo rūpintis lietuvaikių kongregacijos steigimu. Pirmas reikalas buvo paruošti naujai kongregacijai konstituciją. Su kun. Staniukyno pagalba jis įsigijo marijavičių, Ingenbohlio ir Nekalčiausios Marijos Širdies kongregacijos regulas ir leidimą jomis naudotis.

Pirmoji iš visų trijų regulų, kuri pateko į vyskupo rankas, buvo marijavičių. Tai buvo jau seniau Amerikos lietuvių kunigų parinktas vardas, kurį palaikė ir kun. Staniukynas. Mat, 1737 m. tuo vardu buvo įsteigta Lietuvoje moterų vienuolija, kurios tikslas buvo atversti į katalikų tikėjimą žydes ir auklėti naturtinigas mergaites, ypač našlaites. Savo veiklą jos pavedė švenč. Marijai ir ėmėsi sau pavyzdžiu jos gyvenimą, ir pagal jį formavo konvertičių dvasią. Per 15 metų Lietuvoje ir Guduose įsisteigė 17 jų vienuolynų. Jų regulas galutinai patvirtino popiežius Klemensas XIV 1774 m. Kadangi jos daugelyje vietų laikė mokyklas, tai rusai, 1795 m. užgrobę Lietuvą, jas persekiojo ir 1864 m. galutinai uždarė³².

Pastaroji aplinkybė bus davusi daugiausiai akstino tuo pačiu vardu pavadinti naują lietuvaikių vienuoliją. Tačiau vyskupui Shanahan jos lotyniškas vardas (*Maria-Vitae et Sancti Lazari*) atrodė per ilgas ir nelabai vykęs. Jis paklausė, kaip tas vardas

³² J. Vaišnoras, M. I. C., *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 127-129 psl.

skambėtų lietuviškai. Išgirdęs vertimą — Marijos ir Šv. Lozoriaus Gyvenimas. — jis tuojau patarė paieškoti kitą. O kai netrukus iš spaudos sužinojo, kad Lenkijoje yra popiežiaus pasmerkta marijavitų sekta, jis griežtai pareiškė, kad lietuvačių vienuolija negalės vadintis marijavitėmis.

Iškilo reikalas surasti tinkamesnį vardą. Pasitaręs su keletu arčiau pasiekiamų lietuvių kunigų, kun. Staniukynas (1906.IV.30) pasiūlė jas pavadinti Šv. Kazimiero Seserimis. Kai jis vyskupui paaiškino, kad karalaitis Kazimieras yra vienintelis Bažnyčios oficialiai pripažintas Lietuvos šventasis ir jaunimo globėjas, ypatingas švenč. Marijos garbintojas ir vargšų užtarėjas, vyskupas tuojau džiaugsmingai sušuko : *The name of St. Gasimir is euphonious, appropriate and elegant* — šv. Kazimiero vardas yra skambus, tinkamas ir gražus.

Kazimiera Kaupaitė, sužinojusi apie naujai parinktą vardą, stengėsi įtikinti kun. Staniukyną, kad kongregacija būtų pavadinta koku nors kitu su Marija surištu vardu. Į tai jis jai atsakė 1906.V.3 d. laiške :

« Šv. Kazimiero vardo atmainyti jau negalima. Jo M. Vyskupui patiko ir priėmė. Lenkijoje pakilus marijavitų sektai, neleido mums atgaivinti senos Lietuviškos Kongregacijos marijavičių, bet dabar, priimant Šv. Kazimiero vardą, viskas ypatingai gražiai susitaiko. Marijavitės ne tuščiai Marijos vardą nešiojo, bet stengėsi ir Jos gyvenimą sekti. Jums patiktų taipgi panašus vardas. Po Šv. Kazimiero vardu visi tie mūsų norai vienijasi ir išsipildo. Žinote Šv. Kazimierą buvus ypatingu Dievo Motinos mylėtoju. Kaip gražu jo paveizdą sekti! Tagul pasikelia Šv. Kazimiero Sesers prie taip aukštos Panelės šv. meilės, o turėsime pilną dangų šventųjų. Tarp kitų dorybių, Šv. Kazimieras buvo dosnus pavargėlių, našlaičių šelpėjas. Žodžiu, gražus paveizdas [pavyzdys] visokių dorybių ir galingas pas Dievą užtartyojas ».

Šventame Rašte skaitome, kad Viešpaties keliai yra nesusekami. Šiai tiesai įrodyti geriausias pavyzdys yra šv. Kazimieras, kuris tiesiog pats įsiskverbė į globėjus naujai lietuviškai vienuolijai. Ir jeigu prisiminsime tuos uždavinius, kuriems buvo čia Amerikoje kuriamas lietuvačių seserų vienuolynas, turėsime pripažinti, kad į globėjus joks kitas šventasis taip netiko, kaip Kazimieras.

Šv. Kazimieras (1458-1484) gimė ir augo gausioje karališkoje šeimoje. Jo motina, karalienė Elzbieta Habsburgaitė, savo vaikams parūpino geriausius anų laikų mokytojus. Tuo tarpu kai kitų jo brolių dėmesys nuklysdavo tai šen, tai ten, Kazimieras stangėsi pagauti kiekvieną mokytojo žodį. Dėl to ir mokytojai jį įvertino kaip nepaprastai gabų. Tas labai džiugino jo tėvą, karalių Kazimierą, kuris tikėjosi jį paruošti savo įpėdiniu, nes jame pastebėjo valdytojo gabumus. Greta mokslo ir valdytojo talentų, Kazimiero širdyje subrendo ir gilus religinis charakteris, kuris jį lenkė į praeinančius daiktus žiūrėti kitaip, negu turtų ir šlovės ištroškę žiūri. Tikėjimas jam buvo ne vien malda, ar išorinė religinė praktika, bet realus gyvenimas, liepiąs į visus žmones žiūrėti kaip į savo artimą. Dėl to nenuostabu, kai mes iš jo amžininkų patiriame, kad jis nuo stalo pasitraukdavo neperdaug privalgęs, kad į auksuotas kurpaites įsisemdavo smėlio, kad po švelniais drabužiais dėvėjo ašutinę, kaip apsaugą nuo išlepimo. Jis buvo uolus švenč. Marijos garbintojas, kuri jam buvo ne tik skaistybės, bet ir meilės ir gailėstingumo įkūnijimas. Tai nekartą Kazimierą nuveddavo aplankyti prasčiokėlius ligonius ir sušėlpti į skurdą patekusius.

Kazimieras išaugo renesanso globoje, kuris į anų laikų mokslo ieškančius kalbėjo tik lotyniškai. Kalbėdami šių laikų tautybės supratimo būdu, turime pasakyti, kad jis buvo lotynų, ne lenkų kalbos žmogus, nors augo Krokuvoje. Kilme ir krauju jis buvo to laiko didžiausių Europos dinastijų — lietuvių Gediminaičių ir vokiečių Habsburgų — sūnus. Dvasios akimis šv. Kazimieras regėjo nuolatinę Lietuvai grėsmę, kuriėjo iš svetimos pravoslavų tikybos ir vakarų kultūrai svetimos tautinės bei rasinės sampratos. Dėl to jis lietuvių tautos istorijoje yra žinomas kaip simbolis ir vadas kovose prieš maskolius. Lietuviai jo šaukėsi visose sunkiose dienose, kai vilko rusų vergijos jungą, ir kai laisvoje Amerikos šalyje kūrėsi savas draugijas ir bažnyčias, ir kai užtardavo rusų skriaudžiamą Lietuvą pasaulio akyse. Už tai rusai kovojo prieš jo garbinimą, jį «ekskomunikavo», uždraudė jo giesmę ir net nedavė ramybės jo žemiškiems palaikams.

Stovėjęs visad Lietuvos sargyboje prieš rusišką pravoslaviją, ir rusų kėslus prieš katalikų tikėjimą ir lietuvių tautą, šv. Kazimieras po 450 metų pašaukė į gyvenimą seseris, kurios turėjo vėl stoti kovon prieš tų pačių maskolių įdiegtą mūsų mėsiesiems bro-

li ams ateiviams rusiško supratimo socializmą, kur kova prieš Dievą, tikėjimą ir tautybę tapo šlykščia lietuvių išeivijos piktžole. Jis pašaukė pačias geriausias mergeles toms piktžolėms genėti. Ne vieną jų pašaukė iš patogaus gyvenimo, pilno visokių gėrybių, kaip kitados buvo jo tėvo karališkame dvare. Jis tarsį numatė, kad ateis laikas, kada žmonės turės pertekliaus, bet jaus dvasios alkį ir pasaulio skurdą. Savo kviesliu toms mergelėms sutelkti jis parinko uolų ir mokytą kunigą, atsižadėjusį, kaip ir jis, žemiškų turtų ir garbės, pašventusį savo gyvenimą vien tik Dievui ir Tėvynei. Nuo šiol kun. Staniukynui teko uždavinys ne tik rinkti aukas, statyti vienuolynui mūrus, bet ir ieškoti mergaičių, turinčių vienuolinį pašaukimą.

Aukų rinkimas buvo vienas iš svarbiausių uždavinių — naujos kongregacijos materialinių pagrindų užtikrinimas. Tai pažymėjo ir vysk. Shanahan 1906.V.6 d. laiške kun. Staniukynui: «Aš džiaugiuos sužinojęs, kad Jūs keliaujate rinkti aukų lietuvių motiniškam seserų namui Mt. Carmely, ir meldžiuos, kad Jūsų misija būtų sėkminga». Kiek ilgiau užtrukęs Bostone, Lawrence ir kitose Naujosios Anglijos vietose, kun. Staniukynas greitai įsitikino, kad jam reikia susirasti kunigą, kuris jį pavaduotų parapijoje. Iš pradžių (nuo 1906 gegužės mėn. ligi 1907 vasario) jį pavadavo kun. Matas Pankus-Pankauskas, o vėliau persikvietė iš Lietuvos savo giminaitį kun. Vincą Aleksandravičių, kuris atvyko rugpiūčio pradžioje ir, neilgai pabuvęs, grįžo į Lietuvą. Pavaduojantieji kunigai nesijautė parapijoje šeiminingais, ir tą aplinkybę panaudojo tie, kuriems rūpėjo drumsti parapijos gyvenimą.

Netrukus baigėsi pirmieji kandidačių mokslo metai. Reikėjo apsispręsti, ar joms jau leisti daryti vienuolių įžadus ir pradėti darbą lietuviškoje mokykloje, ar geriau joms būtų dar pasimokyti. Pasitaręs su motina Oirile ir vysk. Shanahan, kun. Staniukynas parašė Kazimierai (liepos 23 d.), kad joms teks dar metus likti seminarijoje — « Jums klioštoriuje ilgiau pagyvenus, kongregacija dvejopai pelno ir stipresnį daro sau pamatą ». Rugpiūčio 26 d. jis oficialiai rašo motinai Cirilei, kad trys lietuvaitės pasiliks dar vienerius metus mokyti ir kad rytoj atvažiuos dar viena kandidatė Kotryna Baidokiūtė. Nuo šiol jis pasižada pats

mokėti visas išlaidas už šias kandidates ir kitas, kurios ateis vėliau.

Taip pat jis padėkojo vyskupui už rūpestį ir mokėjimą už kandidačių mokslą per ištisus metus, drauge pasižadėdamas toliau pats iš surenkamų sumų apmokėti. Tuojau vysk. Shanahan parašė motinai Cirilei savo užtikrinimą, kad pinigai bus tikrai sumokėti. Jeigu kun. Staniukynas dėl kurių nors priežasčių to nepadarytų, tesiunčia ji sąskaitą tiesiog vyskupui. Mokslo metams prasidedant, kun. Staniukynas norėjo, kad lietuvaitės kiek pasimokytų muzikos ir piešimo. Jis užklausė motiną Cirilę, kiek už tai reiktų primokėti. Jam tuojau buvo atsakyta, kad nieko nereikės pridėti.

Kun. Staniukynas važinėjo beveik be pertraukos rinkdamas aukas spalio, lapkričio, gruodžio ir 1907 m. sausio mėnesiais. Darbas sekėsi, rado daug žmonių palankumo, nenusiminė ten, kur jo trūko, — tai juk natūralu. Jis daugiausia lankėsi rytinėse kolonijose, bet ilgainiui pasiekė Chicagą ir Grand Rapids, Mich. Sausio pabaigoje jau galėjo Kazimierai Kaupaitei pranešti, kad sausio 31 d. lauktų atvažiuojant trijų naujų kandidačių (Julės Genaičiūtės, Juzės Janulytės ir Elenos Prialgauskaitės) iš Amsterdam, N. Y. Tuo pačiu laiku, sausio 23 d., vysk. Shanahan parašė kardinolui J. M. Gotti, Šv. Tikėjimo Platinimo Kongregacijos prefektui Romoje, prašydamas leidimo įsteigti šv. Kazimiero seserų vienuoliją :

«Jūsų Eminencija,

Tarpe katalikų imigrantų, kurie atvyko iš Europos apsigyventi Jungtinėse Valstybėse ir kurių skaičius diena iš dienos auga, nemažai yra tokių, kurie kalba tik lietuviškai. Kadangi pas mus nėra jokios religinės institucijos, kuri parūpintų ta kalba mokytojų parapiinėse mokyklose, nes rusų valdžia jų tėvynėje jau seniai yra panaikinusi panašios rūšies vienuolijas, tai Amerikos dvasiškija turi didelių sunkumų tinkamai atlikti jaunimo mokymą.

Kad savo ganytojavimo pareigas geriau atliktume ir vaikų čiams gimtąją kalbą vienuoles mokytojas paruoštume, nutarėme įsteigti naują vienuoliją, kurios narės, laikydamosios tam tikrų Šv. Sosto nustatytų taisyklių ir gyvendamos Šv. Kazimiero Seserų vienuolyne, pašvęstų visas savo jėgas mokymui parapiinėse mokyklose. Vadovaudamiesi popiežiaus (1906 m. liepos 16 d.) išleista

įsakymais, nužemintai prašome Šv. Sostą leidimo įsteigti minėtą vienuoliją aukščiau nurodytam tikslui.

Jūsų Eminencijos ištikimiausias Kristuje,

Jonas J. Shanahan, Harrisburgo vyskupas ».

Roma atsiliepė gana greitai: 1907 m. balandžio 6 d. raštu pranešė, kad leidžiama steigti Šv. Kazimiero seserų kongregaciją, su sąlyga, kad ji būtų grynai diecezinė, būtent, kad ji turėtų vyskupo patvirtintą regulą ir konstituciją. Laiko nedelsdamas, vyskupas pranešė kun. Staniukynui apie gautą iš Romos leidimą ir įpareigojo jį drauge su prel. A. Meuwese, kuris buvo kapitulos narys ir *Our Lady* parapijos klebonas Mt. Carmely, paruošti pirmąjį projektą.

Konstitucijos paruošimo darbas nebuvo lengvas. Reikėjo ne tik suredaguoti bendrus vienuolių įstatus, kuriuos galėjo skolintis iš kitų, bet ir sužymėti naujai vienuolijai tinkančias taisykles, kurios atitiktų lietuvaikių seserų uždavinius. Teko derintis ne tik prie to laiko aplinkybių, bet ir numatyti kiek galima tolimesnę ateitį. Nemažos reikšmės turėjo ir kai kurie grynai išoriniai dalykai, kaip pavyzdžiui, seserų apsirengimas. Įdomus tuo reikalu kun. Staniukyno laiškas Kazimierai Kaupaitei (1907. IY.26):

«Turiu pasiklausti Jūsų rodos (patarimo) dalyke Šv. Kazimiero seserų apsirengimo. Vokiškų Šv. Kryžiaus seserų, tiesa, gražus, bet reikia pasakyti, jog tai apsirengimas vokiškų seserų. Mums nesinorėtų, kad lietuvaitsės seserys būtų kartais laikomos už vokiškas. Gražus apsirengimas tų seserų, kur dabar esat, aš net sakyčiau, jog tai viens iš gražiausių ir praktiškiausių, bet, aišku, jog amerikoniškos sesers neduotų Jums savo drabužio dėvėti. Taip, jog Jums tiesiog reik turėti lietuviškų seserų drabužių. Vainikų tai jau nenešiotut, bet pakakles galėtų, t. y. trijų arba keturių colių pločio audeklo vainikus. Lietuvių dažai [spalvos] : baltas ir mėlynas. Juos būtų galima taip sutaikinti, kad suknia ir škaplierius būtų balti, o nuometas ir skraistė mėlyni.

Toks mano projektas. Tuom noriu išreikšti, kad lietuviškų seserų apsirengimas turėtų būti ypatingas ir skirtis nuo kitų ; vėl toks, kad lietuviams patiktų, kad jie jau pamatę galėtų dasiprotėti, jog tai jų seserys. Balti drabužiai, tiesa, reikalaujant didesnio švarumo, bet aš misliju Jūs to nesibijotumėt. Taigi,

Sesutės, pasirodavokite tarp savęs, pasiklauskite senesnių zokoininkų ir pasirūpinkite apie lietuviškų seserų drabužius».

Drabužių klausimas patraukė ne vien būsimų seserų dėmesį. Jais susidomėjo ir vysk. Shanahan. Savo laiške motinai Cirilei jis rašo : «Man rūpi, kokią abitą turėtų dėvėti tos naujosios seserys. Lietuviai mėgsta spalvas, todėl, man rodos, seserų abitą reikėtų padaryti spalvotą. Lietuviai labiausiai mėgsta raudoną spalvą. Ką Jūs patartumėte ? Visai juodas abitas tuos žmones atbaidytų». Motina Cirilė jam paaiškino, kad «gal aiškos spalvos ir patiktų lietuviams, ir tas sukeltų jų žavesį seserimis, bet vienuolių abitas turi būti kuklus, todėl mes ir patariame juodą ». Vyskupas tam pagaliau pritarė, sakydamas : «Juodas abitas būtų gana tinkamas, jeigu būtų pajvairintas nors su maža kitokios spalvos priedais». Kiek vėliau, viename vyskupui rašytame laiške motina Cirilė pranešė, kad abito projektą paruošė Kazimiera Kaupaitė. Jis juodas su tokios pat spalvos škaplierium ir mėlyna juoste. Barbėtas ir gaubtuvas yra balto audeklo. Gaubtuvo viršus dengtas juodu velionu, o krūtinę pridengia balta apikaklė. Visa taip, kaip seserys dėvi ir dabar.

Dirbdamas prie regulų, kun. Staniukynas vėl rašė Kazimierai, aiškindamas, kad jam atrodo, jog *Immaculate Heart of Mary* regulos labiausiai tinkančios lietuvaiteis seserims, žinoma, su kai kuriomis pataisomis. Jos esančios paprastos, aiškos ir neperkrautos smulkmenomis, paliekančios motinai vyresniajai daugiau laisvės jas pritaikyti pagal aplinkybes. Jos yra naudingos ir tuo, kad kandidatės į lietuviškas seseris turės mokytis Scrantone, tai joms bus lengviau persiimti tų regulų dvasia. Skirtumas tebus tik apsirengime ir dar bus pridėtas naujas skyrius apie platesnę veiklą — «lietuviškos sesers turės dar prieglaudą našlaičių, nusilpnėjusių ir senelių, jei reikės — tarnaus ligonbučiuose [ligoninėse] ligonims ir užlaikys imigrantų namą».

Kai jis su prel. Meuwese paruošė projektus, juos peržiūrino vysk. Shanahan ir plačiai tuo reikalu susirašinėjo su motina Cirile, prašydamas kai kurių paaiškinimų, kartais pavadindamas jų regulas pasenusiomis, bet galiausiai, savo darbą baigęs, jis prašė ją rūpestingai viską perskaityti, kad neišvengtų kokia « herezija ». Su regulomis buvo supažindinamos ir būsimos lietuviškos seserys. Tai Kazimierai davė progos pastebėti, kad regulose seserų maldos numatomos angliškai. Motina Cirilė jai paaiškino, kad jos galės

melstis lietuviškai, regulos dvasiai tai neprieštarausią, ir to» smulkmenos gal nevertėtų priminti vyskupui.

Tokiį paaiškinimą padiktavo nepaprastas motinos Cirilės taktas ir meilė toms uolioms lietuvaitėms, kurių pažanga ji gėrėjosi ir kaip rūpestingas daržininkas didžiavosi. Ji šiuo tarpu buvo ypatingai atsargi, nes birželio 26 d. jai rašytame laiške vyskupas, tarp kitų dalykų, išreiškė savo baimę dėl būsimos lietuvičių vienuolijos.

«Aš Jums rašau, klausdamas, kas toliau reikėtų daryti dėl naujokių, kurios ruošiasi dirbti lietuvių tarpe. Aš gavau leidimą įsteigti savo diecezijoje lietuvių seserų vienuoliją, kurios imtųsi mokyti mokyklose, bet kaip tik dabar nežinau, kaip tęsti toliau.

Aš visą laiką buvau priešingas atskiros kongregacijos steigimui, bet kun. Staniukynas ir kiti lietuviai kunigai tiek tvirtai laikėsi savo nusistatymo ir pasiryžimo, kad aš nenoromis sutikau ją įsteigti Mt. Carmely. Pagrindinis mano priešingumas atskirai institucijai yra dėl lietuvių « nepastovumo » (*cussedness*). Nežinia, kada jie gali padėti po vienuolynu dinamito gabalą ir išsprogdinti seseris. Be to, kiekvienu metu gali lietuviškoje kongregacijoje įvykti skilimas ar peštynės, ir viena grupė gali išstumti kitas seseris į gatvę. Tie žmonės, per pastaruosius dešimt metų atvykę iš Austro-Vengrijos ir Rusijos, yra jau parodę sugebėjimus padaryti bet ką. Tačiau, pasitikėdamas Dievu, aš turiu imtis priemonių apsaugoti darbą, kuris jau prasidėjo ».

Motina Cirilė tą jautrų klausimą palietė dviejuose laiškuose. Pirmame ji pareiškė, kad lietuvių ateitis nėra taip bloga, kaip jis mano. Airių padėtis prieš 50-60 metų tose pat vietose, kur dabar gyvena lietuviai, nė kiek nebuvusi geresnė. Kitame laiške ji tuos dalykus nušviečia daug plačiau :

« Jūsų malonų laišką gavau ir skubu Jus užtikrinti, kad mes darysime viską, kas yra mūsų galioje, padėdamos ir toliau varyti tą kilnų darbą, kurį Jūs pradėjote.

Laikas steigti kongregaciją jau pribrendęs. Mes įsitikinom, kad būsimos jos narės yra geros merginos, spinduliuojančios maldos, darbo ir mokslo dvasia. Tikiu, kad rūpestingai vadovaujamos, jos sugebės patenkinti savo tautiečių reikalus, ir su laiku pakels vaikučių širdis ir protus katalikiško auklėjimo priemonėmis ir juos išaugins savo apylinkės vadais.

Lietuviai gal pasirodyti nepatikimi žmonės, bet joki bauginima

neturėtų mus sulaikyti, vykdant šį šventą sumanymą. Tie žmonės negali būti blogesni už dalį tų, kurie prieš keletą metų sukėlė sumišimus airių tarpe. — Pilnas pasitikėjimas Dievu šiame darbe bus atlygintas, kaip jau yra buvę daugelyje kitų ».

Beruošiant konstituciją, regulas ir aiškinantis visokius klausimus bei abejojimus, baigėsi ir mokslo metai. Visos keturios lietuvaitės išėjo gražiais pažymiais. Kun. Staniukynas dalyvavo jų mokslo metų baigimo iškilmėse, džiaugėsi jų pažanga ir giliai dėkojo motinai Cirilei už rūpestingą jų globą. Malonu čia pažymėti, kad plačioje *Immaculate Heart of Mary* seserų istorijoje apie lietuvaiteis yra pasakyta, kad daugelis jų lenktynėse dėl pasižymėjimo moksle toli pralenkdavo amerikietes³³.

Motinos Cirilės pritiriamas, kun. Staniukynas prašė vyskupą leisti pirmosioms trims lietuvaitėms daryti įžadus. Prieš suteikdamas leidimą, vysk. Shanahan susirašinėjo su motina Cirile dėl kandidačių pasiruošimo ir iškilmų laiko, nes jis norėjo pats asmeniškai jose dalyvauti. Buvo sutarta rugpiūčio 29-30 dienomis.

Ilgai lauktoji valanda artėjo. Kun. Staniukynas skubėjo įrengti mokyklą ir labai jaudinosi, kai atsirasdavo kokių nors kliūčių, kurios galėjo nutęsti užbaigimą. Jau birželio 10 d. jis buvo rašęs Kazimierai, kad išnuomavo seserims namus tarp South Maple ir Vine gatvių, kur galės apsigyventi penkios, o reikalui esant dar trys. Jau kiek anksčiau buvo užsakęs iš Vilniaus lietuviškų knygų bei vadovėlių ir prašė, kad Kazimiera susipažintų ir parinktų tinkamesnius, kuriuos jau būtų galima parsisiųsdinti. Kai tik atvažiavo jo pavaduotojas kun. Aleksandravičius, kun. Staniukynas išvyko aukų rinkti, palikdamas svečiui ne tik bažnytinis, bet ir mokyklos bei seserų namų remonto reikalus.

Būsimos seselės ruošėsi didžiai dienai. Jos iš anksto susitaisė visus vienuolėms reikalingus drabužius ir pamaldžiai atliko rekolekcijas. Iškilmingos įvilktuvų ir įžadų ceremonijos būna visada įspūdingos, bet šios, kurios įvyko 1907 m. rugpiūčio 29-30 d., Mount Saint Mary's koplyčioje Scrantone, įgavo ypatingą reikšmę ir spindesį bei žavumą, nes prie Viešpaties aukuro artėjo trys

³³ *The Sisters of the I. H. M.*, 366-367 psl.

jaunuolės, kurios turėjo tapti kertiniais akmenimis lietuviškos šv. Kazimiero vienuolijos.

Ketvirtadienį, rugpiūčio 29 d. 8 val. ryto, šv. Mišias aukojo kun. Antanas Kaupas, Kazimieros brolis, vietinės šv. Juozapo lietuvių parapijos klebonas. Jis buvo vienintelis giminė, dalyvavęs tose istorinėse apeigose. Jam asistavo kun. Antanas Staniukynas, nuo šiol tapęs naujos vienuolijos kapelionu ir dvasiniu vadovu. Ceremonijų vedėju buvo kun. J. Hurst, Mt. St. Mary's seserų kapelionas. Presbiterijoje buvo Harrisburgo vysk. J. G. Shanahan ir du lietuviai kunigai — Vincentas Vizgirda ir Matas Pankus. Trys kandidatės buvo apsirengusios baltais nuotakų rūbais. Joms asistavo keturios mažos mergaitės, vaizduojančios vestuvių pamerges. Jos presbiterijon atnešė įvairius daiktus, priklausančius vienuolių apdarui — kryžius, rožančius, juostas, velionus, škaplierius ir vainikus.

Įvilktuvių apeigoms vadovavo vysk. Skanahan. Pašventinęs seserų apdarus, jis užgiedojo *Veni Oreator*. Kandidatės gulėjo kniūpščios kryžiumi ant žemės. Tik paskutiniam giesmės posmui nuskambėjus, jos pakilo ir prisiartinio prie vyskupo, kuris užklausė:

— Ko trokšti, Brangioji Dukrele ?

— Jūsų Ekscelencija, — atsakė naujokės, — Dievo begalinis gerumas ir gailestingumas leido man pažinti, kad visa, ką pasaulis brangina, yra niekai ir tuštybė; tas pat dieviškas gerumas apšvietė mano protą ir davė man pakankamai tvirtybės nusikratyti viskuo, kas yra pasaulio, kad su mažiau kliūčių tarnaučiau mano mylimiausiam Išganytojui ir kad sėkmingiau darbuočiausi savo amžinam išganymui; pagaliau, jausdamasi to paties Dievo gailestingumo šaukiama pasišvęsti Jam Švento Kazimiero Kongregacijoje, nužemintai maldauju Jus, Jūsų Ekscelencija, dėl Jėzaus meilės priimti mane, nepaisant mano nevertumo, kaip menkiausią iš Jūsų vaikelių, kurių tarpe esu pasiryžusi, su Dievo malone, pasilikti ligi savo gyvenimo pabaigos.

— Kadangi Jėzaus Kristaus meilės vardu prašai būti priimta į šią Kongregaciją su tikslu visiškai pasišvęsti Dievui, aš priimu tave kaip noviciją ir leidžiu tau priimti Kongregacijos abitą, kurioje būsi ištikima, tikiuosi, ligi mirties. Štai atėjo laikas, mano Dukrele, priimti abitą. Ar esi galutinai pasiryžusi visiškai atsiduoti Dievui ir visomis jėgomis sekti šventu Jėzaus gyvenimu ?

— Taip, Jūsų Ekscelencija.

Pirmosios trys Seserys Kazimierietės
M. Concepta, S. Marija, S. M. Immaculata

— Tačiau, stodama Dievui tarnauti, ruošk savo sielą kovai.

— Visa galiu su Tuo, kuris mane stiprina.

Paskui kiekviena prisiartinio prie vyskupo, kuris nukirpo po pluoštelį plaukų. Tada jos išėjo persirengti vienuoliškais drabužiais ir, grįžusios į koplyčią, gavo vainikus, nekaltybės simbolį, ir naujus vardus, kaip ženklą nutraukiamų ryšių su pasauliu. Nuo tol

Kazimiera Kaupaitė vadinsis Sesuo Marija,

Judita Dvaranauskaitė vadinsis Sesuo M. Immaculata,

Antanina Unguraitytė vadinsis Sesuo M. Concepta.

Vyskupo prašomas, kun. Staniukynas perskaitė lotyniškai vyskupo prašymą įsteigti Šv. Kazimiero Seserų Kongregaciją ir Romos palankų atsakymą. Anglišką tų raštų vertimą paskaitė pats vyskupas. Paskui pirmutinis į naujokes prabilo kun. Staniukynas :

«Mano mielos Seserys ! Šiandien jūs džiaugiatės išsipildymu jūsų ilgai brandinto troškimo pilnai pasiaukoti Jėzui Kristui. Šventoji Bažnyčia taip pat džiaugiasi šiandien, nes jūsų pasiaukojime ji mato daug gero pradą. Jūs taip pat pelnėte lietuvių kunigų ir žmonių dėkingumą. Iš kunigų pusės, nes jie jūmyse mato ištikimas bendradarbes ; iš žmonių, nes jie tikisi jūsų pagalbos auklėjant jų vaikučius Dievo meilėje ir pagarboje. O, mano mielos sesutės, tūkstančiai vaikučių šiandieną tiesia į jus savo rankutes, maldaudami ateiti pas juos, suteikti jiems toki mokslą, kuris jiems padėtų pasiekti tikslą, kuriam jie sutverti. Turėkite tvirtybės ir nesvyruodamos ženkite pirmyn. Jūsų pasiuntinybė yra kilni ir ją lydės Dievo palaima, nes tai Jo darbas. Už tai jūs gausite gausų atpildą, malonę, suteiktą nedaugeliui išrinktųjų, sekti Avinėlių palaimintųjų Karalystėje, giedant naują giesmę, nekaltųjų Mergelių giesmę ».

Po kun. Staniukyno prabilo vysk. Shanahan į kandidates ir visas išskilmėse dalyvavusias seseles :

« Mano mielos Dukrelės ! Ši diena liudija pradžią labai didelio darbo, kurį jūs esate skirtos atlikti Dievo Bažnyčioje. Išmintinga ir rūpestinga Nekalčiausios Marijos Širdies seserų globa jus paruošė vienuoliškam gyvenimui ir darbui, kuris jūsų laukia. Tas darbas yra didelis ir iš jūsų reikalaus tvirto tikėjimo ir pasitikėjimo Visa-galiu Dievu. Bet jūs turite tikro pagrindo tikėtis, kad su Dievo palaima jūsų pastangas vainikuos pasisekimas. Jūs dirbsite tarp

savųjų žmonių — lietuvių, — kurių tvirtas tikėjimas degė karščiau persekiojimuose, kurie juos taip gausiu skaičiumi atginė į mūsų kraštą. Jie trokšta perduoti savo vaikučiams tą gryną tikėjimą ir, kadangi rusų valdžia atėmė iš jų vienuolius mokytojus savoje tėvynėje, jie laukia jūsų pagalbos šioje šalyje.

Jūsų pašaukimas yra aukštas ir kilnus, ir taip pat ypatingas, nes suteikia jums progos kasdien susitikti su dorais ir nekaltais vaikeliais. Kai šiandien žvelgiu į šį didingą seserų susibūrimą, aš stebiuos jų jauna išvaizda. Vienuolė mokytoja atrodo niekada nesensta, ir tai dėl to, kad turi laimės visados būti su jaunais. Tai jas palaiko visada jaunas. Gyvenimas, kurį jūs pradedate, yra sunkus, ir pati sunkiausioji jo dalis yra išsižadėti savo valios ir paklusti kito. Žmogiška prigimtis priešinasi tokiam pasiaukojimui, bet atminkite, jei auka yra didelė, tai ir Dievo teikiama pagalba yra didesnė, ir jūs galite tarti su Apaštalų : “ Viską galiu su Tuo, kuris mane stiprina Todėl būkite drąsios ; jūsų pradžia yra menkutė, betgi visi didžiausieji Dievo darbai turi kuklią pradžią. Net ir gamtoje geriausias augimas yra lėčiausias. Jūs laukia sunkus darbas, pasišventimas ir kryžius, bet tai juk yra ženklas, kuriuo Viešpats pažymi visus savo darbus.

Jūs esate tik kelios, ir tai gerai, aš žinau, kad iš šios trejybės išaugs dideli dalykai. Viena dalyko tikiuos iš jūsų, kad jūs seksite kitų steigėjų pėdomis, kurios pasižymėjo karžygišku šventumu. Pasitikėkite tad ir atminkite, jei darbas yra didelis, atlyginimas bus tūkstanteriopas ».

Kitą dieną iškilmės tęsėsi toliau. Tik vieną dieną padėvėjusios naujokių apdarą, trys lietuvaitės priėmė vienuolių rūbą — juodą vielioną ir žiedą. Mišias laikė kun. Staniukynas. Presbiterijoje buvo vysk. Shanahan ir Scrantono vysk. Michael J. Hoban. Apeigos buvo panašios kaip vakar. Įžadus priėmė vysk. Shanahan.

— Brangioji Sesuo, ko trokšti ?

— Jūsų Ekscelencija, baigusi noviciato laiką, trokštu visiškai pasiaukoti Dievo tarnybai ir prašau būti priimta į šios Kongregacijos nares.

— Ar tu, tad, Brangioji Sesuo, atsižadi pasaulio su visais jo turtais, taipgi tėvų, prietelių, garbės, malonumų, ir visų žemiškų prisirišimų, kad sektum Viešpačiu Jėzum Kristum ?

- Taip, Jūsų Ekscelencija, atsižadu visko.
- Ar esi pasiryžusi ištėsėti iki gyva šioje Kongregacijoje ?
- Taip, Jūsų Ekscelencija, iki gyva.
- Ar žadi skubiai ir mielu noru klausyti savo vyresniųjų ?
- Taip, Jūsų Ekscelencija, iš visos savo širdies.
- Ar drąsiai kęsi neturtą, niekinimą, vargus, nemalonumus ir tobulą visa ko išsižadėjimą ?
- Viską kęsiu dėl Dievo meilės.

Kiekviena iš eilės uždėjusi ranką ant mišiolio aiškiu skambiu balsu padarė neturto, skaistybės ir klusnybės įžadus ir, motinai Cirilei tarpininkaujant, gavo žiedą, vainiką ir juodą velioną. *Te Deum laudamus* ir *Salve Regina* giesmių garsai užbaigė reikšmingas iškilmes ir šio susikaupimo valandoje gimė Švento Kazimiero Seserų Vienuolija, kurią savo žodžiu pasveikino vysk. Hoban :

«Mano mieliausios Dukrelės Kristuje ! Ši diena iš tikrųjų yra istorinė diena Jungtinių Valstybių Katalikų Bažnyčioje, diena, kuriai lemta būti didžios reikšmės lietuviams, nes pasiaukojimas, kurį jūs padarėte savo gyvenime, turi svarbos ne tik jūsų pačių išganymui, bet ir visų jūsų tautiečių — lietuvių dvasinei gerovei. Šiandieną prie Viešpaties altoriaus jūs išsižadėjote pasaulio ir visų jo linksmybių, savo tėvų, draugų ir viso, ką gyvenimas brangina. Jūs noriai padarėte tą pasišventimą ir tuo laimėjote nemirštamą savo tautiečių dėkingumą. Jie sieks jūsų pagalbos išlaikyti savo vaikučius tame tikėjime, kurio jie taip kilniai laikėsi, nepaisydami persekiojimų, kančių ir net mirties. Danguje šiandien yra tūkstančiai lietuvių šventųjų, nors jų vardai ir nėra surašyti Martirologijoje, kurie yra tikri kankiniai, nes po rusų valdžia jie kentė kankinimus ir ištrėmimą, bet neatsižadėjo tikėjimo, kurį jie laikė brangiausiu už viską.

Šiandien Amerikoje jiems grėsia naujas pavojus. Anarchistai ir socialistai visokiomis priemonėmis mėgina griauti stiprius religinius principus, kuriuos šaunūs lietuviai atsinešė į šį kraštą. Nors pikta nedaug tepasklido juose, bet jie būkštauja dėl savo vaikučių ir laukia jūsų pagalbos įskiepyti mažutėliuose švento tikėjimo tiesas. Jūsų laukia didelis darbas. Jūs tampate misijonierėmis ir jūsų uždavinys bus išlaikyti vaikučiuose šventas jų tėvų tradicijas. Čia jūs galite padaryti daug, kartais net daugiau negu kunigai.

Jūs esate kilusios iš kankinių, ir ta pati dvasia, kuri gaivino jūsų

tėvus ir protėvius, privalo gaivinti ir jus. Jūs esate naujos Bažnyčioje kongregacijos įsteigėjos, jūsų vardai paliks žinomi, jūsų atminimas bus branginamas ir gerbiamas. Tik būkite ištikimos savo pareigoms. Pirmiausiai šventėkite pačios ir jums pavyks padaryti šventais tuos, kurie bus pavesti jūsų globai.

Telaimina jus Dievas, mano mielos Dukrelės Kristuje, ir tegu jo gausios malonės trykšta ant jūsų ir jūsų naujos pasiuntinybės. Čia baigiamas vienas įvykis, kurio svarba ir reikšmė Dievo Apvaizdos planuose neabejotinai atneš neapskaičiuojamų gėrybių.

Tabūna garbė ir padėka Tam, kuris pasirinko mus padėti jam šiame dideliame darbe, ir tegu Nekalčiausios Marijos Širdis visada džiugina šias brangias šv. Kazimiero dukreles. Tegul malonus jūsų švento gyvenimo kvapas patraukia į šią naują šv. Kazimiero šventyklą pačias kilniausias Lietuvos dukras. Tegul ši išrinktųjų «trejybė», Marija, Immaculata ir Concepta, būna vertos susijungti su šventuoju savo globėju Kazimieru ir visais lietuviais šventaisiais giedoti Nekalčiausios Marijos šlovei ir dangiško Sužadėtinio Jėzaus garbei per amžių amžius ».

Nutilo koplyčioje garsai ir užgeso žvakės. Dar valandėlė sukauptos tylos, atodūsis prie Švenčiausiojo, ir jaunos lietuvaitės jau paruoštos nežinomos ateities misijai. Išėjusias iš koplyčios pati pirmoji širdingiausiai pasveikino motina Cirilė ir kitos seserys, vyskupai ir kun. Kaupas, ir kiti kunigai, ir jų globėjas kun. Staniukynas, kuris švitėjo palaimintu džiaugsmu ir net šypsojosi.

Sekmadienį, rugsėjo 2 d., naujosios seselės dalyvavo lietuvių šv. Juozapo parapijos pamaldose. Jos norėjo tyliai, niekeno nepastebėtos įslinkti į bažnyčią, bet žmonių spūstis buvo tokia didelė ir visi taip norėjo pamatyti savo seseles, kad jos vos galėjo prasisiverbti pro džiūgaujančius žmones, suaugusius ir mažuosius, kurių daugelio akyse spindėjo džiaugsmo ašaros.

SAVOS SESERYS — SAVA MOKYKLA

Mokslo šaknys karčios, bet vaisius saldus
(Aristotelis).

Ką tik atvykusioms iš Šveicarijos į Ameriką būsимoms seserims pirmame pasveikinimo laiške kun. Staniukynas rašė : «Šį bei tą girdėjau apie Jūsų vargus ... Ne rožėmis išklotas kelias veda prie išganymo, tik išklotas erškėčiais Karališko Išganytojo kelias ». Kad ir nedaug dar turėjęs patyrimo Amerikos gyvenime, jis joms trumpai apibūdino jų laukiančius uždavinius : « Pasišventimu Dievui, nusižeminimu ir kantrybe reikės Jums pergalėti lietuvišką svietą ».

Kantrybės ir nusižeminimo jam pačiam niekad nestokojo, ir gal būt jis niekad nebuvo pagalvojęs, kad kada nors tektų pasiekti jų dugną. Jų daug reikėjo pačiuose pirmuose parapijos valdymo žingsniuose, statant kleboniją, dar daugiau — rengiant mokyklą. Jos reikšmės ir svarbos nesuprantantiems žmonėms atrodė, kad tai pats nereikalingiausias dalykas. Tokį jų nusistatymą stiprina gailestis atsižadėti kiek pinigų, kurio, tiesą sakant, anais laikais jie ne per daug ir teturėjo, ir dalinai šliūpyno nuogastavimas, kad jų «pažangumą » gali nustelbti tikra šviesa.

Kai kun. Staniukynas surado ilgesniam laikui sau pavaduotoją kun. M. Pankų ir išvyko į kitas lietuvių parapijas seserų vienuolijai aukų rinkti, tuojau kai kam šovė į galvą mintis, kad tai būsianti geriausia proga juo nusikratyti. Tai jau įprastinis prieš viršininkus pasišiaušimo kelias, žinomas net pelėms, kai katino nėra namie. Trijų moterėlių « delegacija » nudulkėjo į Harrisburgą pas vyskapą. Įskųsdamos kun. Staniukyną, jos

prašė klebonu paskirti jų mėgiamą jauną kunigėlį. Kaip vyskupas jas priėmė, galime spėti iš jo gyvo ir ūmaus būdo ... Nedelsdamas jis painformavo apie tai kun. Staniukyną.

Šis įvykis paskatino kun. Staniukyną grįžti į Mt. Carmelį ir ieškotis pavaduotojo iš Lietuvoje esančių kunigų. Trumpam laikui jį sutiko pavaduoti kun. Vincas Aleksandravičius, jo giminitis, kuris Amerikon atvyko 1907 m. liepos mėn. gale. Vietinės kalbos nemokančiam ir šio krašto papročių nepažįstančiam, darbas buvo nelengvas. Iš jo temperamentingų laiškų matyti, kad pats sunkiausias jam dalykas buvo kolekтуoti. Mat, kun. Staniukynas buvo pasiūlęs, kad kiekviena šeima mokėtų mokyklos reikalams po 10 dol., o pavieniai po 5. Reikėjo juos iš žmonių surinkti ir vienintelis kelias buvo vaikščioti po namus. Parapičiams tai buvo gera proga išreikšti savo nepasitenkinimus ir kritiką. Dažniausiai esą « zurza, jog be jų tas sumanyta, tai tegu be jų ir daroma ».

Jų manymu kontraktorius darbą atlieka silpnai, o suderėta brangiai. Ypač bado akis už pamatus. «Verta, girdi, išardyti seną pamatą ir statyti naują, nes neatlaikysias nei sunkumo, nei žiemos šalčių. Susimildamas paliepkite taip padaryti, nes, klausykite, ant to visi vienu žodžiu tinka. Jei ir kainuotų daugiau, tai jie, sako, ima iškaščius, bet taip ant vištos kojų statyti dvilubį [dviejų aukštų] namą negalima». Už savaitės, kitame laiške (1907.VIII.27) vėl skundžiasi, kad kontraktorius ir inžinierius neklauso jo nurodymų, kad daro ne pagal sutartį. «Jie aiškina, kad Tu sutikai ant permainų, ir kad viskas ilgai laikys. Susirinkę vyrai labai rūgoja ir nenori duoti mokesties ... Jei davei leidimą kitaip statyti, tai rašyk. Jei ne, tai darbą reikia sustabdyti. Man rodosi, kad be Tavo parvažiavimo neapsieis ».

Po poros dienų Scrantone įvyko seserų įžadų iškilmės. Po jų kun. Staniukynas išsiskubino į Mt. Carmelį. Statybos reikalus jis sutvarkė, bet mokyklos įrengimo laikas gerokai užsitęsė ir nebuvo vilties mokslą pradėti rudens pradžioje. Kun. Aleksandravičius nerimavo ir rengėsi grįžti į Lietuvą, nes jam leistas trijų mėnesių laikas baigėsi. Ten sutvarkęs reikalus, po poros mėnesių jis manė vėl galėsiąs atvažiuoti Amerikon. Kun. Staniukyno padėtis buvo nelengva. Jis jau seniai buvo pradėjęs buvusio parapinio namo perdirbimą į mokyklą ir vis tikėjosi parapiečių paramos, bet iš

jų nuotaikos matė, kad jų visų atsiklausus, vargu ar būtų gautas pritarimas. Tada mokyklos visai nebebūtų. Pasitaręs su rimtesniais, jis darbą pradėjo, manydamas, kad vėliau žmonės vis vien supras ir padės. Darbą varė savo asmeniškais kaštais ir iš seserims surinktų aukų. Parapiečiai kiek aprimo. Laukė, kas bus toliau. Kalėdų antrą dieną buvo mokyklos pašventinimas. Tai vyko šv. Stepono, pirmojo krikščionių kankinio dienoje.

Į pašventinimo iškilmės buvo pakviestos visų katalikų parapijų draugijos ir visi tikintieji. Pats vysk. Shanahan buvo pažadėjęs atvykti ir pašventinti pirmąją jo vyskupijoje lietuvišką mokyklą. Iškilmų dieną kun. Staniukynas sužinojo, kad lietuviškos draugijos nedalyvaus ... Reikėjo skubiai sustabdyti airių, lenkų, slovėnų ir kitų katalikų draugas, kurios rengėsi atvykti su visa procesija. Sunkus erškėčių spyglys dūrė į švento kunigo širdį. Nejaugi jis ką pikta tiems žmonėms buvo padaręs? Valdydamas savo susijaudinimą, kad neišsprūstų koks nereikalingas žodis, jis karštai meldėsi širdyje, prašydamas Viešpatį atleisti, nes jie nežino, ką daro. Nors lietuviai vyrai laikėsi nuošaliau, žmonių iš viso miestelio susirinko daug. Suvažiavo nemaža ir aplinkinių parapijų kunigų. Atlikęs šventinimo apeigas, vysk. Shanahan trumpoje prakalboje išreiškė savo džiaugsmą, turėdamas savo vyskupijoje šią pirmą mažą vienuolijos užuomazgą, kurios šventasis globėjas bus kiekvienam lietuviui įkvėpėju išlaikyti savo tikėjimą. « Kai aš čia esu jūsų tarpe, aš tikrai jaučiuos lietuviu » — šypsodamasis pridūrė Ganytojas, paaiškindamas, kad kitados jis dirbęs parapijoje, kur buvo daug lietuvių.

Kitas kun. Staniukyno rūpestis buvo aptvarkyti seselėms gyventi išnuomotus namus. Tai juk turėjo būti pirmas lietuvaičių vienuolynas. Kadangi namai buvo gan dideli, tai jis paėmė tik vieną jų pusę, kur lengvai galėjo gyventi penkios seserys, rezervuodamas sau teisę paaimti ir antrąją, jei reikės. Nemažą galvosūkį jam sudarė baldai, indai ir visi kiti namo viduje reikalingi daiktai. Susirašinėjo su motina Cirile, su seseria Marija, ir nuolat tarėsi su motina Juozapa, kuri buvo vietinės *Our Lady* parapijos seselių viršininkė. Jos priklausė tai pačiai kongregacijai, kaip scrantoniškės, tik buvo Philadelphijos provincijos vadovybėje. Kai viskas buvo sutvarkyta, galėjo atvykti naujosios seselės, kurios nekantriai laukė savo darbo pradžios.

Jau iš anksčiau buvo numatyta ir sutarta, kad motina Cirilė paskirs vieną iš savo vyresnių seserų besikuriančioms lietuvaitėms padėti ir kol reikės vadovauti. Toms pareigoms buvo parinkta motina Bonifacą, viena iš labai patyrusių ir gabių seserų, kuri per trisdešimt trejus vienuolinio gyvenimo metus dirbo kaip mokytoja, mokyklų vadovė ir naujokyno akademijos viršininkė.

Išvykimo dienos (1907 m. spalio 7 d.) rytą seminarijos koplyčioje vysk. Hoban atlaikė mišias naujos vienuolijos intencija. Dalyvavo visos seserys. Po mišių jis prabilo į lietuvaites, išreikšdamas didelį džiaugsmą, linkėdamas geriausio pasisekimo, prašydamas kreiptis į jį kiekviename reikale, žadėdamas visa savo galia joms pagelbėti. Savo kalboje jis neužmiršo priminti, kad jos bus didelis smūgis šliūptarniams, ir dėl to jie jas persekios ir apie jas nebūtų dalykų pripasakos, tačiau jos neturi nusigąsti. Tiesioginiai nurodydamas jų priešą, vyskupas žinojo, apie ką jis kalba, nes jis pats jau eilę metų buvo įveltas į Scrantono šv. Juozapo lietuvių parapijos bylą dėl bažnyčios.

Seserų išlydėjimas iš Mt. St. Mary's buvo jaudinantis. Visos seminarijos auklėtinės ir seserys susirinko atsisveikinti kaip brangiausi savo šeimos nari. Jos ilgai mosavo rankomis ir skepetaitėmis, kai išvažiuojančios tolo nuo namų. Immaculatai ir Conceptai ypatingai suspaudė širdis, nes jos dar turėjo liktis, kol bus reikalingos mokyklai. Šį kartą išvažiavo tik sesuo Marija, tarsi simboliškas kazimieriečių vienuolijos kertinis akmuo. Ją palydėjo motina Cirilė ir motina Bonifaca.

Iš motinos Bonifacos ir sesers Marijos dienoraščių-užrašų sužinome, kad atvažiuojančias nuvyko stotyje pasitikti dvi seselės iš *Our Lady* ir kun. Staniukynas. Kadangi Mt. Carmely buvo dvi geležinkelių stotys ir nebuvo aišku, kuriuo keliu scrantoniškės atvyks, tai seselės dėl visa ko į kitą stotį nusiuntė vieną berniuką. Jis ir pasitiko viešnius ir atvedė jas į vienuolyną. Motina Juozapa jas priėmė širdingai ir pasakė, kad kun. Staniukynas jų laukia klebonijoje ir todėl reikia tenai nueiti. Trys viešnios ir motina Juozapa su seseria Alfonsą pasibeldė į klebonijos duris, bet niekas jų neatidarė. Apsisukusios grįpti, pamatė atskubantį uždusų kun. Staniukyną. Sesuo Marija jam įteikė atsivežtą Švenč. Jėzaus Širdies statulą. Kadangi jau buvo vakaras, tai viešnius nakvynėn pasikvietė airės seserys.

Kitos dienos rytą kun. Staniukynas nuvyko į *Our Lady* vienuolyną parsivesti seseris į joms paruoštą gyventi namą. Praverusios duris, jos atsidūrė svečių kambaryje, kur ant stalo stovėjo jų vakar atvežtoji statula. Jos nė nepajuto, kaip jų keliai sulinko ir jos suklupo prašyti Viešpaties palaimos naujuose namuose. Apžiūrėjusios visas patalpas ir įrengimus, jos aplankė rengiamą mokyklą, bažnyčią ir grįžusios ėmė tvarkytis savo buveinėje. Sesuo Marija tuojau pradėjo gaminti pietus, o motina Cirilė su Bonifaca planavo, kaip tinkamiau susitvarkyti. Pavakare aplankė airės seserys, atnešdamos visokio maisto. Namuose dar nebuvo koplyčios, tai vakarines maldas atkalbėjo svečių kambary. Pripratusioms gyventi didelėje bendruomenėje, nakvoti šiuose namuose buvo nejauku. Kiekviena jų bijojo, bet nenorėjo pasisakyti kitoms. Motina Cirilė beveik nesumerkė akių.

Rytą išklausiusios lietuvių bažnyčioje mišių ir paaukojusios komunią už naujos vienuolijos pasisekimą ir Dievo palaimą, seserys pradėjo pirmą šv. Kazimiero vienuolijos gyvenimo dieną. Motina Cirilė gįžo į Scrantus. Pasilikusios dviese, Bonifica su Marija tvarkėsi gausybėje baldų kaip beišmanydamos, aprinko vieną kambarį koplyčiai ir pradėjo šveisti langus ir grindis, kad viskas blizgėtų... Smalsuoliai vaikai nuolatos šmižinėjo apie namus, drąsesnieji net priplodavo nosytę prie lango pasižiūrėti, kaip atrodo seserys ir vienuolynas. Apie visus savo darbus jos dažnai parašydavo motinai Cirilei, kaip derėjo geroms dukrelėms. Viename jos nusiskundė, kad juodvi kartais pasijuntančios vienišos ir pasiilgstančios didesnio vienuolyno. «Aš nesistebiu jūsų vienišumu, rašo joms motina Cirilė, bet man atrodo, kad Dievas nekartą sulaiko savo malonių ir pagalbos teikimą, norėdamas mums parodyti, koki mes būtume vargšai be Jo ». Po savaitės pas jas atvyko namų ruošos talkon kandidatė Domicėlė Čižauskaitė.

Motina Cirilė nesiliovė rūpintis naujomis seselėmis. Ji susirašinėja jų reikalais su vysk. Shanahan, su kun. Staniukynu ir nuolatiniais laiškais lanko besikuriančias seseris. Netrukus joms atsiuntė pianiną, kuris joms padės toliau lavintis muzikoje ir gal net duoti pamokas. Paskui ji atsiuntė koplyčiai altorių, kuris beveik nenaudojamas buvo vienuolyno ligoninėje. Bonifaca su Marija tuojau supuolė jį perdažyti ir naujinti. Vysk. Shanahan atsiuntė klaupkas. Lapkričio 22 d. atvyko seserys Immaculata ir Concepta, atsi-

veždamos su savim brangių koplyčiai dovanų: kieliką, kryžių ir ciboriją. Tuos dalykus nupirko Mary McMurtrie iš Ashland, Pa., tik ką baigusi Mt. St. Mary's seminariją, norėdama atsidėkoti seserims už auklėjimą. Motina Cirilė jos paprašė, kad ji sutiktų tą dovaną perleisti kazimierietėms, nes joms tų dalykų dabar labai reikia. Geradarė mielai su tuo sutiko. Motina Cirilė netrukus parūpino ir atsiuntė siuvamą mašiną, o naujai koplyčiai — stacijas, kryžiaus kelius.

Sesuo Marija, dėkodama už dovanas, viename laiške motinai Cirilei parašė, kad ji mūsų jaunu vienuolynu rūpinasi daugiau, negu jos pačios. Ir vysk. Shanahan dėkojo jai už pagalbą Kazimierietėms : «Kai aš žvelgiu atgal ir pagalvoju, koks tai buvo drąsus ir rizikingas žygis, aš žinau, kad mums niekad nebūtų pavykę, jei ne Jūs. Aš tikiu, kad Dievas mane nukreipė į Mt. St. Mary's gauti Jūsų pagalbos darbe, kuris Jam yra maloniausias ». Šilti buvo jai ir kun. Staniukyno padėkos žodžiai, pareiškiantieji, kad nauja vienuolija yra jos dvasinės kūrybos vaisius. Vysk. Shanahan išreiškė kun. Staniukynui padėką už sėkmingą kolektavimą seserims ir suradimą kandidačių.

Gruodžio 3-ji buvo reikšminga diena. Sesuo Marija savo dienoraštyje rašo : «Šiandien iš ryto apie 8 val. guodotinas kun. Staniukynas pašventino visus namus ir atlaikė mūsų koplytėlėje pirmas šv. Mišias, ir nuo tos valandos mūsų brangiausias Išganytojas teikiasi buvoti po vienu stogu su mumis ir iš čia jau kas rytas ateiti į mūsų širdis ».

Pirmosios Kalėdos naujame vienuolyne buvo jaukios. Seseles nepaprastai pradžiugino vysk. Shanahan laiškas *Mano mažosioms Kazimieraitėms* ir didelė saldinių dėžė. Dovanų joms atsiuntė seserys iš Scrantų, iš *Our Lady*, ir kun. A. Milukas padovanojo švenč. Marijos statulą. Vysk. Hoban atsiuntė gražų pasveikinimą. Mažosios Kazimieraitės buvo dar naujakurės, tad jos neturėjo iš ko siuntinėti dovanų, bet užtat jos pasveikino širdingais laiškais visus savo geradarius ir seseles. Antrą Kalėdų dieną šventinant mokyklą, jas aplankė vysk. Shanahan ir keletas lietuvių kunigų — visi gėrėjosi jų nauja buveine.

1908 m. sausio 6 d. prasivėrė pirmosios kazimieriečių mokyklos durys. Pradžiai įsirašė 74 vaikučiai, už poros savaitių jų buvo apie 100, o mokslo metus baigiant, birželio 22 d., jų buvo 126.

Iš pat pirmosios dienos veikė penki skyriai. Mokyklos atidarymo dieną motina Cirilė atsiuntė laišką su linkėjimais ir užtikrinimu, kad ten jos Scrantuose dažnai jas prisimena ir apie jas kalba. Turėdama reikalų Harrisburge, ji pakeliui aplankė mokyklą. Laiške motinai Bonifacai ji pasidžiaugė gražia mokyklos tvarka ir prašė jos kiek galima daugiau prižiūrėti ir padėti seserims, kol jos apsipras. Ypatingai reikia griežtai žiūrėti tvarkos ir drausmės, nes tik tuo būdu galima pasiekti gerų rezultatų ir mokinių bei jų tėvų pagarbos. Rašydama seseriai Marijai, ji davė praktiškų nurodymų. Visų pirma reikia vaikams įdiegti deramą pagarbą vienuolei mokytojai. Dėl to yra išmintinga visada būti aukščiau jų. Elkitės su jais maloniai ir su švelniu griežtumu. Stenkitės juose išugdyti norą daryti gera dėl to, kad tai yra gera, ir pamėgti tvarką ir įstatymus. Išmokykite juos su dėmesiu sekti pamokas ir savarankiškai galvoti. Visados turėkite juos prieš akis ir niekadous neišleiskite dviejų iš klasės tuo pačiu metu. Kai po dviejų mėnesių ji rado progos vėl aplankyti mokyklą, ji nuoširdžiai pasidžiaugė ne tik tuo, kad jos nurodymai buvo pildomi, bet ir visapusiška pažanga. Apie tai ji parašė vysk. Shanahan, drauge pridėdama, kad ir 14 lietuvaikių kandidačių, besimokančių Mt. St. Mary's seminarijoje, yra labai rūpestingos mergaitės ir gerai mokosi.

Tai labai pradžiugino vyskupą. Didžiojo Penktadienio (balandžio 17) dienoje jis rašo motinai Cirilei: «Savo nuobodžiamame ir varginančiame gyvenime aš gaunu nedaug guodžiančių laiškų. Mano paštas ateina apkrautas visokiausiomis bėdomis ... Tikiu, kad taip turi būti... Jūsų laiškas apie mažąsias Kazimieraites Mt. Carmely ir Scrantone buvo toks malonus, kad nors kartą gyvenime dėkoju Dievui, jog esu gyvas. Tai buvo kažkas nepaprasta, kas pakėlė mano nuotaiką daug aukščiau už daugelį ilgų dienų prieš tai». Išreiškęs padėką motinai Cirilei ir jos parinktai motinai Bonifacai, jis tikisi, jog naujoji vienuolija bus lietuviams gera priemonė išlaikyti savo tikėjimą naujoje žemėje. « Esu tikras, kad seselių buvimas Mt. Carmely atneš palaimą šv. Kryžiaus parapijai ».

Vyskupo dėmesys ir palankumas lydėjo kongregaciją ir prieš tai. Artėjant gavėniai, kovo 1 d. jis rašo motinai Bonifacai: «Dėl jūsų sunkių darbų atleidžiu Jus ir seseris nuo gavėnios pasninkų. Juk mažosios Kazimieraitės (*the Baby Casimirs*) dar

ne metuose, ir aš ne visai tikras dėl gerbiamos jų Motinėės amžiaus...» Paprašytas kun. Staniukyno paskirti savo įgaliojinių priimti šv. Kazimiero dienoje seselių pakartojamus įžadus, vyskupas paskyrė toms apeigoms kun. Staniukyną, drauge apgailėstaudamas, kad pats negali dalyvauti išskilmėse. Jau ilgesnį laiką buvo galvojęs ir planavęs, kuo jis galėtų pradžiuginti savo Mažąsias Kazimieraites. Šv. Kazimiero šventės proga joms nušuntė didelę dėžę, kurioje buvo laiškas popieris su jo paties nupiešta ir išspausdinta emblema — ženklų, vaizduojančiu karūną, kardą ir leliją. Velykoms gi atėjo saldinių dėžė. «Manau, kad Mažosios Kazimieraitės jau pakankamai paaugusios valgyti saldumynus...»

Balandžio 7 d. laiške vysk. Shanahan paaiškina emblemos (ženklų) simboliką. «Ženklas yra mano sukomponuotas. Karūna vaizduoja šv. Kazimiero laipsnį — jis priklausė karališkai šeimai ; kardas išreiškia jo pašaukimą — jis buvo karys ; lelija nurodo jo meilę skaistytei — tai buvo jo ypatingas bruožas, jo pasirinktoji dorybė. Karūna, kardas ir lelija simbolizuoja amžiną atpildą, apsimarinimą ir skaistybę, kuriuos jo seserys vienuolės visada turi prisiminti». — «Būk ištikimas iki mirčiai, ir aš tau duosiu gyvenimo vainiką» (*Apr.* 2,10). — «Ne ramybės atnešti aš atėjau, bet kalavijo » (*Mat.* 10,34). — «Aš esu laukų gėlė ir slėnių lelija » (*Giesmių Giesmė* 2,1).

1908 m. kovo 13 d. kun. Staniukynas pašventino koplyčioje stacijas ir pranešė, kad vysk. Shanahan koplyčiai parinko šv. Kirilo vardą. Tai buvo jo mėgiamas šventasis apaštalas ir drauge motinos Cirilės pagerbimas. Apeidamos pirmą kartą kryžiaus kelius, seserys aukojų už motiną Cirilę, kuri parūpino stacijas, antrą kartą už jas paaukojusią geradarę, o trečią kartą už kun. Staniukyną.

Motinos Bonifacijos užrašuose skaitome : « Birželio 8 d. vysk. Shanahan teikė sutvirtinimo sakramentą lenkų bažnyčioje. Vakare jis užėjo pas mus ir išbuvo ligi 9 valandos. Kitą dieną jis aplankė mūsų mokyklą. Jis buvo labai patenkintas vaikučiais. Man jisai padovanojo knygelę *Life of Madam Barat*, o vaikučiams pažadėjo paveiksliukų, kuriuos jis atsiuntė po keletos dienų. Tai buvo šv. Kazimiero paveiksliukai».

Mokslo metai mokykloje baigėsi birželio 22 d. Kun. Staniukynui pagerbti mokiniai surengė savo darbų parodėlę. Liepos 1 d.

seserys išvažiavo į Scrantoną atostogų. Čia jos mokėsi muzikos, meno ir kasdien po vieną valandą iškalbos. Jų buvusi vadovė motina Bonifacą nuvyko poilsui į seserų namus gretimame Olyphant miestelyje, kur staiga susirgo plaučių uždegimu ir mirė rugpjūčio 11 d. Tai buvo skaudus smūgis visai vienuolijai, o ypačiai kazimierietėms, kurias ji globojo kaip tikra motina. Jos graudžios laidotuvės įvyko rugpjūčio 14 d. Carbondale, Pa., kuriose dalyvavo daug seserų, kunigų ir vyskupai Hoban ir Shanahan. Laidotuvių pamokslą pasakė vysk. Hoban, kuris priminė jos gyvenimą ir pabrėžė paskutiniųjų metų vadovavimą seserims kazimierietėms.

Kun. Staniukynas labai susirūpino dėl motinos Bonifacos mirties ir svarstė, kas toliau daryti. Neilgai delsęs, jis paprašė motiną Cirilę skirti jos vieton kitą su didesniu patyrimu seserį. Tos pačios nuomonės buvo ir vysk. Shanahan. Rašydamas motinai Cirilei, jis sakosi sutinkąs su jos nuomone, kad motina Bonifacą « daug gero darė «mažytėms Kazimieraitėms » gyva būdama ir kad ji dar daugiau jas užtars pas Viešpatį, bet vis tiek reikia kitos pavaduotojos. Jis taip pat teiravosi, kaip sekasi mokslai kandidatėms lietuvaitėms, ar visos jos tinkamos į vienuolyną, ir ar kun. Staniukynas pajėgia apmokėti visas išlaidas. «Aš visą laiką sielojuos ir rūpinuos dėl kazimieriečių. Net nežinau kodėl. Gal dėl to, kad kun. Staniukynas mane mažai informuoja. Turbūt toks jo būdas ».

Tuo pat metu kun. Staniukynas rašė lietuvaitėms seserims į Scrantoną, pranešdamas, kad jis prašęs skirti kitą seserį vieton motinos Bonifacos, nes būtų labai gera, kad turėtų joms vyresnę vadovę bent porai metų. Jausdamas sunkumą atlikti visus pareigas ir seserų bei mokyklos reikalus, jis sakosi ieškojęs sau kunigo pavaduotojo. Kadangi nelengva ištrūkti kolekтуoti, tai jis net imąs galvoti, ar nederėtų leisti porai naujokių padaryti anksčiau padus ir joms pavesti kolektavimą. Buvo numatęs net asmenis, kurios tam tiktų. Taip pat prašo jas jau ruošti atgal į Mt. Carmelį, nes netrukus prasidės mokslo metai. Sakėsi turįs daug rūpesčių dėl motiniškų namų steigimo.

Seserys grįžo rugpjūčio 28 d., lydimos naujos viršininkės sesers Berchmans, kuri vienuolės luome buvo nuo 1879 metų ir turėjo daug patyrimo mokyklos ir vadovavimo darbuose. Rugpjūčio 30 d. prasidėjo mokykloje jau antri mokslo metai. Pirmą dieną susirinko 117 mokinių.

MOTINIŠKŲ NAMŲ BEIEŠKANT

Lapės turi urvus ir dangaus paukščiai lizdus
(Luko 9,58).

Savos mokyklos atidarymas ir sėkmingas jos darbas greitai nuskambėjo visose lietuvių parapijose. Neviena jų troško gauti kazimierietes mokytojas jau esamose ar naujai planuojamose mokyklose. Visi jie kreipėsi į kun. Staniukyną, klausdami, kada galėtų gauti seseris. Iš vienos pusės tai ji džiugino ir lengvino jam pinigų ir kandidačių telkimą, iš kitos gi jam darėsi skaudu, kad negali tų norų patenkinti. Jam gi kasdien salo iš džiaugsmo širdis, kai jis matydavo vaikučius, skubančius į mokyklą, kai pertraukų metų girdėdavo jų linksmus klykavimus, kai kartais užėjęs į klasę lentoje regėdavo užrašytus lietuviškus žodžius, kai sekmadieniais skambėdavo bažnyčioje vaikučių lietuviškos maldos bei giesmės. Jei anksčiau ilgos nemigo naktys kankindavo ją abejonėmis, ar jo pradėtas darbas pasiseks, tai dabar jos buvo pilnos visokių planų ir sumanymų, kaip geriau visa tai padaryti.

Seselės dirbo. Būrys ruošėsi joms į talką. Šeimai augant, samdomieji namai darėsi per ankšti. Reikėjo dairytis platesnės erdvės. Gerosios Nekalčiausios Marijos Širdies seselės paruošė pirmąsias kazimierietes ir auklėjo būrį naujų kandidačių, bet joms tai nebuvo lengva, nes jų seminarijai nuolatos augant, joms pačioms darėsi ankšta. Kita vertus, busimosios kazimierietės turėjo būti ruošiamos prisitaikant prie savų regulų ir prie skirtingų uždavinių — dirbti lietuviškoje mokykloje ir lietuvių tarpe. Kitataučių vienuolyne jos šių dalykų negalėjo gauti, ypač lietuvių kalbos, kurios seminarijoje jas kartą į savaitę pamokydavo

kun. Kaupas ; bet to juk buvo permaža. Tad buvo gyvas reikalas įsigyti pastovius ir pagrindinius motiniškus namus.

Tikrumoje motiniškų namų reikalas jau pradėjo būti keliamas tuojau po pirmųjų seserų įžadų. Tai matyti iš vysk. Shanahan laiško, rašyto kun. Staniukynui 1907 m. rugsėjo 27 d. Jame tarp kitų dalykų vyskupas rašo apie kun. Juozo Kaulakio, Šv. Kazimiero lietuvių parapijos klebono, apsilankymą. Jis atsivežęs Philadelphia arkivyskupo įgaliojimus kalbėtis dviem reikalais: prašyti, kad būtų leista kun. Aleksandravičiui persikelti į Philadelphia vyskupiją naujai lietuvių parapijai steigti, ir paklausti, ar aš sutikčiau perkelti naują kongregaciją į Philadelphia vyskupiją ir ten įsteigti motiniškus namus. Tam reikalui gal esą tiktų dabar parduodami buvusieji šv. Pranciškaus seserų motiniškieji namai, kuriuos būtų galima įsigyti už kokią 15.000 dolerių ar mažiau, nors jų vertė siekianti apie 50.000. Pirmuoju reikalu vyskupas kun. Kaulakiui atsakęs, kad kun. Aleksandravičius tėra tik svečias, ir kad jis pats mielai jį priimtų savo vyskupijon, kad kun. Staniukynas galėtų visiškai atsidėti šv. Kazimiero kongregacijai. Bet tuose reikaluose turėtų būti atsiklausti tie kunigai. Antruoju reikalu jis pataręs tiesiog kreiptis į kun. Staniukyną, nes naujoji vienuolija atsirado tik per jo pasišventimo pastangas.

«Paskutiniame laiške Jūs siūlėte, kad kun. Aleksandravičius būtų pakviestas po jo kelionės į Šv. Žemę užimti Jūsų parapiją, kad Jūs galėtumėte atsidėti vienuolijos reikalams. Tai aš mielai patvirtinčiau, nes manau, kad kun. Aleksandravičius yra vyras, kuriuo didžiutąsi bet kuri vyskupija. Bet Jūs turėtumėte atsiminti, kad imdamasis rinkti aukas naujai vienuolijai, rūpindamasis seseris įkurdinti ir vadovauti jų dvasinei ir auklėjamai pažangai, Jūs turėtumėte didžiai pasiaukoti. Tai Jūs turite pilnai suprasti prieš imdamasis tokio darbo. Parapijos darbas geriausiu atveju nėra labai malonus, bet darbas, kurio jūs norite imtis, būtų daug sunkesnis. Kaip ir aš pats, Jūs tikrumoje neturėtumėte namų, ir tai galėtų būti nemalonu, kai amžius linksta senatvėn. Aš keliu šiuos sunkumus aikštėn, kad kartais jų nepamirštumėte.

Iš kitos pusės, už tokį pasišventimą Dievas suteiktų Jums didelį atpildą. Lietuviai šioje šalyje elgėsi daug geriau, negu daugelis kitų tautybių. Jie yra išmintingi, dori žmonės, giliai tikintys, ir aš žinau, kad Jūsų gerus darbus jie širdingai paremtų.

Be to, keliaudami aplink, Jūs turėtumėte puikiausios progos surasti vienuolijai kandidačių. Tai yra svarbūs motyvai atsverti pasiaukojimui, kokio iš Jūsų būtų reikalaujama ».

Šis nuoširdus vyskupo įspėjimas ir paskatinimas kun. Staniukynui buvo tikras laidas, kad vyskupas jo darbus remia. Sunkumai jo negąsdino. Jis jau seniai juose buvo užgrūdintas. Dabar jis tik džiaugėsi, kad ir jo vyskupas juos mato ir jam išreiškia pasitikėjimą bei padrąsinimą.

Siūlomą vietą Philadelphijoje apžiūrėjus, pasirodė, kad ji motiniškam namui visai netiko : kambariai ankšti, visai prie gatvės ir be jokio kiemo. Porai mėnesių praslinkus, vyskupas jam pasiuntė laišką su nauju pasiūlymu, savo ranka užrašydamas : «Ką Jūs manote apie šį laišką ? ».

Jame Nekalčiausios Marijos Širdies Philadelphijos provincijos generalė motina M. Camilė rašo, kad belankydamą savo vienuolyną Mt. Carmely, ji sužinojusi, jog lietuvių seserų kongregacijai reikalingi motiniški namai su vieta noviciatui. Kaip tik šiuo metu jos vadovaujamoje provincijoje ruošiamasi apleisti namus, kur buvo jų seminarija su pensionatu. Tai Mt. St. Michael's netoli Beading, Pa. Dideli namai su 50 akrų žemės siūloma parduoti už 12.000 dolerių. Ji taip pat parašė kun. Staniukynui, žadėdama suteikti daugiau informacijų, jeigu jis pageidautų.

Šis pasiūlymas sukėlė didelį susidomėjimą ir buvo ilgai svarstomas. Daug kas jam buvo palankus. Kun. Albinas Kaminskas, lietuvių parapijos New Philadelphijoje klebonas, pasiūlė tą vietą nupirkti savo pinigais, su sąlyga, kad jis ten būtų kapelionu. Tai atrodė galėtų būti priimtina ir su juo buvo tariamasi, kol galutinai paaiškėjo, kad jis buvo finansiškai nepakankamai pajėgus. Buvo siūlymų ir kitose vietose, bet vis pasirodydavo netinkamos ar perbrangios. Kun. Staniukynas net buvo bemanęs pirkti Mt. Carmely kelis sklypus (lotus) žemės ir ten statytis motiniškus namus, bet tam nepritarė vysk. Shanahan, tardamas, jog Mt. Carmel yra angliakasių miestelis ir jo gerovė pareinanti nuo kasyklų. O tai nėra pastovus dalykas. Motiniški namai geriau tiktų didesnėje vietoje, kur būtų daugiau lietuvių. Motina Cirilė patarė pirkti Mt. St. Michael's namus, bet sakė, kad reikėtų gerai apsižiūrėti dėl teisinių dalykų, nes ta vieta seserims buvusi vieno

geradario padovanota. Jos manymu gal verčiau pirkti kur nors tinkamoje vietoje kokius šešis akrus žemės ir ten statytis namus pagal savo planus ir išgales. Keturiasdešimties valandų atleidų proga Plymouthe suvažiavę kunigai (pradžioje spalio 1908) taip pat svarstė tą projektą ir pasisakė už Mt. St. Michael's pirkimą.

Pagaliau vysk. Shanahan panoro tą vietą pats apžiūrėti ir ten nuvyko su kun. Staniukynu 1908 m. spalio 12 d. Paskui jie nuvažiavo pas Philadelphijos arkivyskupą pasiteirauti jo nuomonės ir išsiaiškinti teisinius dalykus. Ką jie tenai matė ir patyrė, geriausiai sužinome iš vysk. Shanahan laiško, rašyto (spalio 19) motinai Cirilei. Laiško pradžioje jis išreiškia apgailestavimą, kad anądien jos neradęs namie, kai buvo užsukęs į Serantoną pasitarti dėl šv. Kazimiero seserų motiniškųjų namų, nes kun. Staniukynas manęs, jog juos reikia įsigyti artimiausioje ateityje. Nuvykęs į Mt. St. Michael's, jis viską nuodugniai apžiūrėjęs ir radęs, kad namai reikalingi remonto, kuris kainotų apie porą tūkstančių, o pats kukliausias jų apstatymas pareikalautų mažiausia dar trijų. Readinge jis negalėjęs nieko sužinoti nei apie kainą, nei kieno vardu esanti ta nuosavybė. Nieko apie tai nesužinojęs nė iš Philadelphijos arkivyskupo. Toliau jis rašo :

«Per visą dieną, apžiūrint St. Michael's nuosavybę, kun. dr. Staniukynas buvo su manim ; jis palydėjo mane ir į Philadelphiją. Visą laiką jo burna buvo visiškai užčiaupta ; jis neturėjo nieko pasakyti. Kun. Daktaras man yra mįslė; aš pats turėjau apie viską kalbėti, klausinėti, atsakinėti, o jis tik žiūrėjo patenkintas.. Jeigu jis būtų nesupratęs kai kurių anglišku išsireiškimų, tokiai tylai būtų šioks toks paaiškinimas, bet jis angliškai moka puikiai, kaip Jūs žinote, ir jis rašo angliškus laiškus geriau už mane.

Aš vos pajėgiau sužadinti Arkivyskupo dėmesį tuo reikalu ir negalėjau jo prie to dalyko išlaikyti, — jis vis nusukdavo į šalį. Atrodo, kad jis tyčiomis norėjo kalbėti apie ką kita. Jis nežinojęs, kas yra to turto savininkas, jis negalėjęs man pasakyti nei prašomos nei parduodamos tos nuosavybės kainos ... Grįžau namo po ištisos dienos sunkaus darbo labai piktas, palikęs kun. Dr. Staniukyną Philadelphijoje dalyvauti kažkuriuoje lietuvių parapijoje 40 valandų atlaiduose.

Kun. Daktaras nori keliauti rinkti aukų naujai kongregacijai. Jis dabar turi Mt. Carmely kunigą kažkoku neištariamu vardu,

kuris tvarkys parapijos reikalus, kol jis bus iškeliaęs. Kun. Daktaras gali palikti Mt. Carmelį ir išnykti kaip dūmas (*vanish into thin air*), — kas gali žinoti ? Tie užsieniečiai kunigai moka tai puikiai padaryti. Jeigu aš galėčiau iš jo ištraukti koki žodį, manau, kad galėčiau jį tinkamai įvertinti, bet tas žmogus nekalba ir pajėgtų suvedžioti visą Pinkertono seklią armiją. Tokia yra padėtis. Niekas nežino, kam priklauso Mt. St. Michael's namai; niekas Philadelphijos arkidiecezijoje tuo nesirūpina ...

Motina Cirilė tuojau pat atsakė į tą laišką, pirmiausiai palygindama niūrią vyskupo nuotaiką su rudeni gamtoje ir primindama, kad netrukus juk vėl sugrįš gėlėtas pavasaris. «Aš negalėčiau pasakyti, kada man kas labiau buvo patikę, kaip Jūsų kelionės į Philadelphiją aprašymas, tik man gaila, kad Jūs toks nusiminęs ».

«Aš nesistebiu, kad Jūsų požiūris, kuriuo žvelgiate į kun. Daktaro laikyseną Jūsų atžvilgiu, gali sukelti tokią Jūsų savijautą, bet aš esu tikra, kad jo elgesys eina iš jo prigimto būdo. To negalima tikėtis pakeisti ir nėra ko jaudintis, jeigu jis tyli. Net jeigu jis man nedaug ką turi pasakyti, aš vis vien jaučiu jam nuoširdžią pagarbą. Atrodo, kad savo širdy jis neturi jokio kito tikslo, kaip padėti savo tautiečiams skelbti didesnę Dievo garbę. Jo uolus rūpinimasis mažosios vienuolijos geroje mane įtikina, kad jis nesigailės jokių pastangų padaryti tą įstaigą tvirtą ir ilgai tveriančią. Visuose reikaluose su mumis jis nuoširdus, greitas ir pasiaukojantis, ir jo laiškuose aš jį randu atvirą ir patikimą jo vienuolijos reikaluose. Taip pat man buvo malonu įvairiomis progomis pastebėti jo gilią pagarbą Jums ir jo pasitikėjimą Jūsų išmintimi bei vadovybe. Tur būt ši pagarpa ir yra jo santūrumo priežastimi. Aš manau, kad jis Jums atrodytų mažiau komplikotas, jei geriau jį pažintumėte. Nesijaudinkite dėl jo būdo. Jūsų gyvenimo kelyje Dievas skyrė didelį darbą, ir Jis nori Jūsų talkos jį atlikti. Niekas patvaraus nėra atlikta be ištvermės ir be išmėginimo, ir kadangi šis darbas yra Jo, Jis leis Jums pakelti tai, kas atneš laimėjimą. Todėl jokios kliūtys neturėtų vesti į nusiminimą. Šv. Ignacas sako, kad savo darbuose dėl sielų gerovės mes turime būti " tvirti ir nepajudinami kaip priekalas, kai jis gauna smūgį po smūgio ". Maži gyvenimo rūpesčiai padaro nius išmintingesniais ir geresniais, kai jie praeina, ir kai juos Pakeliame drąsiai ir ryžtingai. Nebūtų jokia didelė nelaimė,

jei kas “ išnyktų kaip dūmas ” nes kiti liktų pildyti Dieviškus planus ».

Toliau ji stebisi arkivyskupo santūrumu dėl Mt. St. Michael's nuosavybės. Ji spėja, kad galėjo būti dėl to, kad ir jai buvo siūloma pirkti tą vietą, bet mūsų planai pasikeitė ir mes atsisakėme. « Jeigu Jums pavyktų aiškiai susitarti su Arkivyskupu ... aš labai džiaugčiaus ten matydama įsikuriant “ Mažąsias Kazimieraites Čia Jums siunčiu tikrojo savininko testamentą, padarytą West Chesterio seserų naudai. Tai gal padės nušviesti to gan supainiota reikalo aplinkybes ».

Kiek vėliau vysk. Shanahan gavo iš arkivyskupo įgaliojimo pranešimą, kad pagal testamentą ta nuosavybė tegali būti tik išnuomojama. Kadangi remontams reikėtų išleisti apie 10.000 dolerių, tai vargu ar verta dėti tiek pinigų į turtą, kurį gali tekti perleisti, kai tik savininkas pareikalaus.

Suradęs sau pavaduotoją kun. Praną Jakštį, kuris Mt. Carmelio klebono pareigas pradėjo eiti nuo 1908 m. spalio 20 d., kun. Staniukynas dabar buvo laisvas atsidėti aukų rinkimui. Susidarė kelionės planą, susirašė su numatomų vietų klebonais, ir išsirūpino jų vyskupų leidimus kolektuoti šv. Kazimiero seserų naudai. Kai kurias vietas jis jau buvo aplankęs anksčiau, prieš dvejetą trejetą metų, bet dabar jis norėjo aplankyti daugiau žmonių. Par tą laiką lietuvių skaičius daug kur jau buvo padvigubėjęs. Iš kitos pusės, buvo gyvas reikalas sutelkti daugiau pinigų, nes reikėjo išlaikyti ne tik seseris ir mokyklą, bet ir apmokėti susidariusias skolas, virš dešimties kandidačių mokslą ir pragyvenimą, ir rinkti pradžiai motiniškų namų.

Klebonai būdavo iš anksto paprašomi savo bažnyčiose pakalbėti apie šv. Kazimiero seseris ir pranešti apie jo atvykimą. Kun. Staniukynas atlaikydavo pamaldas, pamoksle paaiškindavo apie seseris ir paprašydavo kiek galima paremti. Auką rinkdavo ne bažnyčiose, bet lankydamas kiekvieną lietuvių šeimą. Tai buvo proga sueiti į asmenišką pažintį, gauti kiek didesnę auką ir surasti kandidačių į vienuolyną. Čia pat dar galėdavo suteikti smulkesnių paaiškinimų ir atsakyti į žmonių keliamus klausimus. O jų vis atsirasdavo, nekartą tyčia kas pakišdavo iš priešininkų nugirstus argumentus, arba keldavo nusistebėjimą, ar abejones dėl merginų mokytojų, nes savo krašte buvo tekę matyti ar girdėti tik apie vyrus mokytojus. Viena moterėlė, pasakojama, su dideliu apgai-

lestavimu nusiskundė savo klebonui, kad ji visai be reikalo praradusi kvoterį, — kokios, anot jos, iš mergų gali būti mokytojos ...

Aukų rinkimas buvo nelengvas. Eiti iš namų į namus dažniausiai tekdavo vakarais tamsiomis ir daug kur negrįstomis gatvėmis. Lietuviai, kaip ir kiti nauji ateiviai, tada negyvendavo nei miesto centre, nei gražesnėse vietose. Juos surasti paprastai padėdavo vadovai, su kuriais būdavo užeinama į namus. Vadovams už sugaištą laiką atlygindavo. Kai kur tekdavo užėti kelis kartus, nes nerasdavo namie ar tuo metu žmonės neturėdavo pinigų. Pasitaikydavo ir nemalonumų, kai žmonės mėgindavo «kritikuoti» jo sumanymą, dažniausiai ieškodami priemonių atsikalbėti nuo aukojimo. Kun. Staniukynas stengėsi visiems kantariai atsakinėti ir jo švelnumas atimdavo betkokį pagrindą tolimiesiems ginčams.

Intensyvus kolektavimas prasidėjo 1908 m. lapkričio mėn. ir tęsėsi visą žiemą. Kur beatsidurdamas, jis beveik kasdien rašo seserims į Mt. Carmelį laiškus ir atvirukus, jas informuodamas apie savo pasisėkimus, surandant vienuolynui kandidačių ir visokiais kitokiais reikalais. Susirašinėjo taip pat su vysk. Shanahan ir motina Cirile, kur ne tik informuodavo, bet ir aiškindavosi apie kandidates, svarstydami jų tinkamumą ir priimtinumą, ir vis paliesdami motiniškų namų reikalus. Ilgesnį laiką užtrukdavo didesnėse lietuvių kolonijose, kaip Waterbury, New Britain, Bridgeport, Brooklyn, Newark, Philadelphia. Besukdamas Chicagon, vasario 13 d. (1909) sustojo pas kun. Joną Sutkaitį Pittsburghe, kur į jo iškilmės buvo suvažiavę daugiau lietuvių kunigų. Pasikalbėjimų metu kilo mintis susidomėti Chicaga, nes ten yra daug lietuvių ir galėtų būti plati veikimo dirva. Kun. Staniukynas klausėsi atsidėjęs ir žadėjo pasiteirauti tenyškščių lietuvių, kuriuos jam teks sutikti kun. Jurgio Kolesinsko auksinio kunigystės jubiliejaus iškilmėse, kur jis buvo pakviestas su pamokslu (vasario 16).

Sustojo pas Visų Šventųjų parapijos kleboną kun. Praną Serafiną, kuris ne tik susidomėjo, bat ir karštai pritarė parsitraukti šv. Kazimiero seseris į Chicagą. Vasario 19 d. juodu jau atsidūrė audiencijoje pas Chicagos arkivyskupą James E. Quigley. Iš kun. Staniukyno laiško, kitą dieną rašyto savo kazimierietėms į Mt. Carmelį, sužinome, kad arkivyskupas juos priėmė malo-

niai, klausinėjo apie šv. Kazimiero kongregaciją, pareiškė, kad jis pažįstas lietuvius ir tuojau pasiūlė be ilgų atidėliojimų kelti seseris į Chicagą. Jų motiniško namo įkūrimui jis galįs suteikti iki 30.000 dolerių paskolą. Chicagoje dabar esančios aštuonios lietuvių parapijos, septynios jų pačiame mieste, ir dar keturios naujai besikuriančios. «Štai koks jo yra projektas link lietuviškųjų seserų. Kunigui jis duoda bažnyčią ir kleboniją dykai toje vietoje, kur organizuojasi lietuviška parapija ; yra reikalas tik pastatyti mokyklą ... Motinišką namą žada taip įtaisyti: pats arkivyskupas nupirks žemės apie du akru, pastatys namą ir jį apžiūrės, pradžioje taipgi duosiąs ir užlaikymą ». Jis žada išleisti savo vardu atsišaukimą į lietuvius, kad susirastų daugiau kandidačių. Žinoma, tuos namus jis nežada padovanoti seserims ; kada jos iš savo darbo galės ne tik pragyventi, bet ir šiek tiek susitaupyti, jos išmokės skolą ir įgys tos vietos nuosavybę. Arkivyskupas pažadėjo tuojau susižinoti su vysk. Shanahan, o paskui pirkti žemę ir statyti namus. « Žodžiu sakant, duoda taip didelę pagalbą, kaip didesnės ir tikėtis mums negalima». Iš savo pusės kun. Staniukynas išreiškė arkivyskupui savo pageidavimą, kad vienuolynas nebūtų surištas su jokia parapija.

Vasario 27 d. kun. Serafinas rašo kun. Staniukynui, kad jis lankęsis pas arkivyskupą ir jam pasiūlęs vietą tarp 80-81 gatvių, bet ji jam atrodžiusi perbrangi ir dar nesutvarkytas vandens tiekimas. Taip pat davęs suprasti, kad jis nėra palankus atskirai nuo parapijos steigiamam vienuolynui. Jis pasakė : « Jums numirus, ar kokiai kitai nelaimei pasitaikius, kas prižiūrės vienuoles ir iš ko užsilaikys kapelionas ? ».

Kun. Staniukynas jau buvo iš Chicagos išvažiavęs toliau kolekтуoti ir apie savo pasikalbėjimą su arkivyskupu parašė savo vysk. Shanahan, ir Scrantone pasimatė su motina Cirile.

Nors vysk. Shanahan pats buvo pataręs kun. Staniukynui vykti į Chicagą kolekтуoti, bet dabar, gavęs jo ir Chicagos arkivyskupo laiškus, jis tiesiog apstulbo ir nenorėjo tikėti savo akims — iš jo nori atimti jo « Mažąsias Kazimieraites »! Giliai įsižeidęs ir susijaudinęs, jis tuojau parašė pilną nusiskundimo laišką motinai Cirilei, o kitą dieną ir pats atsidūrė Scrantuose. Tik jau ne skūstis, bet apgailestauti dėl savo pasikarščiavimo³⁴. Jis apsigalvojęs,

³⁴ Tą incidentą motina Cirilė nupasakojo šv. Kazimiero seserims raštu tik 1941 m.

kad iš jo pusės būtų savimeilė norėti motiniškus jų namus turėti savo vyskupijoje, kai pats joms buvo padėjęs ieškotis vietos kitur, ir buvo pripažinęs, kad Harrisburgo vyskupijoje joms nėra platesnių veikimo galimybių. Chicaga — kas kita, ten jau dabar vienoje vietoje yra aštuonios lietuvių parapijos. Ten jų ateitis, ir daug išmintingiau steigtis dideliame centre, negu kur laukuose ar mažame miestelyje.

Kai vyskupas visus šiuos dalykus dėstė motinai Cirilei, ji tik džiaugėsi, nes ji matė, kad šį jo pasikarščiavimą sukėlė jo didelė meilė «Mažosioms Kazimieraitėms». Kaip atlaidus tėvas, jis dabar jau rūpinasi savo dukrelių ateitimi, nes susijaudinimo momentu jis tarsi buvo praradęs laiko perspektyvą. Maloniai šypso-damosi, ji prisipažino, kad tokio pat impulso pagauta, ji sunaikino jo laišką, kad kada nors jis nepatektų į netinkamas rankas. «Kokia kilni širdis, koks šventas noras matyti gražią lietuvaičių ateitį! » galvojo motina Cirilė, tardama seneliui vyskupui paguodos žodžius, kad jo «Mažosios Kazimieraitės » neapleis Mt. Carmelio ir, jei reikės, ateis talkon į bet kurią kitą lietuvių parapiją; jo vyskupijoje.

Grįžęs į Harrisburgą, jis parašė du laišku : vieną į Chicagą, kitą į Romą. Arkivyskupui Quigley jis pranešė, jog sutinka šv. Kazimiero seserų motiniškus namus pavesti jo globai, o Romos prašė leidimo išimti seseris iš jo obediencijos ir perkelti į Chicagos arkivyskupiją. Apie tai painformavo ir kun. Staniukyną. Kai vėliau juodu asmeniškai susitiko, tarp jų buvo bendra nuoširdi kalba apie giedrėjančią lietuvaičių seserų ateitį. Vyskupas buvo tikras, kad Roma jokių kliūčių nedarys. Tokių pat vilčių turėjo ir kun. Staniukynas, kuris tuojau parašė kun. Sarafinui į Chicagą, prašydamas nedaryti jokių žygių dėl vietos ieškojimo, kol paaiškės Romos atsakymas. Pats gi tęsė toliau kolektavimą rytinėse lietuvių kolonijose.

Romos žodžio ilgai laukti neteko. Gegužės 23 d. vysk. Shanahan gavo leidimą perkelti šv. Kazimiero seseris iš Harrisburgo į Chicagos vyskupiją. Apie tai jis pranešė Chicagos Arkivyskupui ir kun. Staniukynui. Tuojau buvo pradėtas ruošti motiniškųjų namų planas ir vėl uoliai ieškoma vietos. Tuo rūpinosi kun. Serafinas. Birželio 18 d. Chicagon nuvažiavo kun. Staniukynas ir aplankė arkivyskupą. Dabar jau arkivyskupas sutinka motiniškus namus statyti atskirai nuo parapijos.

Su architektu buvo sutarta, kad dabar būtų paruoštas planas tik dviems trečdaliams namų 115 pėdų ilgio ir 65 pločio. Likusis trečdalis bus pristatytas vėliau, kada atsiras reikalas ir pinigų. Pamatai iškeliama gan aukštai, kad apačioje būtų pakankamai šviesos ten rengiamai virtuvei, valgomajam, apšildymui ir visokio padėjimo patalpoms. Pirmasis ir antrasis aukštas turės kitos paskirties kambarius. Koplyčia penkiasdešimčiai asmenų bus antrame aukšte. Pastatymas drauge su šviesa ir šiluma kainotų apie 25.000 dolerių. Siųsdamas planą seserims susipažinti, kun. Staniukynas prašo, kad dvi seserys jį būtinai nuvežtų parodyti motinai Cirilei, nes tokiuose reikaluose ji turinti daug patyrimo.

Vietos ieškojimas pasirodė nelengvas darbas, nes pagal praktiškus apskaičiavimus ir arkivyskupo patarimą, ji turėtų būti arčiau lietuvių gyvenamų vietų ir jų parapijų, patogiai privažiuoti su vieno mokėjimo atstumu — už penktuką, ir toliau nuo pramonės ir prekybos triukšmo. Ir dar svarbi sąlyga, — kad žemė nebūtų brangi. Visa tai rodyte rodė, kad reikia daugiau dairytis į miesto pakraščius. Į vietos ieškojimą įsijungė ne tik kun. Staniukynas su kun. Serafinu, bet ir kun. Aleksandras Skripkus, šv. Kryžiaus parapijos klebonas, su savo vikaru kun. Antanu Ežerskiu. Taip pat ir arkivyskupo patikėtinis *real-estate* žmogus O'Connor.

Dirbo jie ir plušo. Ne vieną vietą jau buvo parinkę, bet vis kas nors netikdavo ir arkivyskupas nepritarė, pridėdamas dar daugiau sąlygų, — kad reikia numatyti tokią vietą, kuri tiktų ne tik šios dienos, bet ir už šimto metų reikalavimams, ir kad ji nebūtų nuostolinga, jei kada tektų parduoti. Skelbėsi ir per laikraščius, ir gavo daug pasiūlymų, bet vis netiko. Lietuviai kunigai jau tvirtai buvo apsisprendę už dvi vietas, bet arkivyskupas vis ne, ir ne. Jis ir pats ieškojo. Galop jo žvilgsnis apsistojo greta Marquette parko. Juk tai buvo numatyta poilsio vieta, dailus parkas, tad miestui plečiantis čia nebus leidžiama nei fabrikų, nei triukšmingos prekybos su griozdais sandėliais. Ten buvo apleisto ūkio žemė, gan žema ir panaši į pelkyną, bet miesto planuose jau buvo sukryžiuota išilginėmis bei skersinėmis gatvėmis, kurių šiaurėje buvo 67-toji, o rytiniame kampe — Rockwell.

Kun. A. Skripkus, kun. P. Serafinas, kun. A. Staniukynas
vietoje, kur dabar stovi Šv. Kazimiero Seserų motiniškas namas

Kai kunigai nuėjo pasižiūrėti tos vietos, o tai buvo lietinga diena ir visa žemė pažliugusi vandeniu, jie prisiminė savo gražią nužiūrėtą pievą prie 101 gatvės pietuose ir Wentworth Ave., kurios kaimynystėje ganėsi karvutės. Klampodami purvynu išilgai 67-tos gatvės atgal į Western Ave., ir pasibaisėdami abiem kelio pusėm vandenio pilnais grioviais, jie sutarė, kad tokia vieta nepriimtina. Kitą dieną jie nuvyko pas arkivyskupą. Nė nepaklausęs, kaip jiems patiko, arkivyskupas tuojau ėmė aiškinti, kad ta vieta bus labai graži, kai ją nusaugins, ir kad miestas tai padarys, kai tik ims statytis gyvenamieji namai. Esą reikia žiūrėti 100 metų į priekį. Sunku buvo lietuviams kunigams po vakarykščių klampojimų matyti giedrią ateitį ir jų vaizduotėje prisiminė nevienas Lietuvos padavimas apie paskendusias pilis ir žemėn nugrimzdusius užkeiktus dvarus. Vis tik arkivyskupo žodžiai tirpino jų abejones ir jie pritarė. Rugpjūčio 23 d. buvo nupirktas ištisas blokas žemės už 6.500 dolerių. Keliais mėnesiais vėliau (1910. VII.13) nupirko ir antrą bloką į vakarus, ligi Washtenaw Ave., už 7.500 dolerių.

Nupirkus motiniškiems namams vietą, kun. Staniukynas apie tai parašė vysk. Shanahan, motinai Cirilei, šv. Kazimiero seserims ir artimiems draugams. Jų atsakymuose buvo tuo pasidžiaugiama ir siunčiami linkėjimai. Vysk. Shanahan patenkino kun. Staniukyno prašymą atleisti jį iš Harrisburgo vyskupijos. Priedinime laiške (rugpjūčio 18 d.) jis pažymėjo, kad tai daro su apgailestavimu, nes netenka uolaus kunigo. Kun. Staniukyno išvykimas jam buvo tarsi antros gijos nutraukimas ryšio su « Mažosiomis Kazimieraitėmis ». Dabar jam visa tai primins tik mažas jo sode šv. Kazimierui pašvęstas kampelis, kurį jis liepė įtaisyti ir noriai lankydavo.

Kai tik buvo surastas kontraktorius, rugsėjo 24 d. (1909) prasidėjo statyba. Buvo gražus ir sausas oras, ir ta vieta darėsi patrauklesnė. Darbas ėjo sparčiai: vieni kasė pamatus, kiti vežė medžiagas, ir augo raudonųjų plytų krūvos. Kunigai Staniukynas, Serafinas, Skripkus, Ežerskis ir kiti lankėsi ten beveik kasdien ir vis fotografavo darbų pažangą. Architektas buvo apskaičiavęs, kad statyba truks keturis mėnesius, kontraktorius manė, kad ilgiau, bet lietūs ir kitos kliūtys nustatė savo terminus: namai buvo užbaigti tik 1911 m. sausio mėn. Kertinį akmenį jau buvo pasiruošta šventinti 1909 spalio 17 d., bet arkivyskupas turėjo

užimtą laiką ligi gruodžio 5. Todėl ir iškilmės buvo nukeltos į tą dieną. Buvo sukviesta daug svečių, rengėsi dalyvauti visų lietuvių parapijų draugijos ir pamokslą pažadėjo kun. Kazimieras Urbonavičius.

Bet, deja, iškilmėms artėjant, kasdien pylė vis smarkesnis lietus, šventinimo dieną virtęs švininiu apšalu (lijundra), ir visa apylinkė paplūdo vandeniui. Nei arkivyskupas, nei jo palydovai, nei draugijos negalėjo pasiekti namų. Buvo, tiesa, nutiestos lentos, bet vos keletas drąsuolių mėgino jomis žengti. Didžiam nusiylimui, pašventinimas neįvyko. Reikėjo atidėti. Tai buvo atlikta jau kitų metų vasario mėnesį be didesnių iškilmių.

Kitapus 67-tos gatvės 1909 lapkričio 22 d. kun. Staniukynas nupirko už 550 dolerių du sklypu (lotu) žemės kapelionijai, kurios statybai kun. Kolesinskas paaukojo 5.000 dolerių.

TREČIOJI DALIS

BRANDŪS VAISIAI

Visuomeninio darbo laukuose

Laukų lelija

Auklėtojas ir plunksnos darbininkas.

Gyvenimo saulėleidis

VISUOMENINIO DARBO LAUKUOSE

Aš dirbu nesitikėdamas pas žmones atlyginimo, ir dėl to abejutiškas esu kas link žmonių pagyrimo ar papeikimo (Iš kun. Staniukyno laiško kun. A. Kaupui 1910 m. rugsėjo 26 d.).

Kun. Antanas Staniukynas atvyko Amerikon su dideliu moksliiniu pasiruošimu ir ilgu parapinio darbo patyrimu. Jis jau buvo matęs daug pasaulio ir pažinęs visokių žmonių. Jam nesunku buvo ir naujose sąlygose prisitaikyti ir apsiprasti. Išvalgus jo protas greitai pastebėjo, kad mūsų išeiviuose būtų mažiau skurdo ir nasantaikos, jei žmonės būtų daugiau apsišvietę ir mažiau palinkę į svaigiuosius gėrimus. Jam didžiai sugėlė širdį, kai pamatė, kad dorovinius lietuvių išeivių pagrindus graužė ne tiek naujojo krašto gyvenimo sąlygos, kiek šliūpinės piktžolės.

Tai supratęs, jis nelaukė, kad kas nors jį paragintų į darbą, ar kas kitas iš seniau čia gyvenančių kunigų atliktų tuos uždavinius, kurie jam ano laiko sąlygose rodėsi labai svarbūs. O tai pirmoje eilėje buvo išsaugoti lietuviybę ir sustiprinti lietuvių dorovinį gyvenimą. Kun. Staniukynas nebuvo viendienis žmogus, kuris tenkinasi atlikti vien savo dienos darbus. Jis nebuvo nė kasdieninės duonos žmogus, kuriam terūpi stalas ir guolis. Jo širdis siekėsi aukščiau, o protas stengėsi išžvelgti ateitį, kurioje būtų daugiau vietos skirta Dievo karalystei.

Jis gerai suprato, kad jo maža parapija tebuvo tik papėdė jo visuomeniniam darbui, kuris turi apimti jei ne visą, tai bent didelę lietuvių išeivijos dalį. Dar nė metų neišgyvenęs šioje šalyje, vos pradėjęs klebonauti pirmą kartą savo gyvenime, jis nei kiek nesvyruodamas, nei neatsikalbinėdamas imasi jam pasiūlyto

didžio uždavinio — steigti lietuvių seserų vienuoliją. Tai darbas, kurio per ištisą dešimtį metų nedrįso imtis niekas kitas. Ir štai, pirmame Amerikos lietuvių katalikų kongrese, kuris įvyko Wilkes-Barre, Pa., 1906 m. balandžio 17-18 d., jis savo paskaitoje taip prabyla :

«Vienas iš svarbiausių šiandien Amerikos lietuvių klausimų — tai mokykla. Be mokyklos Amerikos lietuviai negali ilgai gyvuoti kaip atskira tauta. Jų vaikai, Amerikoje gimę, mažai temoka lietuviškai, apie tėvynę Lietuvą jie vos silpną tur supratimą, tėvyniškų jausmų jų širdyse nėra, taip jog trečioje ar ketvirtyje kartoje jie išvirs į tikrus amerikonus. Kad jaunoje gentkartėje sužadinti tautiškus jausmus, apginti ją nuo išsitautinimo ir padaryti lietuviška, reik mums būtinai lietuviškų mokyklų».

Toliau jis primena, kad lietuviams gresia ir kitas pavojus — tai čion augančios jaunuomenės ištvirtimas. Ji lanko viešąsias mokyklas, kur ji neranda tikėjimo mokslo. To mokslo neįstengia suteikti nė tėvai. Todėl mums reikalingos lietuviškos katalikiškos mokyklos. Tiesa, vienur kitur lietuvių parapijos įsteigė savo mokyklas, bet jos susidūrė su didžiausiais sunkumais : nebuvo tinkamų mokytojų. Taip toliau negali būti. Mes turime nusižiūrėti į kitataučių parapijas, kuriose jau seniai mokina jų seserys vienuolės, ir privalome įkurti grynai lietuvišką seserų kongregaciją. Tam pradžia jau padaryta, aukos jau renkamos, gautas dvasinės vyriausybės leidimas, katalikų visuomenei belieka tą darbą gausiai paremti.

Savų seserų turėjimas palengvins išspręsti dar ir kitus svarbius reikalus. Tai našlaičių, senelių ir negalinčių dirbti varguolių prieglaudos namai. Jų vadovavimui reikalingos ne tik gailestingos, bet ir pasiaukojančios rankos, kurias tegali ištiesti tik savęs išsižadėjusios seserys vienuolės. Jos ilgainiui galėtų padėti mūsų broliams ir sesėms ateiviams New Yorke, jei mes tenai kada nors pajėgsim įsigyti savus namus, kaip turi kitos tautos. Jo mintis apie mokyklas papildė savo referate kun. Simanas Pautienius, aiškiai pabrėždamas auklėjimo reikšmę.

Kongresas pašventė daug laiko svarstydamas, ką Amerikos lietuvių katalikų visuomenė turėtų daryti. Kongreso protokole pažymėta, kad šis klausimas buvo pripažintas pačiu svarbiausiu ir «Delegatai vienbalsiai pripažino būtiną reikalingumą tokios kongregacijos įkūrimo ir prisižadėjo ją šelpti». Seserų motiniš-

kų namų pastatydinimui ir jų įstaigų išlaikymui klebonai apsiėmė kasmet savo bažnyčiose rinkti pinigų, o kun. Staniukynas pasižadėjo šiemet apvažiuoti visas žinomas lietuvių kolonijas, kad visi lietuviai katalikai turėtų progos prisidėti savo centu prie seserų įkūrimo ir užlaikymo ³⁵.

Tuo pačiu metu kun. Staniukynas buvo išitraukęs ir į kitą didžiai reikšmingą darbą — spaudai ruošė *Naujojo Testamento* išleidimą. Seniau Amerikoje dar buvo vienur kitur užsilikęs vyskupo Giedraičio *Naujojo Įstatymo* vertimas, išleistas Vilniuje 1816 metais, bet dabar jis jau niekur nebegaunamas. Jausdamas lietuviško Šv. Rašto reikalingumą, kun. Simanas Pautienius sumanė išleisti naują leidimą. Kadangi pirmasis leidimas neturėjo jokių komentarų, tai kun. Pautienius paprašė kun. Staniukyną, kuris Romoje ir Jeruzalėje buvo studijavęs Šv. Raštą, ne tik peržiūrėti kalbą, bet ir paaiškinti kai kurias sunkiau suprantamas vietas. Gavęs tam darbui reikiamus dvasinės vyriausybės leidimus, kun. Staniukynas savo darbą atliko su jam įprastu kruopštumu ir atsidėjimu. Tų komentarų susidarė gana daug. Tai pirmas lietuvių kalboje Šv. Rašto vertimas su komentarais ³⁶.

Pavarčius ir palyginus pirmojo ir antrojo leidimo kalbą, tuojau matyti, kad kun. Staniukynas stengėsi kiek galima palikti vysk. Giedraičio vartotą lietuvių kalbą, pataisydamas tik rašybą. Mažiau pastebėti, kad ta kalba buvo gan gryna, turinti žymiai mažiau lenkiškų priemaišų nei XIX amžiaus vidurio lietuviški raštai.

Belankydamas lietuvių kolonijas ir lietuviškas parapijas aukų rinkti, kun. Staniukynas stebėjo lietuvių ateivių gyvenimą. Matė jisai ir visus sunkumus, su kuriais tekdavo klebonams susidurti. Juo daugiau pažino, juo labiau jam darėsi aiškus planuoto darbo reikalas. Jei jau katalikiškos organizacijos susibūrė į Federaciją,

³⁵ *Pirmasis Amerikos Lietuvių Katalikų kongresas*, Shenandoah, Pa. 1906. Jame Kun. Staniukynas skaitė referatą *Seserų mokykloje, prieglaudos namuose, ligonbutyje*. Žr. 24-25 ir 51-56 psl. Kun. Simanas Pautienius skaitė referatą *Mūsų mokyklos*, 56-62 psl.

³⁶ *Šventas Raštas arba Biblija Naujo Įstatymo*, Lietuviškon kalbon išguldta Vyskupo Kunigaikščio Juozapo Arnulfo Giedraičio. Shenandoah, Pa, 1906.

tai atrodė visai nuoseklu, kad bendram darbui galėtų susijungti ir jų vadai — kunigija. Tokia pat mintis jau buvo svarstoma ir tarp Lietuvos kunigų. Tai jis sužinojo iš kun. Jono Totoraičio laiško (1907 m. birželio 4 d.), kuriame jis rašė, kad Marijampolėje įvyko steigiamasis Kunigų Susivienijimo susirinkimas. Prie laiško buvo pridėti įstatai ir kun. Staniukynas prašomas pareikšti dėl jų savo nuomonę. Tenka spėti, kad jis tą prašymą išpildė.

Grįžtant prie Amerikos lietuvių, matome, kad kun. Staniukynas ypatingai susirūpino kunigų organizavimu, kai pradžioje 1909 metų jis plačiai išitraukė į aukų rinkimą seserims. Susitikdamas su kunigais, jis privačiai svarstė visokias galimybes ir ieškojo jų nuomonės bei pritarimo. Pasikalbėjimuose su kun. Petru Saurusaičiu Waterburyje, su kun. Antanu Jusaičiu Lawrence, su kun. Tomu Žilinsku Bostone, jis rado lygiai tokio pat pritarimo, kaip savo aplinkinių kunigų Pensylvanijoje. Visi tie pasitarimai kristalizavosi į konkrečias formas ir programas, kurios plačiai buvo apsvarstytos dviejuose Chicagos lietuvių kunigų susirinkimuose pas kun. Kraučioną ir pas kun. Serafiną, kai kun. Staniukynas ten buvo nuvažiavęs į kun. J. Kolesinsko auksinį jubiliejų (1909 m. vasario 16 d.). Grįžęs atgal Pensylvanijon, kovo 15-18 d. jis viešėjo pas kun. Vincą Dargį New Philadelphijoje, kur galutinai suformulavo būsimos kunigų sąjungos tikslus ir uždavinius. Visa tai jis atspausdino atskiru leidiniu *Sąjungos Sumanymas* ir kovo 29 d. išsiuntinėjo visiems Amerikos lietuvių kunigams.

«Vienybė yra didelė pajėga,» — rašo jisai. «Katalikų Bažnyčia yra įstabiau tos vienybės pavyzdžiu ant žemės. Ji palaiko ir gaivina vienybę šeimynoje, ir iš daugelio šeimynų sudėtoje parapijoje, ir iš daugelio parapijų — vyskupijoje, ir iš daugelio vyskupijų — vienoje, visur esančioje, gyvoje tikinčiųjų Bažnyčioje, kurią valdo viena galva, Kristaus Vietininkas Ryme.

Lietuviai, tėvynėje gyvendami, toje vienybėje augo ir tarpo, visur ją atrasdami: savo kalboje, apeigose ir papročiuose. Atkeliaavę į Ameriką, lietuviai atsirado kiek skirtingame padėjime. Jie čia susitiko su kunigais ir vyskupais, kurie nei jų kalbos, nei papročių ir padėjimo nežinojo, nei jų reikalų tinkamai aprūpinti negalėjo. Net ir lietuviams kunigams atsiradus ir parapijoms susitvėrus, lietuviai katalikai, toli gražu, negyvena pilnu dvasiniu gyvenimu Amerikoje. Jie netur savo vyskupo, kuris jų padėjimą

pažintų ir jų reikalais rūpintųsi. Jiems stinga savo dvasiškos seminarijos, kuri parūpintų tinkamą dvasiškųjų darbininkų skaičių. Jiems trūksta pradinių ir aukštesniųjų mokyklų, kuriose priaugančioji karta tautiškąją ir sykiu tikiškinę išauklėjimą įgytų. Lietuvių katalikų tikėjimui ir tautiškumui gresia Amerikoje dar ir kiti pavojai, kurių pašalinimui yra reikalingos įvairios priemonės : katalikiški laikraščiai, misijos, emigrantų globa, blaivininkų draugijos, prieglaudos ir t.t. Tie visi reikalai, dabartiniame padėjime, tinkamiausiai galėjo būti aprūpinti lietuviškosios dvasiškuos Amerikoje. Kunigai, susirinkę, galėjo bendromis pajėgomis daug ką nuveikti. Bet tam visam buvo reikalingas kunigų susirinkimas, susitarimas, — žodžiu, — Sąjunga »³⁷.

Po trumpo atsiliepimo į Amerikos lietuvių kunigus, *Sumanymas* nurodė organizuojamos sąjungos narių pareigas ir pagrindinius uždavinius : 1. Katalikiškas laikraštis, 2. Mokykla, 3. Misijos, 4. Blaivybė, ir 5. Emigracija. Praktiškam ir lankstesniam veikimui, visos Amerikos lietuvių parapijos buvo paskirstytos į šešias provincijas : Bostono, New Yorko, Scrantono, Philadelphijos, Pittsburgo ir Chicagos, su kiekvienos provincijos kunigų pavardėmis ir adresais. Kiekvienai provincijai suorganizuoti buvo paskirtas vienas kuris įtakingesnis kunigas.

j. Sumanymas rado lietuvių kunigų palankumą ir greitai per balandžio mėnesį visos provincijos sukviėtė savo susirinkimus ir išsirinko provincijų valdybas. 1909 m. gegužės 5 d. New Yorke, Astor House viešbutyje, įvyko provincijų atstovų susirinkimas, kuriam pirmininkavo kun. Staniukynas, o sekretoriavo kun. A. Kaupas. Susirinkimas rimtai apsvarstė *Sąjungos Sumanyme* iškeltus reikalus ir išreiškė savo pritarimą. Buvo įsteigta Amerikos Lietuvių E. K. Kunigų Sąjunga, kurios vadovybėn buvo išrinktas pirmininku kun. A. Staniukynas, sekretorium — kun. S. Čepanonis ir išdininku — kun. S. Pautienius.

Pačiu svarbiausiu Sąjungos uždaviniu buvo pripažintas katalikiško lietuviško laikraščio įsteigimas Amerikoje. Jam palaikyti kiekvienas įstojantis narys apsiėmė sumokėti 100 dolerių. Laikraščiui vardas buvo siūlomas *Katalikų Draugas*. Jis numatytas

³⁷ A. S., *Lietuvių R.K. Kunigų sąjunga Amerikoje. Jos įsteigimas ir pirmieji darbai*, žr. *Žinytas*, 1918 m. 36 psl.

leisti Wilkes-Barre, Pa., vieną kartą savaitėje. Jo redaktorium nutarta iš Lietuvos pakviesti kun. Antaną Civinską, o kol jis atvyks, laikraštį pavesta redaguoti kun. A. Kaupui. Redaktoriaus pavaduotojais išrinkti šeši kunigai — po vieną iš kiekvienos provincijos.

Mokyklų reikale nutarta remti šv. Kazimiero seseris — mokytojas ir jų naudai daryti kartą į metus parapijoje ar bažnyčioje rinkliavas. Blaivybės reikalais rūpintis buvo išrinktas kun. Vincas Vizgirda. Emigracijos reikalai pavesti pajūrinių miestų parapijų klebonams : kun. Juozui Kaulakiui, (Philadelphia) kun. Vincui Varnagiriui (New Torke) ir kun. Juozui Lietuvninkui (Baltimorėje). Misijomis apsiėmė rūpintis kun. A. Staniukynas. Pirmaisiais metais į Sąjungą įstojo 42, o 1912 m. jau buvo 67 nariai.

Kunigų Sąjungos įkūrimas buvo didelis įvykis Amerikos lietuvių gyvenime. Sąjunga steigėsi ne savo narių asmeniniams reikalams aprūpinti, bet bendromis jėgomis ėmėsi kelti išeivių lietuvių kultūrinį lygį, diegti jiems daugiau tėvynės meilės, stiprinti dorovinius pagrindus ir tiesti pagalbos ranką varge atsidūrusiam lietuviui ir niekeno nelaukiamam naujam broliui ateiviui. Tai didelis užsimojimas. Jis didelis jau vien tuo, kad buvo savanoriškas, jokios vyriausybės neskatinamas, gimęs iš idealizmo, ne iš pelno ieškojimo.

Kunigų Sąjunga yra kun. Antano Staniukyno dvasios kūrinys. Jos užuomazgoje glūdi gilus tikėjimas ir *amor patriae sandus* — šventoji tėvynės meilė. Jos veikloje — artimo meilė, švietimas ir tauraus lietuvio formavimas. Jos stiprybė — vienybėje. Jos pasisekimas — tinkamoje organizacijoje. Prie tokios organizacijos kūrimo kun. Staniukynas ėjo pačiu demokratiškiausiu keliu. Jis nurodė uždavinius, jų vykdymo kelią, pasiūlė sąjungos kūrimosi būdą ir paliko patiems lietuviams kunigams apsispręsti — priimti ar atmesti. Kad Kunigų Sąjunga tapo gyvu kūnu per penketą savaičių, tai labai iškalbingai liudija, koks buvo kun. Staniukyno autoritetas ir įtaka savo broliams kunigams. Jis juk niekur nebuvo užėmęs jokios aukštos vietos, o savo menką kleboniją iškeitęs į elgetavimą remti kitam dideliam pasiaukojimui — šv. Kazimiero seserims, būsimoms išeivio lietuvio auklėtojoms.

Vienas iš pačių svarbiausių nutarimų ir sunkiausias vykdyti

buvo laikraščio leidimas. Tam reikėjo pinigų, savos spaustuvės ir tinkamų žmonių. Kol kas pradžioje tebuvo paskirtas tik vienas žmogus — redaktorius kun. A. Kaupas. Jam talkinti turėjo direktoriai: kunigai S. Pautienius, S. Čepanonis, J. Sutkaitis, M. Kraučiuonas, J. Žebrys, Y. Yarnagiris, J. Kaulakis ir V. Vizgirda. Kadangi laikraščiui buvo parinkta vieta Wilkes-Barre, Pa., tai visas techniškas laikraščio leidimas gulė ant vietinio klebono kun. V. Vizgirdos pečių. Jis turėjo parūpinti redakcijai ir būsimai spaustuvei patalpas, surasti administracijai reikalingus žmones, jau nekalbant apie spaustuvės įtaisymą, ir kuo greičiausiai išleisti laikraštį.

Rūpesčių pilnas buvo ir kun. Kaupas. Viename laiške kun. Staniukynui, gegužės 21 d. jis rašo : « Aš gavau lyg proto sumišimą, atsiradęs visai netikėtojo redaktoriaus rolėje. Nežinau, nei ką pradėti, nei ką daryti ». Šie žodžiai tikrai buvo desperatiški ir kun. Staniukynui buvo nelengva juos skaityti, nes jie atskrido iš po gambiausios ano laiko lietuvių publicisto plunksnos. Kun. Kaupas jau daug buvo rašęs, pagarsėjęs savo Karvojaus laiškais *Žvaigždėje*, siuntinėjęs straipsnius į Lietuvos laikraščius ir atsiliepęs į kiekvieną svarbesnį klausimą Amerikos lietuvių gyvenime. Bet tai buvo tik jo atliekamo laiko darbas. Visą kitą laiką jam atėmė parapijos darbas ir ta tuščia, beprasmiška, o betgi labai skaudi kova su šliūpinėmis piktžolėmis, kurios skverbėsi ne į savo daržą, siekdamos pakirsti gėrio ir dorovės šaknis. Dėgdamosios «laisvamanių » skydu, jos pripažino teisę laisvai manyti tik sau, labai pykdamos, jei kas nors kitaip galvoja.

Pirmasis laikraščio numeris buvo rengiamas. Direktorių nutarimu, jam buvo duotas *Draugo* vardas. Slovėnų spaustuvė *Bratstvo* dėl kažkokių priežasčių vilkino jo spausdinimą. Pirmasis *Draugas* išėjo 1909 m. liepos 12 d. Spaudos darbas buvo atliktas gražiai, bet kai kurioms raidėms trūko lietuviškų ženklų, dėl to ir laikraštis neatrodė patrauklus. Skubiai sukviestas direktorių posėdis nutarė kuo greičiausiai įsigyti raidžių renkamąją mašiną. Tai buvo pavesta kun. V. Varnagiriui. Išleidus pirmąjį *Draugo* numerį, kun. V. Vizgirda rašo kun. Staniukynui apie naują bėdą : « Paštas reikalauja pristatyti ateinančią savaitę, kuomet siusime 2 nr., prenumeratorių sąrašą, jų laiškus, kuriais sau laikraštį užsisako, ir straipsnius išversti į anglišką kalbą, apturėjimui *second class matter*. Darbuotis nėra kam. Šiandien su vargamistra

aš tik vienas padariau ekspediciją! Jau man jėgų nebetenka . . . Bet kaip eis su 2 nr. aš nežinau ».

Liepos 16 d. kun. Kaupas su kun. Vizgirda kreipiasi į visus Sąjungos narius, prašydami piniginės pagalbos, nes už linotipą suderėta 3.349,25 ir jau įmokėta 1000 dolerių. Spaustuvės įrengimo daiktai kainuos 900 dolerių, o įmokėta tik 100. Be to esą ir kitų išlaidų. Rugpiūčio 5 d. kun. Vizgirda vėl rašo kun. Staniukynui: «Aš ir Kaupas begalo daug turiva darbo su bažnyčiomis. [Abu tada statė naujas bažnyčias, vienas Wilkes-Barre, kitas Pittstone, kur neseniai buvo sudegusi]. Nėra kada laikraščiu užsiimti. Aš dirbu, bet jau ilgai negalėsiu. . . Kun. Kaupui jau turbūt įkyrėjo, nes ir korektą šiandien aš turėjau daryt. Sykiu prisiunčiu kun. Civinsko telegramą. Jisai atsisako. Dabar nežinia, kas galėtų redaktoriauti. Kas-žin kun. Urbanavičia ar neapsiimtų ? Ar ką kitą žinai ! »

Ir taip laiškas po laiško ėjo pas kun. Staniukyną su *Draugo* vargais. Į visus reikėjo atsiliepti, rasti išeitį, suieškoti pagalbos, nes laikraštis negalėjo laukti, jis turėjo pasirodyti kas savaitė sotus ar alkanas. Kun. Staniukynas prašė narių pridedamų mėnesinių mokesčių (po 10 dol.), prašinėjo paskolų, o vėliau įvedė šerusakcijas. Tas visas pinigines pareigas nariai sąmoningai suprato, kaip reikalą palaikyti katalikišką spaudą, ir neatsisakė ją remti, mokėdami po lygiai, nors materiališkai buvo ne visi vienodai pajėgūs.

Laikraščio širdis, aišku, yra jo redaktorius. Kun. Kaupas ėmėsi darbo labai nuoširdžiai ir kiek pajėgdamas. Jis matė *Draugo* ekonomišką skurdą, todėl visai neėmė jam Sąjungos pažadėto atlyginimo. Savo darbe, kaip ir kiekvienas redaktorius, jis sutiko visokių sunkumų ir daugelį kartų prašė jį atleisti. Jį ypatingai graužė visokios intrygos ir šmeižtai. Tai suprasdamas ir atjausdamas, kun. Staniukynas viename laiške (1910 m. lapkričio 25 d.) jį taip guodžia: «Mūsų tikslas yra veikti vienybėje. Vienybė tegu bus magnetu, traukiančiu mus į krūvą. Dėl tos idėjos, vienybės, kaip ką ir pakentėti nesibijokim. Gal vienas kitas, o net ir dešimtas, pasišventimo nesupras ir neapibrangys, gal pasekmės pasišventino apsireikš tik veikėjui mirus, ir tik tada gal pas žmones rasti kilnus darbas pripažinimą, bet, už tai, juo mažiau ir juo vėliau atlygys žmonės, juo gausiau ir greičiau atiduos Dievas ».

Draugas augo. 1910 m. birželio 12 d. Amerikos Lietuvių E. K. Susivienijimas pasirinko jį savo organu. Gruodžio 9 d. jis padidino savo formatą, bet finansinė jo būklė nepagerėjo ir piniginių *Draugo* reikalų prižiūrėtojas ne viename laiške, rašytame kun. Staniukynui, užsiminė apie galimas *Draugo* laidotuves. Tačiau kitaip apie tai manė kun. Staniukynas : jis nepalaužiamai tikėjo į Dievo pagalbą ir niekad nepamiršo mažojo garstyčių grūdo, iš kurio išauga didelis medis. Chicagoje statydamas vienuolyno kapelionui namus, jis juos suplanavo taip, kad tenai būtų vietos ir *Draugui* ir spaustuvei.

Po trejų metų ėjimo Wilkes-Barre, 1912 m. liepos 4 d. *Draugas* persikėlė į Chicagoją. Su juo atvyko ir redaktorius kun. Kaupas, kuris dėl Pittstono parapiečių nesutarimo turėjo apleisti savo parapiją. Tai buvo prieš katalikus nusistačiusių kurstymai, kurie klebonui negalėjo dovanoti už katalikiško laikraščio redagavimą. Chicagoje kun. Kaupas buvo atsidėjęs vien *Draugo* redagavimui ir visuomeniniam darbui, tačiau jo jėgos vis silpo ir jis nukeliavo pas Viešpatį 1913 m. spalio 27 d., sulaukęs vos 43 metų. Su juo katalikų visuomenė neteko gabaus publicisto, gero redaktoriaus ir sumanaus visuomenininko.

Kun. Staniukyno globojamas, *Draugas* tęsė savo darbą toliau. Iš jo vėliau išaugo nauji katalikų laikraščiai, kaip *Moksleivis*, *Pažanga*, *Tautos Rytas*, *Darbininkas*, *Vytis*, o pats *Draugas* nuo 1916 m. kovo 31 d. virto dienraščiu. Garstyčių grūdas iškeruoja, apėmė įvairaus darbo plotus, sužadino lietuvių katalikų dvasinį pakilimą, gilesnę senosios tėvynės meilę ir pasitikėjimą savo jėgomis.

Katalikiškoji spauda, nėra abejonės, atlieka ir tam tikrą misijų darbą. Bet kun. Staniukynas buvo apsiėmęs rūpintis religinių misijų išplėtimu lietuviškose parapijose. Todėl tam reikalui jis ieškojo misijonieriaus, kuris galėtų aplankyti visas parapijas. Jam pavyko susirasti lietuvių kapuciną vienuolį Tėvą Kazimierą Kudirką, kuris 1905 m. buvo įstojęs pas kapucinus Lenkijoje (Nowe Miasto, Piotrkovo gubernijoje). Tėvas Kazimieras atvyko Amerikon pusei metų (1910) ir laikė po aštuonias dienas misijas trylikoje lietuvių parapijų ; antru kartu atvykęs 1911-1913 m. atlaikė misijas likusiose parapijose ir Kanadoje.

Tėvo Kazimiero misijos turėjo didelio atgarsio ne tik tuose, kurie priklausė parapijoms, bet ir bendrai lietuviuose. Ragin-

damas žmones prie uolesnės religinės praktikos, jis ypatingai kovojo prieš girtavimą, kaip daugelio ydų ir nelaimių šaltinį. Tai buvo didelė parama blaivybės apaštalams, kaip kun. Staniukynas, kuris blaivybę pabrėžė Kunigų Sąjungos konstitucijoje ir įvedė blaivybės skyrių *Drauge*, ir kun. P. Saurusaitis, kuris leido blaivybės reikalams laikraštį ir organizavo blaivybės draugijas.

Iš daugybės Tėvo Kazimiero laiškų, rašytų kun. Staniukynui, matyti, kad visą misijų organizavimą, planavimą, susirašinėjimą su klebonais iš anksto atliko kun. Staniukynas. Iš tų pat laiškų sužinome, kad tie du vyrai rimtai svarstė lietuvių vyrų vienuolyno įsteigimą Amerikoje. Kadangi čia pat buvo jau vienuolis kapucinas, tai atrodė pats lengviausias dalykas steigti lietuvišką kapucinų šaką. Ta linkme buvo daroma žygių, bet po kiek laiko paaiškėjo, kad kol kas tam nebuvo tinkamų sąlygų.

Tai nė kiek nesumažino kun. Staniukyno energijos naujame sumanyme ir jis laiškais pradėjo kalbinti tėvus marijonus, kurie (1909) slapta buvo atnaujinę rusų uždraustą jų vienuolyną ir buvo įsteigę savo naujokyną Šveicarijos Fribourge. Jis jiems parūpino, laikinai kad ir mažą, Šv. Mykolo parapiją Chicagoje ir kvietė kurtis Amerikoje. Marijonų atnaujintojas kun. Jurgis Matulaitis, vėliau Vilniaus vyskupas ir dabar Romoje svarstomas pakelti į šventuosius, pasiūlymą priėmė ir 1913 m. atvyko į Chicago su dviem tėvais marijonais — kun. Feliksu Kudirka ir kun. Julijonu Kazaku. Kun. Matulaitis netrukus grįžo į Šveicariją ir iš ten atsiunrė daugiau marijonų. Čia įsikūrę marijonai padėjo *Draugui*, perėmė jo administraciją, o vėliau ir visą laikraštį. Greitai jie įsitraukė ir į misijų darbą.

Radęs kas jam palengvins laikraščio leidimo našta, kun. Staniukynas ieškojo sau pavaduotojo ir Kunigų Sąjungos pirmininko pareigoms, nes auganti kazimieriečių vienuolija iš jo reikalavo dar daugiau darbo ir atsidėjimo. Jis tai pareiškė 1913 m. Kunigų Sąjungos seime ir pirmininku jo vieton buvo išrinktas Bostono lietuvių parapijos klebonas kun. Tomas Žilinskas. Tas pats, kuris kitados Seinų seminarijoje buvo pirmuoju klieriko Staniukyno įsteigtosios slaptosios lietuvių draugijos pirmininku.

Visada jautrus žmonių nelaimėse, kun. Staniukynas nuo pat atvykimo Amerikon atkreipė dėmesį į našlaičių ir netekusių globos senelių reikalus. Kaip matėme, jis tuos dalykus kėlė pir-

mame Amerikos Lietuvių Katalikų Federacijos kongrese (1906). Jis jų nepamiršo ir steigdamas Kunigų Sąjungą, ir visuose jų seimuose primindavo aukų rinkimą našlaičių prieglaudos namams. Nesulaukdamas pagalbos iš kitų, jis pats rinko aukas, ragino steigti Angelo Sargo draugijėles, kurios jam padėtų tas aukas rinkti. Prieglaudos reikalams jis paaukojo visą pelną iš savo išleistos knygelės *Naminis Vaikų Auklėjimas*. Pagaliau 1911 m. Kunigų Sąjungos seime jis pasiūlė nutarimą, kad visi klebonai savo bažnyčiose įtaisytų aukų dėžutes našlaičių prieglaudos namams. Nors pasiūlymas ir buvo priimtas, tačiau ne visur jis buvo vykdomas.

Labdarybės reikalus jis išjudino tiek, kad Chicagoje 1914 m. kovo 29 d. buvo įsteigta Lietuvių R. Katalikų Labdaringoji Sąjunga. Jis jai dabar mielu noru perdavė jo kruopščiai per daugelį metų surinktus centus, kurių viso buvo 1.635,38 dol. ir kuriuos jis vadino Našlaičių Fondu. Jis taip pat apsiėmė būti tos sąjungos išdininku. Jo įnašas įgalino Labdaringąją Sąjungą kitais metais nupirkti našlaičių prieglaudos statymui 10 akrų žemės greta seserų kazimieriečių vienuolyno : tarp 68 ir 69 gatvių-ir tarp Washtenaw ir California Ave.

Organizuotoji katalikų veikla daugumoje rėmėsi kunigais. Tai buvo gera, kol draugininis gyvenimas telkėsi apie parapiją. Kai jis išsiplėtė už parapijos ribų ir pradėjo apimti platesnę lietuvių visuomenę, vieni kunigai viso darbo negalėjo aprėpti. Jems buvo reikalinga pasauliečių pagalba. Tai buvo ypač ryškiai pastebima Amerikos lietuvių tarpe, kur dalis lietuvių laikė sau pagrindiniu tikslu niekinti tikėjimą ir bažnyčią. Katalikams reikėjo daugiau prasilavinusių pasauliečių. Jų paruošimą rėmė 1900 m. įsteigtoji *Motinėlės* draugija, kuri savo svarbiausiu uždaviniu pasiėmė teikti materialinę pagalbą gabiems ir doriems lietuviams studentams, kad jie, išėję mokslus, galėtų lietuvių tarpe skleisti švietimą ir tautinį susipratimą.

Toji parama nesiribojo vien amerikiečiais studentais: *Motinėlės* geroji ranka siekė ir plačiųjų užjūrių. Lietuvių studentų skaičius didėjo. Didėjo, aišku, ne vien iš *Motinėlės* paramos. Vietose, kur susitelkė didesnis būrelis lietuvių studentų, atsirado jų draugijėlės. Kilo gyvas reikalas arčiau susiburti ir katalikams studentams, kurie savo veikimo pagrindan dėjo tautinius ir katalikiškos akcijos uždavinius. Tokios organizacijos reikalas

brendo Rusijos ir Vakarų Europos universitetuose mokslus einančio lietuvių jaunimo tarpe. 1910 m. vasarą Kaune buvo sukvieistas pirmas katalikų lietuvių studentų suvažiavimas, kuriame dalyvavo atstovai iš devynių universitetų. Jie nutarė steigti lietuvių katalikų studentų sąjungą, kuriai buvo suteiktas *Ateitininkų* vardas. Drauge ton sąjungon buvo nuspręsta organizuoti ir gimnazijų bei mokytojų kursų moksleivius.

Ateitininkų organizavimas turėjo būti slaptas. Niekas net negalėjo svajoti apie rusų valdžios leidimą. Dėl to iš pat pirmųjų žingsnių buvo susidurta su piniginiiais sunkumais. Kas pagelbės ir kur kreiptis ? Organizatorių akys nukrypo į užjūrio brolius amerikiečius, geriau sakant, į pačią jautriausią jų širdį — kun. Staniukyną, kurio palankumas besimokančiam jaunimui jau buvo plačiai žinomas Lietuvoje. Ir jie neapsiriko. Iš platoko susirašinėjimo (1910-1913 m.) su ateitininkų steigėjais — Maskvos universiteto studentu Pranu Dovydaičiu, su Liuvono ir paskui Mūnsterio universiteto studentu kun. Pranu Kuraičiu ir su kun. Povilu Dogeliu Kaune — matyti, kad jis ne tik pinigais rėmė Lietuvos ateitininkus, bet ir uoliai domėjosi jų organizaciniu veikimu. Tai, aišku, davė mintį steigti panašią organizaciją Amerikoje, kur buvo įkurtas Lietuvių Katalikų Moksleivių Susivienijimas (1912).

Kun. Staniukynas yra šelpęs visą eilę mokslus ėjusių kunigų, siuntinėdamas jiems mišių stipendijas. Savo aukomis jis rėmė *Saulės* ir kitas švietimo draugijas Lietuvoje. Jis nuolatos teikė piniginę pagalbą pirmojo lietuviško elementoriaus autoriui, žinomam patriotui poetui Ksaverui Vanagėliui-Sakalauskui, kuris gan skurdžiose sąlygose mokytojavo Lenkijoje. Kaip jis visa tai pajėgė greta didelių aukų reikalaujančios kazimieriečių kongregacijos — vienas Dievas nežino.

Prie visuomeninės jo veiklos tenka paminėti jo visokeriopą pagalbą lietuviams kunigams Amerikoje. Kam atsirado noras ar reikalas persikelti į kitą parapiją, tas dažniausiai kreipdavosi į kun. Staniukyną. Ir pastarasis visada nuoširdžiai padėdavo, tarpininkaudamas pas vyskopus. Jis yra Amerikon parsikvietęs visą eilę kunigų, arba padėjęs norintiems čia atvykti. Jis uoliai prisidėjo prie Amerikos lietuvių pastangų gauti lietuvių vyskupą. Kai tos pastangos nedavė vaisių, tai daug kas žiūrėjo į kun. Staniukyną, kaip į savą vyskupą, kuris daug gali vien savo kuklios asmenybės autoritetu.

LAUKŲ LELIJA

*Maži vaikai — maži vargai, didi vaikai —
didi vargai* (Lietuvių patarlė).

Kas šiandieną Chicagoje užklysta Marquette parko apylinkėse ir pažvelgia į kazimieriečių vienuolyną, tuojau pagalvoja : koki buvo išmintingi žmonės, parinkę tokią gražią vietą. Jų akys nejučiomis nukrypsta į priešais didelius rūmus bestovintį ant aukšto piedestalo liekno kunigo statulą. Nugarą atgręžęs į triukšmingą Marquette kelią, lieknasis kunigas giliomis akimis žiūri į vienuolyno duris, tarsi saugodamas, kad pro jas neįeitų nieko pikta, ir neišeitų nieko neteisaus.

Ne mažesniu rūpesčiu tas kunigas žvelgė prieš keliasdešimt metų į tą pačią vietą, kur tada buvo tik pelkynas. Nematomas Dievo pirštas nurodė, kad čia turi išaugti jo kuriamos vienuolijos motiniški namai. Baugu jam buvo tada žiūrėti. Laiko akimirksnio apimtas, jis tarsi užmiršo ateitį. Savo širdyje tyliai abejojo. Kas gera gali augti pelkyne ? Ar jau nėra geresnės dirvos ? Tik kiek atsipeikėjęs, jis prisiminė laukų leliją, apie kurią tiek kartų buvo skaitęs Evangelijoje ir aiškinęs žmonėms.

Ten žemės gėrybėmis susirūpinusiems žmonėms sakoma : « Nebūkite bailiai susirūpinę savo gyvybe, ką valgysite, nė savo kūnu, kuo vilkėsite. Argi gyvybė ne svarbesnė už valgį ir kūnas už drabužį ? Žvilgtterėkite į dangaus sparnuočius : jie nei sėja, nei pjauna, nei į kluonus nekrauna ; o jūsų dangiškasis Tėvas juos maitina. Argi jūs ne daug daugiau verti kaip jie ? Kas gi gali savo rūpesčiu padidinti savo ūgį vienu mastu ? Ir kam jūs bailiai rūpinatės drabužiu ? Išižiūrėkite į laukines lelijas, kaip jos auga ; jos nesidarbuoja ir neverpia ; tačiau aš sakau jums, kad ir Salia-

monas visoje savo garbėje nebuvo taip apsvilkęs, kaip kiekviena iš jų. Taigi, jei Dievas taip apvelka laukinę žolę, kuri šiandien yra, o rytoj metama į krosnį, kaipgi labiau jus, žmones menko tikėjimo ? Nebūkite tad bailiai susirūpinę ir nesakykite: Ką, valgysime, ar ką gersime, ar kuo apsidengsime ? Nes visų tų dalykų labai ieško pagony. Juk jūsų Tėvas žino, kad viso to jums reikia »³⁸.

Tai apmąstydamas, jis dvasios akimis regėjo sausrų kepimą, vėjų blaškomą ir audrų lankstomą leliją, kol ji pasipuošia gražiausiu apdaru. Jo akys nušvito džiaugsmu, o širdis prisipildė ryžto : ir čia žydės laukų lelija ir garsins Viešpaties vardą. Jis nusprendė dar daugiau dirbti ir aukotis. Pakelti vėjus ir audras, nors jo sveikata darėsi trapi kaip džiūstanti šakelė.

Namų statyba tapo didžiuoju jo rūpesčiu. Planai buvo smulkiai paruošti dar neturint žemėje vietos. Dabar ji atsirado — pelkyne. Reikėjo skubėti su darbų pradžia, kol oras sausas ir šiltas. Pamatus kasti turėjo pradėti trečiadienį, rugsėjo 22 d., bet pirmieji kastuvai žemę palietė tik penktadienį. Greta augo krūvos plytų ir kitokių statybinių medžiagų. Kun. Staniukynas čia lankėsi beveik kasdien. Stebėdamas darbų pažangą ir skaičiuodamas, ko dar reikia, jis jautė sunkiai apvaldomą norą pačiam šokti į darbą, kad tik namai greičiau augtų.

Yra sakoma, kad skausmai perpus sumažėja, o džiaugsmas dvigubai padidėja, jeigu jais pasidalini su kitais. Šios žmogiškos ypatybės dėka, apie darbus mes gauname patirti iš jo laiškų motinai Cirilei ir seserims Mt. Carmelyje. 1909 m. lapkričio 25 d., vienam mėnesiui nuo statybos pradžios praslinkus, jis rašo sesutėms : «Pirmojo aukšto didesnė dalis jau atlikta. Reik tikėtis, kad 5 d. gruodžio, iki pašventinimo kampinio akmens, ir antrojo aukšto jau kiek bus pradėta. Bus gražus ir didelis namas. Biskų žema vieta. Palijus kelis syk ir atidrėkus, vanduo stovi skiepe ir aplinkui pamatus. Užlaikymui namo nuo drėgnumos, reikalingas įtaisymas elektrinės pompas išvaryti vandenį. Tas įtaisymas yra reikalingas ant ilgo. Panedėlyje (lapkričio 22 d.) nupirkau du lotu už 67-tos gatvės, į šiaurę nuo vienuolyno žemės, pastatymui namo kunigui kapelionui. Užmokėjau 550 dolerių ».

³⁸ *Mato* 6, 25-32.

Kertinio akmens šventinimo diena, kaip jau aukščiau³⁹ matėme, buvo jam didžiai skaudi. Iškilmių dalyviai tegalėjo iš tolo pasižiūrėti į vandenyse dunksančias sienas. Darbai sustojo. Laukiama geresnio oro. Jis griebiasi kolektuoti Chicagoje, o pas-
kui suks į Pennsylvaniją. Tai galėsia įvykti gavėnios pabaigoje. Iš 1910 m. balandžio 11 d. laiško sužinome, kad jau lentų stogas uždėtas, trūksta tik grafito plytų. Viduje tuo tarpu išvadžioti vamzdžiai elektrai, gazui ir vandeniui. Antrame aukšte statomos kambarių sienos. Miesto administracija kasa griovį nuo 69-tos gatvės atvesti į vienuolyną vandenį. Architektas tvirtina, kad viskas būsia baigta birželio 18 d. Kun. Serafinas sudarė planus koplyčios altoriui ir stacijoms, kurie jau užsakyti. Kainuos apie 1.000 dolerių. Tai bus jo auka. Planuojama visą plotą aptverti tvora. Geriausiai būtų plytų siena kokių aštuonių pėdų aukščio, bet tai per brangu, — atsieitų apie 6.800 dolerių. Vėliau buvo aptverta lentinė tvora.

Viltis turėti gatavus namus vasarą paskatino kun. Staniukyną rūpintis naujų seserų priėmimu. Mt. St. Mary's seminarijoje Scrantone mokėsi 7 naujokės ir 8 postulantės. Lietuviai klebonai nuolatos jo klausinėdavo, kada galėtų gauti seseris savoms mokykloms. Jis pasitarė su motina Cirile ir paprašė arkiv. Quigley, kad jis suteiktų dispensą toms septynioms naujokėms daryti įžadus anksčiau, negu reikalauja regulos. Leidimas buvo gautas balandžio 9 d. Naujokių egzaminatorium buvo paskirtas kun. Staniukynas, o įžadus priimti buvo paprašytas Scrantono vysk. Hoban. Toji iškilmių diena įvyko rugpiūčio 2 d., ir jauna seserų kazimieriečių šeima padidėjo ligi dešimties. Jos galėjo jau apimti didesnius darbo plotus, bet, Dievuli, tie plotai buvo daug didesni už jų jėgas ir pasiaukojimą!

Vasara atėjo ir praėjo, o namai dar nebaigti. Atsirado visokių kliūčių. Buvo kalnas ne vien oras. Numatytą namų pašventinimą vasarą reikėjo nukelti į rudenį. Kun. Staniukynas buvo nepatenkintas per lėtu darbu. Tai jis pareiškė ir arkivyskupui, kuris nuolatos teiravosi apie statybos pažangą. Rugsėjo pradžioje atvyko pasižiūrėti ir pats arkiv. Quigley. Ir jis buvo nepatenkintas, ir gan garsiai išreiškė savo nuomonę apie reikalą pakeisti architektą

³⁹ Žr. 115-110 psl.

ir kontraktorių. Pastarųjų susijaudinimas buvo didelis ir pasiaiškinimas ilgas. Tai pagelbėjo : darbas ėjo sparčiau, nors vis ne tokiau žingsniu kaip reikėjo. Namai buvo baigti tik 1911 m. sausio mėnesį — statyba truko keturis kartus ilgiau, negu pradžioje buvo apskaičiavęs architektas . . . Galime įsivaizduoti, kiek tai kainavo energijos, sveikatos ir nemigo naktų tam, kuris turėjo sužiūrėti visą medžiagą ir dar rankioti aukas.

Iki 1910 m. pavasario kazimierietės teturėjo vieną mokyklą Mt. Carmelyje. Ateinančiam rudeniiui jau seserų savo mokyklon norėjo gauti kun. Serafinas, Visų Šventųjų parapijos klebonas Chicagoje. Jis pažadėjo parūpinti joms gyvenamąjį namą prie pat mokyklos. Dėl to, skirstant seseris, reikėjo jau atsižvelgti į dvi vietas. Tuo reikalu kun. Staniukynas tarėsi su motina Cirile, kurios globoje per vasarą gyveno visos kazimierietės seserys. Galutinis sprendimas buvo paliktas jos nuožiūrai. Rugpiūčio 24 d. ji rašo kun. Staniukynui: «Vakar seselės išvyko tęsti darbą Mt. Carmely. Sesių Conceptą, kuri paskirta viršininke, lydi šios seselės: Kazimiera, Juozapa, Marijona, Eucharija ir Agnietė. Prieš išvažiavimą mūsų garbingasis vyskupas suteikė joms palaiminimą ir davė gražių patarimų. Kitos seserys tuojau bus pasiruošusios vykti Chicagon ». Tą patį ji parašė ir vysk. Shanahan, pabrėždama, kad «Mažosios Kazimieraitės» jau išsiųstos ten dirbti ir tvarkytis pačios. Tam jos jau pilnai priaugusios ir giliai persiėmusios vienuoliška dvasia. Vyskupas atsakė į tą laišką su padėka motinai Cirilei už visa, ką ji šiai naujai kongregacijai yra padariusi. Jis pilnai įsitikinęs, kad be jos pagalbos naujoji vienuolija nebūtų atsiradusi. Savo širdy vyskupas džiaugėsi, kad jo «Mažosios Kazimieraitės» jau tvarkosi savarankiškai. Tai jis savo įprastiniu humoru ir meile išreiškė kalėdiniuose linkėjimuose : «Dabar jau Jūs pusketvirtų metų, ir aš manau, kad jau esate per didelės džiaugtis dėže saldinių, kuriuos siunčiu. Neabejoju, kad šiuo metu Jūsų akys labiau nukrypusios į rogutes, bet deja, visos rogutės jau išparduotos ir Jūs gausite pasitenkinti saldainiais . . . »

Prieš išvažiudamos į Mt. Carmelį, seselės parašė laišką savo globėjui kun. Staniukynui. Joms atsakydamas (rugsėjo 2 d.), jis pasidžiaugia, kad jos dabar vienos sudaro gryną lietuvišką šeimą ir duoda eilę svarbių patarimų tolimesniuose darbuose.

Jis priminė, kad pirmoji mokykla buvo įrengta paskubomis, vaikai, kurie ten susirinko, buvo «neišauklėti, be supratimo apie švarumą, tvarką ar paklusnumą. Dabargi, porai metų praslinkus, mokyklos išvaizda visai pasikeitė : ją lankantieji mokiniai pasidarė jaukūs, švarūs, paklusnūs. Tokia atmaina neatsiėjo lengvai. Gerbiamos Sesers žino, kiek reikėjo padėti darbo, kantrybės, vargo, pasišventimo ir ištesėjimo, kad prie meilės, maldos ir Dievo malonės tuos vaisius išvysti». Toliau sako, kad kartais nežiūrint į visas pastangas atsiranda nepasiduodančių auklėjamai įtakai. Toki gadina kitus. Tada reikia ne tik vaikučius auklėti, bet ir šeimą taisyti. Ir tas iš tikro įvyksta : «Vaikučiai parsineša kasdien iš mokyklos po lašelį krikščioniškosios dvasios į savo namus, į savo šeimynas : jie gražiai persižegnoja, dievotai pasimeldžia, paklauso tėvų, sutinka tarp savęs, neprasivardžiuoja, nekeikia, yra švarūs, darbštus, ir tas viskas, prie Dievo pagalbos ir gerų sesučių maldų tokią turi nuolat įtakmę ant šeimynų, jog ir jos, štai, pasitaiso. Kiek katalikiškoji mokykla skleidžia tarp žmonių šviesos, kiek dūšių užveda ant doros ir išganymo kelio, kiek praplatina Dievo garbės! Šiandieną katalikiškoji mokykla yra tai apaštalytės darbas». Linkėdamas geriausio pasisekimo, jis pataria nesigailėti popierio nė rašalo ir visokiais reikalais kreiptis tiesiog į jį ar motiną Cirilę.

Per kalėdines atostogas buvo galutinai paruošta kun. Serafino mokykla ir seserims gyventi namai. Kun. Staniukynas tuojau paprašė motiną Cirilę atsiųsti iš Scrantono likusias seseris. 1911 m. sausio 7 d. rytą jis jas pasitiko Englewood stotyje ir tuojau nugabeno į jų naujos misijos namus. Išklausiusios dvejų mišių, jos priėmė Šv. Komuniją. Po pietų nuvyko apžiūrėti motiniškų namų. Apie juos sesuo Marija rašo motinai Cirilei: «Jie puikūs ! Mes nesitikėjome juos matyti tokius gražius ir patogius, kaip jie yra tikrumoje. Tik gaila, kad atidarymas bus kiek atidėtas. Daug radiatorių ir vamzdžių sprogo nuo šalčio ir nuostoliai siekia arti tūkstančio dolerių. Darbininkai su pataisymu užtruks apie porą savaitių. Kadangi nėra šilimos, tai ir kiti negali dirbti. Baldai jau namuose, bet mes jų dar negalime tvarkyti, nes namai dar nėra išvalyti, drėgni ir šalti».

Taip diena iš dienos kun. Staniukynui nešė naujų rūpesčių. Turėdamas būti arčiau namų, jis negalėjo važinėti su kolektomis.

Griebiasi tad plunksnos ir rašo lietuviams kunigams. Pirmiausia jis apgailestauja, kad beveik niekas neatsiliepė į jo kreipimąsi prieš porą mėnesių (1910 m. lapkričio 12 d.), kur buvo pavaizduota visa piniginė padėtis. Dabar jau atėjo pats svarbiausias laikas, kada seserys apsigyvena savo namuose ir jau plačiau įsijungia į mokymo darbą, kuriam jos pašauktos. Vienuolijos gyvenimas dabar reikalauja reguliarių pajamų. «Žemę perkant, vienuolyną statant, pasidarė didelė skola, kurios vieni nuošimčiai viršins 3.000 dolerių; vienuolyno užlaikymas atsieis bent kita tiek. Iš kur paimti tiek pinigų ? Aš, tiesa, kolektuoti ir toliau neatsisakau, bet mano sveikata neina stipryn, tik silpsta, o gal ir visai nutrūkti, tad iš tos pusės nėra didelės garantijos ; prie to malonė čiau seserims ir dvasiškai kiek pagelbėti: parūpinti joms maldaknygę, meditacijų rankvedį ir t.t. ».

Iš sausio mėn. atvykusių seserų trys mokė kun. Serafino mokykloje, o sesuo Marija su viena kandidate tvarkėsi namuose. Jos skubėjo viską paruošti, nes kun. Staniukynas jau buvo paprašęs motinos Cirilės atsiųsti iš Scrantono dar keletą naujokių. Belaukdamas daugiau savo šeimos, jis išrūpino arkivyskupo leidimą seserims visas maldas kalbėti lietuviškai ir vienuolyno koplyčioje nuolatos laikyti Švenčiausiąjį. Koplyčią puošė kun. Sarafino dovanotas altorius ir stacijos. Buvo įrengta vietų penkiasdešimčiai asmenų. Bažnytinis rūbus — baltą kapą, visų spalvų arnotus ir kieliką — iš Prancūzijos išrašė ir padovanojo kun. V. Dargis.

Naujas būsimų kazimieriečių būrys atvažiavo 1911 m. vasario 28 d. rytą. Aštuonias naujokes ir vieną kandidatę atlydėjo airė sesuo De Sales. Nuo Englewood stoties jos į vienuolyną atkeliavo viešomis susisiekimo priemonėmis. Išlipusios 63-čioje gatvėje, ties šv. Ritos mokykla, jos tolumoje pamatė laukuose didelius namus. Kelio klausis nereikėjo. Jos bematant susirado vienintelį takelį, kurį buvo išmynęs kun. Staniukynas, bevaikščiodamas nuo tramvajaus iki statybos. Jis dabar pro langą žiūrėjo į žąsėle atkrypuojančias seseles, ir su kiekvienu jų artėjančiu žingsniu jo širdyje plito džiaugsmas ir veidą nušvietė retai pasirodanti šypsena. Viešnioms jis paruošė staigmeną : šiandien jis atlaikys koplyčioje pirmąsias šv. mišias ir ją pašventins, ir Viešpats jau apsigyvens lietuvaikių seserų namuose.

Vos kun. Staniukynas spėjo išvažiuoti aukų rinkti, kai į Chicagą atėjo žinia, kad atvažiuoja motina Cirilė. Ji prieš ke- lioliką dienų buvo iškeliavus vizituoti savo seserų misijas Por- tlande, Oregon, kur buvo net keturios jų mokyklos. Grįždama į Scrantoną, ji būtinai norėjo pamatyti naujuosius kazimieriečių namus. Chicagoje ji praleido porą dienų, drauge atšventė šv. Kazimiero (kovo 4) iškilmes ir išvažiavo namo. Kovo 8 d. ji jau rašo kun. Staniukynui laišką. Išreikšdama apgailestavimą, kad neteko pasimatyti ir pasikalbėti kai kuriais reikalais, ji rašo :

«Pirmiausia leiskite Jus pasveikinti su didžiu laimėjimu savo vienuoliją kuriant. Nuo pat pradžios mūsų pažinties aš Jумыse mačiau malonų ir rūpestingą tėvą lietuvių vaikams, dėl to ir Chicagoje tikėjausi pamatyti seserims tinkamus namus. Kai aplankiau jų gražų vienuolyną, užtikrinu Jus, tikrovė toli prašoko mano vaizduotę. Esu sužavėta visu kuo ir labai gėriuos Jūsų uolumu bei pasiaukojimu, kuriuo parūpinote savo seselėms tokius namus. Aš giliai tikiu, kad Dievas Jums atlygins, paremda- mas dvasinę Jūsų kūrinio dalį lygiai taip gausiai, kaip Jūs aprū- note žemiškąją. Ir aš tikiu, kad Jam nepritruks dosnumo, nes Jūs labai uoliai sekėte Jo nurodytais keliais savo tautiečių atžvilgiu.

Aš manau, kad, parinkdamas Jus būti šios mažos bendruo- menės tėvu, Dievas norėjo, kad Jo dvasinė ir materialinė pagalba daugiausiai pasireikštų per Jus. Ši mintis mane skatina Jums patarti, kad kiek galima dažniau pamokytumėte seseris vienuo- linio gyvenimo principų ir jų užlaikymo ».

Kad seselės jau pačioje pradžioje prisidėtų savo darbu prie medžiaginės namų gerovės kėlimo, ji siūlo tuojau atidaryti mu- zikos klasę. Taip pat žada atsižvelgti į kun. Staniukyno prašymą paskirti vieną iš vyresnių Nekalčiausios Marijos Širdies seserų dar kurį laiką vadovauti jaunutei kazimieriečių šeimai ir padėti auklėti naujokes ir kandidatės. Anksčiau motina Cirilė buvo ma- niusi, kad galės tai padaryti tik vasarą, bet dabar jos širdyje susikaupė tiek daug meilės tai besipuošiančiai laukų lelijai, kad ji tuojau parinko vieną iš geriausių seserų. Ir balandžio 14 d., Didįjį Penktadienį, naujoji viršininkė ir naujokių magistra su penkiomis kandidatėmis iš Scrantono įžengė į motiniškus namus. Tai buvo motina Gabrielė.

Motina Gabrielė (iš namų Marija Donnelly) vienuolės iša- dus padarė 1884 m. Jos trisdešimtys metų vienuoliško gyvenimo

prabėgo mokyklose, mokant ir vadovaujant. Šis didis patyrimas buvo labai naudingas vadovauti jaunam vienuolynui. Ji tuojau susipažino su Chicagos kunigais, prekybininkais ir veiklesniais lietuviais. Vienuolynė paskirstė darbus ir pareigas visoms naujokėms ir kandidatėms. Sesuo Marija buvo jos pagelbininkė. Akademiją ji rado jau pradėtą su keliomis mergaitėmis. Laiko negaišindama, tuojau pradėjo pamokas su naujokėmis ir kandidatėmis. Anglų kalbą, matematiką ir kitus dalykus dėstė ji pati, o lietuvių kalbą, Lietuvos istoriją ir Šv. Istoriją dėstė kun. Staniukynas. Vėliau jis tuos dalykus pavedė seseriai Marijai, sau pasilikdamas religiją ir pedagogiką. Motina Gabrielė buvo labai veikli ir linksma. Jos pamokos būdavo gyvos ir įdomios.

Padidėjus vienuolyno gyventojų skaičiui, atsirado gyvas reikalas tvarkyti ūkį. Tuojau buvo nupirkta arklys, viena karvė ir keletas vištų. Žemė apie namus buvo suarta ir imta sodinti daržovės. Kiekviena kandidatė ir naujokė gavo sau paskirtą plotą, kuriame turėjo prižiūrėti daržus : paruošti žemę, sodinti, laistyti ir ravėti. Sesuo Marija savo broliui kun. A. Kaupui apie tai (1911 m. gegužės 8 d.) taip rašo : «Mums čia gyventi patinka. Aplink turim plačias pievas, ir pelkių yra, lyg apie Gudelius. Savo žemę jau pradėjom suarti, lyginti ir daržoves sodinti. Su laiku galėsime lietuviškus sodus turėti. Pats vienuolynas yra gražus ir gerai įrengtas. Šiuom tarpu čia gyvena aštuonios naujokės ir devynios kandidatės. Iš seserų esu čia tik viena, už tai ir darbo turiu daug, reikia namus prižiūrėti ir kitas visas mokyti. . . Scrantone dar mokosi vienuolika kandidačių».

Kun. Staniukyno rankos taip pat buvo pilnos darbo. Jam nepalaujamai rūpėjo vienuolyno dvasinė bei materialinė pažanga. Kai tik atsirasdavo laisvesnė diena kita, jis vykdavo kolekтуoti. Bet jis negalėjo iš savo namų išvykti neparūpinęs, kas seserims atlaikys koplyčioje pamaldas ir suteiks kitus dvasinius patarnavimus. Jam jau nuo seniau rūpėjo susirasti vienuolynui kapelioną, kad pats galėtų atsidėti mokymui, vadovėlių ruošimui, Kunigų Sąjungos, *Draugo*, našlaičių prieglaudos reikalams ir šimtams laiškų bei straipsnių spaudai. Visai tad nenuostabu, kad savo

dienoraštyje ⁴⁰ jis dažnai nusiskundžia galvos skaudėjimu. Jo darbo valandos nusitęsavo ligi vėlybų išnaktų ir dažnos nemigos naktys nedavė jo silpnam kūnui reikiamo poilsio.

Prasidėjo namų pašventinimo pasirengimai. Pirmasis pakvietimas buvo išsiųstas Harrisburgo vyskupui Shanahan. Vasario 10 dieną kun. Staniukynas jam rašo, kad po daugelio sunkumų motiniškasis namas Chicagoje jau baigtas. Mėnesio gale ten jau apsigyvens seserys ir naujokės. Tai bus didelis džiaugsmas. «Bet tas džiaugsmas nebus pilnas be Jūsų Ekscelencijos palaiminimo. Jūs pašaukėte šią kongregaciją gyvenimui ir nuoširdžiai jai padėjote ir globojote, todėl nužemintai prašau jai Jūsų Tėviško palaiminimo. Motiniškų namų pašventinimas paskirtas liepos 2 d. Labai širdingai prašau Jūsų Ekscelencijos paskirti porą dienų Jūsų vaikeliams, aplankyti juos Chicagoje, būti labiausiai laukiamu šv. Kazimiero seserų svečiu, suteikti joms džiaugsmo ir dalyvauti iškilmėse».

Kitas laiškas buvo skirtas motinai Cirilei. Ji širdingai prašoma prisidėti prie mūsų mažos bendruomenės džiaugsmo. Bendrame kvietime visiems lietuviams kunigams jis pasirašo kaip Kunigų Sąjungos prezidentas. Dėkoja už ligšiolinę paramą, prašo pagalbos ir toliau, ir būtinai atvykti į šventinimo iškilmes. Pageidauja, kad klebonai pasirūpintų surasti tinkamą vienuolynui kandidatų, kad mes kuo daugiau turėtume seserų mokytojų. Šimtai kvietimų išsiuntinėti atskiriems asmenims ir draugijoms, ir per spaudą buvo kviečiama visa gausi Chicagos ir kitų vietų lietuvių visuomenė.

Namų pašventinimo iškilmės sutraukė daug žmonių. Draugijos atžygiavo su vėliavomis, giedojo 50 vyrų choras. Šventinimo apeigas atliko arkivyskupas Quigley, jam asistavo 24 kunigai

⁴⁰ Kun. Staniukynas nuo 1911 iki 1918 metų vedė kasdieninius užrašus, kurie paprastai vadinami dienoraščiu. Užrašai labai trumpi, dažnai paminimi nereikšmingi faktai, kaip antai, atsikėlimo laikas, kokia miego naktis, oras, mišių laikas, išlaidos tramvajui ir laikraščiu. Kiti įvykiai pažymėti sumariškai, be išvadų ir aplinkybių aprašymo. Atrodo, kad dienoraštis buvo vedamas tik sau pačiam atsiminti. Kiekvieniems metams skirta atskira knygelė. Trūksta 1914 m. dienoraščių, kaip tik to laikotarpio, kuris galėtų įnešti daugiau aiškumo dėl jo santykių su viršininke.

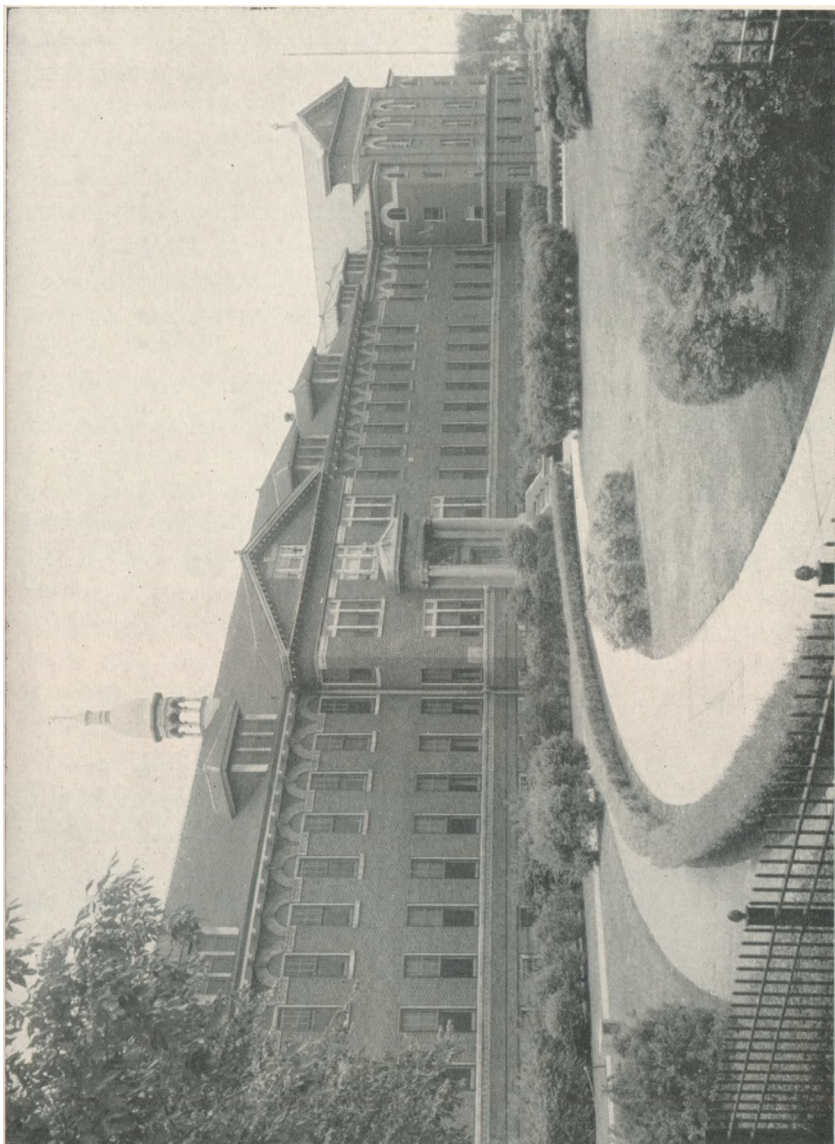
ir šeši klierikai. Priėmimo ir specialūs svečiams kambariai buvo išpuošti gėlėmis. Viskas tą liepos 2 dienos popietę buvo gražu, ir niekas nesiskundė karščiu, nors termometras rodė 98° Fahrenheito, ir niekur arti nebuvo jokio pavėsio. Ceremonijoms pasibaigus, žmonių minia nesiskirstė. Jie vaikščiojo aplink namus, apžiūrinėjo iš vidaus ir negalėjo akių atitraukti nuo seserų. Jų platus vienuoliškas apdaras, jaunų veidų šypsena žmonėms bylojo, kad Amerikos lietuvių gyvenime atsiveria naujas istorijos lapas. Pačioms seserims, nepratusioms prie didelės minios, atrodė, kad čia susirinko visi Chicagos lietuviai.

Arkivyskupas pagyrė iškilmių dalyvius, ypač draugijų procesiją, ir pasidžiaugė lietuvių dosnumu savo naujai kongregacijai. Jis linkėjo, kad šis gražus seselių būrys sparčiai augtų ir kad kiekviena lietuviška parapija galėtų turėti savas seseles mokytojomis, kurios prabiltų į vaikučius sava kalba, ir įdiegtų jiems gražias kenčiančios, bet giliai religingos, lietuvių tautos tradicijas.

Kun. Staniukynas buvo laimingas, kad jo darbas Dievui ir Tėvynei vainikuojamas pasisekimu, kad mažas garstyčių grūdas prigijo, kad laukų lelija jau skleidžia savo pumpurus. Sukinėdamasis tarp dvasiškių, seselių ir pasauliečių, jis tarsi kažko ieškojo. Jis norėjo čia pamatyti malonųjį vyskupą Shenahan, uolią ir rūpestingą motiną Cirilę, bet pirmasis buvo užimtas kelione į Romą, o antroji rekolekcijomis. Motina Cirilė atsiuntė savo atstovę, motiną Pius, kuri ne tik turės padėti seselėms iškilmių metu, bet ir parvežti raportą apie tą didžią šventę gyvu žodžiu, kurio motina Cirilė laukė ne tik savo gera motiniška, bet ir nekantraujančia moteriška širdimi. . .

Žmonės atėjo ne vien tik pasižiūrėti, bet ir savu centu paremti kilnų darbą. Už aukas buvo išplatinta pusantro tūkstančio medalių — geltonų ir baltų — ir dar šiek tik surinko įkurtuvėms iš žmonių troškulio, kurį padėjo malšinti pačių seserų gamintas šaltas limonadas.

Kai vartai kun. Staniukyno laiškus ar trumpučius dienoraščio užrašus, gauni patirti, kad jis nė dienos nepraleidžia be naujų rūpesčių. Jis nežino, kas yra poilsis po sunkesnio darbo, nė kas yra žmonių mėgiamas «išsiblaškymas». Vieno darbo nebaięs, jis jau planuoja kitą. Jo naujas sumanymas šį kartą buvo

Motiniškėji Seserų Kazimieriečių namai dabar

kapelionijos statyba. Planai jau paruošti, reikia pradėti jų įgyvendinimą. Jis prisiminė dar seniau duotą kun. Jurgio Kolesinsko pažadą suteikti žymią auką kapelionijos statybai. Dabar buvo pats laikas, ir jis užkalbino jį iškilmių metu.

Rytojaus dieną juodu jau buvo banke ir kun. Kolesinskas išrašė 5.000 dolerių čekį. Toliau, jei būsią reikalo, jis žadėjo dar pridėti ir išreiškė savo pageidavimą būti seselių kapelionu. Pastarasis noras kun. Staniukyną ir džiugino ir baugino. Jam būtų labai malonu ir naudinga, kad kitas kunigas kapelionautų, o jis pats galėtų atsidėti mokymui ir aukų rinkimui. Tačiau jis jau-tė, kad tokiam paliegusiam seneliui kapeliono pareigos bus per sunkios. Žadėdamas savo globą ir seselių priežiūrą, jis siūlė jam apsigyventi kapelionijoje, kai tik ji bus baigta įrengti. Kun. Kolesinskas nesulaukė nė to, — jis mirė 1912 m. kovo 5 dieną ⁴¹.

Vasarą motiniškieji namai pavirto tikru bičių aviliu. Čia suvažiavo atostogų visos seselės ir likusios kandidatės iš Scrantono. Ištisos dienos buvo pilnos judesio : vienos mokėsi lietuvių kalbos, kitos muzikos, trečios religijos ir būsimoms vienuolėms reikalingų dalykų. Dar kitos buvo įtrauktos į namų ruošą, grindų ir visų užkampelių žvilginimą, tarsi dulkė būtų pats didžiausias Dievo priešas ! O pertraukų metu visos užguldavo daržus, kiekviena sau paskirtą dalį. Visas plotas aplink vienuolyną pavirto gražiu žaliuynu. Daržovės augo net virsdamos iš šaknų ir garbiniavosi vešlūs jų lapai. Tik vakarinės rekreacijos metu seserys susirinkdavo į draugę ant mažos pievelės priešais didžiasias duris. Kai pavasarį arė žemę, neviena jų pagalvojo, kam čio paliekama tiek daug tuščio ploto, o dabar jau darėsi ankšta.

Vasarai svyrant į antrąją pusę, prasidėjo aštuonių dienų

⁴¹ Kun. Jurgis Kolesinskas, marijonas, (1836-1912), kilęs iš Punsko parapijos, 1859 m. išventintas kunigu, 1863 m. prisidėjo prie sukilėlių ir buvo jų kapelionu. Patekęs į rusų nagus, jis buvo išsiųstas į Sibiro katorgą, kur sunkiuose darbuose išbuvo 20 metų. 1885 m. buvo amnestuotas ir grįžo Lietuvon. Kadangi jam čia rusai neleido eiti jokių kunigo pareigų, tai 1890 m. atvyko Amerikon. Vienerius metus buvo Pittston, Pa., lietuvių parapijos klebonu, 1892 m. Čikagoje jam buvo pavesta steigti šv. Jurgio parapiją. Dar yra klebonavęs kitose vietose ir rašinėjęs lietuviškoje amerikiečių spaudoje. Plačiau žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII (1957), 220-221 psl.

rekolekcijos. Tai pirmosios motiniškuose namuose ir visai vienuolijos šeimai — seserims, naujokėms ir kandidatėms — esant po vienu stogu. Rekolekcijas vedė kun. Staniukynas. Jis uoliai joms ruošėsi, norėdamas dabar savo įkurtai kongregacijai padėti tokius pat tvirtus dvasinius pagrindus, kaip ir tiems namams, kurių koplyčioje vyks tos didžiojo susikaupimo dienos. Savo konferencijose jis troško viską pasakyti ir nieko nepraleisti, kas vienuolės dvasiniame gyvenime yra svarbu ir būtina.

Rekolekcijų išvakarėse, rugpiūčio 6 d., jis pasakė įžanginį pamokslėlį, kurio tema buvo apie vieną reikalingą dalyką. Kitų dienų konferencijose jis dėstė apie sielos išganyką, nuodėmę, pragarą, paskutinį teismą, geros vienuolės mirtį, puikybę ir nusižeminimą, apie apmąstymus, apie pagrindines vienuolių dorybes — neturtą, skaištybę ir paklusnybę, — apie dangų, katalikišką auklėjimą ir vaikų mokyną, atgailos sakramentą ir Švenčiausiąją Mergelę Mariją.

Konferencijas papildė mąstymai, kurių tikslas paprastai būna pritaikinti svarstomus dalykus savo praktikai, čia buvo paliestos daugumoje dvasiniam tobulinimui taikomos temos iš Evangelijų ir iš vienuolinio gyvenimo, kaip antai: apie pašaukimą į vienuolyną, apie tobulinimąsi, apie dvasinį gyvenimą, vienuolijos regulas, apsimarinimą, tylos užlaikymą, artimo ir Dievo meilę, ir maldos reikalingumą.

Rekolekcijų metu susirinkus seserims, naujokėms ir kandidatėms, tuojau buvo pastebėta, kad naujieji namai darosi per ankšti. Iš 48 vietų miegamuose kambariuose buvo telikę neužimtos tik 8 lovos. Rugsėjo pradžioje atidarius pensionatą ir mokyklą, tikėtasi, kad atsiras mergaičių, kurios panorės stoti kandidatėmis į vienuolyną. Kilo gyvas reikalas įrengti dar vieną miegamąjį su 30 lovų. Reikėjo jau keltis į pastogę.

Naujos išlaidos. Iš kur gauti pinigų ? 1911 m. rugsėjo 19 d. laiške lietuviams kunigams, kun. Staniukynas aiškina, kad vienuolyno skola jau išaugo į 60.500 dolerių, iš kurių 37.000 paskolinti 5 %, o likusieji 6 %, kas per metus pareikalauja vieno nuošimčio virš 3.000 dolerių. Didinti skolą nebūtų išmintingas dalykas. Dėl to jis prašo tų klebonų, kurių bažnyčiose šiemet dar nebuvo rinkta aukų, prisidėti savo asmeniškai auka ir paraginti parapičius. Naujam miegamajam, prausyklai, siuvyklai ir padėjimui sandėliams įtaisyti reikėtų 4.700 dolerių. Kiek šis laiškas

pagelbėjo, sunku pasakyti, bet kitą rudenį reikalingos patalpos jau buvo įrengtos.

Kapelionijos statyba buvo kitas galvosūkis. Gyvendamas tolokai nuo vienuolyno, šv. Kryžiaus parapijos klebonijoje (4557 S. Wood St.), jis pats gerai patyrė, kiek nepatogumų ir laiko gaišaties, kai reikia nuolatos važinėti ten ir atgal, ir dar geroką galą kelio nuklumpoti pėsčiam visokiuose oruose. Žemė jau buvo nupirktą, ir kun. Kolesinsko 5.000 dolerių auka įgalino pradėti darbus. Kapelioniją jis planavo kiek didesnę, negu reikėtų tik vienam kunigui gyventi. Jis numatė vietos ne tik būsimam kapelionui, bet kuriam laikui ir sau pačiam, ir pasitaikančiam vienam kitam svečiui. Apatinį aukštą, kurio dalis buvo įleista žemėn, jis skyrė bendriems visuomeniniams reikalams, o pirmoje eilėje *Draugui*, kurio leidimas Wilkes-Bariuose pinigais buvo sunkiai pakeliamas.

Ir viena ir kita statyba, ir vienuolyno augimas reikalavo daugiau pinigų. Tai stumte stūmė kun. Staniukyną aukų rinkti, vėl eiti kaip elgeta nuo durų iki durų, jas varstyti dėl dešimtuko, dėl kvoterio, klausytis išsikabinėjimų, abejonių ar net pikto pašaipų. Vaikščioti vakarais tamsiomis ir purvinomis priemiesčių gatvėmis, šaltais ir drėgnais orais. Tai būtų sunkus darbas net sveikam ir stipriam vyrui, o mūsų vargšas idealistas buvo paliegęs, išdžiūvęs, silpnais plaučiais ir nestipria širdimi. Kelionėse jis neieškojo sau jokių patogumų, naudojosi pigiausiomis susiekimo priemonėmis ir tenkindavosi kukliausiu maistu, kad tik daugiau sutaupyti, kad tik daugiau pinigų parvežtų vienuolynui.

O tas pinigas ateidavo nelengvai. Tai matyti iš jo pastabų 1912 metų dienoraštyje. Retą dieną nesiskundžia galvos skaudėjimu. Kolektuodamas Du Bois, Pa., sausio 30 d. rašo, kad vakar ir šiandien vos galįs kvėpuoti. «Jei kiek palipu trepais [laiptais], tai reik gaudyt orą. Trumpas kvėpavimas — rasi labai silpni plaučiai, mažai išdirba kraujo. Kaip bus toliau su mano darbais ? » Porą dienų paklampojęs po sniegą, vasario 1 d. užrašo : « Po pietųėjau iki 5 val. 30 min. Buvau ir pas O . . . — šykštus ir piktas žmogelis. Bankierius, bevaikis, 130.000 dolerių vertas ». Kovo mėnesį buvo susiplanavęs patraukti į vakarus, susirašinėjo su kunigais. Kai viskas buvo paruošta kelionei, iš East St. Louis gauna nuo klebono telegramą tik su vienu žodžiu : « No ».

Ką gi, pasuko į Omahą ir Kansas City Nebraskoje. Kolektavo, padėjo klausyti išpažinčių, o atliekamui laikui rašydavo *Draugui* pamokslus.

Ne vienoje vietoje pastebėjo ir kunigų abuojumą, kurie kartais nerasdavo laiko su juo pasikalbėti, nes reikėdavo «užimti» į atlaisdus suvažiavusius kunigus svečius. Lankydamasis gegužės mėn. pradžioje Philadelphijoje, vis abejojo, ar kun. A. Milukas leis jo parapijoje kolektuoti, ar ne. Mat, jis nuo vienuolijos steigimo pradžios jau kiek nutolo, kai vieton jo siūlomos spaudos apaštalavimo vienuolijos buvo pasirinkta auklėjimo-mokymo kryptis. Vėliau jis nedaug pritarimo rodė kun. Staniukyno steigiamai Kunigų Sąjungai, kuri nuo pat pradžios ėmėsi leisti savo laikraštį (*Draugą*). O kai katalikiškasis Susivienijimas savo seime nutarė savo organu pasirinkti *Draugą*, vieton kun. Miluko leidžiamos *Žvaigždės*, tai karšto dzūko širdis visai atšalo nuo kitados buvusios bičiulystės. Kai juodu susitiko, kun. Milukas pasakė, kad leistų kolektuoti tiktai bažnyčioje, bet ir tam turėtų gauti Philadelphijos arkivyskupo leidimą . . .

Besilankydamas po lietuvių namus tame pačiame mieste, kur jam nereikėjo klaustis leidimo, jis vėl, kaip žiemą, pajuto savo sveikatos trapumą. Tai, žinoma, jam nebuvo jokia naujiena, bet jis vis tikėjosi, kad nusigalėsias. Antai, jau 1911 m. rudenį, kai kažkam prireikė jo nuotraukos, jis pasiskolino kun. Kraučiuono sutaną (savoji buvo apdriskus) ir nuėjo pas fotografą. Rugsėjo 20 d. dienoraštyje rašo, kad gautoji fotografija jį parodė labai susibaigusį, lyg iš ligos išėjusį. Po kelių savaitių vėl skolinasi sutaną ir eina pas kitą fotografą, nes pirmoji spaudai netikusi. .. Dabar, pavasarį, gegužės 8 d., dienorašty skaitome: « Jaučiu viduriuose lyg kokį perskrodimą po krūtine aplinkui — bijau, kad nebūtų kokio pavojingo uždegimo, ar vėžio. Labai reiktų sugrįžus Chicagon gydytis ». Tos pačios dienos vakare dar priduria: «Vis dar jaučiuosi nesveiku. Šis patyrimas, tikiuosi, rimtai privers mane į gyvenimą žiūrėti». Gegužės 11 d. rašo : « Reik man, labai saugoti sveikatą. Higieniškai gyventi — darbininkų mažai o ir tie mažinasi — miršta ».

Bekolektuojant pasitaikydavo ir giedresnių prošvaisčių. Štai Baltimorėje gegužės 16 d. užrašuose skaitome: «Dieve mano, kaip gerų yra žmonių lietuvių! Daugelis atneša savo aukas į namus».

Vienuolyno reikalus kolektavimo metu tvarkė laiškais. Pro tarpiais grįžęs Chicagon, griebdavosi akademijoje dėstyti tikybą, o naujokėms ir kandidatėms — katekizmą. Kapelionijos statyba taip pat jam atėmė daug laiko, sveikatos ir kantrybės. Vis ko nors trūkdavo, vis darbai vėluodavo, vis reikėdavo ką nors pertaisyti. Be reikalo gaišuojamas laikas ir eikvojamas pinigas. Laikas šiuo momentu pasidarė pats svarbiausias, nes kapelionija buvo reikalinga ne tiek kapelionui, kiek laikraščiui *Draugui*, kuris atsidūrė kritiškoje būklėje.

Draugas nuo pat pirmųjų dienų sunkiai vertėsi piniginiuose reikaluose, nepaisant, kad redaktorius dirbo be atlyginimo, ir administracija bei darbininkai turėjo tenkintis mažu užmokesčiu. Kun. Staniukynas *Draugo* gyvybę palaikė per Kunigų Sąjungą. Darbštus ir uolus redaktorius kun. Kaupas dėjo visas pastangas laikraštį padaryti gyvą ir įdomų. Tai jam didžiumoje pasisėkė. Alsuodamas kasdieninio Amerikos lietuvių gyvenimo pulsu, *Draugas* negalėjo tylomis praeiti nė pro anų laikų aktualius socializmo ir su juo susijusios bedievybės reikalus. Jo pasisakymai čia buvo rimti ir moksliškai pagrįsti. Tai, aišku, nepatiko priešininkams, kurie bevelijo koliais, ne rimtai diskutuoti.

Jausdami, kokią svarbą vaidmenį katalikiško laikraščio leidime turėjo jo redaktorius kun. Kaupas, socialistai ir laisvamaniai tuojau pradėjo sėti nesantaikos sėklą jo parapijoje Pittstone. Priekabių toli ieškoti nereikėjo: kun. Kaupas pastatė didelę ir puošnią mūrinę bažnyčią vieton sudegusios senos medinės. Parapija pateko į skolas, reikėjo daugiau mokesčių. Užteko tik skleisti žmonėse gandus, kad kunigas savavališkai elgėsi su pinigais, nors juos ir tvarkė specialus parapiečių komitetas. Išsigalvota ir daugiau priekabių. Kurstymai ir neramumai didėjo. Klebono kviečiamas, 1911 m. gruodžio 17 d. į Pittstoną atvažiavo kun. Staniukynas pasakyti pamokslą ir apraminti parapiečius. Jis ramiai kvietė žmones apsigalvoti ir nepasiduoti priešų kurstymams. Iš bažnyčios išėjo apie dešimt vyrų. Rytojaus dieną parapiečių mitingas pasmerkė vikarą ir visus maištautojus.

Geras grūdas reikalauja geros dirvos, o piktžolės veisiasi ir ir prastesnėje. 1912 m. sausio 5 d. kun. Staniukynas parašė kun. Kaupui laišką, patardamas, kad, jei parapijoje reikalai negerėja, jis atsisakytų parapijos ir atvažiuotų į Chicagą ir su savim pasi-

imtų ir *Draugą*. Ramybė parapijom negrižo. Vyskupui nieko kito nebeliko, kaip iškelti abu kunigu ir Pittstonui skirti naują kleboną — kun. Joną Kasakaitį. Kun. Kaupas balandžio 7 d. atvažiavo į Cliicagą ir apsigyveno pas kun. Serafiną.

Draugą toliau laikyti Wilkes-Barre nedaug tebuvo prasmės. Chicaga didesnis lietuvių centras ir laikraštis čia būtų naudingesnis. Kun. Staniukynas nuvyksta pas arkivyskupą, išdėsto visą reikalą ir prašo leidimo perkelti *Draugą* ir spaustuvę į Chi-cagą, ir laikinai drauge su redaktorium įsikurti kapelionijoje. Arkivyskupas sutinka. Jis pritaria ir asmeniškam kun. Staniukyno prašymui ir norui stoti į marijonus ir Chicagoje įsteigti jų vienuolyną. Tai buvo seniai jo trokštama svajonė.

Kapelionija buvo baigta. Kun. Staniukynas čia persikėlė gyventi birželio 28 d. (1912). Liepos 1 d. buvo atvežtos *Draugo* mašinos ir prasidėjo jų statymas. *Draugą* laikinai spausdino pas tėvus benediktinus, kol liepos 23 d. pradėjo veikti savos mašinos. *Draugo* persikėlimas ir vasaros atostogos pertraukė kolektavimo darbą. Vėl suvažiavo į motiniškus namus mokytojos seserys, kurios čia per vasarą dar turėjo pagilinti savo žinias lietuvių kalboje, Lietuvos istorijoje ir vienuolinio gyvenimo reikaluose. Kun. Staniukynas turėjo su jomis nuolatinės pamokas. Taip pat jis mokė naujokes ir kandidates katekizmo ir dvasinio gyvenimo pratybų.

Tuo pačiu metu jo mintys buvo giliai persiėmusios savo asmeniškąjo pašaukimo rūpesčiais. Savo širdyje jisai seniai nešiojosi troškimą tapti vienuoliu. Tai, žinoma, jis galėjo padaryti ir anksčiau, bet jis vengė susirišti su bet koku vienuolynu, kur jam nebūtų galimybės dirbti savo tautiečių lietuvių tarpe. Kurį laiką jis rėmė tėvo Kazimiero sumanymą steigti Amerikoje lietuvių kapucinų šaką. Neradus platesnio pritarimo ir kapucinų centro paramos, tas sumanymas pasidarė nebeaktualus. Iš kun. Staniukyno pusės niekur nėra buvę užuominos, kad jis pats stotų į kapucinus, bet jo noras tapti marijonu buvo tvirtas ir neatšaukiamas. Su marijonais jis pradėjo susirašinėti, kai tik sužinojo apie tos vienuolijos atnaujinimą⁴².

⁴² Marijonų vienuoliją įkūrė Lenkijoje kun. Stanislovas Papczynskis 1673 m. Lietuvoje pirmas vienuolynas atsirado Marijampolėje 1750 m. Kuni-

Marijonų vienuolija jam buvo arčiausiai širdies, nes ji buvo lietuviška, rūpinosi misijomis, apaštalavimu ir auklėjimu. Slaptai atnaujinta, ji negalėjo veikti Rusijoje, nė jos valdomoje Lietuvoje. Svetingoje Šveicarijoje ji prisiglaudė tik paaugti ir sustiprėti, ir vėliau šakotis tarp lietuvių ir visur kitur, kur tik atsiras tinkama veikimo dirva. Kun. Staniukynui dabar atrodė esanti puikiausia proga pačiam įstoti ir juos įkurti Amerikoje. Tuoju susirašė su kun. Vincu Dvaranausku, sesers Immaculatos broliu, ir su kun. Jurgiu Matulaičiu (Matulevičium), atnaujintos vienuolijos generolu. Iš jo gavo atsakymą (1912 m. sausio 6 d.), kad tuo tarpu marijonai negali keltis Amerikon, nes kaip kunigai visi priklauso nuo savo vyskupų. Šis atsakymas jam buvo skaudus smūgis. Tos pačios dienos užrašuose skaitome: «Kas bus su manim ? Tai būtų gyvenimo būdas, prie kurio stengiausi, bet kurio ligi šiol nepasiekiau».

Kiek vėliau jis gavo kun. J. Matulaičio laišką, kuriame rašo, kad jį mielai priima į savo vienuolyną ir galėtų atsiųsti kun. Juozą Vaitkevičių jį pavaduoti, kol atliks noviciatą. Didžiai nudžiugęs, tuoju marijonams siuntė 50 dolerių mišių intencijų. Bet kaip čia atitrūkti nuo visų reikalų — kolektos, kapelionijos statybos, *Draugo*, kandidačių ieškojimo ? «Ką seserys sakys ?» — užrašo dienoraštyje. Kitados buvęs kandidatas į seselių kapelionus, kun. J. Kolesinskas jau buvo visai silpnas ir 1912 m. kovo 5 d. mirė. Balandžio 12 d. kalbėdamas su Chicagos arkivyskupu gavo jo leidimą stoti į marijonus, bet rytojaus dieną užrašuose pažymi: «Negalėdamas vienuolijon įstoti, jaučiuosi kaip žemės

gai vienuoliai dėvėjo baltus abitus. Vėliau atsirado daugiau vienuolynų. Pagrindinis jų uždavinys buvo mokymas bei auklėjimas ir pastoracija. Po 1863 m. sukilimo rusų valdžia uždarė visus marijonų vienuolynus, išskyrus marijampoliškį, į kurį liepė sutraukti visus vienuolius ir laikyti, kol jie išmirs. Buvo uždrausta priimti naujus narius. 1908 m. buvo palikęs tik vienas baltas vienuolis Vincentas Senkus ; vienuolynas formaliai buvo uždarytas 1904 m. Nuo visiško žlugimo vienuoliją išgelbėjo Petrapilio Dvasinės akademijos vice-rectorius kun. Jurgis Matulaitis. Susitaręs su kun. Senkum ir gavęs popiežiaus šv. Pijaus X pritarimą, jis 1909 m. slaptai atnaujino marijonų vienuolijos veikimą ir įsteigė naują, kurį, vengdamas rusų įsikišimo, 1911 m. perkėlė į Šveicariją. Jis paruošė naujus vienuolijos įstatus. Netrukus į atnaujintą vienuoliją įstojo kun. Pranciškus Būčys, kun. Jonas Totoraitis ir eilė kitų. Plačiau žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII (1959), 359-361 psl.

netekęs». Taip besiblaškydamas tarp savo norų ir pareigos, jis gegužės 7 d. rašo į Šveicariją kun. Matulaičiui, kad atvažiuoti negali ir prašo, kad marijonai atvyktų Amerikon ir įkurtų savo vienuoliją. Pradžiai jis siūlo jiems apsigyventi kapelionijoje.

Kai motiniškieji namai buvo baigti ir ten įsisteigė mokykla ir pensionatas, ne vienas klebonas galvojo, kad jis jau galės gauti seserų savo mokykloms. Prašymai plaukė iš įvairių vietų. Kai kurie klebonai žadėjo savo asmenišką dosnią auką ir uolesnį vienuolyno rėmimą, jei gaus seseris. Kiti grasino susirasti kitas vienuoles ir jau niekad nesikreipti į kazimierietes, jei jų prašymas nebus išklaustas. Iš vienos pusės kun. Staniukyną tai labai džiugino, iš kitos kėlė rūpestį. Jis buvo begalvojęs, kad gal reikėtų apimti daugiau mokyklų, įtraukiant talkon prie seserų vieną kitą sumanesnę naujokę ar kandidatę, bet daug patyrimo turinti motina Cirilė jį pertarė. Esą jaunai institucijai praskiesti savo jėgas yra pavojinga, — geriau susikoncentruoti į tinkamą ir gerą būsimų mokytojų paruošimą, netrukdant jų rengimosi į vienuolinį luomą. Šiam nusistatymui buvo padaryta tik laikinė išimtis : 1912 m. sausio pradžioje motinos Gabrielės patvarkymu pusei metų buvo leista mokytį vienai seseriai ir naujokei kun. Ežerskio mokykloje, šv. Antano parapijoje, Cicero.

Seserų prieauglius buvo dar nedidelis. 1911 m. spalio 15 d. įžadus padarė tik viena sesuo Teresė. Devynios priėmė naujokių abitus. Tos apeigos buvo pirmosios savoje koplyčioje ir pirmą kartą jos atliktos lietuvių kalboje. Apeigoms vadovavo kun. Staniukynas. Sesuo Marija savo dienoraštyje užrašė : «Iš tikro linksma ir net gradu buvo girdėti ir matyti mūsų lietuvaites sau Dievo paskirtuose namuose atliekant tokius svarbius dalykus ». Antros apeigos įvyko 1912 m. balandžio 9 d. Arkiv. Quigley suteikė abitus dešimčiai kandidačių. Apeigos buvo vedamos anglų kalboje. Mišias atlaikė kun. Serafinas, nes kun. Staniukynas buvo išvykęs.

Metinės seserų rekolekcijos prasidėjo rugpiūčio 6 d. (1912). Jas vedė Tėvas Kazimieras. « Tie ypatingi, gilios šventenybės lavinimai buvo užbaigti 15 d. rugpiūčio abitų ir profesijos priėmimo apeigomis. Šešios kandidatės priėmė šv. abitus ir septynios naujokės sudėjo [padarė] šv. įžadus. Gerbiamas Dr. A. Staniukynas vadovavo apeigose » — trumpai pažymi sesuo Marija savo užrašuose. Kazimieriečių seserų padaugėjimas įgalino atidaryti

dvi naujas mokyklas : šv. Kazimiero parapijoje Philadelphijoje, kur klebonu buvo kun. Juozas Kaulakis, ir Waukegan, Wis., kun. Mykolo Krušo vadovaujamoje šv. Baltramiejaus parapijoje. Vedėjomis Philadelphijoje paskirta sesuo Marijona, o Waukegane — sesuo Marija. Motinai Gabrielei buvo gaila netekti savo padėjėjos sesers Marijos, bet toks buvo kun. Staniukyno pageidavimas. Matomai jis norėjo, kad naujai steigiamos mokyklos vedėja būtų jau kiek turėjusi mokytojos patyrimo.

Draugui įsikūrus kapelionijoje, visi jo vargai ir nepritekliai buvo jaučiami daug stipriau negu ligi šiol. Labiausiai stokojo gerų ir patyrusių darbininkų. Keturi Chicagos kunigai, kuriems buvo pavesti finansiniai *Draugo* reikalai, savo posėdyje nutarė prašyti kun. Staniukyno pagalbos, leidžiant spaustuvėje dirbti kandidatėms. Viena iš jų būtų prie linotipo, kita prie mašinos, trečia prie raidžių statymo ir ketvirta prie sąskaitybos. Tai palengvintų laikraščio finansus ir užtikrintų reguliarių jo leidimą.

Kun. Staniukynas negalėjo pats savo nuožiūra skirti kandidatės jokiems darbams. Dėl to jis tarėsi su motina Gabriele ir juodu rado tam tikslui tinkamas ir labiau subrendusias mergaites, kurios ne tik galėtų padėti, bet ir joms pačioms būtų naudinga geriau pramokti lietuvių kalbos ir įprasti įstaigos darbuose. Tuo reikalu jis dar klausė motinos Cirilės nuomonės ir patarimo, 1912 m. lapkričio 18 d. laiške išdėstydamas to sumanymo motyvus. Esą ateinančių metų liepos mėnesį į Chicago atvyks vienas iš kunigų marijonų, priklausęs Nekalto Švenč. Marijos Prasidėjimo vienuolijai. Jis sustos kapelionijoje ir pradės Amerikoje kurti marijonų vienuolyną, į kurią ir jis pats manęs įstoti. Visa, kas čia sakoma apie tą vienuolyną, kol kas yra paslaptis, žinoma tiktai arkivyskupui, motinai Gabrielei ir kun. Serafinui. Tas vienuolis, kuris čionai atvyks, bus seserų dvasios vadovu ir laikraščio finansų tvarkytoju. Vėliau spaustuvės ir spaudos darbą perims pasauliniai broliai. Kol visa tai įvyks, praeis koki metai. Dėl to jis dabar prašęs motinos Cirilės pritarimo leisti keturioms kandidatėms padirbėti prie *Draugo* tik laikinai, kokią pusę metų.

Motina Cirilė atsakė labai nuoširdžiai ir pagrįstai. Ji šiam sumanymui nepritarė, nes kandidatės visų pirmiausiai turi pasiruošti mokymui, nes tam Dievas pašaukė lietuvės seseris. Traukti jas į kitą darbą, būtų nukrypimas nuo pagrindinio vienuolijos tikslo. Kandidatės pasiruošimo į vienuolinį gyvenimą laikas yra

ties svarbus, kad jo negalima eikvoti pašaliniam dalykams be nuostolio didžiam darbui, kuris jos laukia ateity. « Mes gyvename pažangos amžiuje, — sako motina Cirilė, — ir katalikų mokyklų mokytojai reikalingi plataus ir tvirto išsimokslinimo, kad galėtų savo darbą atlikti gerai ir lygiomis su viešųjų mokyklų mokytojais ». Pagaliau, naujokyno priegloba reikalinga jaunų kandidačių dvasiniam augimui ir subrendimui, o laikraščio darbas jas blaškytų pasaulietiškais dalykais.

Paskutinius 1912 m. mėnesius ir iki 1913 m. Velykų kun. Staniukynas praleido nuolatinėse kelionėse kolekтуodamas, tik retkarčiais sugrįždamas Chicagon. Savo dienorašty 1912 m. spalio 27 d. rašo : « Ačiū Dievui, nors ne taip labai, bet visgi esu sveikas ; o pajėgų reik man daug, kad sudaryčiau tą, ko lietuviams Amerikoje reik ». Gi 1913 m. vasario 25 d. būdamas Scrantone, užrašo : « Nežinau, ar buvau kada nors taip nusilpnėjęs, kaip dabar: viduriai labai prasti — be jokios gyvybės ; nežinau net kaip ten kūnas per jų tarpininkystę kokią sau naudą paima. Prisieis neapsakomai atsargiai pasielgt visame, kad kaip nors savo priedermes atlikus — bent keliems metams ».

Kovo, balandžio ir gegužės mėn. visą atliekamą laiką praleido ruošdamas šv. Kazimiero seserų konstituciją lietuviškai. Didelis darbo įtempimas ir maža ramybės kapelionijoje, kur nuolat dūzgė mašinos ir varstėsi *Draugo* redakcijos bei administracijos durys, smarkiai atliepė jo sveikatai. Prisidėjo dar ir pavasario orai, kurie plaučių ligoniams yra gan pavojingi. 1913 m. gegužės 20 d. jis užrašė : « Grįžtant namo prasimušė iš plaučių kraujas — šaltu vandeniu sustabdžiau ». Kitą dieną pasikartojo tas pat, buvo iškviestas gydytojas ir teko lovoje išgulėti ištisą dešimtį dienų. Birželio 1 d. su kun. M. Kraučiu išvažiavo į Švenč. Širdies sanatoriją Milwaukee, Wis. Ten jo sveikata buvo nuodugniai tirinama ir prižiūrima. Išbuvo tris savaites. Ligos metu jis sulaukė daug užuojautos pareiškimų ir seserų maldų. Gerai sustiprėjo, bet gydytojų patiriamas, pasiliko sanatorijoje dar vienai savaitei. Savo ligos metu jis susirašinėjo su motina Cirile ir viename laiške jis paprašė jos palikti motiną Gabrielę Chicagoje dar vieneriems metams. Motina Cirilė atsakė, kad jos vadovavimo laikas baigsis šią vasarą, ir kad bus renkama kita generalė motina, todėl ji dabar jokių sprendimų dėl ateinančių metų negalinti daryti.

Grįžęs iš sanatorijos, jis vėl griebėsi mokytį seseris ir kandi-

dates bei naujokes vienuolėms reikalingų dalykų. Pagaliau vasarą, liepos 22 d. atvažiavo jo ilgai lauktieji marijonai: kun. Jurgis Matulaitis, kun. Julijonas Kazakas ir kun. Peliksas Kudirka. Po poros dienų juos pristatė arkivyskupui, kuris išreiškė džiaugsmą, kad lietuviai sulaukė misijonierių. Kol kas jiems parapijos nedavė, bet pažadėjo, kai tik atsiras proga. Marijonai apsigyveno kapelionijoje ir netrukus pradėjo vesti savo ūkį — virtuve rūpinosi vienas iš brolių. Lapkričio 13 d. marijonai gavo šv. Mykolo parapiją, kuri buvo šiaurinėje Chicagos dalyje.

Seserų rekolekcijos prasidėjo rugpiūčio 2 d. Jas vedė kun. J. Matulaitis, marijonų vienuolijos atnaujintojas ir jos generolas. Jo ramiai dėstomos gilios mintys, persunktos Dievo meile ir vienuolišku pasiaukojimu, išreiškiamos visoms klausytojoms suprantamais žodžiais, smigo į jaunas širdis ir ten rado derlingą dirvą. Rekolekcijoms pasibaigus, kun. Matulaitis vadovavo įžadų apeigoms, asistuojant kun. Staniukynui. Aštuonios naujokės padarė seserų įžadus ir vienuolika kandidačių gavo naujokių abitus.

Rekolekcijų metu, rugpiūčio 5 d., išvažiavo į Scrantoną motina Gabrielė. Jos pareigas laikinai perėmė sesuo Concepta. Staigus motinos Gabrielės išvykimas seserų tarpe sukėlė nustėbimo ir spėliojimų, ar ji grįž, ar ne. Ilgai laukti neteko: rugpiūčio 23 d. ji jau buvo Chicagoje. Iš Scrantono parsivežė savo generalės motinos patvarkymą perduoti šv. Kazimiero seserų vienuolijos vadovavimą pačioms lietuvaitėms.

Tai buvo didelė naujiena. Kitos dienos rytą ji sukviėtė seseris į svečių kambarį ir paaiškino, kaip jos turi rinkti vyresniąją — viršininę. Paskui jas nusiuntė koplyčion. Šv. mišias atlaikė kun. Staniukynas, o po jų sekė rinkimai. Rinkimuose dalyvavo devynios seserys, kaip buvo numatyta konstitucijoje. Juos prižiūrėjo motina Gabrielė, kun. Staniukynas ir tėvas Kazimieras. Vyresniąją buvo išrinkta sesuo Marija.

Po kelių dienų seserys išvažinėjo į savo mokyklas. Atsiradus daugiau seserų, buvo atidaryta nauja mokykla prie Aušros Vartų parapijos 23-čioje gatvėje. Vedėja ten paskirta sesuo Kazimiera. Sesuo Immaculata buvo paskirta aukoms rinkti, bet tai pasirodė nepraktiška, ir po trijų mėnesių ji pradėjo mokyti Aušros Vartų mokykloje ir perėmė vedėjos pareigas. Motina Gabrielė

dar pasiliko Chicago je gyventi ligi gruodžio 22 d., kol padėdama įvesdino ir paruošė seserį Mariją naujoms pareigoms.

Netrukus gilus skausmas palietė kun. Staniukyną ir seserį Mariją : sunkiai susirgo kun. A. Kaupas. Rugsėjo 9 d. jį išvežė į Milwaukee sanatoriją, kur jam buvo pripažintas gerklės vėžys ; iš tikrųjų, jau anksčiau buvo plaučiuose. Jokia operacija nebuvo įmanoma. Ir pats ligonis žinojo, kad jis greit mirsiąs. Parvežus kuriam laikui namo, kun. Staniukynas jį uoliai lankė, guodė kaip galėdamas, bet negailestingas vėžys graužė savo auką kasdien. Reikėjo didesnės gydymo pagalbos, todėl vėl jį išvežė į ligoninę, kur 1913 m. spalio 27 d. dideliuose skausmuose mirė.

Netikėta kun. Kaupo mirtis sukrėtė visą Amerikos lietuvių katalikų visuomenę. Jo veikli energija buvo palietusi beveik kiekvieną svarbesnį darbą, kuris tik jungėsi su lietuvybe ir katalikybe. Jo gabi plunksna gyvai išreiškė jo lakios minties ir gilaus proto pagimdytus kūrinius. Jis buvo vienas iš didžiųjų ramsčių šv. Kazimiero seserų kongregacijai, uolus talkininkas Kunigų Sąjungos laikraščiui ir bendrai katalikiškai spaudai. Deja, palūžo jis pačiame amžiaus žydėjime, vos pradėjęs 44-tus metus, prie Viešpaties altoriaus spėjęs ištarnauti tik 17 metų.

Motina Cirilė spalio 28 d. rašo seseriai Marijai : « Priimk, mieloji Sesuo, mano širdingiausią užuojautą dėl Tavo brangaus brolio mirties. Mes paaukojome už jo sielą savo komuniją ir aš užtikrinu, kad iš mūsų bendruomenės čia jis gaus daug maldų. Esame beveik Vėlinių dienos išvakarėse, — sukaktuvėse, kada jis atvežė Tave ir Tavo drauges į Mount Saint Mary's. Puikiai prisimenu tą dieną, ir kaip jis atrodė man Tave pristatydamas. Rodėsi, kad jis didžiavosi ir buvo patenkintas, kad Tu buvai saugi vienuolyno prieglobsty. Tada jis atsisveikino ir išvažiavo namo. Žiūrint į tvirtą jo sudėjimą, tamsius garbiniuotus plaukus ir sveikus rausvus skruostus, manytumei, kad jis gyvens dar penkiasdešimt metų. Šiuo metu savo dvasiniam lavinimui aš skaitau vysk. Vaughan knygą apie gyvenimą po mirties. Ten užtikau šį posakį : “ Mirties nėra. Tai, kas taip atrodo, tėra tik perėjimas į Dangų ”. Tavo mylimas brolis tuojau bus danguje, kur jis padarys daug gero mažai šv. Kazimiero vienuolijai ».

Kun. Kaupo ligos metu *Draugo* redagavimu rūpinosi kun. Staniukynas. Tai buvo sunkiai įmanomas darbas, nes jo paties

sveikata nebuvo stipri. Laimei, netrukus atsirado tinkamas redaktorius — kun. Fabijonas Kemėšis. Vyriausias *Draugo* administratorius kun. Serafinas nupirko *Draugui* namus už 6.200 dolerių ir lapkričio 13 d. jis su visomis mašinomis iš kapelionijos išsikėlė. Po kelių dienų persikraustė ir marijonai į jiems pavestą šv. Mykolo parapiją. Kapelionija liko beveik tuščia : joje gyveno tik vienas kun. Staniukynas. Ir tas pats buvo pakėlęs sparnus į marijonų vienuolyną. Savo 1913 metų rekolekcijų užrašuose jis pažymėjo : «... naudingiau dirbti dėl vyrų kaip dėl moterų». Bet savo troškimo jis negalėjo patenkinti, nes nebuvo kas jį pavaduotų seselių kapeliono ir aukų rinkėjo pareigose, o stojant vienuolynan, jam reikėtų išvykti Šveicarijon atlikti vienerių metų noviciatą.

Iš tikrųjų kun. Staniukynas marijonams nebuvo svetimas. Vienuolijos generolas kun. J. Matulaitis, išvykdamas atgal Europon, čia paliko tik du savo narius : kun. E. Kudirką jis paskyrė namų viršininku, o kun. J. Kazaką — pirmuoju patarėju. Pagal marijonų įstatus, viršininkas privalėjo turėti du patarėjus. Todėl antruoju patarėju generolas paskyrė kun. Staniukyną. Tas paskyrimas nebuvo pakeistas nė vėliau, kai Amerikon atvažiavo daugiau marijonų.

Jauna kazimieriečių vienuolija augo ir stiprėjo sparčiau, negu galėjo tikėtis net optimistas. Per pirmuosius šešerius metus ji jau turėjo dvidešimt šešias seseris, kurios apėmė penkias mokyklas ir dar vedė akadamiją, muzikos klasę ir noviciatą pačiuose motiniškuose namuose. Nekalčiausios Marijos Širdies seserys, kurios ligi šiol globojo kazimierietes, nusprendė, kad tolimesnė jų globa nebereikalinga, kad lietuvaitės yra jau pilnai pribrendusios tvarkytis pačios.

Laukų lelija pražydo.

AUKLĖTOJAS IR PLUNKSNOS DARBININKAS

Mokykla yra pasiruošimas į gyvenimą, bet gyvenimas yra pasiruošimas į amžinybę (Iš kun. Staniukyno užrašų).

Kai vartai gausybę kun. Staniukyno raštų, užrašų, laiškų ir trumpų pastabėlių besirengiant paskaitoms ar pamokslams, visur akivaizdžiai pastebi vieną ir tą pačią vedamąją mintį: **D i e v u i ir T ė v y n e i**. Jis niekados nepamiršo, kad jis priklauso visuotinei katalikų Bažnyčiai, kuri yra lygi visoms tautoms, bet drauge prisimena ir Sekminių dvasią, kuri įgalino apaštalus kalbėti visomis kalbomis. Kūnu ir krauju priklausęs lietuvių tautai, jis nuoširdžiai tikėjo, kad jo darbo laukas pirmiausia yra tarp lietuvių. Likimas betgi lėmė, kad pirmuosius savo kuni-gystės 15 metų jis praleido tarp svetimųjų, kol atsirado Amerikos lietuvių tarpe.

Tie išeiviai tebuvo maža lietuvių tautos nuobira. Bet Staniukynui ji atrodė pakankamai didelė, verta pašvęsti visą likusį savo gyvenimą. Didžiai išlavinto proto akimi jis matė, kaip Lietuvai trūksta išmokslintų žmonių, kurie pajėgtų vadovauti ir kelti švietimą. Rusų jungo prislėgtoje tėvynėje sąmoningo lietuviybės žadinimo darbas buvo beveik neįmanomas. Jis neatrodė lengvas nė išeivijoje, nes reikėjo pradėti nuo pat pirmųjų žingsnių. Bet be pradžios niekas negema, nė neauga. Dėl to, nė kiek nesvyruodamas, kun. Staniukynas griebėsi gelbėti lietuviybei išeivių atžalyną, kad jis nepaskęstų kitataučių mišinyje be garso ir be ženkle.

Pradiniam lietuvių jaunimo mokymui ir auklėjimui jis įsteigė šv. Kazimiero seserų vienuoliją. Našesniam lietuviybės darbui jis

subūrė lietuvius kunigus į sąjungą, kad galėtų bendromis jėgomis remti ne tik mokyklas, bet ir plėsti lietuvišką ir katalikišką susipratimą per spaudą. Tai davė akstino atsirasti eilei visas lietuvių kolonijas apjungiančių jaunimo, moterų, blaivininkų, darbininkų, ir kitokių organizacijų. Su naujomis organizacijomis šakojosi ir jų spauda. Tai buvo platesnės visuomenės mokykla.

Spauda buvo pagrindinė mokyklos katedra, kurią naudojo kun. Staniukynas lietuviškai visuomenei mokyti ir auklėti. Pats būdamas didžiai mokytas, savo raštuose jis stengėsi perduoti savo mintis visiems lengvai prieinama forma. Pavyzdžiui paimekime jo straipsnelį *Reik tėvynės meilę auklėti*:

«Tėvynės meilė apsireiškia ypatingais darbais. Žodžiai, jei jų nepaliudija darbai, tai tik tuščias skambėjimas.

Tačiau tėvynės meilė apsireiškia ne vien tik žymiais tautiškais darbais, arba prisidėjimu prie tokių darbų, kurių tiesioginiu tikslu yra tėvynės labas, kaip lietuviškų mokyklų steigimas ir jų palaikymas, bet ir kitais paprastesniais darbais, kaip duokim, priderančiu savo luomo priedermių atlikimu.

Jei, pavyzdin, paimsim laikrodį, tai jis bus naudingas tada, kada kiekviena jo dalis ir kiekvienas račiukas priderančiai atliks sau paskirtą darbą; tuomet ir bendras visų laikrodžio dalių darbas pasieks savo tikslą: laikrodis gerai rodys laiką.

Tas pats tautoje. Jei kiekvienas tautos narys priderančiai atliks savo pareigas, jei bus doras, išmintingas, darbštus, tvirtas ir sumanus, tai tinkamai prisidės prie bendro visos tautos darbo. Jis bus tautai naudingas, kels ją aukštin, bus savo tėvynę mylintis tautietis.

Tatai, jei tėvai doroje ir moksle lavins savo vaikus, jei mokytojai pavyzdžiu ir žodžiu ves jaunuomenę prie kilnių gyvenimo siekinių, jei gydytojai, advokatai, pramonininkai stengsis pažinti savo darbo šakas ir savo pareigas sąžiningai pildys, tai jie mylės tėvynę ir jos vardą darys garbingu.

Priešingai, tie iš lietuvių, kurie pasielpia nesąžiningai, nedorai gyvena, vaikų nemokina, girtuokliauja, jie skriaudą daro tautai, jos vardą žemina, ją ardo, yra tautos išdavikais.

Šitaip iš pagrindų dalykus imant, kad išauklėti lietuviuose tautos dvasią, reik suieškoti ir sunaudoti tokias priemones, kurios, darydamos nuolatinę ir išganingą įtekme į žmogaus būdą, pakeltų

jį doriškai, išstobulintų jo būdą, padarytų jį sąžiningu, doru, tvirtu, darbščiu ir išmintingu.

Gal kam rodysis, jog pirmučiausia tam tikslui priemonė bus mokslas. Be abejonės, mokslas mums labai reikalingas, bet, kalbant apie dorišką žmogaus būdo išstobulinimą, tai mokslas mažai ką gelbsti. Žinios, surinktos iš geografijos, istorijos, aritmetikos, literatūros, filosofijos neilgai pasilieka atmintyje ir neturi į žmogaus širdį nuolatinės ir gilios įtekmės; žodžiu, tie mokslai, nors lavina žmogaus protą, bet nelavina jo būdo. Jei kieno būdą norime giliai pažinti, tai netyrinėjame, ką jis moka, bet koks jis yra savo sielos gilumoje, į ką jis tiki, ko jis siekia, kas jam patinka, kas ne, kaip jis žiūri į šitą ir ateinantįjį gyvenimą.

Į žmogaus tad būdą reik žiūrėti ne iš mokslo, bet iš doros pusės. Tad ir žmogaus būdo išauklėjime pirmąją vietą užims tos priemonės, kurios lavina žmogų doriškai; o tokiomis priemonėmis yra: tikėjimas, Katalikų Bažnyčia ir jos įstaigos.

Katalikų Bažnyčiai mūsų tautiškame atgijime yra lemta atlikti didžiausiąjį darbą Lietuvoje, o ypač čia Amerikoje. Jinai kaip magnetas sutraukia svetimoje šalyje didžiausius lietuvių būrius ir, kaip kokia žaliuojanti oazė svetimtaučių jūrėse, ji primena mūsų broliams Lietuvą, tvirtina juos doroje ir palaiko jų tautinę dvasią.

Bažnyčiai į pagalbą žmonių auklėjime ateina tikėjimiškai tautiškos įstaigos: lietuviškos parapiinės mokyklos, įvairios katalikiškos draugijos, rimti ir dorinantieji laikraščiai».

Kai kiek vėliau susiorganizavo lietuvių katalikų mokslus einantis jaunimas ir jų laikraštis ėmė svarstyti lietuvių kolegijos steigimo reikalą, kun. Staniukynas tuojau parėmė sumanymą:

«Apie būtiną lietuviškosios kolegijos Amerikoje reikalingumą dviejų nuomonių negali būti. Betgi įstabu, — rašo *Moksleivis*, — jog lietuviškoji visuomenė Amerikoje vis dar šaltai žiūri į tą opųjį mūsų klausimą. Mūsų broliams Amerikoje terūpi tik šios dienos gyvenimas, o apie ateitį mažai ką paiso. O juk ateitimi nesirūpinti, tai vis tiek ką mirti, ar žūti. Tikra tiesa. Be rūpesčio nėra maisto nei kūnui, nei sielai.

Mūsų ateitis, tai mūsų jaunuomenė. Duokite jai tinkamą išauklėjimą, apšvieskite, ir lietuviai turės Amerikoje puikią ateitį. Tinkamą lietuvių jaunuomenei išauklėjimą gali suteikti tik savoji

kolegija. Tik iš savos aukštesniosios mokyklos galime vilties susilaukti lietuvių inteligentų Amerikoje.

O tų tikrųjų lietuvių inteligentų Amerikoje labai reik. Kas gi šiandien pas Amerikos lietuvius matyti: draugijos — draugijėlės, laikraščiai — laikraštėliai, pirmynžangos ne kiek. Kodėl ? Už tai, kad pilna veidmainių, netikinčių, žmonių, kurie neapkenčia dvasinio, kilnesnio gyvenimo, o mažai teturime tokių, kuriems rūpi tikra tiesa, tikras apšvietimas, žmonių tvirto būdo, dorų ir tikrų inteligentų⁴³.

Iš šių kelių ištraukų apie mokslą ir auklėjimą, mes aiškiai matome, kad kun. Staniukynas statė uždavinį paruošti inteligentą kaip pilnutinį žmogų, kuriame būtų harmoningai išlavinotos proto ir sielos galios. Protas privalo įsigyti kuo daugiausia žinių, o dvasinis lavinimas turi sukurti žmogaus asmenybę. Toji išmokslintoji ir išlavintoji asmenybė turi pasižymėti dorumu, sąžiningumu ir sugebėjimu įsijungti į visuomenę kūrybiniam, ne griaunamam, darbui. Taip paruoštas inteligentas betgi neturi būti koks internacionalistas. Jis privalo mylėti savo tautą ir kelti jos garbę, sąžiningai atlikdamas savo pareigas.

Doriniam žmogaus charakteriui suformuoti geriausioji priemonė yra religija. Tikro inteligento paruošime ji turi žygiuoti drauge su mokslu. Tie du dalykai yra tinkamiausiai suderinti katalikiškoje mokykloje, kuri turi daugelio šimtmečių patyrimą, yra padėjusi pagrindus visai krikščioniškai kultūrai ir mūsų moderniškojo pasaulio civilizacijai. Savo tikėjimo tiesomis universali Katalikų Bažnyčia visur įsakmiai pagerbia tautinius žmonių jausmus ir pabrėžia tėvynės meilę. Tai ir duoda pagrindo kun. Staniukynui, uoliam kunigui ir pedagogui, sutelkti visas savo jėgas ir energiją auklėti lietuvių jaunimą, naudingą sava tautai.

Suprasdamas uždavinio svarbą ir darbo platumą, jis žinojo, kad jo pradėtoji vienuolija dar greitai galės išplėsti didesnę lietuvių mokyklų tinklą. Spėjęs apsipažinti su lietuvių išeivių gyve-

⁴³ Šios ištraukos imtos iš rankraščių, nes sunkiai įmanoma surasti, kur buvo spausdinta. *Moksleivis* buvo mėnesinis Amerikos lietuvių Rymo Katalikų moksleivių susivienijimo organas, ėjęs 1912-1920 m.

nimu, jis matė, kaip jų vaikai reikalingi didesnės globos ir priežiūros. Todėl jis susirūpino ir jų auklėjimu. Tam reikalui *Draugo* skiltyse jis įvedė specialų skyrių, pavadintą *Naminis vaikų auklėjimas*. Rašydamas visą eilę straipsnių, jis norėjo padėti tėvams praktiškais patarimais jų kasdieninio gyvenimo sąlygose. Tų patarimų apimtį ir dvasią jis aiškiai išreiškia įvedamojo straipsnio užbaigoje :

«Kad ateiti tėvams į pagalbą sunkiame auklėjimo darbe, *Draugas* padavinės jiems išmintingus tame dalyke patarimus. Didžiausias *Draugo* džiaugsmas bus regėti gimdytojus, supratusius savo uždavinio svarbumą, ir auginančius savo vaikus į išmintingus, tvirtus ir dorus tautos narius».

1910 metų gale visi tie straipsniai buvo išleisti atskira knyguote ir platinami visose lietuvių parapijose.

Tos pačios minties vedamas, jis rūpinosi įsteigti lietuviams našlaičiams ir seneliams prieglaudą, kad vargo ir nelaimės ištiktiems nereikėtų glaustis prie sventimtaučių. Iš jo pastangų ir renkamų aukų išaugo vadinamoji Katalikų Labdaringoji Sąjunga, kuri vėliau pasistatė šv. Kryžiaus ligoninę ir didžiulę seneliams prieglaudą.

Žymios auklėjamosios įtakos diegė jis lietuviams ir važinėdamas rinkti vienuolynui aukų. Tur būt nebus suklysta, pasakius, kad jis asmeniškai aplankė apie du trečdaliu visų Amerikos lietuvių šeimų, kuriose jis ieškojo seserims paramos, aiškino apie lietuviškų mokyklų svarbą, ir mergaites kalbino stoti į vienuolyną. Lietuviškų mokyklų reikalingumą ir mokslo svarbą jis uoliai dėstė in lietuvių parapijų bažnyčiose, prieš pradėdamas vaikščioti po namus kolekтуoti. Apie tuos pačius dalykus jis kalbėjo beveik kiekviename didesniame lietuvių suvažiavime.

Dvasiniam lietuvių švietimui jis keletą metų kiekvienos savaitės *Draugui* rašė pamokslus. Tai nebuvo lengvas uždavinys, nes daug laiko jam tekdavo praleisti kelionėse. Rašė traukiniuose, svetimose klebonijose, ligoninėse, laukdamas stotyse, ar net pasitraukęs į nuošalų vienuolyną rekolekcijoms. Pamokslų temos apėmė dogmatinius dalykus, sakramentus, liturgiją, šventes ir dorovės klausimus.

Jis paskleidė daug ir pasaulinio turinio straipsnių, išspausdintų įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose, kaip *Žvaigždė*, *Šaltinis*, *Vadovas*, *Pažanga*, ir ypatingai *Draugas*. Greta auklėjimo klau-

simų, jis mėgo istorines temas, informavo apie Amerikos lietuvių gyvenimą ir patiekdavo apžvalgas iš katalikų gyvenimo įvairiuose kraštuose. Dažniausiai pasirašinėdavo inicialais — A. S., K. A. S., S. ir pilnais žodžiais — A. Gerulis, A. Sigma, Senis, Vargo Vairas ir kitais.

Kai vienuolynas ir noviciatas įsikūrė motiniškuose namuose, kun. Staniukynas, kaip jau aukščiau minėta, ėmėsi kito fundamentalaus darbo : paruošti šv. Kazimiero seserų vienuolijai konstituciją. Tai buvo labai sudėtingas ir komplikotas darbas. Konstitucija turėjo aiškiai formuluoti naujos vienuolijos tikslą, veikimo priemonės, narių paruošimą, specialius lietuviškus uždavinius, ir visiems vienuolynams bendras taisykles — regulas. Vienuolija turėjo būti įstatyta į Katalikų Bažnyčios rėmus, juridiškai suformuluojant santykius su vyskupijomis, kuriose ji veikia, ir su Šventuoju Sostu. Bendriems dalykams jis galėjo nusižiūrėti į kitas panašius uždavinius turinčias vienuolijas, bet lietuviškuosius reikalus jis gavo paruošti pats originaliai. Galime įsivaizduoti, kiek tai pareikalavo laiko, energijos ir atsidėjimo. Tačiau reikalingo tam darbui susikaupimo jis neturėjo, nes tuo pačiu metu (1912-1913) buvo statoma kapelionija, *Draugas* keliamas Chicagon, ir virė didžiausias kolektavimo įkarštis.

Parašius lietuviškai, reikėjo ją išversti į lotynų kalbą. Kaip visa tai buvo atlikta, galime spręsti iš vysk. Shanahan laiško, rašyto 1914 m. balandžio 8 d. : « Labai ačiū už lietuvių, seserų konstituciją. Jos lotynų kalba ir bendra sąranga yra labai puikios. (*The Latinity, and the général arrangement of the document, are superb*) ».

Vienuolija ir noviciatas augo. Atsirado gyvas reikalas paruošti dvasiniam lavinimui tinkamos literatūros. Konstitucijos parengimas kun. Staniukyną įtikino, kad jam neužteks nei laiko, nei jėgų viską parašyti originaliai. Todėl jis griebėsi vertimų iš svetimų kalbų. Tai buvo trumpiausias kelias į svarbų tikslą. Su nedidelėmis išimtimis, jis juo ėjo ligi savo amžiaus pabaigos.

Seserų religinei praktikai jis išvertė *Įžadų Katekizmą* ir *Ypatingą Sąžinės Sąskaitą*. Tolimesnis jo vertimas — *Dvasinio gyvenimo vadovėlis* — buvo skiriamas vienuoliams ir visiems kitiems, norintiems daryti pažangą dvasiniame gyvenime. Tai stambus (409 psl.). Tėvo C. Meynckens, flamo, veikalas. Kun. Sta-

niukynas jį papildė dviem savo skyriais apie nusižeminimą ir paprastumą. Vertimas ne iš flamų, bet iš prancūzų kalbos.

Kitas plačios apimties vertimas iš vokiečių kalbos yra *Apmąstymai visiems metams ir šventėms*, kuriuos parašė kun. Gerhard Diessel, C. SS. E. Pirmas tomas (534 psl.) skirtas Kalėdų ir Velykų laikui, o antrasis (559 psl.) — Sekminių laikui. Vertimas papildytas šv. Kazimiero ir kai kuriais rekolekcijų apmąstymais. *Dvasinio gyvenimo vadovėliu* ir *Apmąstymais* vėliau naudojosi ir kiti lietuvių vienuolynai. Po jų sekė *Didesnysis katalikų tikėjimo katekizmas* ir *Mažasis katalikų tikėjimo katekizmas*, kurie buvo taikomi lietuviškoms mokykloms ir plačiai katalikiškai visuomenei. Iš neatspausdintų vertimų yra likę kard. Newman, *Gegužės mėnuo* (70 mašinėle rašytų psl.) ir Tilley, *Gegužės mėnuo pavyzdžiuose* (39 psl.).

Iš originalių nespausdintų jo raštų paminėtinos jo instrukcijos namų vyresniosioms, naujokių mokytojai, vyriausiai ūkvedei — ekonomai. Visos jos taikomos seserų vienuolyno tvarkai ir ūkiui reguliuoti.

Lietuvių mokykloms vadovėliai daugumoje buvo parenkami iš Lietuvoje vartojamųjų. Tam reikalui jis nuolatos susirašinėdavo su Vilniaus ir šv. Kazimiero draugijos knygynais Lietuvoje. Dėl vadovėlių jis teiravosi nuomonės prieškariniais laikais žinomos pedagogės rašytojos Marijos Pačkauskaitės — Šatrijos Raganos, kuri buvo Marijampolės *Žiburio* draugijos mergaičių gimnazijos direktorė. Karui siaučiant, su Lietuva buvo beveik neįmanoma susisiekti. Todėl reikėjo ruošti savus vadovėlius. Kun. Staniukynas paruošė ir išleido du rinkiniu : *Trečiąją* ir *Ketvirtąją skaitymų knygas*. Netrukus jis išleido ir *Maldų knygelę*, kuri turėjo labai didelį pasisėkimą. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais, jau nedaug ką bepajėgdamas dirbti, jis parašė knygelę apie *Mandagumą* (išspausdinta po mirties) ir dar rengė maldų knygelę jaunuomenei ⁴⁴.

Maldaknygės parengimas ir katekizmų vertimas, iš pažiūros atrodąs gan paprastas dalykas, atėmė kun. Staniukynui daug laiko ir energijos. Mat, susikirto prieštaraujančios nuomonės dėl

⁴⁴ Pilną kun. Staniukyno raštų sąrašą žr. 191-192 psl.

kalbos dalykų ir kai kurių specialių išsireiškimų. Buvo diskutuojama spaudoje ir rašomi vertėjui laiškai, pataria laikytis senoviškos kalbos, kiti pageidauja grynesnės, tretį siūlę kompromisą — susidaryti savus terminus. Dar kiti siūlė laikytis Lietuvoje leidžiamųjų kalbos ir vysk. Pranciškaus Karevičiaus patvirtintų poterių. Kai kurie klebonai savo siūlymus paremdavo net grasinimais, — neįsileisti kitokių, kaip jis nori, į savo mokyklas. Teko sugaišti daug laiko visokiems aiškinimams bei susirašinėjimams. Čia kun. Staniukunui gan daug padėjo jo senas bičiulis kun. Y. Dargis ir kun. Jonas Jakaitis, Worcester šv. Kazimiero lietuvių parapijos klebonas.

Dabar grįžkime truputį prie kasdieninių vienuolyno reikalų, kuriais kun. Staniukynui teko nuolatos rūpintis. Jau nuo seno žinome lietuviškus posakius : kas veža, tam ir krauna, arba, kas veža, tą ir plaka. Taip nekartą yra nutikę ir su seserimis, ir su jų kongregacijos steigėju. Tai labai vaizdžiai matyti iš kun. Staniukyno laiško, rašyto 1914 m. kovo 13 d. kun. dr. Vincui Bartuškai, Mt. Carmelio lietuvių parapijos klebonui. Laiškas pradedamas taip : «Mielas Vincentai, Jūsų laiške aš radau daug priekaištų seserims ir sau. Už juos dėkodamas, stengsiuos atsakyti į kritiką, nors yra daug sunkiau išaiškinti negu kritikuoti».

Kiek matyti iš ilgo laiško, kun. Bartuška bus išreiškęs ne vien savo, bet ir kitų klebonų pastabas. Priekaištų tarpe buvo nusiskundžiama, kad seserys nepadeda klebonui, tad kam jis turįs joms mokėti algą ; kad seserų regulos per griežtai jas pririša prie smulkmenų; kad seserys neina kolekтуoti; kad jos auklėjamos aristokratėmis ir poniškomis (tai liečia muziką, meną, literatūrą); kad kunigai neturį jokio balso vienuolyno reikalų tvarkyme ; pagaliau, kad kun. Staniukynas nesivadovauja klebonų patarimais ir neprisitaiko prie šios šalies papročių.

Ilgame ir sistemingame atsakyme jis paaiškina, kad seserys pirmoje eilėje yra mokytojos ir dirba parkrautose klasėse ir menkose patalpose. Joms darbo net ir perdaug, o altyginimas, iš kurio jos turi išgyventi, yra mažas. Tiesa, kad seserys turi griežtai laikytis regulų. Tam jos daro įžadus ir joms privalomų dalykų neskirsto į mažus ar didelius. Jos laikosi Kristaus žodžių : « Kas nėra ištikimas mažuose dalykuose, tas pamažu puola ». Seserų siuntimas kolekтуoti buvo praktikuotas ne viename vienuolyne,

bet pasirodė nenaudingas. Viena, jos atitraukiamos nuo tiesioginių savo pareigų, maišosi tarp pasauliečių, kas jas išblaško ; antra, mūsų sąlygose jų kolektavimas nėra sėkmingas, nes jos po namus tegali lankytis dieną, kada daugumas dirba ir nebūna namie. Dėl seserų auklėjimo yra atsakoma, kad vienuolija yra įkurta XX amžiuje ir Amerikoje, dėl to mes turime prisitaikyti vietai ir laikui, ir paruošti mokytojas pagal moderniškus reikalavimus. Liečiant Kunigų Sąjungos ir vienuolyno santykius, sakoma, kad atsižvelgti į visus pageidavimus nėra įmanoma, nes vienuolynai yra tvarkomi pagal savo konstitucijas, suderintas su bažnytinėmis teisėmis. Pagaliau, kas liečia santykius su klebonais, jis stengėsi juos informuoti apie svarbesnius vienuolijos rūpesčius ; juk vienuolija neiškrito iš dangaus. Ji auga ir auga ateity. Mūsų kunigija, tiesa, padėjo steigiant kongregaciją, bet tą pat darė ir kiti, ypač vysk. Shanahan ir amerikietės seserys, kurios pasiėmė formuoti pirmųjų seserų vienuolinį gyvenimą ir pagelbėjo daug kuo kitu. « Būtų gera, kad klebonai mane suprastų ir save įsivaizduotų mano vietoje. Aš buvau klebonu Amerikoje, kol man buvo patikėtas savų seserų vienuolijos steigimas lietuvių jaunomenei mokyti ir auklėti. Jeigu reikėtų, aš sutinku visko atsisakyti ir vėl klebonauti». — Kartūs tai žodžiai, bet teisingi.

Artėjo kun. Staniukyno jubiliejus. 1914 m. vasario 9 d. keletas kunigų išleido atsišaukimą į savo konfratrus : « Gerbiamasai! Gerbkime savo tautos veikėjus. Šįmet pritiktų mums pagerbti vieną iš įžymiausiųjų lietuvių veikėjų Amerikoje, kokių, be abejonės, yra Kun. Dr. Antanas Staniukynas. Birželio 15 dieną sueina dvidešimtpenketmetis jo Kunigystės Jubiliejus ! Taigi graži proga visos Amerikos lietuviams parodyti gerbiamaJam Jubiliatui savo dėkingumą už jo įkūrimą ir su tokiu pasiaukojimu palaikymą Šv. Kazimiero Mokytojų Kongregacijos, to vienintelio šioje šalyje katalikiškai tautiško apšvietos židinio ! Mes gi, kunigai, juoba turėtume pasirūpinti jo Jubiliejaus apvaikščiojimu, nes mes daug jam esame skolingi už jo visų mūsų lietuvių kunigų Amerikoje suvienijimą į Sąjungą.

Kaip reikėtų Jubiliatą pagerbti ? Atrodo, kad gražiausią pagerbimą padarysime, paremdami Šv. Kazimiero kongregacijos reikalus. Šiuo metu seserims reikalinga didesnė koplyčia, nes

dabartinėje jos jau nebesutelpa. Tačiau vienuolynas turi labai daug (57.000 dolerių) skolų ir nederėtų jo dar daugiau apsunkinti. Todėl mes kun. Dr. A. Staniukyno Jubiliejaus pagerbimui paduodame sumanymą: — savo asmeniškoms aukoms ir surinktoms nuo savo parapiečių pastatydinti Šv. Kazimiero Vienuolynui Chicagoje koplyčią ! Iš surinktų tačiau aukų, ypač nuo kunigų, 1.000 dolerių privalėtų paskirti pačiam Jubiliatui. Kolektavimo būdas paliekamas kiekvieno klebono nuožiūrai. Mes darome pradžia; kas su mumis, tesiunčia savo aukas Sąjungos Centro Kasininkui, kun. J. J. Kaulakiui». Pasirašė kunigai: V. Dargis, M. Kraučiušas, V. Varnagiris, J. Žilinskas, F. B. Serafinas, J. Kaulakis, J. Dumčius ir P. Gudaitis.

Sidabrinio Jubiliejaus dieną pats kun. Staniukynas atlaikė iškilmingas mišias. Seserys paaukojo daugybę dvasinių gėlių ir gausiai suteikė kitokių dovanų. Sveikinimai suplaukė iš visos Amerikos lietuvių kunigijos ir organizacijų, ir iš artimųjų asmenų bei gerbėjų. Parapijos buvo renkamos aukos ir kai kurie kunigai pasižadėjo skirti stambesnes sumas. Bet kol koplyčia virs tikru kūnu, reikėjo daug pasidaruoti. Ta našta teko pačiam kun. Staniukynui.

Seserys ir naujokės visada gyveno labai taupiai. Tas taupymas, kaip aiškėja iš motinos Cirilės 1914 m. sausio 15 d. laiško, atsiliepė net jaunuolių sveikatai. Pačioje laiško pradžioje motina Cirilė pasidžiaugia gautu nuo sesers Marijos laišku ir sėkminga jos darbuote, perėmus atsakingas viršininkės pareigas. «Būk ištikima ir tvirta savo pareigose, rašo motina, ir Dievas pasirūpins Tavimi ir didžiu didžiu darbu. Daryk visa, kas Tavo galioje, žodžiu ir pavyzdžiu. Tu žinai, kad esi man labai brangi, ir kuo tik galėsiu Tau padėti, mielai tai padarysiu. Jei galima, aš norėčiau girdėti apie jus dažnai, kaip laikosi jūsų naujokės ir misijos ».

Toliau, į laiško pabaigą, ji rašo : « Aš labai susirūpinau, sužinojusi, kad tarp savo naujokių turite ligonių ir net operacijų. Gerai apsižiūrėk, brangioji Sesuo, nes turi būti kokia nors priežastis, kurią Tu turėtum sutvarkyti. Jos visos yra jaunos ir turėtų būti sveikos ir energingos. Kodėl joms reikia operacijų, aš nesuprantu. Prižiūrėk, kad jos gautų pakankamai ir sveiko pagrindinio maisto ir *kasdien* gryo oro lauke ; taip pat daugiau rekrea-

cijos, negu gauna seserys, tada aš nerasčiau jokio reikalo operacijoms ».

Tas didžiai patyrusios motinos Cirilės balsas buvo perspėjimu ne tik seseriai Marijai, bet ir paskatinimas kun. Staniukynui griebtis vykdyti seną savo svajonę — paruošti daugiau vietos seserų pasivaikščiavimui. Jis visada labai brangino gryną orą, ir vaikščiavimą laikė viena iš svarbių priemonių sveikatai palaikyti. Apie vienuolyną erdvės buvo labai daug, bet tinkamos vaikščioti vietos trūko : vasarą ten žaliavo daržai, o kitais metų laikais — negi rėpliosi po sunknistus ir dažnai pažliugusius dirvonus ? Vienuolynas turėjo daug skolų, todėl renkant aukas, ar kur nors spaudoje užsiminti apie pasivaikščiavimo įrengimą buvo nedrąsu. Pašaliečiai galėjo to nesuprasti, o priešai net pašiepti.

Savo sumanymą jis pasiryžo vykdyti privačiu būdu. Jis buvo sugalvojęs padaryti vienuolyno kieme dideliu pusračiu cementinį taką. Viską išmatavęs ir apskaičiavęs, jis rado, kad šešių pėdų pločio takui reikėtų dvylikos šimto pėdų ilgio ir tai su visu darbu ir medžiaga kainotų dvylika šimtų dolerių. Visa tai jis išdėstė laiškuose savo artimesniems draugams kunigams, prašydamas paaukoti po šimtinę. Neilgai trukus tas takas apjuosė kiemą ir abišaliai nuvingiavo gražiai susodintų medelių eilės.

Vasarą, kaip parpastai, suvažiavo atostogų visos seserys. Prasidėjo vėl naujas darbas : pedagoginės studijos, religinis auklėjimas, ir visa eilė lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos bei geografijos pamokų. Didelė mokymo darbo dalis vėl teko kun. Staniukynui. Rugpiūčio 6 d. jis pradėjo seserims ir naujokėms aštuonių dienų rekolekcijas. Rekolekcijų užbaiga šiemet (1914) buvo nepapaprastai iškilminga. Pagal naujas regulas pirmosios trys seserys — Marija, Immaculata ir Concepta — padarė amžinuosius įžadus. Antrosios grupės septynios seserys davė įžadus dviems metams. Pirmuosius įžadus atliko devynios naujos seserys, ir naujokių abitus gavo vienuolika.

Po dviejų dienų, rugpiūčio 17 d., įvyko viršininkei padėjėjų, vadinamos tarybos, rinkimai. Pirmąją patarėja buvo išrinkta sesuo M. Scholastika, antrąją — sesuo Margarita Marija, trečiąją — sesuo M. Immaculata, ir ketvirtąją — sesuo M. Elzbieta. Generale sekretore buvo išrinkta sesuo Margarita Marija, o generale ekonomė — sesuo M. Teresė. Visa tai buvo altikta pagal nau-

josios konstitucijos tvarką ir taisykles. Rinkimuose dalyvavo visos seserys. Jiems vadovavo kun. Staniukynas.

Kitais metų laikais kun. Staniukynas, kiek atspėdamas, kolektoodavo, bet vasaromis jis stengdavosi būti namie. Ir taip kas metai. Atostogų suvažiavusios seserys papildydavo savo mokslus, lavindamosi pedagogikoje, pasimokydavo lietuvių kalbos, muzikos ir visokių meno darbų. Taip pat joms būdavo aiškinama konstitucija. Pabuvusios porą-trejetą mėnesių drauge, jos sustiprėjo dvasiškai, arčiau vienos su kitomis susipažįsta, susidraugauja, ir grįžta į savo darbus su atnaujinta energija.

Savo paskaitas apie kitus kraštus ir mokslines ekskursijas po Šv. Žemę jis stengėsi pajvairinti paveikslais ir nuotraukomis, kur galima net pavartodamas peršviečiamąjį aparatą — *the Magic Lamp*. Jis labai vertino seserų domėjimąsi svetimomis kalbomis. Kuri tik panorėjo pramokti graikų, italų, lotynų ar prancūzų, jis joms dėstė tiesioginiai, o jei seserį iškeldavo į kitą miestą, jis tęsdavo kalbų mokymą raštu.

Jis labai rūpindavosi ligonėmis. Jei kuri sesuo susirgdavo, jis dažnai lankydavo, duodavo įvairių patarimų ir liepdavo duoti ligonėms pritaikytą maistą. Pastebėjęs, kad liga ilgiau užsitęsia, tuojau liepia iškviesti gydytoją, arba siunčia ligininę.

Didžiausias kun. Staniukyno rūpestis buvo sutelktas į lietuvių kalbą. Jis norėjo, kad seserys ne tik jos išmoktų, bet ir nuolat tobulintųsi. Tam tikslui jis seseris suskirstydavo į specialius ratelius. Iš keturių gabiausių jis sudarydavo « pedagogių ratelį », kurio priežiūroje buvo visi kiti « geros kalbos rateliai », po šešias seseris kiekviename. Vieno ratelio narės arčiau tarp savęs bendrauja ir lavinasi lietuvių kalboje. Kiekviena su savim turi baltų kortelių. Jeigu bekalbėdama padarys kokią kalbos klaidą, jos draugė ją pataiso, ir paima iš jos vieną kortelę, kurioje įrašo tą klaidą ir kaip ji ją pataisė. Paskui kortelė perduodama pedagogių rateliui. Kartą savaitėje, jeigu yra reikalas ir dažniau, pedagogės susirenka posėdžio, peržiūri visas korteles ir vėliau visų seserų susirinkime aiškina klaidas ir gerus ar blogus jų pataisymus. Šis būdas seserims labai patiko ir diskusijos visada būdavo gan gyvos. Ne viena mėgino šį metodą ir savo mokyklų aukštesniuose skyriuose.

Seserų skaičius augo kasmet, bet vadovybė vis nespėjo paten-

kinti visų prašymų duoti seseris mokytojas. 1914 m. rudenį apėmė dar dvi mokyklas Chicagoje — Dievo Apvaizdos ir šv. Mykolo parapijose, bet kitos turėjo laukti. Laukiančiųjų eilėje atsidūrė ir Scrantono šv. Juozapo parapija, kuri čia verta šiek tiek pažymėti.

Scrantono šv. Juozapo parapija įsisteigė 1894 m. Mūrinę bažnyčią pastatė kun. Kaupas 1901 m. Kaip ir visur, čia veikė parapiinis komitetas, kuriuo klebonas gan laisvai pasitikėjo. Kiek vėliau paaiškėjo, kad kai kurie nariai ėmė netinkamai vartoti parapijos pinigus. Kai šis reikalas iškilo viešumon, paliestieji asmenys pasijuto įžeisti, ir parapijoje pradėjo agituoti, kad bažnyčios titulas būtų atimtas nuo vyskupo, kaipo globėjo. Savo teisių ieškodami, jie užvedė teisme bylą (1907), kuri tęsėsi beveik aštuonerius metus. Suagituoti žmonės suskilo į dvi dali. Vieni stovėjo už tai, kad bažnyčia pasilikėtų kaip buvo įsteigta ir pašventinta vyskupo globoje, kiti norėjo ją paversti «nepriklausoma» — atiduoti lenkų valdomiems «nezaliežninkams», kuriuos labai rėmė čia gyvenęs bedievių tėvas Šliūpas ir jo sekėjai. Tikrumoje jam, kaip bedieviui, nederėjo kištis į jokios bažnyčios reikalus, bet, kai pasitaiko proga griauti Katalikų Bažnyčią, jis neiškenčia.

Po ilgų tąsųmųsi po teismus bylą laimėjo katalikai. 1915 m. pradžioje klebonas kun. Jonas Kuras rašo laišką kun. Staniukynui, prašydamas patarimų dėl mokyklos statymo. Jo ir parapiečių nuomonė linksta prie medinės, nes Scrantonas stovi «ant plutos» (apačioje, po žeme, išrausti anglių kasyklų urvai), tai jeigu įgriūtų, medinę būtų lengviau pataisyti. Kun. Staniukynas jam patarė statyti tvirtą mūrinę, nes mediniai namai mokyklai nepraktiški ir jų išlaikymas perdaug kainoja.

Lapkričio 5 d. laiške kun. Kuras nupasakoja, kiek yra pažengusi mokyklos statyba, kaip gerai ji bus įrengta, ir gale dar bus pastatytas seserims gyvenamas namas. Pabaigoj rašo : « Parapijoj viskas ramu. Kaslink mokyklos priešų, labiausiai šliūpiniai ir kiti bambizininkai iš šalies agituoja : blogai sunaudoti pinigai. Pats Šliūpas baisiai priešingas. Eidamas pro šalį, nusispiauna ir suniurna : kvailiai ir gana ! Bet viskas praeis, kai darbas bus baigtas. Seserys, manding, prietarus išsklaidys».

Gruodžio 7 d. atsako į kun. Staniukyno klausimą, kiek reikės seserų. Viskas esą pareis nuo to, kiek mes turėsime mokinių. Iš pradžių jis tikisi atidaryti vaikų darželį ir pirmuosius keturis

skyrius. Pavasarį mokykla bus pabaigta ir gegužės 30 d. (*Decoration Day*) manoma ją pašventinti. Tame pačiame laiške jis rašo, kad mokyklos statymo iniciatyva kilo iš pačių parapiečių. « Mes tą klausimą svarstėme pusantrų metų ir viskas ėjo sklandžiai. Dar nepadarę parapijos susirinkime planų, jau gavome 15.000 dolerių paskolos. Kai jie pamatė užbaigtus planus, džiaugsmui nebuvo galo. Bet kai jie pradėjo gabenti akmenis ir mūryti pamatus, Šliūpo pasekėjai nustebo, pats gi Šliūpas sakė, kad jie stato namus kekšynui... Girdint, kad mokykla nereikalinga, kad vaikai ten neis mokytis, kad geriau būtų, buvę statyti kleboniją, arba didinti bažnyčią, mūsų žmonių ūpas atvėso ».

Gruodžio 24 d. vėl rašo : «Šiandien gavau Jūsų laišką, kurio ilgai laukiau, ko nors bloga tikėjaus ; nujautimas neapvylė. Seserų nebus galima gauti dar per du metus. Naujokių mažai atsiranda, atidarytos mokyklos reikia papildyti, ligonių vietas užimti, etc. Toks *Christmas* laiško turinys.

Jeigu tokį laišką būčiau gavęs prieš metus, būčiau mokyklos statymą suvėlinęs, arba ir visai nepradėjęs. Prie mokyklos statymo, žinote lietuvių atkaklumą, reikėjo daug pasidarbuoti, burną džiovinėti, ilgai šnekėti, kol žmonės reikalą pripažino... Kada mokykla kyla aukštyn, iš lauko veik baigiama, bedieviai siunta. Aną nedėdienį (gruodžio 19) Šliūpas užkvietė ant prakalbų žydą, ciciliką ir pats kalbėjo su jais prieš krikščionišką auklėjimą. Prakalbos buvo surengtos jaunimą bedieviškai šviesti ir jį suorganizuoti. Seniai Šliūpas giriasi, kad jis valdo senesnius lietuvius, o čia be jo, priešais jo norą, atsiranda lietuviai, ką stato katalikybės tvirtovę, katalikišką mokyklą, — kaip gi nepykti ir nekeršyti ? ».

Prašydamas būtinai Scrantonui duoti seseris, jis primena, kad pas juos viešą opinią sudaro šliūpiniai, kuriuos nesąmoningai paseka ir kai kurie katalikai. « Taigi, — rašo, — mano nuomone, tik mokykla, tik lietuviškos seserys savo mokslu, pavyzdžiu ir pasišventimu galėtų tą svyruojančią minią sulaikyti nuo pražūties. Negaliu sakyti, kad minia manęs neklausytų; kada aš kalbu, manęs klauso, kada bedievis kalba, jo klauso, ir taip siūbuoja kaip nendrė vėjo pučiama ».

Jokios kliūtys nesulaikė mokyklos užbaigimo, nė lietuvių seserų atsiuntimo. Tai paliudija motinos Gabrielės, kuri specialiai

nuvyko į iškilmes, laiškas, rašytas kun. Staniukynui 1916 m. rugsėjo 5 d.: « Vakar aš dalvyvau naujos mokyklos ir vienuolyno pašventinime Scrantone. Aš galiu Jus užtikrinti, kad neapsakomai džiaugiaus, matydama taip gražiai įkurdinamas seseris. Vienuolynas ir mokykla yra tiesiog puikūs — teisingas atpildas už gerojo klebono kun. Kuro darbus ir maldas. Nemanau, kad kada nors esu girdėjusi mūsų vyskupą kalbant taip entuziastiškai, kaip vakar. Jis atrodė begaliniai patenkintas parapičių laimėjimais ir juos už tai pagyrė. Jis taip pat išreiškė pagarbą katalikiškoms mokykloms ir vienuolėms mokytojoms, ypač toms, kurios čia pradeda tą didingą darbą».

Ir šiandieną (1965), jau pusšimčiui metų praėjus, toji mokykla gražiai veikia, joje dirba dešimt kazimieriečių seserų, ir klasėse, ir parengimuose bei bažnyčioje dar skamba lietuvių kalba. Tai taurus lietuvių katalikų, daugumoje paprastų žmonių, paminklas, kainavęs jiems daug darbo ir pinigų. Ir niekas nesiškundė, kad mokyklą išlaikyti per sunku. Daugelį metų Scrantone išgyvenęs, Šliūpas lietuvybei čia nepaliko jokio paminklo, išskyrus liūdną prisiminimą, kad jis kiršino lietuvių prieš lietuvi ir skleidė tarp jų neapykantą.

1915 m. vidurvasarį, liepos 11 d., mirė didelis vienuolijos globėjas Chicagos arkiv. Quigley. Tai buvo tikrai skaudus ir liūdnas įvykis, kuris suspaudė kun. Staniukyno širdį. Savo dienoraštyje jis užrašė: «Atėjo mintis už jį pasimelsti, ir aš meldžiaus, kad jis būtų seserų globėju ir danguje».

Pusmečiui praslinkus, 1916 m. vasario 19 d., mirė kitas vienuolijai brangus asmuo — Harrisburgo vysk. Shanahan, sulaukęs 69 metų. Jis davė pradžią šv. Kazimiero vienuolijai savo vyskupijoje ir nesiliovė ja rūpinęsis visą gyvenimą. Kai motiniškieji namai įsikūrė Chicagoje, jis pasijuto tarsi netekęs brangiausio kūdikio. Bet jis guodėsi bent tuo, kad pirmutiniai tos vienuolijos namai ir pirmoji mokykla likosi jo vyskupijoje. Nė vienais metais nepraleisdavo progos aplankyti Mt. Carmelį, pasikalbėti su vaikučiais ir seselėmis, kurias prisimindavo ir didžiųjų švenčių proga.

Kun. Staniukyno sveikata buvo taip pat nekartą sušlubavusi, ypač 1915 m. vasarą ir lapkričio-gruodžio mėn. Tai ne tik nuo pervargimo su raštais, kolektomis ir šimtais kitų darbų, bet ir nuo jo silpno organizmo, kurio gyvybę palaikė ne tiek maistas, kiek

stipri jo valia. Bet gyvenime nekartą pasitaiko patirti ir dvasinių skausmų. To neišvengia nei pasaulio galiūnai, nei kilniausi pasišventėliai. Neaplenkė jie nė kun. Staniukyno.

1916 m. kovo 10 dienoraštyje užrašyta, kad jis gavo Chicagos arkivyskupijos jubiliejinį albumą (*Souvenirs of the Archdiocese of Chicago*), kuriame rado, kad šv. Kazimiero seserų kongregacijos sumanytoju ir steigėju pažymėtas ne jis, bet kun. Mykolas Krušas. Tai jį ne tik nustebino, bet ir labai sujaudino, ir dėl to, kaip pažymi dienoraštyje, jis visą naktį negalėjęs «ramiai miegoti, bemąstydamas, dėl kokios priežasties kun. Krušas tą padarė ». Ir kitose užrašų vietose jis vis grįžta prie to paties fakto, nes jį labai skaudino ne tik neteisingas jo darbų paneigimas, bet ir kažkoks slapas kitų noras jį pažeminti.

Nelengva čia būtų analizuoti motyvus. Jie be abejo išėjo iš pirmųkščio nesutarimo vienuolyno reikalais tarp viršininkės ir kapeliono. Laikui bėgant, nuomonių skirtumas galėjo aštrėti, ir progai pasitaikius atsirasti koks neapgalvotas išsišokimas. O šiame atsitikime tokia proga pasisiūlė, kai mirė arkiv. Quigley, kuris vienuolyno reikalus puikiai pažinojo, ir kai jo vieton buvo paskirtas naujas žmogus, arkiv. George W. Mundelein (nuo 1924 m. kardinolas). Šiuo metu gal užėjo pagunda jaunam kunigėliui pasirodyti su savo nuopelnais. Štai ir tas naivus istorijos iškreipimas, dėl kurio tiek daug teko pergyventi kun. Staniukynui.

Motina Cirilė niekad nepaleido iš savo minties ir širdies jaunos lietuvaičių vienuolijos. Ji dažnai savo laiškuose skuba su pagalba ir patarimais, kurie išbandyti giliu patyrimu ir sutvirtinti Dievo meile. Vienne laiške (1916.XI.29) ji pasidžiaugia, kaip sesuo Marija per vasarą rūpinosi savo vienuolija. Gal turėdama mintyje tą nelemtą įvykį, ji priduria : « Bet mano mielas Kūdiki, visada būk kryžiaus papėdėje, kad būtum nusižeminusi, kantri ir apsigalvojanti ».

Kun. Staniukynas jau seniai buvo begalvojęs stoti į vienuolyną, bet vis sulaikydavo svarbūs darbai ir nuolatinis reikalas rinkti aukas, kad būtų galima paruošti daugiau seserų mokytojų ir atidaryti daugiau lietuviškų mokyklų. Dabar jam atrodė bus tinkama proga. Bugpiūčio 22 d. rašo dienorašty: «Pradėjau labiau įsitikinti apie reikalą palikti seseris ir įstoti į Tėvų Marijonų kongregaciją. Tik svarstau, ant kiek tas mano žygis bus teisėtas [pateisinamas]». Tarėsi su marijonais. Jie pritarė, tačiau sakė, kad būtų geriau palaukti karo pabaigos.

GYVENIMO SAULĖLEIDIS

Šv. Rašte yra pasakyta, kad « kaip žvaigždės švies ant dangaus skliauto tie, kurie kitus mokiina teisybės » (Iš kun. Staniukyno laiško seseriai Elzbietai, 1910 m. gegužės 17 d.).

Pirmasis pasaulinis karas (1914-1918) išjudino visų Amerikos lietuvių veikimą, bet ypatingai sukruto katalikai. Tik karui prasidėjus, katalikų organizacijų delegatai suvažiavo iš visų lietuvių kolonijų į Lietuvių Politiškąjį Seimą Chicagoje (1914.LK.21-22), kuriame įsteigė Tautos Fondą kovai dėl Lietuvos laisvės remti. Taip pat buvo sudaryta Tautos Taryba, kuri vėliau išaugo į Amerikos Lietuvių Tarybą. Katalikams plačiau įsitraukus į Tautos Fondo organizavimą ir aukų rinkimą, kuris per kalėtą metų sutelkė pusę milijono dolerių, aišku, vienuolynui aukų plaukimas sulėtėjo.

Karo metu pagyvėjo jau seniau lietuvių kunigų ir veikėjų svarstytas lietuvių vyskupo Amerikoje reikalas. 1915 m. Kunigų Sąjungos seime buvo nutarta siųsti popiežiui prašymą kurį suredaguoti pavesta kun. V. Bartuškait. Buvo tikėtasi, kad, turint savo vyskupą, geriau koordinuos lietuvių katalikų veikimas. Kai prašymas buvo paruoštas, 1916 m. vasario 16 d. įvyko nepaprastas Kunigų Sąjungos susirinkimas viską galutinai aptarti. Peticiją nutarė įteikti Šv. Tėvui tiesiogiai ir savo delegatu išrinko Kunigų Sąjungos pirmininką kun. T. Žilinską. Antrininku buvo išrinktas kun. Jonas Ambotas. Taip pat buvo priimtas pageidavimas, kad lietuviai kunigai kreiptųsi paramos į palankesnius lietuviams Amerikos vyskopus.

Pagal kan. Kazimiero Prapuolenio patarimą, kuris gyveno tada Romoje, Vatikanui užklausus, kokius mes turime kandi-

datus į Amerikos lietuvių vyskopus, Seimas įgalioja delegatus paminėti šiuos kunigus: Justiną Pranaitį, Jurgį Matulevičių, Antaną Staniukyną, Juozą Kaulakį, Vincą Dargį ir Joną Kurą. Pernykštis seimas buvo nutaręs įteikti Šv. Tėvui ir politinę Amerikos lietuvių peticiją, tai dabar tas pats delegatas įgaliojamas nuvežti į Romą ir ją, drauge su panašia Amerikos Lietuvių Katalikų Federacijos peticija.

Sekančiais metais (1917) buvo sukviestas visuotinis Amerikos lietuvių kunigų suvažiavimas drauge su Kunigų Sąjungos seimu (Niagara Falls, N. Y., rugpiūčio 21-22 d.) Tas suvažiavimas buvo vedamas šūkiu: Lietuvos nepriklausomybė ir ištikimybė Šv. Tėvui. Tai buvo aiškiai išreikšta ir sveikinimo telegramoje popiežiui Benediktui XV, kuris vadinamas taikos apaštalu. Pagrindinį referatą *Lietuvių kunigijos uždaviniai Amerikoje artimiausioje ateityje* skaitė kun. prof. Pranciškus Būčys. Tas sukėlė daug svarstymų, kaip reikės pagelbėti nukentėjusiems dėl karo, kaip padėti Lietuvos atstatymo ir švietimo reikaluose. Kiti referatai telkėsi apie vietinius reikalus : seseris kazimierietes, labdarybę (abu klausimus referavo kun. A. Staniukynas), lietuvių kolegiją Amerikoje ir bendrai mokyklas.

Referuodamas apie seseris, kun. Staniukynas pabrėžė nuolatinio aukų rinkimo būtinumą. Jis pats dėl susilpnėjusios sveikatos toliau kolektuoti nebepajėgia. Dėl to kvietė į talką visus kunigus. Po ilgesnių diskusijų ir visokių siūlymų, seimas nutarė, kad visi be išimties turi prisidėti prie vienuolijos tarpimo moraliniu ir materialiniu atžvilgiu, ugdyti parapijose pašaukimus į vienuolyną, ir daryti savo bažnyčiose metines rinkliavas paskutinį rugsėjo sekmadienį. Pačiam gi kun. Staniukynui paliko iniciatyvą surasti kunigų tarpe tinkamą asmenį aukoms rinkti.

Jau prieš metus Kunigų Sąjungos seimas buvo pagerbęs kun. Staniukyną, statydamas jo kandidatūrą į vyskopus. Dabar, atsižvelgdamas į jo nuopelnus visuomenei ir sąjungai, seimas vienbalsiai jį pakėlė į Kunigų Sąjungos garbės narius. Tokia pati garbė buvo suteikta kun. Pr. Būčiui ir kun. V. Dargiui.

Visoje kun. Staniukyno veikloje matėme jo didelį atsidėjimą lietuvybės reikalams. Nemažiau jis sielojosi ir savo tėvynės likimu ir jos garbės plėtimu. Kai karo frontas ritosi Lietuvos laukais, ir kai liepsnos laižė jos sodybas, jį prislėgė didelis skausmas.

Tačiau tasai skausmas nestūmė jo į nusiminimą, bet priešingai — skatino daugiau jį susirūpinti. Jam tuojuo kilo mintis ruošti seseris į Lietuvą ir apie tai jis pasakė arkivyskupui Mundelein, kuris griežtai pasipriešino. Tai jo nesulaikė tą norą vėl pakartoti, ir vėl išgirsti neigiamą atsakymą, kol pagaliau arkivyskupas pritarė. Norinčių į Lietuvą seserų atsirado daug. Tuo reikalu kun. Staniukynas susirašinėjo su Tautos Tarybos sekretorium.

Susitikdamas su kitataučiais, jis beveik visur girdėjo Lietuvos ir Lenkijos vardus suplakant į vieną Lenkiją. Kur tik galėdamas, niekur nepraleido progos paaiškinti, kad tai dvi skirtingos tautos ir valstybės. Tai ryškiai galime pamatyti iš kai kurių jo laiškų. Jis visą laiką susirašinėdavo su Jeruzalės dominikonais, savo studijų laikų profesoriais ir bičiuliais. Karo metu keli jų buvo mobilizuoti (Prancūzijos įstatymai nuo karinės prievolės neatleidžia nei kungų, nei vienuolių) ir buvo paskirti į Port-Saidą Egipte. Reikšdami kun. Staniukynui užuojautą dėl nukentėjusios jo tėvynės ir giminių tėviškėje, jie, matyt, neskyrė Lietuvos nuo Lenkijos, ir gavo nuo kun. Staniukyno atitaisymą. 1917 m. sausio 27 d. laiške tėvas Savignac taip rašo :

«Savo laiškuose aš dažnai minėjau Lenkiją, jokių būdu ne griežta prasme, kaip Jūs ją suprantate, bet bendra prasme kaip paprastai suprantama pas mus, tuo pažymint Lietuvą ir Lenkiją, visus tuos priespaudoje esančius, o kitados nepriklausomus kraštus. Aš suprantu Jūsų meilę Lietuvai, Jūsų brangiai tėvynei, ir Jūsų norą ją matyti laisvą ir nepriklausomą nuo bet kokios kitos tautos. Linkiu, kad pabaigoje šio karo pilnai išsipildytų jos politinės ir religinės laisvės troškimai. Savo maldose aš prisiminsiu Lietuvą, ir maldausiu Viešpatį ją laiminti, ir suteikti jai trokštamą laisvę».

Ne iš kitokių šaltinių apie Lietuvą pramoko ir didelis kun. Staniukyno bičiulis ir gerbėjas vysk. Shanahan. Štai kaip jis apie Lietuvą aiškina laiške kun. V. Bartuškai (1915 XII. 26) :

« Ką tik prieš Jūsų laišką atėjimą aš gavau atsišaukimą rinkti aukas nukentėjusiems lenkams. Aš panaudosiu progą tuoj po Naujų metų išleisti savo diecezijos parapijoms paraginimą teikti pagalbos lietuviams ir lenkams, ir tikiuos dosnaus atsiliepinimo.

Spėju, kad priežastis, dėl kurios apie vargą Lietuvoje nieko daugiau nepasakyta, yra ta, jog Lietuvos vardą jau ištiesai gene-

racijai iš Europos žemėlapiu išbraukė tironiškoji Rusijos valdžia. Amerikos žmonės vargu ar žino, kur yra Lietuva, nes apie ją niekur nepažymėta mūsų žemėlapiuose, nė geografijose. Net kariškuose žemėlapiuose, kurie pardavinėjami visur, mes nerandame Lietuvos vardo toje vietoje, kur kitados buvo galinga Lietuvos karalystė. Tikiu, kad, kai praeis šis žiaurus karas, Lietuva vėl prisikels laisva ».

1917 metai buvo didelio darbymečio metai su spauda. Teko prižiūrėti korektūras ir spausdinimą abiejų tomų apmąstymų, didesnių ir mažųjų katekizmus, maldų knygėlę ir ketvirtąją skaitymų knygą. Pastarąją jis ypatingai uoliai ruošė : skaitė drauge su seserimis, paskui su kun. Pr. Būčių, ieškodams jo pagalbos kalbos dalykuose, nes jis buvo neseniai atvykęs iš Europos (1916. XI.4) ir jo kalba turėjo būti grynesnė. Kaip vėliau savo prisiminimuose vysk. Būčys pasakoja, juodu kai kur susiginčydavę. « Tada aš pastebėjau, kad lietuvių kalbą jis buvo išlaikęs sveiką, bet jis nuolatos keldavo labai daug abejonių, kuriose būdavo matyti jautrus jo noras išvengti klaidų. Dažnai jis nusiileisdavo, priimdamas mano nuomonę, bet buvo atsitikimų, kad nenusileisdavo, ir aš paskui pastebėdavau, kad buvo mano suklusta ».

Vasarą jis vėl skaitė seserims paskaitas, gilino tikėjimo mokslą ir stiprino dvasinį vienuolinio gyvenimo subrendimą. Vieno apsilankymo metu pas arkivyskupą jis nunešė projektuojamos statyti koplyčios planus. Arkiv. Mundelein pažadėjo pats aplankyti vienuolyną ir tai įvykdė liepos 15 d. Atvažiavo vienas, apžiūrėjo visą vienuolyną ir išreiškė didelį savo pasitenkinimą ir pasigėrėjimą. Apžvelgęs, kur žadama statyti koplyčią, jis patarė geriau pristatyti kitą vienuolyno galą, kad būtų daugiau vietos vienuolynui plėstis, ir net pažadėjo pagalbos.

Rudenį arkiv. Mundelein pakvietė kun. Staniukyną dėstyti katedros kolegijoje lietuviškus dalykus. Apie tai užrašydamas dienoraštyje (rugsėjo 12), kun. Staniukynas priduria : « Sutikau, nors tas mane varžo ir daug daro nesmagumo ». Koks buvo tas varžymas, matyti iš kun. Būčo rugsėjo 17 d. laiško, rašyto iš Sheboygen, Wis., kur jis buvo lietuvių parapijos klebonu. « Dviem daiktais džiaugiuosi: kad katedros kolegijoje yra lietuvių kalba, ir kad Tamsta jos mokysi. Važiavimas į Šveicariją nepabėgs ».

Tas mokytojo darbas tikrai buvo nelengvas. Vien kelionė tramvajais ten ir atgal ėmė apie tris valandas. Lekcijų laikas paskirtas po pietų 1 val. 15 min., bene tris kartus į savaitę. Buvo septyni studentai. Laiko sugaišdavo daug, ir jo silpna sveikata gerokai kentė nuo to važinėjimo.

Kun. Būčio išsitarimas, kad kelionė Šveicarijon nepabėgs, rodo, kad kun. Staniukynas jau tvirtai buvo nusistatęs šiame (1917) važiuoti į marijonų vienuolijos noviciatą. Šį nusprendimą bus subrandinusi jo savijauta, kad seserų vienuolyne jo misija yra baigta ir nebereikalinga, o noras įstoti į vienuolyną yra labai didelis. Tai paliudija ne vienas užrašas jo dienoraštyje. Pavyzdžiui, 1917 m. sausio 10 d. rašo : « Turėjau lekciją Senojo Įstatymo. Mačiau naujų kandidačių. Kaskart vis daugiau eina į seserų eiles man nepažįstamų, ir vienuolynas pradeda man tapti svetimas». Sausio 14 d. priduria: «Viršininkė klausė apie kandidačių abitus — nei šiaip nei taip neatsakiau: jei ji buvo laisva jas pasiimti, tai gal norės ir toliau laisvai eiti ? ».

Savaime aišku, viršininkė nieko nenorėjo blogo, nes ji turėjo pilną teisę spręsti apie kandidačių priėmimą. Bet kun. Staniukynas buvo įpratęs prie kitokių tradicijų: kiekvieną kandidatę surasdavo jis pats, rūpindavosi jos mokslinimu ir paruošimu vienuoliniam gyvenimui. Motina Gabrielė su juo tardavosi visokiuose reikaluose. Vienuolynas jam buvo savas ir kiekvienas pasiaukojimas jam buvo lengvas. Dabar viskas nuo jo tolsta. Apie tai jis mąstydavo ne be širdies skausmo, bet to neparodė. Visados apsišarvavęs kantrybe, jis ryžtasi dar daugiau susivaldyti.

Laikydamas savo metione rekolekcijas, rugsėjo 7 jis dienorašty įrašė: « Paskutinė rekolekcijų diena : tvarką sudariau savo pasiūlytiniuose, juos surašydamas ; yra tvirtą valią turėti ir jų laikytis. Turiu viltį pas Dievą, kad šiuo laiku bus vaisiai tvirtesni, nei kitados. Nors įstojimas į tobulybės luomą išrodo problematiškas, bet manau, kad žengimas pirmyn tobulybėje visgi bus žymesnis ».

Sveikata per visus 1917 metus buvo menka. Aišku, reikėjo gero ir ilgesnio poilsio, kurio niekad sau neleisdavo. Vis užgulęs ant knygų ir raštų, dažnai sukinėdamasis dulkėtoje ir dažų privinkusioje spaustuvėje. Skaitant korektūras taip pat teko alsuoti dar neišdžiūvusiais dažais, kurie sunkėsi į jo plaučius.

Jo liga buvo aiški, — džiova, — tik daktarai jos nerasdavo, versdami kaltę širdžiai. Bet jis pats tai jautė ir savo užrašuose nekartą mini, kad kraujas pasirodęs iš krūtinės ar iš plaučių. Ypačiai buvo pablogėję kovo pabaigoje iki balandžio vidurio, paskui liepos gale ir pradžioje rugpjūčio. Vėl pasunkėjo rugsėjo mėnesį. Vienai savaitei buvo išvažiavęs į Milwaukee sanatoriją. Pagaliau nuvyko ištirimui į Brolių Aleksiečių ligoninę, kur rado ne širdies, bet plaučių ligas ir patarė važiuoti į Californiją metams ar porai. Grįžęs iš ligoninės, kitą dieną užrašuose pažymėjo, kad ruošias Marijos Vaikeliams maldaknygę . . .

Svarbiausiu jo rūpesčiu buvo surasti pavaduotoją aukoms rinkti. Rašė kunigams, kuriuos tik numatė tinkamais, ir kurie galėtų bent laikinai atsitraukti nuo tiesioginių pareigų. Žadėjo ne vienas, bet vis atsirasdavo kliūtys. Nekartą buvo pats besiryžtas vykti, bet jį nuo to sulaukė jo draugai ir seserys. Štai 1918 m. birželio 12 d. drauge su vardinių sveikinimais jo artimas bičiulis kun. V. Dargis jam linki daug sveikatos, iš širdies pataria ją saugoti ir daugiau negalvoti apie jokiais kolektais. «Jau atsikolektavai! Tavo gyvenimo prailginimas daug brangesnis vienuolynui ir visuomenei, negu kad ir sėkmingiausia kolekta ».

Po didelių pastangų pavyko parsitraukti Chicagon iš Maino valstijos kun. Norbertą Pakalnį, kuriam arkivyskupas davė leidimą kolekтуoti du mėnesiu (1918 m. sausio-vasario). Tai trumpas ir nepatogus laikas, bet vis tik buvo vienuolijai pagalba. Pernykščiam Kunigų Sąjungos seime buvo pasižadėję aukas rinkti patys kunigai savo parapijose, bet atsiliepė nedaug, tik uolesnieji, ir tai daugiau buvo pasiteisinimų, negu aukų. Pagaliau į tą darbą sutiko stoti energingasis kun. Fabijonas Kemėšis. Bugpiūčio 15 d. jis gavo leidimą šešioms mėnesiams. Jis negalėjo tam atsidėti visą laiką, nes buvo giliai įsitraukęs į Tautos Fondo darbą, politinę veiklą ir katalikišką spaudą. Vis tik jam pavyko surinkti tryliką tūkstančių dolerių. Apie jį kun. Jonas Dumčius iš Minersville, Pa., lapkričio 5 d. rašo : «Puikus iš jo kolekto . . . tarsi visą savo gyvenimą jis nieko kito neveikė, tik kolektavo ... jis pinigą išviliotų net iš čigonkos vaikų». Laiško pabaigoje jis dar pridėjo liūdną naujieną: «Pas mus baisiai siaučia influenza. Minersville'je mirė 100 su viršum lietuvių. Begalės našlaičių liko ». Tikrai, toji liga, ispaniškasis gri-

pas, čionai *flu* vadinama, visai Amerikai ir jos lietuviams kainavo daug gyvybių.

Kun. Staniukyno sveikata šiemet (1918) dar sparčiau blogėjo negu pernai. Šuo kovo pradžios teko daugiau gulėti, negu vaikščioti. Dažnai kviečiasi gydytoją, bet ir tas ne ką gali padėti. Pataria ilsėtis, daug valgyti. Kovo 11 d. pasisvėrė : 135 svarai — penkių pėdų vienuolikos colių aukščio vyrui, tai nedaug. Visas pavasaris sunkus. Gegužės 10 d. dienoraštyje skaitome: « Kaip bebūtų, reikia daiktus tvarkyti ir rengtis baigti savo reikalus šiame pasaulyje ». . .

Artimųjų užuojautos laišakai ir sveikatos linkėjimai plaukė iš visur. Visi jautė, kad padėtis rimta, bet vis dar gyveno viltimi. Su užuojautos laišku (gegužės 18) kun. Jakaitis praneša, kad jau surinkęs aukų apie 11.000 dolerių. Motina Gabrielė išreiškia didelį apgailestavimą dėl jį ištikusios ligos. Pataria mažiau dirbti, nes «Jūs esate tiek uolus, kad niekam nepasakote ne». Ji ir ankstybesniuose laiškuose vis nepamiršdavo pridurti: « Tėveli, tik nedirbk per daug prie tų knygų ! » Ji labai norėjo aplankyti Čicagą ir pamatyti visus, ir paskutinių penkerių metų pažangą. Prašėsi savo motinos generalės leidimo, bet negavo. Jai buvo labai liūdna, o ypač dabar, kai kun. Staniukynas serga. 1918 m. liepos 3 d. laiške ji rašo : «Labai norėčiau, kad kurią dieną kuris nors gerasis Angelas paimtų mane ir nuneštų į Čicagą nors vienai dienai, kad turėčiau laimės nors valandėlei Jus aplankyti ilgoje ir sunkioje ligoje ».

Kai jausdavosi geriau, niekas jo nesulaikydavo nuo darbo. O reikalų juk niekad nepritrūkdavo. Birželio mėn. siunčia mišių stipendijas Europoje studijuojantiems kunigams, neužmiršta savo dominikonų prancūzų, nė kan. Prapuolenio Romoje, Karts nuo karto arkivyskupo kanceliarija jam atsiųsdavo išversti kokią nors raštą į lietuvių kalbą. Rašinėjo laiškus klebonams, prašydamas surengti seserų naudai bazarus ar piknikus.

Kiek anksčiau jis sugalvojo trumpą maldele *Cor Jesu SS. protege Lithuaniam* — Švenčiausioji Jėzaus Širdie, globok Lietuvą. Per savo arkivyskupą jis prašė Romos, kad suteiktų už šią maldele 300 dienų atleidų. Iš Romos buvo gautas neigiamas atsakymas. Birželio 14 dienoraštyje jis užrašė, kad tokio atsakymo priežastis buvo remiama aukų rinkimu, kaip Liuterio atsitikime. «Skaudu, kad [arkivyskupo kanceliarija] taip suredagavo pra-

šymą ». Jis gi norėjo tuos atlaidus gauti ne aukoms rinkti, bet Lietuvai laisvės išprašyti.

Kun. Staniukyną pradžiugino vienas gražus sumanymas. Liepos 17 d. jam parašė laišką kun. Jakaitis, Worcesterio klebonas, kad jis norėtų savo apylinkėje pastatydinti prieglaudą vaikams ir seneliams. Žemę apsiima parūpinti. Mano, kad geriausia tiktų pirkti ūkį, kuris būtų prieglaudai didelė parama. Jis norėtų, kad tą prieglaudą apsiimtų vesti, šv. Kazimiero seserys. Jos čia galėtų atidaryti savo skyrių (noviciatą), nes susivažiuoti visoms į Chicagą per toli, ypač ateityje. Tokiam darbui jos galėtų priimti ir su mažesniu mokslu mergaičių, kurių mūsų apylinkėje atsirastų užtenkamai.

Tuo reikalu jis jau kalbėjęs su vyskupu. Esant jau keletai prieglaudų, lietuviškos jis nelabai pageidavo, bet galutinai nespriešintų, o toliau gal ir pagelbėtų. Jis jau apžiūrėjęs vieną 68 akrų ūkį 4 mylios nuo Worcesterio. Beveik visa gera dirbama žemė. « Siunčiu paveikslą. Ką Jūs ir seserys manote ? Aš tam tikslui aukočiau dosniai (keletą tūkstantukų) ir su savo žmonėmis atmokėčiau už ūkį, už kurį dabar prašo 18.000 dolerių (už žemę ir trobesius). Laukiu žinios apie šį sumanymą ir Jūsų sveikatos sugrįžimo. Lai Dievas Jus dar mums palaiko ! »

Tai buvo tikrai remtinas sumanymas, nes kun. Staniukynui buvo lygiai arti širdies vargstančiųjų reikalai. Anksčiau jis gal būtų jį parėmęs visomis jėgomis, bet dabar jis jau nepajėgia kolektuoti (kas būtų reikalinga tolimesniam prieglaudos išlaidymui), o seserų neužtenka net mokykloms. Seserų pareikalamai kasmet didėja. Pittsburgho apylinkės septyni kunigai rugsėjo 17 d. buvo susirinkę posėdžio ir nutarė kiekvienas paaukoti vienuolynui didesnes ar mažesnes sumas, jeigu gaus seserų, kurių jiems reikės 1920 metais. Tai buvo tik pažadas, kai kas sakytų panašus į kyšį. Kun. Staniukynas nieko negalėjo pažadėti.

Vasaros kaitroms užėjus, naktimis jis beveik negalėjo miegoti — vis trūkdavo oro ir sunku alsuoti. Poilsį dar gerokai trukdydavo gatvės triukšmas. Kai buvusioji gatvė buvo gražiai sutvarkyta ir pavadinta garsiu Marquette Road vardu, vedančiu pro didelį parką, čia atsivėrė smarkus judėjimas. Ieškodamas ramesnio kampelio, jis sugalvojo pasistatyti vienuolyno daržuose

tarp medžių ir kukurūzų palapinę-šėtrą ir ten nakvoti, kaip kitados darė savo kelionėse po Palestiną. Pirmoji naktis (liepos 13) pasitaikė drėgna ir jam pasidarė dar blogiau. Vėliau dar ten miegojo keletą naktų. Kadangi tai pasirodė nepraktiška, tai sumanyta įsitaisyti kapelionijos verandoje, kuri buvo priešingoje nuo kelio pusėje ; iš kiemo ji jau buvo antrame aukšte. Aptvėrus vieliniu tinklu, susidarė visai patogi vieta ir miegoti ir dieną dirbti.

Vasarą skaitė seserims paskaitas apie Šv. Žemę, iš pedagogikos, lietuvių kalbos ir įvairiais religiniais klausimais. Be to, vakarais porą kartų savaitėje būdavo daromi bendri pasikalbėjimai su diskusijomis. Kartais būdavo skaitoma ir aiškinama vienuolyno konstitucija, kuri galutinai dar nebuvo užtvirtinta. Kai besiaiškinant kyla kokių pageidautinų pataisų, galima bus įnešti papildymus. Apie vieną tokį skaitymą dienorašty rugpjūčio 20 d. taip užrašyta :

«Vakare prie konstitucijos skaitymo nr. 16 ir kalbas apie tautines spalvas pasirodė, kad seserų didžiama nenori nešioti jokių tautinių spalvų, pažymintį jų lietuviškumą . . . Grįžus man namo, atėjo kelios pasiuntinės, išreikšti sutikimą priimti tautiškas spalvas, be abejo, iš baimės blogų pasekmių, kad pasirodė prieš tautinius jausmus ».

Kilusių diskusijų metu akylesnės seserys pastebėjo kun. Staniukyno veide skausmo ir susijaudinimo žymes, kurių jis neišreiškė žodžiais, nes visada mokėjo valdytis. Bet išeidamas po pasikalbėjimo, jis atrodė kitoks, negu paprastai. Greitai pasitarusios, kelios seserys nubėgo į kapelioniją, norėdamos kiek sušvelninti nemalonų įspūdį. Didžiausiam savo išgąsčiui, vos pravėrusios kapelionijos duris, jos išgirdo garsų raudojimą. Įbėgusios į kambarį, jos pamatė savo kapelioną užsikniaubusį prie stalo. Apstulbusios nežinojo nė ką sakyti. Viena pagaliau išdrįso ir, arčiau priėjusi, paklausė : «Tėveli, kas Jums ? » Ir tarsi jų nematydamas, sujaudintu vos girdimu balsu jis kartojo : « Ar tai tam, ar tai tam aš pašvenčiau visą savo gyvenimą ? » . . .

Dienos bėgo kaip paprastai: vienuolyne mišios, išpažintys klausykoje, darbas spaustuvėje ir namie prie rašomojo stalo. Taiso knygos apie Kristaus sekimą korektūras, tvarko rankraščius apie mandagumą, rašo laiškus — vis nesibaigiančius rei-

kalus apie knygas, bazarus, rinkliavas, našlaičių globą, vadovėlius, karo paliestą tėvynę ir brėkstančios laisvės viltį. Lietuvos laisvės vizija jį žavėjo : plotai švietimo ir auklėjimo darbuose. Dvasios akimis jis regi, kaip ten auga šv. Kazimiero seserų mokyklos, kaip į jas skuba vaikučiai ir viską mokosi lietuviškai, lietuviškai... Jis pats čia vėl gavo pakartotiną kvietimą dėstyti katedros kolegijoje lietuvių kalbą, bet deja, negalėjo apsiimti — trūko jėgų.

Rugsėjo pradžioje laiko savo rekolekcijas pas vienuolius Waukegane. Pirmos dienos pastabose jis išreiškia abejonę, ar jo jėgos ilgam tesės. «Antrą rekolekčių dieną, — rašo, — igijau daugiau pergalės savęs ir iš to didesnė ramybė sąžinės . . . Suvedžiau į tvarką savo pasiketimus ir surašiau į rekolekčių knygas ; stengsiuos jų laikytis ».

Atėjęs ruduo greitai keitė gamtoje spalvas. Suliepsnojo klevai, auksu nusižėrė liepos, vėjai plėšė nurudusius kaštanų ir puošnių magnolijų lapus. Šalti lietūs mirkė žemę. Nakties šalnos kando visokių želmenį. Tai sunkios dienos kiekvienam gyviui. Jos skaudžiai pakeliamos džiovos pakirstam ligoniui. Ir mūsų kantriojo kun. Staniukyno trapiai sveikatai šį kartą jau buvo perdaug. Jo užrašuose sveikatos nupasakojimai užima daugiau vietos negu kiti reikalai.

Spalio 21 d. pažymi, kad sveikata pablogėjo : nevaldo kairiosios rankos, kalbant sunkiai vartaliojasi liežuvis. Pašaukė seseris, gydytoją. Po vaistų kiek pagerėjo. Lapkričio 4 d. naktį visai nemigo, kvapo gaudymas labai sunkus... «tikiuosi, kad Dievo akyse ji [liga] man naudinga kaipo kančia ». Lapkričio 10 d. : «Širdis, nežiūrint į vaistus, vis dar neateina į tvarką. Kojos, veidas, ir apskritai visas kūnas biskį papurę. Ženklas silpnos širdies, kad neišvaro iš kraujo vandens . . . Tad mąstau apie atlikimą generalės išpažinties ».

Liga vis plėtėsi, džiova jau brovėsi į ligi šiol dar nepaliestas plaučių dalis. Negelbėjo nei pačios geriausios kūnui sudaromos sąlygos, nei gydytojai, nei vaistai. Kol galėjo, jis vaikščiojo. Ir lovon atgulęs, jis nesiliovė dirbęs — vis rašė. Seselės pritaísė jam aukštą pagalvę, į kurią atsirėmęs beveik sėdėdavo. Skersai lovos buvo pritaísyta lenta, ant kurios pasidėjęs popierį jisai rašydavo. Juo liga labiau plėtėsi, juo sunkiau būdavo kvėpuoti : vis pritrūkdavo oro, nors kambarys visada rūpestingai

vėdinamas. Lankantiems būdavo skaudu į jį žiūrėti, bet jis niekad nesiskųsdavo.

Kun. Būčys atsisakė savo klebonystės Waukegane ir atvyko Chicagon. Jis kasdien lankydavo ligonį, seserims koplyčioje atlaikydavo mišias ir atlikdavo visas kapeliono pareigas. Lapkričio 15-24 d. jis kapelionijoje laikė savo aštuonių dienų rekolekcijas. Kun. Staniukynas jo paprašė išklaudyti visuotinės išpažinties. Apie tai po daugelio metų savo prisiminimuose (jau vyskupas) Būčys rašo : « Vieną dieną jis man pasisakė norįs atlikti išpažintį iš viso gyvenimo, kaip pridera greit įnirsiantiems. Ta išpažintis buvo taip sąžiningai ir taip tvarkingai paruošta, jog su pertraukomis tęsėsi tris dienas. Neliko nė vieno sąžinės kampučio neatskleisto ; nė dvasinio trūkumo dulkių tas mirštantis kunigas nepaliko neiššlavęs iš savo atminties. Visi nuopelnai, visos dorybės, visi sielos kilnumai liko nutylėti. Tik neigiamuosius savo elgesio dalykus minėjo ligonis, o jo išpažinties klausančiam susidarė toks gražus ir taip brangus gyvenimo vaizdas, jog jį prisiminus po 30 metų dar gaudu darosi, ir ašaros rieda iš akių ».

Vis dirba. Lapkričio 23 d. dienoraštyje skaitome : «Seserys naujokės pradėjo surašinėti mano knygyną : mat, šitas liekanas reikės padalinti tarp seserų ir tėvų marijonų. Vakare pabaigiau versti seserų kontitucijos pataisymus į lotynų kalbą. Beveik visą dieną sninga, gal tas pagelbės ir mano sveikatai, pasidarius sausesniam orui».

Kun. Būčo padedamas, lapkričio 30 d. jis pasirašė testamentą. Trumpas ir paprastas tai dokumentas, nes nedaug teturėjo, ką paskirstyti ar padalinti. Iš turimų pinigų paskyrė 800 dolerių marijonams, 800 — giminėms, o likusius — seserims. Joms taip pat lieka Lietuvių B. K. Susivienijimo pomirtinė ir 500 dolerių bonas. Knygos, kurios buvo likusios tėviškėje, Saltininkuose, pavedamos Marijampolės marijonams. Chicagoje esančios knygos pagal asmeniškus nurodymus («mano nustatytas taisyklės») padalinamos tarp marijonų ir seserų. Jeigu besidalinant kiltų nuomonių skirtumas, seserų nuomonė turi būti teisėta. Visas kitas turtas paliekamas seserims.

Liga ji kamavo skaudžiai, bet niekad jis nedejavo. Jo kantri tyla prabyla tik trumputėse dienoraščio pastabose. Gruodžio 4 d. užrašoma : «Buvo prieš piet ir gydytojas, prirašė vaistų miegui; tik liepė dieną nemiegot, — tas tai sunkiausia. Taipgi

masažistą patarė imti tik porą kartų į savaitę ». Gruodžio 5 d. : «Įkiro man vaistai, suerzino ; pasisakiau, kad porą dienų jų negersiu. Gydytojas leido. Pasidarė lyg biskį lengviau, bet su miegu nėra dar tvarkos. Buvo čia po pietų seserys Elzbieta su Scholastika ir daug reikalų, surištų su mano paskutiniais daiktais buvo apkalbėta». Jis išreiškė pageidavimą, kad būtų įsteigta šv. Kazimiero seserų rėmėjų draugija ir kad seserys būtų siunčiamos į Lietuvą nuo karo nukentėjusiai tėvynei pagelbėti. Gruodžio 6 d. : « Pasirodo, kad dirksnės neapsiramina taip greit. Praėjusi naktis taip pat buvo prasta . . . Prieš masažisto atėjimą biskį užmigau, bet neužmigau po jo išėjimo : pasirodo, kad ir masažas nervuoja . . . Šiandien čia kapelionijon susirinko biskį kunigų galutinai perleisti *Draugą Tėvams Marijonams* ».

Tais žodžiais ir baigiasi jo nuo 1911 metų pradžios rūpestingai vesti užrašai. Jo darbščios plunksnos ilgas bylojimas čia nutrūksta gan simboliškai, — jo paties įsteigtas, sunkiai augintas ir į dienraštį subrendęs *Draugas* pavedamas marijonams, tai kongregacijai, kurios šeimai savo dvasioje ištikimai priklausė ištisus penkerius metus. Per ankstybas jo gyvenimo saulėleidis, deja, sutrukdė didžiausį jo troškimą : įstoti į tą vienuoliją kukliausiu naujoku, paūgėti tobulybėje ir prie Viešpaties altoriaus daryti skaistybės, neturto ir paklusnybės įžadus, kuriuos ir taip visame savo gyvenime jis uoliausiai pildė.

Jo jėgos silpo kasdien, išsekė tiek, kad nebuvo jokios vilties nei gražinti sveikatą, nei išgelbėti gyvybę. Ketvirtadienį, gruodžio 12 d., jau atrodė mirštąs. Subėgusios seserys, didžiai susijaudinusios ir verkdamos, suklaupusios kalbėjo maldas prie mirštančiojo. Kai jis pakreipė galvą ir pravėrė akis, jos prašė palaiminimo. Bejėgia ranka darydamas kryžiaus ženklą, jis tarė visoms čia susirinkusioms ir tolimuose miestuose esančioms dukrelėms : «Tegul Dievas laimina jus ir jūsų darbo vaisiai tebūnie gausūs ». Paskui kiek nutilo, matėsi, jog labai sunkiai alsuoja, ir po valandėlės tyliai tyliai pratarė : «Šiandien dar nemirsiu, dar turiu kentėti tris dienas » . . .

Likusias dienas jis merdėjo, netardamas jokio žodžio. Apie jį susirinkusieji galėjo pastebėti tik jo judančias lūpas, kurios be abejonės kartojo Viešpačiui skirtus žodžius. Jo malda nutrūko

su paskutiniu atodūsiu sekmadienį, 7 valandą vakare, gruodžio 15 dieną.

Skausmas ir lūdesys apgaubė visą šv. Kazimiero seserų šeimą, greitai sklido po visą Chicagą, ir siekėsi į kiekvieną Amerikos kampelį kur tik gyveno lietuvis.

Kaip ašarų perlai vielomis riedėjo užuojautų telegramos ir svarūs pundai laiškų suplaukė į šv. Kazimiero vienuolyną. Tai buvo mylinčių ir skausmo sugeltų širdžių gėlės prie karsto vienuolyno svetainėje, — kitokių velionis nepageidavo.

Ištisas dvi dienas žmonės lankė jo išsekusį kūną, pašarvotą karste, pagarbiai nusilenkdami ir graudžiai atsisveikindami. Vienuolės pakaitomis budėjo prie jo karsto, meldamosios ir vis stebėdamos mirties antspaudu paženklintą veidą, tarsi laukdamos, kada jo lūpos vėl prabilis.

Laidotuvių apeigos prasidėjo gruodžio .19 dienos 6 val. 30 min. vakare. Jo palaikai buvo lydimi į Aušros Vartų bažnyčią. Karstą nešė šeši kunigai, giedant lotynišką giesmę *Subvenite*. Procesiją sudarė vaikučiai su žvakėmis, draugijos su vėliavomis, kunigija, seserys ir minia žmonių. Po gedulingų mišparų trumpą pamokslą pasakė kun. Mykolas Krušas.

Rytojaus dieną mišios buvo laikomos kas valandą nuo 6 val. ryto. 10 val. buvo atgiedotos egzekvijos ir kun. Feliksas Kudirka, marijonas, atlaikė iškilmingas mišias. Dalyvavo arkiv. Mundelein ir daug dvasiškijos. Bažnyčia buvo perpildyta žmonių. *Libera* giedojo ir karšo smilkinimą ir pašventinimą atliko pats arkivyskupas. Pamokslą sakė kun. Fabijonas Kemėšis. Jo žodžiai ir skardus balsas pravirkdė visą bažnyčią. Net arkivyskupas stebėjosi.

Apie pirmą valandą karstas buvo išneštas iš bažnyčios ir kun. Staniukyno palaikai nulydėti į šv. Kazimiero kapines. Ten prieš penkerius metus jis buvo išrinkęs seserims laidojimo vietą ir dabar pats pirmutinis gavo amžinąjį poilsį. Kunigai ir seserys apsupo ratu jo kapą, sudarydami gyvą vainiką didžiam apaštalui. Prieš nuleidžiant karstą į duobę, kun. Pr. Būčys pasakė trumpą pamokslėlį, pažymėdamas velionies dorybes ir jo eitąjį tobulybės kelią.

Diena buvo apsiniaukusi ir liūdna. Mažyčiai lietaus lašeliai,

krisdami iš debesų, lyg gaudžios ašaros, vilgė karstą, reikšdami savo nusiminimą ir liūdesį.

« Liūdnos, be galo liūdnos, mintys skverbėsi į mano širdį, — rašo *Draugo* korespondentas, — grįžus iš a. a. kun. Dr. Staniukyno laidotuvių.

Mes, Amerikos lietuviai, netekome rimčiausio veikėjo, vieno žymiausių mūsų tautos darbininkų. Nutrūko mūsų visuomeninio gyvenimo styga, išduodama slaptingai gaudų akordą. Kun. Staniukyno jau nebėr! Nebeklabins daugiau į mūsų liaudies krūtinę, prašydamas pašalpos kultūros reikalams.

Mirė jis. Mirė besirūpindamas prakilniausiomis mūsų kultūros įstaigomis, ypač jo uždėtu Šv. Kazimiero seserų vienuolynu ir Našlaičių prieglauda. Apie Jį tą galima pasakyti, kas Evangelijoje parašyta apie Kristų, jog “ perėjo žemę gera darydamas

Savo darbštumu ir idėjų kilnumu jis pasistatė paminklą, kuris liudys ateinančioms mūsų tautos kartoms. Tas paminklas, — tai Šv. Kazimiero seserų vienuolynas ».

Keletui metų praslinkus po jo mirties, seselės jam parūpino ir laikinuosius paminklus : vieną kapuose, kitą priešais vienuolyną. Abu jie išaugo (1924) iš vaikučių aukų, surinktų seselių mokyklose.

Prieš užskleisdami jo gyvenimo aprašymą, paskaitykime, ką apie kun. Antaną Staniukyną sako jį artimai pažinojusieji asmenys ⁴⁵. Gyvenime taip jau įprasta: kol žmogus gyvena, kiti mėgsta labiau pastebėti jo ydas, negu gerąsias ypatybes ; prie supilto kapo — elgiasi atvirkščiai. Toks saikojimas vargu ar pritaikomas kun. Antanui, kurio nusižeminimą, gyvenimo paprastumą ir krikščionišią širdį aiškiai matė tiek draugas, tiek priešas.

Kun. Antanas buvo aukšto ūgio : penkių pėdų ir vienuolikos colių ; menkos sveikatos, liesas, aukščiausias jo svoris buvo 159 svarai, į gyvenimo pabaigą nukritęs ligi 135 svarų. Dažniausia dėvėjo sutaną, vaikščiodavo galvą kiek palenkęs, ir visada nešiodavosi knygą. Jo tamsūs plaukai buvo gražiai perskirti ant šalies, veidas pailgas, išblyškęs, kakta aukšta, akys pilkos ir šalto žvilgsnio, nosis tiesi, glaudžiai sučiauptos lūpos, smakras truputį pailgas

⁴⁶ Daugumoje sesers M. Lucijos surinktos žinios.

Seserų Kazimieriečių įsteigėjo kun. dr. Antano Staniukyno
paminklas sodelyje prieš motiniškus namus

su aiškia duobute jo viduryje. Jo kūno bruožai taikliai derinosi prie jo būdo savybių. Buvo cholerikas su tobulai apvaldyta laikysena, su trupučiu melancholijos, refleksinio tipo, nešnekus, bet labai atidus klausytojas; tobulai mandagus, paprastas, malonus ir simpatingas. Gerai pažinojo žmogaus prigimtį ir buvo aiškia-regio proto vyras. Ramus, kantrus, labai susivaldęs ir nepaprastai darbštus (vysk. Būčys apie jį yra taip išsitaręs : «Esu matęs daug darbščių žmonių, bet taip skandališkai darbštaus nebuvau girdėjęs »). Jis buvo giliai išsilavinęs ir kilnios širdies — gyveno taip, kaip jis mokė. Buvo griežtas sau ir kitiems. Jo kilnus ir pasiaukojantis gyvenimas laimėjo jam visų pagarbą. Galop, kaip žmogus, jis mylėjo grožį ir visus Dievo tvarinius gamtoje. Kaip lietuvis, jis buvo laukų mėgėjas, dažnai vaikščiodavęs sode ir gėrėdavęsis žemės vaisiais ir tyru oru.

Motina Cirilė ⁴⁶ turėjo progos jį pažinti nuo pat pirmųjų ban-

**** Motina Cirilė (1858-1942) gimė Pittston, Pa. 43-čius savo amžiaus metus eidama, ji pasiekė aukščiausios vietos Nekalčiausios Marijos Širdies seserų kongregacijoje — buvo išrinkta Scrantono provincijos generale motina (1901). Tose pareigose ji išbuvo 12 metų —dvi kadencijas. Jos laikotarpis sutapo su daugeliu naujų užsimojimų ir smarkiu kongregacijos kilimu. Didžiai išlavinta, su giliu pedagoginiu nujautimu, ji puikiai suprato žmogaus prigimtį ir jo palinkimus, pažinojo visus vingius pašaukimo kelyje, ir meistriškai mokėjo išlaikyti nuoširdų vienuolišką nuolankumą pasaulio prašmatnybėse ir ištaigingume. Ji daugelyje laiškų primygtinai pabrėždavo, kad negalima niekad aukoti dvasinių dalykų dėl materialinių gėrybių.**

Šv. Kazimiero seserų kongregacija buvo jos dvasinė dukra, kurią ji mokė, auklėjo ir globojo su mylinčia širdžia. Šimtai gražiausiai parašytų laiškų liudija jos motinišką rūpestingumą ligi pačių paskutinių jos gyvenimo dienų. Kai seserys kazimierietės įsteigė savo misiją Pažaislyje, Lietuvoje, jų gražius nuopelnus mokymo bei auklėjimo srityje pastebėjo ir Lietuvos vyriausybė. Švenčiant kongregacijos sidabrinį jubiliejų, ji suteikė aukščiausius Gedomino ordinus Motinai Cirilei ir Motinai Marijai. Motinai Cirilei ordiną įteikė Lietuvos konsulas Povilas Žadeikis iškilmingame posėdyje *Marywood College* salėje (1933 m. birželio mėn.), dalyvaujant Scrantono vyskupui O'Reilly, daug dvasišikijos, pasauliečių ir seserų. Motinai Marijai ordiną įteikė Lietuvos atstovas Jungtinėms Amerikos Valstybėms Bronius Balutis, 1933 m. birželio 14 d. Čikagoje, motiniškuose namuose.

Dievo Apvaizda lydėjo visus šv. Kazimiero kongregacijos darbus ir pažymėjo juos trejybės ženklų. Kongregacijos steigėjų branduolį sudarė trys kunigai Antanai — Kaupas, Milukas ir Staniukynas. Pirmąsias seseris sudarė trys pasišventusios jaunuolės — Judita Dvaranauskaitė, Kazimiera Kaupaitė

dymų steigti vienuoliją. Būdama gabi pedagogė, ji mokėjo pažinti žmones, su kuriais jai teko susidurti savo aukštose pareigose. Apie velionį ji taip atsiliepia :

« Kilnaus kun. Staniukyno asmenyje ryškiai pasireiškė sumanumas ir išmintis. Tos ypatybės ypač pažymėtinos jo žygiuose steigiant šv. Kazimiero seserų vienuoliją. Taktas, sugebėjimas numatyti, tinkamai įvertinti, atsargiai spręsti, pagarba savo viršininkams ir atsižvelgimas į jų teises bei pageidavimus — tai jo veikimo būdas. Gilus tikėjimas buvo jam akstinu steigti kongregaciją. Jis troško surinkti Kristui “ į kaimenę mažuosius ”. Savo kilniuose darbuose jis nepažinojo nei atvangos, nei pabaiigos. — Graži Lietuvos kultūra ir jos praeitis buvo jo pasididžiavimas, ir jo kunigiškoji širdis siekė tai išlaikyti lietuvių vaikų širdyse ir protuose. — Be kun. Staniukyno būtų buvęs neįmanomas šv. Kazimiero seserų vienuolijos įsteigimas. Tos gerosios seselės privalo būti dėkingos jam, po Dievo, už savo garbingos bendruomenės gyvybę ».

Motina Gabrielė, kurią jos draugės erzindavo, kad ji tapusi didesnė lietuvė negu airė, sako :

«Atvaizduoti charakterį tokio kilnaus, nužeminto, garbingo, pasiaukojusio žodžiu ir darbu asmens, turėtų būti nesunku. Per visą savo amžių, galiu atviriausiai pasakyti, niekad nemačiau jam lygaus. Jis turėjo daug fizinės ir dvasinės energijos nepaliaujamai kovoti dėl savo tautiečių gerovės. Jis nesigailėjo jokios aukos, ruošiant vienuolės mokytojas ir steigiant lietuvių jaunuo-menei mokyklas. Jis pašventė daug laiko ir energijos pagelbėti seserims jų darbe. Jis paguodė ir padrąsino jas tėviškais patarimais, kada kliūtys atrodė beveik nenugalimos ».

Kun. A. Tamoliūnas buvo atsidūręs nelaimėje ir išstumtas į gatvę. Jam kelias prie altoriaus buvo užkirstas. Kaip klajoklis pasibeldė į nepažįstamo kun. Staniukyno duris, ir rado ne tik prieglobą, bet ir pagalbą grįžti į Viešpaties vynuogyną. Jis rašo :

ir Antanina Unguraitytė. Kongregacijai gimti ir klestėti padėjo trys taurūs amerikiečiai — vysk. Shanalian, Motina Cirilė ir arkiv. Quigley. Ir uolusis kongregacijos steigėjas kun. Staniukynas pasižymėjo trim dideliais Amerikos lietuvių išeivijai darbais — šv. Kazimiero vienuolijos įkūrimu, laikraščio *Drąga* ir lietuvių Kunigų Sąjungos įsteigimu.

«Jo draugai buvo tie, kuriems buvo reikalinga pagalba, dvasiška ar medžiagiška. Jis buvo antrasis Kristus, kurs pareiškė: „ Iš tikrųjų sakau jums, kiek kartų jūs tai padarėte vienam iš šitų mažiausių brolių, man padarėte ”.

Kunigai ir žmonės jį ėmė už uolų apaštalą, garsų literatą, tėvynmylį, lietuviybės gaivintoją, lietuvių kultūros stulpą ir lietuvių tautos karžygį. Daugelis jį skaitė šventuoju.

Jį matydamas ir su juomi pasikalbėjęs, gavai šventojo įkvėpimo ir malonaus pasiryžimo darbuotis kilniems tikslams. Jo galėjo neapkęsti vien tėvynės ir Bažnyčios priešai».

Kun. Norbertas Pakalnis, kurį laiką pavadavęs jį kolektoavimo darbe, pažymi šias ypatybes :

«Labai tylus. Visuomet mėgdavo klausyti, mažai kalbėti. Pamokslai labai praktiški, su pavyzdžiais. Juose gambiai įpindavo šelpimo reikalą, religinių įstaigų rėmimą. Abstinentas. Pavyzdingos doros. Nemėgo silpnavalių ir perdaug prie pasaulio prisirišusių ».

Kun. Vincentas Kulikauskas, marijonas, lankydamas su misionijomis beveik visas lietuvių parapijas (1917-1918), uoliai platino kun. Staniukyno išleistas knygas. Jis ir pats buvo daugelio knygelių ir straipsnių autorius, ir vėliau marijonų seminarijos steigėjas ir rektorius. Iš savo stebėjimų, jis pažymi šias kun. Staniukyno ypatybes:

«Ramus, darbštus, asketinio gyvenimo ir didelio pasiaukojimo. Jis buvo pilnas dorybių, ir net herojiškų, — ką rodo jo darbai ir visas gyvenimas, ypač, kad jis savo karštą dzūkišką būdą ir prigimtį palenkė savo asketiškai išlavintai valiai. Jis mėgo atsiskyrėlio gyvenimą ir su žmonėmis santykiavo tik tiek, kiek jį vertė jo darbai ir reikalai. Apskritai buvo visų gerbiamas, bet ne užtekčiai supastas, ir dėl to permažai mylimas ».

Kun. prelatas Kazimieras Urbonavičius, kaip rašytojas, mokėjo pastebėti daug kun. Staniukyno privalumų :

«Jis buvo linkęs daugiausia prie rimtų filosofinių mokslų. Gabus kalboms ir jų mokėjo daug (lietuvių, lenkų, rusų, lotynų, prancūzų, vokiečių, italų, anglų, graikų, hebrajų, arabų ir aramėjų). Pasižymėjo grynu idealizmu, nenuilstama energija daryti gera, ir nepaprasta ištverme. Mėgo vienumą. Dramatiška iškalba nepasižymėjo, balsas buvo kiek duslus ir monotoniškas, bet pamokslų turinys buvo kuo geriausiai paruoštas ir teikė daug nau-

dos. Buvo lygaus ir ramaus temperamento, išdirbto nuolatiniais asketiškais pratimais. Niekad nesiskųdavo, nes turėjo viršžmogišką kantrybę. Žmonės jį labai gerbė, nes jame išžiūrėjo kažką nepaprasto, antgamtinio. Iš pradžių žmonės manydavo jį esant šaltą, bet paskui, patyrę jo jautrią širdį, labai jį pamilo ».

Kun. Kazimieras Skripka rašo :

«Apie kun. Antaną Staniukyną nedaug ką galiu pasakyti... Jį turėdavau progos matyti viešėdamas Chicagoje pas kun. Aleksandrą Skripką, kurio klebonijoje jis tada buvo prisiglaudęs. Matydavau jį prie stalo, rytais zakristijoje ir prie altoriaus. Rytais jis keldavosi anksti, ilgai meldavosi ir mišias laikydavo persiėmęs šventu įkvėpimu. Po mišių ilgokai užtrukdavo zakristijoje arba bažnyčioje ir tik neskubom grįždavo pusryčių.

Aš savo brevijoriuje turiu bent kelių mirusių kunigų paveikslukų. Kai pažvelgiu į kun. Staniukyno paveikslėlį, man užaina mintis, kad reikia melstis ne už jį, bet į jį».

Būtų galima dar tęsti atsiliepiamų eilę ir įjungti balsus daugelio tų, kurie girdėjo jo pamokslus, jo pabeldimą į duris, kurie atsiliepė aukomis, išleido savo dukras į švento pasiaukojimo kelią, ir kurie nedejuodami rėmė ir dar teberemia lietuvišką mokyklą. Iš jų galėtume išgirsti: buvo šventas kunigas, švelnus su visais, pirmutinis ten, kur ištinka nelaimė, nusidėjėlio nebara, tik gražiai pamoko ...

Jo kelias Amerikoje, visų vadinamoje aukso šalyje, buvo grubus ir dygliuotas. Ieškant šv. Kazimiero seserims aukų, joks slenkstis jam nebuvo per žemas, joki laiptai per aukšti. Dažnas jo palydovas buvo šaltis, nuovargis, alkis, galvos skausmai ir karštais vos beplakanti širdis. O rodos galėjo toks šventas ir mokytas kunigas gauti Amerikoje pačią turtingiausią lietuvių parapiją ir šiltai bei patogiai mokyti žmones tų pačių tikėjimo tiesų ir vesti juos išganymo keliais.

Jis atsisakė visko, išsižadėjo savęs, ir dienų ir naktų darbą, ir gyvenimą skyrė Dievo ir Tėvynės tarnybai.

Uolus Šventojo Karalaičio Kazimiero Kvieslys šaukė į talką geriausias lietuvių mergaites. Jas išmokė šviesti, mokyti ir auklėti į užjūrius atblokęs lietuvių tautos atžalas, joms įkvėpti tėvynės ir artimo meilę, ir jos spinduliais nuskaidrinti priespaudoje kenčiančią gimtąją šalį.

Karalaičio Kvieslio balsą išgirdo šimtai kilnių širdžių, kurios aukojo savo jaunystę, savo viliojančius troškimus, savo gyvenimo patogumus, ir ėmėsi kryžių — didžiausio pasišventimo ženklą.

Kas lietuviško būtų šių dienų Amerikoje, jei ne kunigas Antanas Staniukynas ? Jei ne jo kazimierietės seserys, jei ne jo Kunigų Sąjunga, jei ne jo įsteigtas *Draugas*, iš kurių gimė ir išaugo visos kitos lietuvių katalikų organizacijos ir spauda ?

Turėjome ir turime daug žymių veikėjų, kurie švystelėjo vienu ar kitu metu, bet tokių, kuris Dievui ir Tėvynei pašvęstų *v i s a s j ė g a s*, sveikatą, turtą ir *v i s ą g y v e n i m ą*, buvo tik vienas kunigas Antanas Staniukynas. Amerikos lietuvių istorijoje jis yra didi, šventa, epochinė asmenybė.

Jis buvo tylus, bet jo darbai aidės per amžius.

BIBLIOGRAFIJA

KUN. ANTANO STANIUKYNO RAŠTAI

Kun. Staniukynas buvo praktiškos veiklos žmogus. Tokią kryptį matome ir jo raštuose. Jam neužteko laiko laukti, kol mokslu subrandintas protas galės pasirodyti gilių stadijų veikalais. Jis griebėsi pirmiausiai to, ko gyvenimas iš jo reikalavo. Viena diena laukė kitos vis su didėjančia našta. Todėl norom nenorom teko dairytis trumpiausio kelio į tikslą — versti iš kitų kalbų, ką jis rado tinkamu. Vertimams jis turėjo ne tik pakankamą kalbų (lotynų, lenkų, vokiečių, prancūzų, italų, anglų) mokėjimą, bet ir reikalingą talentą.

Tačiau ne vien vertimais jis bylojo į savo tautiečius. Tūkstančiai laiškų įvairiausiais reikalais, atsišaukimai, aplinkraščiai, straipsniai laikraščiuose, paskaitos, pamokslai — visa telkėsi į vieną tikslą : šviesti ir dorinti lietuvius išeivius, ruošti juos atgimstančios tėvynės darbams. Daugiausia jo raštų gavo *Draugas* : pamokslai, kuriuose buvo aiškinami dogmatikos klausimai, sakramentai, šventės, liturgija, dorovės reikalai. Pasaulinio turinio straipsniais jis ėmėsi iš istorijos, geografijos, sociologijos. Daug jo raštų spausdino kun. Miluko leidžiama *Dirva* ir *Žvaigždė*, taip pat Lietuvoje ėję *Šaltinis* ir *Vadovas*. Šiek tiek teko ir Amerikoje 1916 m. pradėtam leisti kultūriniam žurnalui *Pažangai*.

Visus jo straipsnius surankioti dabar neįmanoma. Pasitenkinsime suminėję tik tuos, kurie tilpo stambesniuose rinkiniuose, išleistuose knygos pavidalu. Įvairių jo užrašų susidarytų keli storoki tomai. Patys seniausi iš jų yra mokslinių ekskursijų po Šv. Žemę užrašai. Keturių tokių kelionių aprašymai labai smulkiu raštu jo knygutėse apima 207 puslapius. Tik viena tokių kelionių, užimanti jo knygutėje 24 psl., yra atspausdinta atskiru leidiniu, turinčiu knygelėje 94 psl. (*Laiškai iš kelionės po Palestiną*).

Originalieji

Laiškai iš kelionės po Palestiną, kaštais kun. A. Miluko, Shenandoah, Pa., 1901, 94 psl. Leidėjas knygelę dedikavo Seinų vyskupui Antanui Baranaskui.

Komentarai ir redakcija vysk. Juozapo Arnulfo Giedraičio Naujojo Testamento II leidimui, 1906 m. Pilnas titulas bendroje bibliografijoje.

Seserys mokykloje, prieglaudos namuose, ligonbutyje, Žr. Pirmasis Amerikos lietuvių Katalikų kongresas. Shenandoah, Pa., 1906, 51-56 psl.

- Šv. Kazimiero Seserų Konstitucija, Chicago, 1914.
Katalikiškos mokyklos Amerikoje (1914), rinkinyje Keturių metų Amerikos Lietuvių Rymo Katalikų Federacijos veikimas.
Apie lietuvių mokyklas Amerikoje (1916), rinkinyje Keturių metų Amerikos Lietuvių Rymo Katalikų Federacijos veikimas.
Lietuvių Rymo Katalikų Kunigų Sąjunga Amerikoje, leidinyje Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis, 1916, 195-202 psl.
Lietuvių Rymo Katalikų Labdaringoji Sąjunga, leidinyje Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis, 1916, 185-190 psl.
Švento Kazimiero Seserų kronologija, leidinyje Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis, 1916, 275-285 psl.
Lietuvių B. K. Kunigų Sąjunga Amerikoje, žr. Žinynas, 1918, 36-45 psl.
Mandagumas. Chicago, Draugo spaustuvė, 1919, 38 psl.
Naminis vaikų auklėjimas, Wilkes-Barre, Pa., 1910. Atspaudas iš Drauge tilpusių straipabių.

Vertimai

- Ižadų katekizmas, vertimas iš anglų kalbos, Draugo spaustuvė, Chicago, 1913, 79 psl.*
Ypatinga sąžinės sąskaita, Draugo spaustuvė, Chicago, 111., 1915.
Dvasiškojo gyvenimo vadovėlis, skiriamas asmenims vienuolijoje gyvenantiems ir visiems kitiems, norintiems dvasiškame gyvenime pažangą daryti, originalas Rev. C. Meynckens, flamų kalba, vertimas iš Rev. J. B. Vosz iš prancūzų kalbos. Nuo savęs kun. Staniukynas pridėjo du skyrių : Nusižeminimas ir Prastumas (paprastumas). Chicago, 1916, 409 psl.
Apmąstymai visiems metams ir šventėms, vokiškai parašė kun. Gerhard Diessel, C. SS. R., I dalis — Kalėdų ir Velykų laikas, 534 psl.; II dalis — Sekminių laikas, 559 psl. Vertimas papildytas apmąstymais apie šv. Kazimierą ir kai kurioms rekolekcijoms. Abu tomai išleisti Chicago, 111., 1917.
Didesnysis Katalikų tikėjimo katekizmas, kun. Jokūbo Linden, S. J., Chicago, 111., 1917, 190 psl.
Mažasis Katalikų tikėjimo katekizmas, to paties autoriaus, Chicago, 111., 1917, 48 psl.

Rinkiniai

- 3-čioji Skaitymų knyga (vadovėlis), Chicago, 1916.*
4-toji Skaitymų knyga (vadovėlis), Chicago, 1916.
Maldų Knygelė, Chicago, 1917.

Rankraščiuose (rašyta mašinėle)

- Gegužės mėnuo, kard. Newman meditacijos, 70 psl.*
Gegužės mėnuo pavyzdžiuose, Tilley, 39 psl.
Namų vyresniosioms instrukcijos.
Krikščioniško mokslo katekizmas, 50 psl.

KITI ŠALTINIAI

Oficialūs dokumentai, liečių vienuolyno steigimą, Romos leidimą, perkėlimą Chicagon, žemės pirkimą ir t.t.

Laiškai ir susirašinėjimai vienuolijos ir organizaciniais reikalais. Jų yra labai daug. Vienuolijos reikalais laiškų nuorašai (1903-1918) apima šešias knygas. Palaidose bylose telpa susirašinėjimas, liečių *Draugq*, Kunigų Sąjungą, Labdaringąją Sąjungą, pavienius asmenis, gimines ir asmeninius dalykus.

Daugiausiai laiškų yra parašęs kun. Vincas Dargis, kun. Antanas Kaupas ir motina Cirilė.

Iš kunigų, kurie jam daugiau rašė, yra paminėtini : Vincas Aleksandravičius, Vincas Bartuška, Pranciškus Būčys, Antanas Civinskas, Antanas Deksnis, Povilas Dogelis, Vincas Dvaranauskas, Jonas Jakaitis, Jeruzalės tėvai domininkonai, ypač Raph. Savignac, Julijonas Kazakas, tėvas Kazimieras (Kudirka), Fabijonas Kemėšis, Vincas Kulikauskas, Pranas Kuraitis, Jonas Kuras, Jurgis Matulaitis-Matulevičius, Antanas Milukas, arkiv. George W. Mundelein, Simanas Pautienius, arkiv. James E. Quigley, Petras Saurusaitis, Pranas Serafinas, vysk. John W. Shanahan, Jonas Sutkaitis, Jonas Šupšinskas, Antanas Tamoliūnas, Jonas Totoraitis (Norus), Kazimieras Urbonavičius, Vincas Varnagiris, Vincas Vizgirda, J. Vyšniauskas, Tomas Žilinskas ir kiti.

Yra visa eilė šv. Kazimiero seserų ir motinos Marijos laiškų. Iš pasauliečių yra rašę : Pranas Dovydaitis, giminės, Marija Pečkauskaitė ir gana daug Ksaveras Vanagėlis.

Asmeniškai užrašai : Kun. Antano Staniukyno, Motinos Marijos (1907-1914 metų) užrašai, mašinėle rašyti, 5 psl. Sesers Antonijos atsiminimai : *Šv. Kazimiero vienuolynas 1909 m.*, mašinėle rašyti, 5 psl. Žinanti, *Šv. Kazimiero vienuolyno ekonominė istorija*, mašinėle rašyti, 4 psl.

Visi šitie dokumentai yra Šv. Kazimiero Seserų archyve.

Pagaliau periodiniai leidiniai : Darbininkas, Draugas, Moksleivis, Šaltinis, Šv. Kazimiero Akademijos Aidai, Yadovas, Valtis, Žvaigždė.

PANAUDOTA LITERATŪRA

Amerikos Lietuvių Katalikų Darbai, Kunigų Vienybės leidinys, 1943.

Amerikos Lietuvių Katalikų Metraštis 1916 m., išleido Lietuvių Katalikų

Spaudos Draugija, redagavo kun. P. Lapelis.

Aušrininkas Jonas Šliūpas, red. J. V. Girdvainis, Kaunas, 1934.

Balkūnas Jonas, *Prel., Lietuviybės silpnėjimo priežastys ir kiti straipsniai*, New York, 1960.

Bartuška Vincas, Kun., dr., *25 metai pirmajai lietuviškai mokyklai ir Kazimieriečių seserų vienuolynui*, žr. *Naujoji Romuva*, 1932 m. 41 ir 43 nr.

Beard Annie E., *Our Foreign-born Citizens*, 1946.

Būčys Petras-Pranciškus, Vysk., *Neužmirštamas kun. Antanas Staniukvyas, rankraštis 1948 m. Šv. Kazimiero Akademijos Aidams*.

Burton Katherine, *Lily and Sward and Crown*, Milwaukee, 1958.

- Duncan Hannibal G., *Backgrounds for Sociology*, 1931.
- Duncan Hannibal G., *Immigration and Assimilation*, 1933.
- Fairchild Henry P., *Immigrant Backgrounds*, 1927.
- Ivinskis Zenonas, Šv. Kazimieras, New York, 1955.
- Jr. Jonas [Kun. Jonas Žilinskas-Žilius], *Lietuviai Amerikoje*, Plymouth, Pa., 1899.
- Jubilate Deo (1907-1957)*, Šv. Kazimiero Seserys, Chicago.
- K. A. K. [Kun. A. Kaupas], *Pergyventos valandos (Karvojaus laiškai)*, Shenandoah, Pa., 1906.
- Končius Juozapas B., Kan., dr., Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija (1907-1932), Mt. Carmel, Pa., 1932.
- Krupavičius Mykolas, Prel., *Lietuviškoji išeivija*, Italija, 1959.
- Kučas Antanas, Dr., J.A.V. *Lietuviai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija X* (1957), 36-71 psl.
- Kučas Antanas, Dr., *Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijimas Amerikoje*, Wilkes-Barre, Pa., 1956.
- Kučas Antanas, Dr., Šv. Petro Lietuvių parapija So. Bostone, Boston, 1956.
- Lietuvių Rymo Katalikų Labdarieji Sajunga*, sidabrinis jubiliejus (1914-1939), Chicago, 1939.
- Maciulionis, Joseph R., M.I.C., *Sister Helen, the Lithuanian Flower*, New York, 1944.
- Member of the Scranton Community, *The Sisters of the I.H.M.*, New York, 1921.
- Milukas Antanas, Kun., *Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių organizuotis sukurtuvės*, II leid., Philadelphia.
- Milukas Antanas, Kun., *Amerikos Lietuviai XIX šimtmetyje*, I t., Philadelphia, 1938.
- Navickas Jonas, Kun. dr., M.I.C., *Kunigo vaidmuo išeivijoje*, Kunigų Sajunga, žr. *Tiesos Kelias*, 1934 m. 9 nr. 517-521 psl.
- Patrimpas [Kun. A. Kaupas], *Evoliucija, ne revoliucija*, Kaunas, 1908.
- Pietaris Vincas, Dr., [Senas Lietuvis], *Atvira gromata į p. Joną Szliupą, žr. Apszvieta*, 1893 m., 10 nr.
- Pirmasis Amerikos Lietuvių Katalikų Kongresas, laikytas Wilkes-Barre, Pa., 1906 m.*, Shenandoah, Pa., 1906.
- Sister Maria Alma, C. I. M., *Sisters, Servants of the Immaculate Heart of Mary*, Philadelphia, 1934.
- Sister M. Lucy [Kimutis], S. S. C., *Rev. Father Staniukynas (the Lithuanian Missionary)*, A Dissertation, Chicago, 1934. Rankraštis mašinėle 88 psl.
- Sister M. Timothy [Audyatis], S. S. C., *A History of the Lithuanian Roman Catholic Federation of America (1906-1956)*, Chicago, 1958. Rankraštis mašinėle 700 psl.
- Stakauskas Juozapas, *Lietuviškoji Sąmonė Seinų seminarijoje*, žr. *Tiesos Kelias*, 1939 m. 9, 10, 11 nr. ; 1940 m. 3, 4, 5 nr.
- Steiner Edward A., *From Alien to Citizen*, 1914.
- Širvydas Vytautas, *Juozas O. Širvydas*, Cleveland, 1941.

- Šv. Kazimiero Akademijos Aidai, 1943 m. gruodžio m. specialus nr. kun.
Staniukyno 25 metų mirties sukakčiai paminėti.
- Šv. Kryžiaus Ligoninė — Uoly Gross Hnspital. 25 metų jubiliejinis leidinys,
Chicago, 1954.
- Vaišnora Juozas, M. I. C., *Marijos garbinimas Lietuvoje*, Roma, 1958.
- Žilinskas Tomas, *Katalikų Bažnyčia ir demokratizmas, II leidimas*, Boston,
1918.
- Žinynas 1918*, išleido Amerikos Lietuvių R. Katalikų Kunigų Sąjunga,
Boston, 1918.

ASMENVARDŽIŲ IR VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

Asmenvardžiai atspausdinti didžiosiomis raidėmis, žurnalų, laikraščių enciklikų pavadinimai kursyvu, pagaliau vietovardžiai ir kita paprastu šriftu.

- Abromaitis Petras, Kun. 22, 32
 Adorata, Sesuo XI
 Adrijos jūra 54-55
 Agnietė, Sesuo kazimierietė 134
 Akropolis 55
 Aleksandravičius Vincas, Kan. 41,
 52, 58, 84, 89, 96, 106, 193
 Aleksiečių ligoninė, Brolių 176
 Alexandrette 56
 Alfonsa, Sesuo kazim. 98
 Alytus 50
 Alma, Sesuo Maria, C.I.M. 79, 194
 Ambotas Jonas, Kun. 171
 Amerika (J.A.V. prasmė) IX, 3-11, 13-
 22, 25-37, 39-40, 53-54, 56, 67-72,
 74, 81-83, 85, 93, 95-96, 119-123,
 125, 127-130, 140-141, 145-150,
 152-153, 155, 157-160, 163-164,
 171-172, 174, 177, 183-184, 188-
 189, 191-194 ; žr. J.A.V.
 Amerikos Lietuvių Katalikų Kongre-
 sas 120, 129
 Amerikos Lietuvių Romos Katalikų
 Federacija 129, 172, 192, 194
 Amerikos Lietuvių Romos Katalikų
 Kunigų Sąjunga 123, 195; žr.
 Kunigų Sąjunga; Kunigų Vienybė ;
 Lietuvių Kunigų Sąjunga
 Amerikos Lietuvių Romos Katalikų
 Moksleivių Susivienijimas 158
 Amerikos Lietuvių Taryba 171
Amphitrite laivo pavadinimas 56
 Amsterdam, N. Y. 85
 Amžinasis Miestas 55 ; žr. Roma
 Anastazija, Sesuo kazim. XI
 Angelo Sargo Draugija 129
 Anglija 57, 71
 Ankona (Ancona) 54
 Ann Maria, Sesuo XI
 Antanas (Paduvietis), Šv. 54
 Antanavičius Juozas, Prel. 66-69
 Antanavičius Valentinas, Kun. dr.
 37
 Antonija, Ses. kazim. 193
 Apeninų kalnai 55
 Apeninų pusiasalis 55
Apriškimas 102
Apszieta 20, 194
 Argentina XVI
 Aristotelis 95
 Arminas Petras 44
 A. S. (Kun. dr. Antano Staniukyno
 spalvyvardis) 160; žr. Staniuky-
 nas Antanas
 Ashland, Pa. 100
 Asyžius 54
 Astor House 123
 Ateitininkai 130
 Atėnai 55-56
 Audyatis, S. M. Timoteja, S.S.C. 194
 Augustinas, Brolis, O.F.M. 15-16
 Austrija 55, 61

- Austro-Vengrija 88
Aušra 44
 Aušros Vartai 55
 Aušros Vartų parapija (Chicagoje) 151, 183
 Azija 61

 Baidokiūtė Kotryna 84
 Balbieriškis 50
 Balkūnas Jonas, Prel. 193
 Baltimorė 6, 10, 22, 78, 124, 144
 Baltstogė 61
 Balutis Bronius 185
 Baranauskas Antanas, Vysk. 66, 191
 Barat Madeleine Sophie 102
 Bartuška Vincas, Kun. dr. 48, 66, 68, 162, 171, 173, 193
 Bažnyčia VII, 71, 94
 Beard Annie E. 193
 Beirutas 56, 61
 Belgija 78
 Benediktas XV, Pop. 172
 Benediktinai 146
 Benediktinės 19, 33
 Berchmans, Sesuo 103
 Berlynas 58, 70
 Bernardinės 33
 Beržininkai 67-69
 Beržininkų parapija 65
 Biblijos Institutas XV, 53, 59
 Bitėnai 21
 Blaivybės Brolija 18
 Boismard M. E., O.P. 58
 Boyle W. F., Kun. 72
 Bolonija 54
 Bonifacia, Sesuo 89, 98-99, 101-103
 Boston, Mass. 6, 84, 122-123, 128, 194-195
 Bostono lietuvių parapija 128
Bratsvo, slovėnų spaustuvė 125
 Brazilija 13
 Bridgeport, Conn. 111
 Brindisi uostas 55
 Brizgys Vincentas, Vysk. X-XI, XIII
 Brooklyn 111

 Būčys Pranciškus Petras, Vysk. 45-46, 50-51, 147, 172, 174-175, 181, 183, 185, 193
 Burbas Aleksandras, Kun. 10, 14, 17, 22, 25, 72
 Burton Catherine 193

 California 176
 California Ave. Chicagoje 129
 Calmes, O.P. 61
 Cambridge 57
 Camilė, Sesuo 107
 Carbondale, Pa. 78, 103
 Chicago IX-X, XV-XVI, 6, 13, 15, 17, 32, 85, 111-113, 122-123, 127-129, 131, 133-134, 137-141, 144-146, 149-152, 160, 164, 167, 169, 176-178, 181, 183, 185, 188, 192-195
 Chicagos arkivyskupas 147
 Chicagos arkivyskupija 113, 170
 Chodzka Ignas 44
 Cirilė, Motina 36, 77, 81, 84-85, 87-89, 93-94, 97-103, 107-109, 111-115, 132-137, 139-140, 148-150, 152, 164-165, 170, 185-186, 193
 Civiškas Antanas, Kun. 26, 124, 126, 193
 Clarke J., Kun. 72
 Cleveland 6, 194
 Concepta, Sesuo kaz. 91, 94, 98-99, 134, 165; žr. Unguraitytė Antanina
 Čepanonis Steponas, Kun. 17, 32, 123, 125
 Čepukaitis Juoras, Kun. XI
 Čižauskaitė Domicėlė 99

 Darbininkas 127, 193
 Dargis Vincas, Kun., M.I.C. 69, 122, 136, 162, 164, 172, 176, 193
 Daukantas Simanas 44
 Daukša Mikalojus, Kan. 44
 Deksnys Antanas, Kun. 193
 De Sales, Sesuo (airė) 136
 Detroit, Mich. 6

- Detroito vyskupija 78
 Didžioji Lietuva 53
 Dielininkaitis Juozapas J., Kun. 72
 Diessel Gerhard, Kun., C.SS.R. 161, 192
 Dievo Apvaizdos parapija (Chicagoje) 17, 167
Dirva 191
 Dogelis Povilas, Kun. 130, 193
 Domininkonai 53, 56, 59-60, 66-67, 173, 193
 Donnelly Maria 137 ; žr. S. Gabrielė
 Dovydaitis Pranas, Prof. 130, 193
 Draugas X, XVI, 26, 125-128, 138, 143-147, 149-150, 152-153, 159-160, 182, 184, 186, 189, 191-193
 Dubinskas Andrius 45
 Du Bois, Pa. 143
 Dumčius Jonas, Kun. 164, 176
 Duncan Hannibal G. 6, 164
 Dvakanauskaitė Judita 33, 37, 77, 91, 185; žr. Sesuo Immaculata
 Dvaranauskas Vincas, Kun., M.I.C. 33, 147, 193
 Dvasinė Peterburgo Akademija 52

 East St. Louis, 111. 143
 Egiptas 57, 173
 Einsiedeln 37
 Elena, Sesuo M. XI
 Elisabeth, N. J. 33
 Elzbieta Habsburgaitė (šv. Kazimiero motina) 83
 Elzbieta, Sės. kazim. 165, 171, 182
 Englewood stotis (Chicagoje) 135-136
 Eretas Juozas, Prof. dr. VII
 Eucharija, Sės. kazim. 134
 Europa 3, 16, 30, 57-59, 61, 70-71, 77, 83, 85, 130, 153, 173-174, 177
 Ežerskis Antanas, Kun. 114-115, 148

 Fahrenheit 140
 Fairchild Henry 6, 194
 Fribourgas XV, 26-28, 52, 54, 128
 Fribourgo lietuviai 54

 Gabrielė, Sesuo 137-138, 148-151, 168, 175, 177, 186 ; žr. Donnelly Maria
 Gailestingumo Seserys (Waterbury, Conn.) 34, 36
Gazieta Lietuwiszka 8, 14-15
 Gediminaičių dinastija 83
 Gedimino ordinas 185
 Genaičiūtė Julė 85
 Gerulis Augustinas (Kun. A. Staniukyno slapyvardis studijų metu užsienyje) 52, 59, 160
 Giedraitis Juozarees Arnulfas, Vysk. 121, 191
 Giesmių Giesmė 102
 Gillet Louis Florent, C.SS.R. 78
 Girardville, Pa. 5
 Girdvainis J. V. 193
 Gotti J. M., Kard. 85
 Graikija 55
 Grand Rapids, Mich. 85
 Grincevičius-Jungtas Adomas, Kun. 43, 47
 Griškabūdžio parapija 66
 Gudai (kraštas) 81
 Gudaitis P., Kun. 164
 Gudeliai 138
 Gustaitis Motiejus, Kun. 26

 Habsburgų dinastija 83
 Haifog uostas 56
 Hamburgas 70
 Harrisburgas, Pa. 80, 95, 101, 113, 139, 169
 Harrisburgo vyspupas 36, 71, 75, 86, 90 ; žr. Shanahan
 Harrisburgo vyskupija 78, 113, 115
 Hartfordo vyskupas 36

- Hoban Michael J., Vysk. 92-93,
98, 100, 103, 133
Homestead, Pa. 17
Horatius 3
Hugues Vincent, O. P. 59, 66
Hurst J., Kun. 90
- Ignacas, Šv. 109
Ilirija 54
Illinois XVI
Immaculata, Ses. kazim. XI, 91, 94,
98-99, 147, 151, 165; žr. Dva-
ranauskaitė Judita
Ingenbohl 28-31, 33, 35, 37, 81
Itakos sala 55
Italija XV, 54, 194
Ivinskis Zenonas, Prof. dr. 194
Izmir žr. Smirna
- Jafa 56, 61
Jafos uostas 56, 60
Jakaitis Jonas, Kun. XI, 162, 177-
178, 193
Jakštas - Dambrauskas Aleksan-
dras, Prel. VII
Jakštys Pranas, Kun. 110
Jamialkowski Stanislas, Kun.
prof. 43, 46
Janulytė Juzė 85
Jasulaitis Juozas 44
J.A.V. žr. Jungtinės Amerikos Vals-
tybės
Jeleniavas 65, 68-70
Jeruzalė XV, 53-54, 56-61, 66-67, 121,
173, 193; žr. Jeruzolima
Jeruzolima 34; žr. Jeruzalė
Jėzuitai 18
Jonas Krikštytojas, Šv. 70
Jonas Jr. 4, 7; žr. Žilinskas
Jonas, Kun.
Jogytė-Staniukynienė Elzbieta 40
Jungtinės Amerikos Valstybės
(J.A.V.) XV, 4, 76, 85, 93, 194;
žr. Amerika
Juozapa, Sesuo, I.H.M. 97-98
Juozapa, Sesuo kazim. 134
- Juras Pranciškus M., Prel. XI
Jusaitis Antanas Kun. 26, 122
Justinijonas VI, Imperat. 61
Juškauskienė Marijona 40; žr.
Staniukaitytė
Juškevičius Juozas, Kun. 13
- K.A.S. (Kun. A. Staniukyno slapy-
vardis) 160
Kaminskas Albinas J., Kun. 107
Kanada 37, 127
Kansas City, Nebraska 144
Kapucinai 51, 146
Karevičius Pranciškus, Vysk. 162
Karklupių km. 14
Kasakaitis Jonas, Kun. 146
Kasakauskas M. P., Dr. 15
Katalikių Draugas 123
Katalikų Labdaringoji Sąjunga 159;
žr. Labdaringoji Sąjunga, Lietuvių
Romos Katalikų Labdaringoji
Sąjunga
Kaulakis Juozas, Kun. 106, 124-
125, 149, 164, 172
Kaunas 19, 130, 193-194
Kaupaitė Kazimiera 27-31, 33-35,
37, 77, 80, 82, 84-87, 89-91, 185;
žr. Marija, Sesuo
Kaupaitė Kotryna 29
Kaupas Antanas, Kun. 25, 28-29,
31-35, 37, 74, 79-80, 90, 94, 106,
119, 123-127, 138, 145-146, 152,
167, 185, 193-194; žr. Patrimpas
Kaupas Anupras 25
Kaupas Julius 25
Kavoliai 70
Kazakas Julijonas, M.I.C. 128,
151, 153, 193
Kazimiera, Sesuo kazim. 134, 151
Kazimieras, Šv. 55, 82-83, 94, 99,
102, 115, 161, 188, 192, 194
Kazimieras, Karalius 83
Kazimieras Kudirka, O.F.M. Cap.
127-128, 146, 148, 151, 193
Kazimieriečių emblemą 102
Kazimieriečių kongregacija 130

- Kazimieriečių namai 137
 Kazimieriečių vienuolynas 131, 153,
 162-163, 193
 Kazimierietės XIII, 25, 40, 63, 77, 79,
 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 98, 100,
 103, 105, 133, 136, 148, 153, 169,
 172, 185 ; žr. «Mažosios Kazimie-
 raitės » ; Šv. Kazimiero Seserys
 Kedys Tomas, Kun. 68-69
 Kemėšis Fabijonas, Kun. prof. 153,
 176, 183, 193
 Kęstaičiai 18
 Kimutis Lucija, Sesuo kazim. 194
 Kirilas, Šv. 102
 Klemensas XIV, Pop. 81
 Kolesinskas Jurgis, Kun. 111, 116,
 122, 141, 143, 147
 Končius Juozas, Kan. dr. 72, 194
 Končius Petras, Kun. 14-15
 Kondratavičius-Syrokmlė Liud-
 vikas 44
 Konstantinopolis 61
 Koriu sala 55
 Korinto įlanka 55
 Kornilovas Ivan Petrovič 18
 Kowalilen, žr. Kavoliai
 Krajewskis Paulius, Prel. 45
 Krasnopolio parapija 69
 Kraševskis Juozas 44
 Kraučiušas Matas, Kun. 17, 32,
 122, 125, 144, 150, 164
 Kražiai 18-19, 22
 Kražių bažnyčia 19
 Kražių skerdynės 10, 18-19
 Kriaučiūnas Petras 44
 Kriščiukaitis Jonas, Kun., M.I.C.
 50-51, 70
 Krokuva 16, 83
 Krosna 49, 52, 70
 Krosnos bažnyčia 48
 Krosnos klebonas 40
 Krosnos mokykla 41
 Krosnos parapija 40, 65-66
 Krupavičius Mykolas, Prel. 194
 Krušas Mykolas, Kun. 149, 170,
 183
 Kučas Antanas, Prof. dr. IV-V,
 VIII, XI, 4, 21, 72, 194
 Kudirka Feliksas, Kun., M.I.C.
 69, 128, 151, 153, 183
 Kudirka Kazimieras, O.F.M. Cap.;
 žr. Kazimieras Kudirka
 Kudirka Vincas 13, 46
 Kulikauskas Vincentas, Kun.,
 M.I.C. 187, 193
 Kunigų Sąjunga 124, 128-129, 138-
 139, 144-145, 152, 163-164, 171-
 172, 176, 186, 193-194; žr. Ame-
 rikos Lietuvių Romos Katalikų
 Kunigų Sąjunga, Kunigų Vienybė,
 Lietuvių Romos Katalikų Kunigų
 Sąjunga
 Kunigų Susivienijimas (Lietuvoje) 122
 Kunigų Vienybė IX, XI, XVI, 193 ;
 žr. Amerikos Lietuvių Romos
 Katalikų Kunigų Sąjunga, Kunigų
 Sąjunga, Lietuvių Kunigų Sąjunga
 Kuraitis Pranas, Prel. prof. dr.
 130, 193
 Kuras Jonas, Kun. 22, 49, 167,
 169, 172, 193
 Kurovskis-Kuras 43 ; žr. Kuras
 Jonas, Kun.
 Labdaringoji Sąjunga 129, 159, 193 ;
 žr. Katalikų Labdaringoji Sąjunga,
 Lietuvių Romos Katalikų Labda-
 ringoji Sąjunga
 Lagrange Marie-Joseph, O.P. 53
 Laisvės staula 71
 Lapelis Petras, Kun. 193
 Latakia uostas 56
 Lawrence, Mass. 84, 122
 Le Havre 37
 Leipcigas 58
 Lenkija 82, 127, 130, 146, 173
 Leonas XIII, Pop. 55
 Lietuva VII, IX, XV, 4-5, 8, 10-11,
 13, 17-18, 20-22, 25, 27-28, 32-33,
 36-37, 39-40, 46, 48, 50, 53-57,
 60-61, 66-68, 81-84, 94, 96, 115,
 120, 122, 124-125, 130, 138, 141,

- 146-147, 155, 157, 161-162, 165,
171-174, 177-178, 180, 185-186, 191
Lietuviškų knygų bibliotekėlė 44-45
Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija
IV-V, VII-IX, XI
Lietuvių Katalikų Spaudos Draugija
193
Lietuvių klierikų draugija 44-45
Lietuvių Politiškasis Seimas Chica-
goje 171
Lietuvių Romos Katalikų Kunigų
Sąjunga 192; žr. Amerikos Lietuvių
Romos Katalikų Kunigų Sąjunga,
Kunigų Sąjunga, Kunigų Vienybė
Lietuvių Romos Katalikų Labda-
ringoji Sąjunga 129, 192, 194 ;
žr. Katalikų Labdaringoji Sąjunga,
Labdaringoji Sąjunga
Lietuvių Romos Katalikų Susivieniji-
mas Amerikoje 21, 72, 127, 130,
181, 194
Lietuvių vyskupo reikalas 171
Lietuvninkas Juozas, Kun. 124
Lietuwiszskasis Balsas 9-10, 15-17
Linden Jokūbas, S.J. 192
Lituania 177 ; žr. Lietuva
Lituania (draugija) 54
Liūma Antanas, Kun. dr., S.J. IV,
VIII, XI
Liuteris 177
Liūvenas 130
Lodge Henry Cabot 10
Lomža 51
Lomžos gubernija 43, 48
Lomžos vyskupija 50
Loreto 54-55
Lozorius 82
Luko evang. 105
Lubenskis Konstantinas Irenėjus,
Vysk. 43
Lubienski Konstanty Ireneusz, žr.
Lubenskis
Lucija, Sesuo kasim. 40, 184
Mačiulionis Juozapas R., Kun.,
M.I.C. 194
Mahanoy City, Pa. 5
Maine valstija 176
Maironis-Mačiulis Jonas, Prel. 5
Margarita Marija, Sesuo kasim. 165
Mariae Vitae et Sancti Lazari seserys
(marijavitės) 32-33, 81 ; žr. Ma-
rijavitės
Marija, Sesuo kasim. 91, 94, 97-
101, 135-136, 138, 148-149, 151-
152, 164-165, 170, 185, 193
Marijapolė 26, 42, 44, 51, 122, 146,
161, 181
Marijapolės gimnazija 44
Marijavitės 36, 79, 81-82 ; žr. Mariae
Vitae et Sancti Lazari seserys
Marijavitkos 36; žr. Marijavitės
Marijavitų sekta 82
Marijona, Sesuo kasim. 134, 149
Marijonai X, XVI, 51, 128, 146-147,
149, 151, 153, 170, 181-183
Marywood kolegija 77, 79, 185
Marquette Park 114, 131
Marquette Road 178
Martirologija 93
Martišius J., Kun. 72
Maskva 46, 130
Mašiotas Justinas Jouzas, Kun. 22
Mato evang. 25, 102, 132
Matulaitis -Matulevičius Jurgis,
Vysk. 26, 51, 128, 147-148, 151,
153, 172, 193
Matulaitis Kazimieras A., Kun. dr.,
M.I.C. XI
Mažoji Azija 55-56, 61
Mažoji Lietuva 53
« Mažosios Mazimieraitės » 100-103,
110, 112-113, 115, 134; žr. Kazi-
mierietės
Mc Murtrie Mary 100
Meynckens C., Kun. 160, 192
Mendelis Liudas, Prel. dr. VI-
VIII, XI
Mersyn uostas 56
Meteliai 70
Meuwese A., Prel. 86-87
Michelangelo Buonarroti 53

- Michigano valstija 16
 Mickevičius Adomas 44
 Milukas Antanas, Kun. 9, 14, 20,
 25-35, 43, 47, 53-54, 56-58, 66,
 70-71, 74, 100, 144, 185, 191,
 193-194
 Milwaukee, Wis. 150, 152, 176, 193
 Minersville, Pa. 176
Moksleivis 127, 157, 193
 Moksleivių Susivienijimas 130, 158
 Monroe, Mich. 78
 Montreal 37
 Mosėdžio parapija 28
Motinėlės draugija 54, 129
 Mount Carmel, Pa. XV, 5, 34-36, 72-
 74, 76, 79, 84, 86, 88, 96, 98, 101,
 103, 107-111, 113, 132, 134, 169, 194
 Mount Carmel, Pa., parapija 36, 71-
 74, 110, 162
 Mount Saint Mary (Scrantone) 77,
 79, 89-90, 98, 100-101, 133, 152
 Mount St. Michael 107-110
 Mozės statula 53
 Mozūrai 43, 60 ; žr. Mozūrija
 Mozūrija 48
 Mündelein George William, Kard.
 170, 173-174, 183, 193
 Münsteris 130

Nachimov laivas 61
 Nagórka, Kun. 49
 Nanticoke, Pa. 13
 Narijauskas Jurgis, Kun. 26
 Našlaičių Fondas 129
 Naujoji Anglija 6, 84
Naujoji Romuva 48, 66, 68 193
 Naujokas Jonas, Prel. 26, 34
 Novickas Jonas, Kun. dr., M.I.C. 194
 Nazaretas 54
 Nazaretės seserys 17, 28, 32
 Neapolis 55
Negestantieji Žiburiai VIII
 Nekalčiausios Marijos Širdies Tarnai-
 tės (Seserys) 36-37, 77-79, 81, 87,
 89-91, 105, 107, 137, 149, 153,
 185, 194
 Newark, N.J. III
 New Britain, Conn. III
 New Yorkas 5-6, 14, 71, 120, 123-
 124, 193-194
New Yorko Gazieta Lietuwiszka 14
 Newman John Henry, Kard. 161,
 192
 New Philadelphia, Pa. 107, 122
 Newtown, Pa. XVI
 Niagara Falls, N. Y. 172
 Norus (Kun. J. Totoraičio slapy-
 vardis) 31, 193 ; žr. Kun. J.
 Totoraitis
 Nowe Miasto 127

 O'Connor 114
 Odesa 61
 Odisėjas 55
 O'Hara William, Vysk. 78
 Olyphant, Pa. 103
 Omaha, Nebr. 144
 O'Reilly, vysk. 185
Our Lady, Seserų vienuolynas Scran-
 tone 98-100
 Oxfordas 57

 Paduva 54-55
 Pakalnis Norbertas, Kun. dr. XI,
 176, 187
 Palestina 53, 55-56, 58, 179, 191 ;
 žr. Šv. Žemė
 Pankauskas, žr. Pankus
 Pankus Matas, Kun. 84, 90, 95
 Papczynski Stanislaw, žr. Pap-
 czynskis
 Papczynskis Stanislovas 146
 Paryžius 10
 Patras uostas 55
 Patrimpas (Kun. A. Kaupo slapy-
 vardis) 194 ; žr. Kaupas, kun. A.
 Pautienius Simanas, Kun. 120-
 121, 123, 125, 193
 Pažaislis 40, 185
Pažanga 127, 159, 191
 Pečkauskaitė, Šatrijos Ragana,
 Marija 161, 193

Pennsylvania XY-XVI, 5-6, 122, 133
 Perpetua, Sesuo kazim. XI
 Perugia XI
 Petrapilio Dvasinė Akademija 52, 147
 Petras, Šv. apašt. 52-53
 Petrinės 70
 Pėdiškių km. 40-41
 Pėža Mykolas, Kun. 22, 71-72
 Philadelphia 6, 17, 97, 107-109, 111, 123-124, 144, 149, 194
 Philadelphijos arkivyskupas 106, 108
 Philadelphijos arkinykupija 75, 78, 106, 109
 Piazza della Pilotta V
 Pietaris Vincas, Dr. 20, 194
 Pietų Amerika XVI
 Pijus X, Pop., šv. 147
 Pilypavas 70
 Pilviškiai 37
 Pinkertono armija 109
 Piontnica 65-66
 Piotrkovo gybernija 127
 Pirėjos uostas 55
 Pittsburgh, Pa. 17, 31-32, 111, 123, 178
 Pittsburgo parapija 32
 Pittston, Pa. 5, 17, 26, 32, 126-127, 141, 146, 185
 Pittstono lietuvių parapija 145
 Pius, Sesuo M. 140
 Plymouth, Pa. 5, 9-10, 14, 22, 108, 194
 Plymouth, Pa., lietuvių parapija 72
 Portland, Ore. 137
 Port Said 173
 Požėraitis-Požerskis 42
 Pranaitis Justinas Bonaventūra, Kun. 46, 172
 Pranciškonai 15-16, 54
 Pranciškus Asyžietis, Šv. 54
 Prancūzija 26, 136, 173
 Prapuolenis Kazimieras, Kan. 171, 177
 Prialgauškaitė Elena 85
 Propaganda Fidei (S. Congr.) 35

Prūsai (Prūsija) 18
 Pulaski, Wis. 16
 Punksas 15, 68
 Punsko parapija 141
 Quigley James E., Arkiv. 32, 111, 113, 133, 139, 148, 169-170, 186, 193
 Radušis Antanas, Kun. 44
 Radziukynas Motiejus, Kun. 66
 Ramygala 25
 Ramovė km. 41
 Reading, Pa. 33, 107-108
Revue Biblique 53
 Rhodo sala 56
 Rymas 33, 35-36, 53-54, 122, 192; žr. Roma
 Rockwell 114
 Roma V, VII-VIII, XV, 16, 20, 28, 33, 35, 52, 54-57, 85-86, 91, 113, 121, 128, 140, 171-172, 177, 193, 195 ; žr. Rymas
 Romanovo km. 41
 Rudaminos parapija 26
 Rusija 19, 61, 88, 130, 147, 174
 Rūtos draugija 54
 S. (Kun. A. Staniukyno slapyvardis) 160 ; žr. Staniukynas A., Kun.
 Sakalauskas-Vanagėlis Ksaveras 130, 193
 Salerno 55
 Saliamonas 131-132
 Saltininkai 39, 181
Saulės draugija 130
 Saurusaitis Petras, Kun. 23, 34, 122, 128, 193
 Savignac Raphaël, Kun., O. P. 66, 173, 193
Scholastica, Sesuo M. 165, 182
 Scrantai 37, 99-101, 112 ; žr. Scranton
 Scranton, Pa. XI, 5, 25, 27, 36-37, 72, 77, 79, 87, 89, 92, 96, 98, 103, 108, 112, 123, 133, 135-138, 141,

- 150-151, 167-169, 185, 194 ; žr.
 Scrantai
 Scrantono vyskupija 77-78
 Seinai 42, 46-47, 65, 68-69, 191
 Seinų katedra 48
 Seinų kunigų seminarija 25, 40-41,
 43-45, 128, 194
 Seinų vyskupija 43, 49-50, 59, 66
 Seirijų parapija 65
 Selci Umbro VI
 Senasis Lietuvis (Dr. V. Pietario
 spalvyvardis) 20, 194 ; žr. Pietaris
 V., Dr.
 Senis (Kun. A. Staniukyno slapy-
 vardis) 160 ; žr. Staniukynas A.,
 Kun.
 Senkus Vincentas, Kun., M.I.C. 147
 Serafinas Pranas, Kun. 111-115,
 122, 133-136, 146, 148-149, 153,
 164, 193
 Shamokin, Pa. XV, 5, 13-14, 34, 72
 Shamokino lietuvių parapija 71-72
 Shanahan John W., Vysk. 36, 75,
 80-81, 84-92, 97, 99-103, 106-108,
 110-113, 115, 134, 139-140, 160,
 163, 169, 173, 186, 193
 Sbeboygen, Wis. 174
 Shenandoah, Pa. 5, 9-10, 14-15, 17,
 26, 37, 57, 71, 76, 121, 186, 191,
 194 ; žr. Šenadoris
 Sibiras 13, 20, 22
 Sigma A. (Kun. A. Staniukyno sla-
 pyvardis) 160
 Simnas 66, 70
 Simno parapija 65
 Simonaitis Matas, Kun. 68
 Skinkevičius, Kun. žr. Skinkis
 Skinkis, Kun. 43
 Skripka Aleksandras, Kun. 114-
 115, 188
 Skripka Kazimieras, Kun. 188
 Skripkus, žr. Skripka
 Slavėnas P., Kun. 41
 Slucz parapija 48
 Smalėnai 15
 Smirna 55-56
 South Maple gatvė 89
 South Wood St. (Chicagoje) 143
 Stakauskas Juozas, Kun. dr. 43-
 44, 194
 Staknevičius Vincas, Kun. 72
 Staniškis Vincas 44
 Staniukynaitė Kotryna 40
 Staniukynaitė-Juškauskienė Mari-
 jona 40
 Staniukynaitė-Viskaškienė Morta
 40
 Staniukynas Ignas 40, 42-43
 Staniukynas Jonas 40, 42
 Staniukyno A., Kun. dienoraštis 139
 kelionė iš Romos į Jeruzalę 55-56
 kelionė iš Jeruzalės į Lietuvą 60-
 61
 pseudonomai 160
 testamentas 181
 raštai 191-192
 Staniukynų šeima : tėvas Jonas 40,
 42
 motina Elzbieta Jogytė 40
 sūnūs : Ignas 40, 42-43
 Jonas 40
 Antanas
 dukterys : Kotryna 40
 Marijona Juškauskienė 40
 Morta Viskaškienė 40
 Staugaitis Justinas, Vysk. 41, 50
 Steiner Edward A. 6, 194
 Steponas, Šv. 97
 Straszynskis Paulius, Vysk. 43
 Strupinskas Andrius, Kun. 14
 Susivienijimas 15 ; žr. Lietuvių
 Romos Katalikų Susivienijimas
 Amerikoje
 Susivienijimas Lietuvių Amerikoje 72
 Susivienijimas Visų Katalikų Drau-
 gysčių Amerikoje 10
 Susivienijimas Visų Lietuvninkų
 Amerikoje 10
 Sutkaitis Jonas, Kun. 17, 32, 111,
 125, 193
 Suvalkai 41-42, 70
 Suvalkija 15, 26, 39, 43

- Suvalkų Kalvarija 47
Suvažiavimo Darbai VII
 Szczepankovo parapija 50
 Szliupas Jonas 194; žr. Šliūpas
 Jonas, Dr.
Šaltinis 159, 191, 193
 Šatrijos Ragana 161; žr. Pečkauskaitė M.
 Šedvydaite Magdalena 28-30, 33
 Šedvydis Mykolas, Kun. 22, 28-33
 Šenadoris 35; žr. Shenandoah, Pa.
 Šeštakai 26
 Šeštokas Juozas, Kun. 42
 Šiauliai 21-22
 Širvydas Juozas O. 194
 Širvydas Vytautas 194
 Šliūpas Jonas, Dr. 9-10, 15, 20-21, 167-169, 193; žr. Szliupas
 Šupšinskis Jonas, Kun. 193
 Šveicarija XV, 26, 28-30, 33, 35-37, 52, 54, 80, 95, 128, 147-148, 153, 174-175
 Šv. Antano parapija (Cicero) 148
 Šv. Baltramiejaus parapija (Waukegan, Wis.) 149
 Šv. Bonifacio vokiečių kapinės 14
 Šv. Cecilijos mokykla (Scrantone) 78
 Šv. Dvasios Seserys 17
 Šv. Juozapo parapija (Mt. Carmel) 72
 Šv. Juozapo parapija (Scrantone) 90, 94, 98, 167
 Šv. Juozapo parapija (Waterbury, Conn.) 17
 Šv. Jurgio draugija (Shenandoah, Pa., pirmoji lietuvių draugija Amerikoje) 9, 15
 Šv. Jurgio parapija (Chicagoje) 17, 141
 Šv. Jurgio parapija (Shenandoah, Pa.) 17, 26
 Šv. Kazimiero Akademijos Aidai 46, 193, 195
 Šv. Kazimiero draugija (Kaune) 161
 Šv. Kazimiero kapinės 183
 Šv. Kazimiero lenkų-lietuvių parapija (Shenandoah, Pa.) 14
 Šv. Kazimiero mokykla (Philadelphia, Pa.) 17
 šv. Kazimiero parapija (Philadelphia, Pa.) 106, 149
 Šv. Kazimiero parapija (Pittsburge, Pa.) 17
 Šv. Kazimiero parapija (Worcestershire, Mass.) 162
 Švento Kazimiero Seserys XI, 58, 76, 82, 94, 108, 110-113, 115, 124, 139, 151, 178, 180, 183, 188, 193-194; žr. « Mažosios Kazimieraitės », Kazimierietės
 Šv. Kazimiero Seserų kandidatės 192
 Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija IX, XV, 72, 86, 90-91, 106, 112, 152, 163, 170, 185, 194; žr. Kazimieriečių vienuolynas, Šv. Kazimiero Seserų vienuolija
 Šv. Kazimiero Seserų Kongregacijos rėmėjų draugija 182
 Šv. Kazimiero Seserų konstitucija 150
 Šv. Kazimiero Seserų vienuolija 85, 90, 93, 99, 152, 155, 160, 164, 169, 183-184, 186, 193; žr. Šv. Kazimiero Seserų kongregacija
 Šv. Kazimiero šventė 137
 Šv. Kryžiaus ligoninė (Chicagoje) 159, 195
 Šv. Kryžiaus parapija (Chicagoje) 17, 114, 143
 Šv. Kryžiaus parapija (Mt. Carmel, Pa.) 34, 72, 101
 Šv. Kryžiaus Seserys (Ingenbohl) 28-29, 35-37, 86
 Šv. Mykolo misija (Shamokine, Pa.) 34
 Šv. Mykolo parapija (Chicagoje) 17, 128, 151, 153, 167
 Šv. Pauliaus draugija - L'oeuvre de saint Paul (Šveicarijoje) 26-27
 Šv. Petro ir Pauliaus draugija (Mt. Carmel) 71
 Šv. Petro ir Pauliaus mokykla (Hornsea, Pa.) 17

- Šv. Petro lietuvių parapija (So. Boston) 72, 194
- Šv. Pranciškaus Seserys 106
- Šv. Ritos mokykla (Chicagoje) 136
- Šv. Sostas 75, 86, 160
- Šv. Stanislovo lietuvių-lenkų parapija (Chicagoje) 13
- Šv. Tikėjimo Platinimo Kongregacija 85
- Šv. Žemė XV, 51, 57, 60-61, 106, 166, 179, 191 ; žr. Palestina
- Tamoliūnas Antanas, Kun. 186, 193
- Tautos Centų Fondas 10
- Tautos Fondas 171, 176
- Tautos Rytas 127
- Tautos Taryba 171, 173
- Teofilė, Sesuo XI, 58
- Teresė, Sesuo M. 148, 165
- Tėvynė 72
- Tėvynės Sargas 27
- Thalia laivas 55-56
- Thomas Akvinietis, Šv. 59
- Tiesos Kelias 42-44, 194
- Tilley 161, 192
- Tytavėnų bažnyčia 18
- tlumoczius 14
- Totoraitis Jonas, Kun. dr., M.I.C. 26, 28-29, 31, 122, 147, 193; žr. Norus
- Triestas 54, 61
- Tripoli uostas 56
- Tumas-Vaižgantas Juozas, Kan., dr. VII
- Tvarauskas (Tvarauckas) Mykolas 8-9, 14-15
- Ukraina 61
- Unguraitytė Antanina 37, 77, 91, 186; žr. Concepta, Sesuo
- Unija 9, 14
- Urbonavičius Kazimieras, Prel. 42, 116, 126, 187, 193
- Užgesę Žiburiai VII-VIII
- Ūkininkas 46
- Vadovas 159, 191, 193
- Vaišnora Juozas, Kun. dr., M.I.C. XI, 81, 195
- Vaitiekus, Šv. 55
- Vaitkevičius Juozas, Kun., M.I.C. 147
- Vakarų Europa 130
- Valaitis, Kun. 69
- Valančius Motiejus, Vysk. 4, 18, 44, 47
- Valavičius, Kun. 41
- Valtis 5, 17, 22, 193
- Vanagėlis, žr. Sakalauskas Ks.
- Vargo Vaikas (Kun. A. Staniukyno slapyvardis) 160
- Varnagiris Antanas, Kun. 15
- Varnagiris Vincas, Kun 124-125, 164, 193
- Varpas 46
- Varšuva 44, 46, 59
- Varšuvos general-gubernatorius 68
- Vatikanas 171 ; žr. Šv. Sostas
- Vaughan, Vysk. 152
- Venecija 54
- Vilkaviškio apskritis 14
- Vilnius 18-19, 51, 89, 121, 128, 161
- Vilniaus universitetas 4
- Vilniaus vyskupija 46, 51
- Vine gatvė 89
- Visų Šventų parapija (Chicagoje) 111, 134
- Vizgirda Vincentas, Kan. 90, 124-126, 193
- Vysk. Valančiaus draugija 26
- Vyšniauskas J., Kun. 193
- Vytis 127
- Vokietija 70
- Vosz J. B., Kun. 192
- Wasthenaw Ave. (Chicagoje) 115, 129
- Waterbury, Conn. 17, 34, 36, 111, 122
- Waukegan, Wis. 149, 180-181
- Wentworth Ave. (Chicagoje) 115

West Cester, Pa. 110
 Western Ave. (Cliicagoje) 115
Wienibe Lietuwninkų 9-10, 15-17, 26
 Wierzbowski Petras Paulius,
 Vysk. 44, 48
 Wilkes-Barre, Pa. 5, 25, 120, 124-
 127, 143, 146, 192, 194
 Wilmingtono vyskupija 78
 Wyoming Ave. (Scrantone) 78
 Wyzykowski, Kun. 50
 Worcliester, Mass. 162, 178

Zaica-Zeytz Augustinas, O.F.M. 9,
 15-16
 Zapyškio dekanatas 43
 Z arėk V., Kun. 72
 Zlotožinskas Juozas, Kun. 16,
 22, 25

Zwiqzek 9
 Žebrys Juozas, Kun. 22, 125
 Žadeikis Povilas 185
 Žemaičiai (kraštas) 18, 55
 Žemaičių seminarija 25
 Žiburio gimnazija (Marijampolėje) 161
 Žičkus Tomas 141-142
Židinys 123
 ŽILINSKAS-ŽILIUS JONAS, Kun. 22,
 72, 164, 194; žr. Jonas Jr.
 Žilinskas Tomas, Kun. 45, 52, 58,
 122, 128, 171, 193, 195
 Žinanti (slapyvardis) 193
 Žindžius Bernardas, Kun. 33
 Žinicava (km.) 41
 Žinyčia (km.) 41
 Žinynas 192, 195
Žvaigždė 27, 33, 57, 125, 144, 159,
 191, 193

LIETUVIŲ KATALIKŲ MAKSLO AKADEMIJOS
LEIDINIAI

A. Dambrauskas-Jakštas, Užgesę Žiburiai, XVI-502 psl., Kaunas 1930	Išsemta
Suvažiavimo Darbai, 1 tomas, 542 psl., Kaunas 1933	Išsemta
Suvažiavimo Darbai, II tomas, 486 psl., Kaunas 1936	Išsemta
Suvažiavimo Darbai, III tomas, 526 psl., Kaunas 1939	Išsemta
J. Vaišnora, Marijos Garbinimas Lietuvoje, 445 psl. Roma 1958	5 dol.
Suvažiavimo Darbai, IV tomas, XV-32.1 psl., Roma 1961	6 dol.
Suvažiavimo Darbai, V tomas, XVI-647 psl., Roma 1964	10 dol.
A. Kučas, Kun. Antanas Staniukynas, XVI-208 psl., Roma 1965	4 dol.
Metraštis, I tomas, baigiamas spausdinti	
Suvažiavimo Darbai, VI tomas, baigiamas ruošti spaudai	
Metraštis, II tomas, baigiamas ruošti spaudai	

Užsakymus siusti šituo adresu :

Rev. Rapolas Krasauskas

Via Antonello da Messina 36, int. 3

R O M A 10

I T A L I J A

STAMPATO CON I TIPI DELLO
STABILIMENTO TIPOGRAFICO
«PLINIANA» - SELCI-UMBRO
OTTOBRE 1965